

МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗБІРНИК

III міжнародної науково-практичної конференції

**«ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ, ОСВІТА ТА
МЕДІАКОМУНІКАЦІЇ: ТЕНДЕНЦІЇ, ВИКЛИКИ,
ПЕРСПЕКТИВИ»**

1-2 грудня 2025 року

МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Факультет іноземних мов, медіа та психології
Кафедра романо-германської філології та
методики викладання іноземних мов**

ЗБІРНИК
III МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
***«ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ, ОСВІТА ТА МЕДІАКОМУНІКАЦІЇ: ТЕНДЕНЦІЇ,
ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ»***

**01-02 грудня 2025 року
м. Одеса**

Філологічні студії, освіта та медіакомунікації: тенденції, виклики, перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 01-02 грудня 2025 р., МУ. Одеса, МУ, 2025. 284 с.

[OBJ]

- Голова оргкомітету:** *Шкворченко-Осадца Наталія Миколаївна* – завідувач кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов Міжнародного університету, доктор філологічних наук, професор.
- Заступники голови оргкомітету:** *Цокур Ольга Степанівна* – доктор педагогічних наук, професор.
- Відповідальний редактор:** *Світлицька Віолетта Романівна* – заступник декана факультету іноземних мов, медіа та психології, старший викладач кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов Міжнародного університету.
- Редакційна колегія:**

Адамова Ганна Володимирівна – декан факультету іноземних мов, медіа та психології Міжнародного університету, PhD з педагогіки, доцент кафедри германських та східних мов та перекладу;

Таланова Людмила Григорівна – професорка, кандидатка педагогічних наук;

Оренчак Ольга Олексіївна – доцентка, кандидатка філологічних наук,;

Пархітько Олег Володимирович – доцент, кандидат філологічних наук;

Першина Любов Володимирівна – доцент, кандидат педагогічних наук.

До збірника «**Філологічні студії, освіта та медіакомунікації: тенденції, виклики, перспективи**» увійшли тези доповідей та статті за такими секціями: романо-германська філологія, слов'янська філологія, педагогічні науки, журналістика і мас-медіа, література та переклад.

ЗМІСТ

1. СЕКЦІЯ «РОМАНО-ГЕРМАНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ»

Басалгін І. М., студент 2 курсу магістратури, Міжнародний університет, Одеса. Науковий керівник: д.філ.н., проф. Шкворченко-Осадца Н. М. ЛІНГВІСТИЧНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ ЕМОЦІЙНОСТІ ТЕКСТУ	14
Безносюк Ю. П., викладач кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. Грушецька А.Ю., викладач кафедри іноземних мов професійного спілкування, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. КОНЦЕПТ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ПУБЛІЧНОМУ ПРОСТОРІ	17
Брусніцена А.В., студентка магістратури другого року навчання, спеціальності «Філологія», Міжнародний університет, м. Одеса, Україна Науковий керівник: Шкворченко-Осадца Н. М., доктор філологічних наук, професор, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна РИТОРИЧНІ ЗАСОБИ СУЧАСНОГО ГАЗЕТНОГО ДИСКУРСУ: КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ ПУБЛІЦИСТИКИ «УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВДИ» ТА THE GUARDIAN	25
Воронова А.С., студентка 4 курсу спеціальності «Філологія» факультету іноземних мов, медіа та психології Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. Науковий керівник: Шкворченко-Осадца Н. М., доктор філологічних наук, професор, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна ПОЛІТКОРЕКТНІСТЬ І МОВА: ЕВФЕМІЗМИ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ТА БРИТАНСЬКОМУ ВАРІАНТАХ АНГЛІЙСЬКОЇ	31

Григорян Н.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. Назаренко О.М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики, Національний університет «Одеська юридична академія», м. Одеса, Україна. ІРОНІЯ ЯК СТРАТЕГІЯ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ	36
Коваленко А.А., Міжнародний університет, м. Одеса, Україна Науковий керівник: Шкворченко-Осадца Н.М., доктор філологічних наук, професор, завідувачка кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ WAR	39
Овсянко О. Л., кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри германської філології Сумського державного університету, м. Суми, Україна МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ У ПОЛІТИЧНОМУ ТА МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСАХ: ЛІНГВІСТИЧНІ МАРКЕРИ*	41
Олійник Владислава, студентка магістратури другого року навчання, спеціальності «Філологія», Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. Науковий керівник: Шкворченко-Осадца Н.М., доктор філологічних наук, професор, завідувачка кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов. ЖІНОЧНІСТЬ І МАСКУЛІННІСТЬ У МЕДІА: ЛІНГВІСТИЧНИЙ ПОГЛЯД НА РЕКЛАМУ	45
Паваліяєва Ганна, ФІЛмаг21, Одеський національний морський університет (ОНМУ), м. Одеса, Україна КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	48
Приходченко О.О., кандидат філологічних наук, доцент, Запорізький національний університет, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування, м. Запоріжжя, Україна МОВНІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ СТРАХ У РОМАНАХ ПРО ВАМПІРІВ	53

Райкоглов Федір, студент магістратури другого року навчання, спеціальності «Філологія», Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. Науковий керівник: Шкворченко-Осадца Н.М., доктор філологічних наук, професор, завідувачка кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов. МОВНІ ІННОВАЦІЇ В МОЛОДІЖНІЙ АНГЛОМОВНІЙ РЕКЛАМІ	56
Куліш В. С., кандидат філологічних наук, доцент, Сумський державний університет, м. Суми, Україна. ВЕРБАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ГЕНДЕРНОГО КОМПОНЕНТА FAMILY У СУЧАСНОМУ АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ПСИХОЛОГІЧНОМУ МЕДІАНАРАТИВІ	59
Туна Євгеній, студент магістратури другого року навчання, спеціальності «Філологія», Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. Науковий керівник: Шкворченко-Осадца Н.М., доктор філологічних наук, професор, завідувачка кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов. МОВНІ ПАСТКИ ЗМІ: АНАЛІЗ МАНІПУЛЯЦІЙ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ	63
Хламова Віталіна, магістрантка, Одеський національний морський університет, м. Одеса, Україна МЕТОДИКА ІНТЕНСИВНОГО НАВЧАННЯ ТА ВИМОГИ ДО ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	66
Жаборюк І.А. кандидат філологічних наук, доцент, кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов, ДЗ: (Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського), м. Одеса, Україна. Таланова Л.Г. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. INTRODUCTORY IT IN MODERN ENGLISH	70
Шарапановська Ю. В., PhD з філології, доцент кафедри іноземних мов професійного спілкування, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. СТРУКТУРА ТА ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ КОНЦЕПТІВ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ	73

Щербакова Валерія , магістранта, Одеський національний морський університет, м. Одеса, Україна. ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ СИМПАТІЇ В МОВЛЕННІ ХОЛДЕНА КОЛФІЛДА	75
Anpilohova Ye.D. , Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine CLASSICAL COMMUNICATIVE MODELS IN SCIENTIFIC-TECHNICAL DISCOURSE	82
Harbera I.V. , PhD (Philology), Associate Professor, Department of General and Applied Linguistics and Slavic Philology, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine PHRASEOLOGICAL UNIT AS AN ELEMENT OF CONFLICT COMMUNICATION	85
Hromovenko V.V. , PhD (Philology), Associate Professor, Department of Foreign Languages of Professional Communication, International University, Odesa, Ukraine. LINGUISTIC FEATURES OF THE SPEECH GENRE	99
Shkvorchenko-Osadtsa Nataliia , Doctor of Philological Sciences, Professor, Head of the Chair of Romance-Germanic Philology and Foreign Language Teaching, International University, Odesa, Ukraine ENGLISH MEDIA DISCOURSE THROUGH THE LENS OF GENDER	107
Prihodko G. I. , Doctor of Philological Sciences, Professor, Professor at the Chair of English Philology and Linguodidactics, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine CORRELATION BETWEEN BIOLINGUISTICS AND BIOSEMIOTICS	110

2. СЕКЦІЯ «СЛОВ'ЯНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ»

Ареф'єва Н. Г. , доктор філологічних наук, доцент, Одеський національний медичний університет, м. Одеса, Україна. ФРАЗЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКИХ ГОВІРОК ОДЕЩИНИ	113
Дідур Л.С. , старший викладач кафедри журналістики та мовної комунікації, здобувач першого року навчання третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю В 11 Філологія, Одеського національного морського університету, м. Одеса, Україна УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ОБ'ЄКТ ГЛОБАЛЬНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	118

Змінчак Н.М., викладач кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. ЕТИЧНІ Й КОМУНІКАТИВНІ ДИЛЕМИ ЛЮДИНИ В ХУДОЖНЬОМУ ТРАКТУВАННІ ВАЛЕНТИНА ТАРНАВСЬКОГО В РОМАНІ «ПОРОЖНІЙ П'ЄДЕСТАЛ»	123
Зубов М. І., доктор філологічних наук, професор кафедри германських та східних мов та перекладу, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. ІЗ НОТАТОК НА МАРГІНАЛІЯХ «ЕТИМОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»: КВАЧ	126
Луцишина Н.Д., здобувач 2 курсу СО «Магістр» ОНП «Філологія», Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна. АЛГОРИТМ АНАЛІЗУ МЕДІАТЕКСТІВ ЯК ОБ'ЄКТУ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ	133
Пасєка А.О., здобувач 4 курсу СО «Доктор філософії» ОНП «Філологія», Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна ОСОБЛИВОСТІ БУДОВИ БАГАТОСЛІВНИХ УРОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ	139
Світлицька В.Р., заступник декана факультету іноземних мов, медіа та психології, старший викладач кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. МЕТАМОДЕРНА ІРОНІЧНО-ЩИРА МОДЕЛЬ ЖІНОЧНОСТІ В ПОЕЗІЇ МОЛОДИХ УКРАЇНСЬКИХ АВТОРОК	143
Форманова С. В., доктор філол. наук, проф., Одеський національний морський університет, професор кафедри «Іноземні мови та переклад», м. Одеса, Україна. ВІДОБРАЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ РОЛЕЙ В МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ УКРАЇНЦІВ (на матеріалі українських прислів'їв)	147
Husak Viktoriia, a doctoral student, Institute of Lithuanian Language, Vilnius, Lithuania. THE ROLE OF HODONYMS THE DAY BEFORE AND TODAY (BASED ON UKRAINIAN AND LITHUANIAN STREET NAMES)	159

3. СЕКЦІЯ «ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ»

Адамова Г. В., декан факультету іноземних мов, медіа та психології Міжнародного університету, PhD з педагогіки, доцент кафедри германських та східних мов та перекладу, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. МЕТОД ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ	165
Андрейкова І.Б., к.пед.н., доцент кафедри іноземних мов, НУ «Одеська політехніка» Цокур О.С., д.пед.н., професор кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. СМАРТ-СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОВІДНИЙ ЧИННИК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ ПОКОЛІННЯ «I-GEN»	169
Белоус А. С., студентка магістратури другого року навчання, спеціальності «Філологія», Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. Науковий керівник: Першина Л.В., к.п.н., доцент кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ	174
Блажко В.О., Міжнародний університет, м. Одеса, Україна МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ЇЇ ФОРМУВАННЯ	181
Бойчев І. І., к.пед.н., доцент кафедри музичного та образотворчого мистецтва, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, м. Ізмаїл, Україна. ВИКОНАВСЬКО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНА ПІДГОТОВКА ЯК ПРОВІДНИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	186

Ємельянова Д. В., к.пед.н., доцент кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЙІЙНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ-ФІЛОЛОГАМ	190
Горицька О.В., к.пед.н., доцент, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. Рожельюк І.Я., к.пед.н., доцент кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. ОСОБИСТІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВНЗ ЯК ФАКТОР ВИХОВНОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ	194
Світлична А. В., студентка магістратури другого року навчання, спеціальності «Філологія», Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. Науковий керівник: Цокур О.С., д.пед.н., професор кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ	204
Терзійський А.М., аспірант кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародного університету, м. Одеса, Україна. «ПАРАДОКС ПРОДУКТИВНОСТІ» У НАВЧАННІ ФІЛОЛОГІВ: ОБҐРУНТУВАННЯ ПРІОРИТЕТНОСТІ ЕТИКО-РЕФЛЕКСИВНИХ УМІНЬ	208
Ткаченко В.В. здобувачка 3 курсу факультету іноземних мов, медіа та психології, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. Науковий керівник: Цокур О.С., д.пед.н., професор кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ А.С. МАКАРЕНКА ЯК ЕФЕКТИВНІ ІНСТРУМЕНТИ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВ	211

4. СЕКЦІЯ «ЖУРНАЛІСТИКА І МАС-МЕДІА»

Зарічнюк А.С., магістр, Донецький національний університет імені Василя Стуса Науковий керівник – Загнітко А.П., доктор філологічних наук, професор. ФОРМУВАННЯ МОВНИМИ РЕСУРСАМИ ГЕНДЕРНИХ ОБРАЗІВ	216
Мороз В.В., здобувач 2 курсу СО «Доктор філософії» ОНП «Філологія», Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна. МЕТОДИКА ПОЛІКОДОВОГО СТУДІЮВАННЯ ДИСКУРСУ СУЧАСНОЇ КОМЕРЦІЙНОЇ ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМИ	219
Образцова С. С., ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна Науковий керівник: Боєва Е. В., канд. філол. наук., доцент кафедри української та зарубіжної літератур, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна. ФУНКЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЗМІВ У СУЧАСНОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ	222
Tomasz Wierzchowski, Doctor of Law, PhD in Criminology, University Lecturer, Legal Practitioner, VIZJA University, Warsaw, Poland VICTIMHOOD IN THE INFORMATION SOCIETY: MEDIA NARRATIVES, HUMAN RIGHTS AND DIGITAL VULNERABILITY	227

5. СЕКЦІЯ «ЛІТЕРАТУРА ТА ПЕРЕКЛАД»

Бурлака К.І., здобувачка 3 курсу факультету іноземних мов, медіа та психології, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. Науковий керівник: Оренчак О.О., кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. АДАПТАЦІЯ ФІЛЬМОНІМІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ	230
Гордіна Д. П., студентка 2-го курсу магістратури факультету іноземних мов, медіа та психології, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. Науковий керівник: Голубенко Н. Ю., д. пед. н., професор, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СЛЕНГУ У СУЧАСНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГРАХ	234
Крипаченко К.Д., здобувачка 3 курсу факультету іноземних мов, медіа та психології, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. Науковий керівник: Оренчак О.О., кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ГРИ СЛІВ У ТВОРІ «АЛІСА У ДИВОКРАЇ» Л. КЕРРОЛЛА	238
Куценко Д.В., здобувачка ступеня в/о «магістр», Донецький національний університет імені Василя Стуса. Загнідко А. П., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри загального та приклад. мовознавства і слов'янської філології, м. Вінниця, Україна СПЕЦИФІКА АВТОМАТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ ЗООНОМІНАТИВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ: ПРОБЛЕМИ РОЗПІЗНАВАННЯ ТА АДАПТАЦІЇ ЗНАЧЕННЯ	243

Оренчак О.О., кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. Кравченко Марія, здобувачка 3 курсу спеціальності ВІІ «Філологія» факультету іноземних мов, медіа та психології, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна КОНЦЕПТ «ENGLISHMAN» В АНГЛІЙСЬКОМУ ДЕТЕКТИВНОМУ РОМАНІ АГАТИ КРІСТІ	247
Оренчак О.О., кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна. Щетина Олександра, магістрантка факультету іноземних мов, медіа та психології, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД: ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ	251
Романець В. М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри зарубіжної літератури, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, м. Одеса, Україна. БІБЛІЙНІ ОБРАЗИ В ТВОРАХ В. ГЮГО	260
Anna Voronina, MA student, School of Humanities and Fine Arts, VIZJA University (Poland) Scientific Supervisor: Yan Kapranov, Habilitated Doctor (Linguistics), Professor at the VIZJA University (Poland) TRANSLANGUAGING STRATEGIES IN POLISH SCHOOLS: CURRENT PRACTICES AND INSIGHTS	264

Marta Wawrzynów, PhD (Health Sciences), Assistant Professor at the Faculty of Medicine, University of Alicante (Spain), Lecturer at DSW University (Poland), MA student, School of Humanities and Fine Arts, VIZJA University (Poland) Scientific Supervisor: Yan Kapranov, Habilitated Doctor (Linguistics), Professor at the VIZJA University (Poland) PEDIATRIC JOINT HYPERMOBILITY IN ENGLISH–POLISH CLINICAL COMMUNICATION: CLASSIFICATION, DIAGNOSIS, AND INTERDISCIPLINARY CARE	270
Yan Kapranov, Doctor of Philological Sciences, Professor, Associate Professor of the School of Humanities and Fine Arts at the University of Economics and Human Sciences in Warsaw (Warsaw, Poland), Post-Doctoral Researcher at the University of Oulu (Oulu, Finland), Professor of the Department of Foreign Languages at Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University (Zaporizhzhya, Ukraine) ENGLISH–UKRAINIAN NEURAL MACHINE TRANSLATION: CURRENT APPROACHES, CHALLENGES, AND INNOVATIONS	279

1. СЕКЦІЯ «РОМАНО-ГЕРМАНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ»

Басалгін І. М.

студент 2 курсу магістратури

Міжнародний університет, Одеса

Науковий керівник: д.філ.н., проф. Шкворченко-Осадца Н. М.

ЛІНГВІСТИЧНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ ЕМОЦІЙНОСТІ ТЕКСТУ

Дослідження емоційності тексту набуло особливої актуальності в контексті цифрової комунікації, де емоційна репрезентація подій формує громадську думку та впливає на колективні настрої. У сучасній лінгвістиці існує потреба в систематизації методів аналізу емоційного навантаження текстів, особливо в таких специфічних жанрах, як хештег-дискурс соціальних медіа. Метою тези є окреслення основних лінгвістичних методів аналізу емоційності тексту та визначення їх застосовності для дослідження емоційної репрезентації війни в англomовному хештег-дискурсі [3, с. 150].

Основні методи аналізу емоційності

Лексико-семантичний аналіз передбачає виявлення та класифікацію емоційно забарвленої лексики в тексті. Цей метод базується на ідентифікації слів із позитивною, негативною або нейтральною конотацією. Дослідники використовують спеціалізовані словники емоційної лексики (affect lexicons), такі як LIWC (Linguistic Inquiry and Word Count), SentiWordNet, NRC Emotion Lexicon, які містять слова з попередньо визначеними емоційними маркерами. У контексті воєнного дискурсу особливу увагу привертають слова, що передають страх, гнів, сум, надію та солідарність

Корпусний аналіз дозволяє обробляти великі масиви текстових даних для виявлення частотності емоційної лексики, колокацій та контекстуальних патернів використання емотивних слів. Застосування корпусної лінгвістики до хештег-дискурсу дає змогу визначити домінуючі емоційні тенденції та їх динаміку в часі [2, с. 793]. Статистичні методи обробки корпусу, включаючи частотний аналіз, кореляційний аналіз та кластеризацію, виявляють приховані закономірності емоційної репрезентації.

Контент-аналіз як кількісно-якісний метод забезпечує систематичне кодування текстів за попередньо визначеними категоріями емоцій [3, с. 152]. Дослідник розробляє кодову книгу з емоційними категоріями (базові емоції за Екманом, складні емоції, амбівалентні стани) та маркує текстові сегменти відповідно до цих категорій. У випадку хештегів важливим є врахування їх метадискурсивної природи та здатності передавати складні емоційні послання в стислій формі.

Прагматичний аналіз зосереджується на комунікативних функціях емоційної лексики та стратегіях емоційного впливу [1, с. 67]. Цей метод досліджує, як емоції використовуються для досягнення певних комунікативних цілей: переконання, мобілізації, вираження солідарності чи протесту. У хештег-дискурсі прагматичний аналіз розкриває інтенції авторів, їх позиціонування щодо події та намагання вплинути на емоційний стан аудиторії.

Дискурсивний аналіз розглядає емоційність як конструкт, що формується в соціально-історичному контексті [1, с. 70]. Цей підхід враховує не лише окремі лексичні одиниці, але й дискурсивні стратегії, наративні структури та ідеологічні рамки, що визначають способи емоційного вираження. Критичний дискурс-аналіз (за Н. Феркло та Р. Водак) виявляє владні відносини, що впливають на артикуляцію емоцій у публічному просторі [1, с. 74].

Метод sentiment analysis (аналіз тональності) широко застосовується в комп'ютерній лінгвістиці для автоматичного визначення емоційної полярності тексту [3, с. 156]. Сучасні алгоритми машинного навчання та нейронні мережі здатні класифікувати тексти за тональністю (позитивна, негативна, нейтральна) та визначати конкретні емоції. Проте автоматичні методи мають обмеження у виявленні іронії та сарказму.

Мультимодальний аналіз враховує взаємодію вербальних та невербальних засобів у створенні емоційного ефекту [3, с. 158]. У хештег-дискурсі соціальних медіа емоційність передається не лише через текст, але й через емодзі, графічні елементи, зображення та відео. [2, с. 799]. Інтеграція цих модальностей створює комплексний емоційний меседж, що потребує цілісного аналітичного підходу.

Критерії та показники емоційності

Для об'єктивізації аналізу емоційності дослідники розробляють кількісні показники: коефіцієнт емоційності (співвідношення емотивної лексики до загальної кількості слів), індекс емоційної інтенсивності (градація емоційного навантаження), показники валентності (позитив/негатив) та збудження (arousal) [3, с. 159]. У хештег-дискурсі додатковими індикаторами є частота використання окличних знаків, капіталізація, повтори символів, які посилюють емоційний ефект.

Висновки

Лінгвістичні методи аналізу емоційності тексту представляють комплексний інструментарій для дослідження емоційної репрезентації в цифровому дискурсі [1, с. 75]. Інтеграція традиційних якісних методів (лексико-семантичний, прагматичний, дискурсивний аналіз) із сучасними кількісними підходами (корпусний аналіз, sentiment analysis) забезпечує глибше розуміння механізмів емоційного конструювання реальності [3, с. 160]. У контексті хештег-дискурсу про війну ці методи дозволяють виявити домінуючі емоційні стратегії, простежити динаміку колективних емоцій та зрозуміти роль емоційності у формуванні громадської реакції на воєнні події.

Ключові слова: емоційність тексту, лінгвістичні методи, sentiment analysis, хештег-дискурс, емоційна лексика, воєнний дискурс.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Wodak R. The Discourse of Politics in Action: Politics as Usual. Palgrave Macmillan, 2001. 242 p.
2. Zappavigna M. Ambient affiliation: A linguistic perspective on Twitter. New Media & Society. 2011. Vol. 13(5). P. 788-806.
3. O'Halloran K. et al. Multimodal Analysis for Critical Thinking. Learning, Media and Technology. 2014. Vol. 39(2). P. 147-170.

Безносюк Ю. П.
*викладач кафедри романо-германської філології
та методики викладання іноземних мов
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна*

Грушецька А.Ю.
*викладач кафедри іноземних мов професійного спілкування
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна*

КОНЦЕПТ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ПУБЛІЧНОМУ ПРОСТОРІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню особливостей формування та функціонування концепту гендерної рівності в англomовному публічному просторі. У роботі розглянуто теоретичні засади вивчення концептів як складових мовної картини світу, визначено місце та роль концепту гендерної рівності у сучасному англomовному дискурсі. Здійснено аналіз основних семантичних, ціннісних та асоціативних компонентів цього концепту, що відображають уявлення суспільства про рівноправ'я чоловіків і жінок, справедливість, толерантність та інклюзивність.

Особливу увагу приділено способам репрезентації концепту gender equality у різних видах публічного дискурсу — політичному, медійному, освітньому та соціокультурному.

Проаналізовано мову виступів політичних лідерів, публікацій у провідних англomовних ЗМІ, а також контент соціальних мереж, у якому відображаються сучасні тенденції осмислення гендерних питань. Визначено, що концепт гендерної рівності має динамічний характер: він змінюється під впливом соціальних трансформацій, феміністичних рухів, глобалізації та цифрової комунікації.

Ключові слова: гендерна рівність, концепт, дискурс, феміністична лінгвістика, інклюзія, соціальна комунікація.

Вступ. В сучасному суспільстві відбуваються активні процеси соціокультурних трансформацій, серед яких важливе місце посідає переосмислення ролі статі та гендеру у всіх сферах життя. Питання гендерної рівності набуває особливого значення. В англomовному публічному просторі — у політичному, медійному, освітньому та культурному дискурсах — концепт гендерної рівності стає одним із ключових маркерів соціальної свідомості, що відображає прагнення до справедливості, інклюзивності та подолання дискримінації.

Проблема дослідження полягає у тому, що, незважаючи на широку представленість теми гендерної рівності в англomовному дискурсі, її лінгвокультурне наповнення та семантична структура залишаються недостатньо вивченими.

Актуальність теми зумовлена потребою у вивченні того, як мовні засоби формують і підтримують суспільні уявлення про гендерну рівність, а також як зміни у мові відображають соціальні зрушення у сфері прав і можливостей жінок та чоловіків.

Мета статті – комплексний аналіз концепту гендерної рівності у сучасному англomовному публічному просторі, виявлення його основних семантичних, ціннісних і культурних характеристик, а також визначення особливостей його репрезентації у різних видах дискурсу.

У статті поставлено такі **завдання**:

1. Окреслити теоретичні засади вивчення концептів у лінгвокультурології та когнітивній лінгвістиці.
2. Розкрити структуру та зміст концепту гендерної рівності в англomовній картині світу.
3. Проаналізувати мовні засоби репрезентації цього концепту у політичному, медійному, освітньому та соціальному дискурсах.

Виклад основного матеріалу. У сучасному суспільстві розгляд особистості неможливий без урахування її соціокультурної зумовленості за статевою ознакою. У науковому обігу формується новий категоріальний апарат, у якому центральне місце посідають терміни з ключовим компонентом «гендер».

У сучасній лінгвістиці поняття «концепт» розглядається як базова одиниця колективної свідомості, що відображає знання, досвід, емоційні

та ціннісні уявлення людини. Концепт поєднує у собі мовний, когнітивний та культурний аспекти, виступаючи посередником між словом і реальністю [2, с. 11].

Лінгвокультурний підхід ґрунтується на ідеї взаємозв'язку мови, культури та мислення. Він передбачає аналіз не лише семантичного значення слів, а й тих культурних, емоційних та ціннісних смислів, які вони передають. Соціальні концепти, до яких належить і концепт гендерної рівності, мають особливий статус, оскільки відображають соціальні норми, моральні орієнтири та суспільні ідеали. Лінгвокультурний підхід дає змогу дослідити, як певні мовні одиниці, а саме лексеми, метафори, слогани, символи формують колективне уявлення про гендерні ролі, взаємодію статей і рівність можливостей. Такий підхід також дозволяє простежити, як у мові закріплюються соціальні зміни, що відбуваються у сфері гендерних відносин, та як вони відображаються в комунікативній практиці англomовного суспільства.

Ідея гендерної рівності має глибокі історичні корені, що сягають доби Просвітництва, коли почали формуватися перші уявлення про права людини та рівність можливостей для чоловіків і жінок. У ХІХ–ХХ ст. ця ідея набула особливої актуальності завдяки феміністичним рухам у Великій Британії, США та інших англomовних країнах, які боролися за політичні, економічні та соціальні права жінок. У другій половині ХХ століття поняття *gender equality* увійшло до міжнародного правового та політичного дискурсу, зокрема через документи ООН та інституції Європейського Союзу [4, с. 23].

Концепт *gender equality* є складним багатоаспектним утворенням, яке охоплює не лише понятійний, але й ціннісний та емоційний рівні. Його ядро становлять такі базові семи, як *equality, fairness, rights, freedom, inclusion, respect*, що репрезентують основні морально-етичні орієнтири сучасного суспільства. У семантичному плані концепт відображає уявлення про рівність можливостей, недискримінаційність, взаємну повагу між статями та соціальну справедливість [6, с. 21].

Ціннісний вимір концепту виявляється через апеляцію до гуманістичних принципів — гідності, толерантності, визнання різноманітності та права кожної людини на самореалізацію. Для

англомовної культури характерне трактування gender equality як фундаментальної умови демократичного суспільства.

Мовне наповнення концепту gender equality реалізується через систему лексичних одиниць, що відображають різні аспекти гендерних відносин: equal rights, empowerment, diversity, opportunity, inclusion, parity, balance, representation тощо. Ці лексеми активно функціонують у політичних промовах, міжнародних документах, публіцистиці та соціальних медіа, утворюючи мережу асоціацій навколо центральної ідеї рівності [1, с. 10].

Важливу роль відіграють метафоричні моделі, які сприяють концептуалізації гендерної рівності. Зокрема, поширені метафори типу breaking the glass ceiling («розбити скляну стелю»), що символізує подолання невидимих бар'єрів для жінок у кар'єрному зростанні або giving a voice («дати голос»), що відображає право на участь і самовираження [8, с. 11].

Символічний вимір концепту представлений кольорами, емблемами та візуальними образами, наприклад, фіолетовим кольором, що традиційно асоціюється з жіночим рухом, чи зображеннями рівноваги, ваг або об'єднаних рук, які позначають партнерство та справедливість.

У публічному дискурсі концепт gender equality широко реалізується у вигляді гасел, покликаних впливати на суспільну свідомість. Наприклад, є такі вислови, як «Equal pay for equal work», «Girls can do anything», «Empower women – empower humanity» та «He for She», що стали своєрідними вербальними символами боротьби за рівність. Вони поєднують у собі прагматичну та емоційно-ціннісну функції, оскільки не лише інформують, а й мотивують до дії [8, с. 10].

У фразеології англійської мови спостерігаються тенденції до переосмислення традиційно стереотипних висловів, у яких раніше домінувала патріархальна перспектива. Наприклад, зменшується вживання виразів, що підкреслюють гендерну нерівність («the weaker sex, a man's world»), натомість поширюються нейтральні або інклюзивні форми («chairperson», «firefighter», «spokesperson») [3, с. 2].

Соціальні кампанії, спрямовані на підтримку гендерної рівності, активно використовують мовні засоби впливу — рими, алітерації, короткі конструкції, що підсилюють запам'ятовуваність та емоційний ефект

повідомлення. Через такі комунікативні стратегії концепт гендерної рівності набуває статусу не лише соціальної норми, а й культурного символу сучасності.

Політичний дискурс є однією з провідних сфер, у межах якої формується й закріплюється концепт гендерної рівності як складова демократичних цінностей. У промовах політичних лідерів ідея гендерної рівності посідає важливе місце.

У політичних виступах частотними є лексеми *empowerment, equality of opportunity, representation, leadership*, які підкреслюють потребу забезпечення участі жінок і небінарних осіб у процесах прийняття рішень [1, с. 20].

Досить часто науковці, політики та феміністки не проводять чіткої різниці між гендерною та жіночою політикою, по-різному трактують зміст гендерної рівності та гендерних ролей. Відомо три основні підходи до цього питання.

О. А. Хасбулатова [7, с. 3] пропонує комплексне розуміння гендерної політики як політики, що охоплює інтереси та потреби чоловіків і жінок з урахуванням конкретно-історичних умов. Цей підхід видається найбільш змістовним, оскільки абстрактні розмови про гендерну рівність є малоефективними і непродуктивними. Зміст і результативність гендерної політики визначають такі чинники, як рівень розуміння гендерних проблем і пануючі уявлення про роль чоловіка та жінки в суспільстві, ступінь соціально-економічного розвитку, характер політичного режиму та рівень демократії, а також позиція і активність суб'єктів політики — державних органів, політичних партій, громадських рухів і населення [1, с. 30].

У медіадискурсі концепт гендерної рівності набуває широкого відображення через інтерпретацію подій, соціальних явищ та суспільних ініціатив. Провідні англomовні видання регулярно публікують матеріали, присвячені проблемам рівності, гендерного насильства, репрезентації жінок у політиці та бізнесі [5, с. 10].

Журналістські тексти сприяють популяризації концепту через використання емоційно забарвленої лексики, а також через персоніфікацію — подання прикладів успішних жінок як рольових моделей. Водночас у ЗМІ обговорюється нерівне медійне висвітлення

жінок, гендерні стереотипи у рекламі, а також маніпуляції темою рівності у політичних цілях. Отже, медіапростір виконує подвійну функцію — інформативну та ідеологічну, впливаючи на формування суспільного розуміння гендерних ролей.

Соціальні мережі також стали потужним засобом поширення ідеї гендерної рівності та самоорганізації активістських рухів. Платформи, як от Twitter, Instagram, TikTok, Facebook, забезпечують горизонтальну комунікацію, де кожен користувач може долучитися до публічної дискусії [3, с. 12].

Через короткі гасла, візуальні повідомлення та хештеги створюється новий тип дискурсу — емоційно насичений, доступний і водночас впливовий. У цьому середовищі концепт gender equality набуває нових інтерпретацій: він поєднується з ідеями тілесної позитивності, гендерної ідентичності, прав ЛГБТК+ спільноти та соціальної справедливості. Соцмережі сприяють демократизації комунікації, де мовні засоби стають інструментом соціальної дії та символом колективної ідентичності [6, с. 11].

У сучасних англomовних країнах принцип gender equality активно інтегрується в навчальні програми, підручники та педагогічні практики. Освіта розглядається не лише як засіб передавання знань, а й як інструмент виховання соціальної відповідальності, поваги до різноманіття та недискримінації. Проте дослідження свідчать, що навчальні матеріали все ще частково відображають традиційні гендерні ролі, репрезентуючи чоловіків у активних і престижних професіях, а жінок — у пасивних або побутових контекстах.

Культурний простір — література, кінематограф, театр, реклама також стає важливим каналом репрезентації концепту гендерної рівності. Сучасні фільми, серіали, пісні й мистецькі проекти демонструють нові моделі поведінки, засновані на партнерстві, повазі й самореалізації незалежно від статі. У результаті концепт gender equality поступово переходить зі сфери політичного гасла до рівня культурної норми та особистісної цінності [3, с. 2].

Висновок. У результаті проведеного дослідження було встановлено, що концепт гендерної рівності в англomовному публічному просторі є багатовимірним і включає семантичні, ціннісні, соціокультурні та

символічні складові. Він відображає прагнення суспільства до справедливості, недискримінаційності, рівних можливостей для чоловіків, жінок та небінарних осіб, а також слугує маркером демократичних цінностей і гуманістичних ідеалів.

Дослідження показало, що концепт реалізується через різноманітні мовні засоби: лексеми, мет афори, фразеологічні одиниці, слогани та гасла, які активно функціонують у політичному, медійному, освітньому та культурному дискурсах. Політичний та міжнародний дискурс підкреслює формалізацію прав і законодавче закріплення рівності, медіа та соціальні мережі сприяють популяризації концепту, а освітній і культурний простір формує повсякденне сприйняття ідей рівності та партнерства між статями.

Крім того, сучасне розуміння гендерної рівності у публічному просторі трансформується під впливом глобалізаційних процесів, цифрових технологій і рухів за права людини. Поступово концепт набуває більш інклюзивного характеру, охоплюючи питання різноманітності, гендерної ідентичності та соціальної справедливості.

Отже, мовна репрезентація концепту гендерної рівності не лише відображає існуючі соціокультурні реалії, а й активно формує суспільні уявлення, сприяє зміні гендерних стереотипів та розвитку соціальної свідомості. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на аналіз специфіки репрезентації концепту в цифровому дискурсі та в різних англійських культурах для виявлення національних особливостей і глобальних тенденцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Грицяк Л. Репрезентація гендерної рівності в підручниках англійської мови в Україні. Логос. 2025.
2. Журженко Т. Ю. Соціальне відтворення та гендерна політика в Україні. - Харків: Фоліо. - 2001. - 166 с.
3. Лісова Л. П. Мовні стереотипи у рекламному дискурсі: гендерний аспект. Харків : ХНУ ім.В.Н.Каразіна, 2012. 214 с.
4. Палей Т. А. Гендерний аспект вживання ідіоматичних одиниць в англійському політичному дискурсі. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2017. Вип. 58.

5. Поліщук М.І. Гендерні стереотипи в англomовному рекламному дискурсі. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2025. Т. 36 (75) № 1.

6. Табанова А.І. Теоретичні засади визначення поняття гендерної політики. Науковий вісник Ужгородського університету. 2017. Серія Економіка. Вип. 2 (50).

7. Тарнавська Л. Історичний розвиток гендерних уявлень. Гендерна проблематика та антропологічні горизонти : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції 16-17 березня 2012 року. – Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2012. – 200 с.

8. Шевченко Т.О. Роль реклами у формуванні гендерних стереотипів у сучасному українському суспільстві. Київ : Ніка-Центр, 2015. 188 с.

Abstract. The article is devoted to the study of the features of the formation and functioning of the concept of gender equality in the English-speaking public sphere. The work examines the theoretical foundations for the study of concepts as components of the linguistic worldview and defines the place and role of the concept of gender equality in contemporary English-language discourse. An analysis is carried out of the main semantic, value-based, and associative components of this concept, which reflect society's understanding of equality between men and women, justice, tolerance, and inclusivity.

Particular attention is paid to the ways in which the concept of gender equality is represented in various types of public discourse — political, media, educational, and socio-cultural. The language of political leaders' speeches, publications in leading English-language media, as well as social media content reflecting current trends in understanding gender issues, is analyzed. It is established that the concept of gender equality is dynamic: it evolves under the influence of social transformations, feminist movements, globalization, and digital communication.

Keywords: gender equality, concept, discourse, feminist linguistics, inclusion, social communication.

Брусніцена А.В.

*студентка магістратури другого року навчання
факультету іноземних мов, медіа та психології*

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Шкворченко-Осадца Н. М.

доктор філологічних наук, професор

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

РИТОРИЧНІ ЗАСОБИ СУЧАСНОГО ГАЗЕТНОГО ДИСКУРСУ: КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ ПУБЛІЦИСТИКИ «УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВДИ» ТА *THE GUARDIAN*

Анотація. У тезах розглянуто риторику як чинник організації публіцистичного газетного дискурсу та засіб формування смислів у суспільній комунікації. Визначено, що сучасна риторика поєднує логічні, етичні та емоційно-експресивні компоненти мовлення, реалізовані через систему риторичних засобів. На матеріалі колонок «Української правди» та *The Guardian* проведено контрастивний аналіз лексико-риторичних і синтаксичних структур, які відображають різні типи риторичного мислення. Український дискурс виявляє емоційно-моральну спрямованість із перевагою епітетів, метафор, анафор і парцеляцій, тоді як британський характеризується інтелектуально-аналітичним підходом, у якому домінують антитеза, паралелізм, алюзії та іронічні номінації. З'ясовано, що обидва видання формують стиль сучасної публіцистики, де поєднуються інтелектуальна рефлексія, логічна впорядкованість і громадянська емоційність.

Ключові слова: риторика, газетний дискурс, публіцистика, *The Guardian*, Українська правда, риторичні засоби, контрастивний аналіз.

У добу інтенсивних інформаційних потоків газетний дискурс виступає джерелом новин, а також простором інтерпретації подій та формування суспільних смислів. Після початку повномасштабного

вторгнення росії «Українська правда» набула ролі медіа спротиву й громадянської консолідації, тоді як *The Guardian* зосереджується на висвітленні глобальних політичних і соціальних процесів крізь призму демократичних цінностей і прав людини. Контрастивний аналіз риторичних засобів дозволяє виявити культурно зумовлені відмінності у побудові аргументації та вираженні емоційної модальності. Відсутність комплексного контрастивного аналізу зазначених явищ зумовлює актуальність дослідження, спрямованого на з'ясування того, як у кризових умовах газетний дискурс виконує функцію впливу, переконання та формування суспільної думки.

Риторика пройшла шлях від античного мистецтва переконання до сучасної комунікативної науки, поєднуючи інтелектуальний, культурний і комунікативний виміри людського досвіду. Від Демосфена й Цицерона, які утвердили принципи логосу, етосу й пафосу, до теоретиків нової риторики XX–XXI століть вона зберігає свою сутність як інструмент впливу на свідомість і засіб формування смислів у суспільному просторі. Із часом акценти зміщувалися: у середньовіччі вона інтегрувалася з богослов'ям, у добу Відродження набула ознак гуманістичної практики самовираження, у Новий час стала об'єктом раціоналістичної критики, а в епоху неориторики – підґрунтям теорій комунікації. У сучасному гуманітарному знанні риторику розглядають як систему стратегій мовленнєвого впливу, що спирається на взаємодію когнітивних, емоційних і соціальних чинників. Вона постає механізмом конструювання реальності, засобом формування критичного мислення та утвердження культурної ідентичності мовця [1, с. 252].

На основі класичної триади Аристотеля – логос, етос, пафос – формується система риторичних засобів у публіцистичному дискурсі, що поєднує логіко-доказові (силогізми, ентимеми, індуктивні та дедуктивні умовиводи, статистичні дані, факти, причинно-наслідкові конструкції), емоційно-експресивні (метафори, метонімії, синекдохи, гіперболи, риторичні запитання, антитези, анафори), етичні та естетичні (апеляції до авторитету, демонстрація компетентності, ціннісні апеляції) і прагматичні (адаптація до аудиторії, маніпулятивні стратегії, інтерактивні форми) компоненти [3, с. 158].

Логос реалізується через аргументацію, логічні структури, фактичний матеріал і причинно-наслідкові зв'язки, які забезпечують раціональну переконливість і внутрішню послідовність тексту. Етос виявляється у мовній поведінці автора – апеляції до авторитетів, цитуванні, демонстрації компетентності та дотриманні етичних і культурних норм, що формує довіру до позиції мовця. Пафос створює емоційний вимір дискурсу, активізуючи метафори, антитези, анафори, риторичні питання та інтонаційну виразність, які викликають співпереживання й підсилюють експресію повідомлення. Взаємодія логосу, етосу й пафосу має синергетичний характер: логос структурує думку, етос надає комунікації морального підґрунтя, пафос породжує емоційний резонанс [3, с. 159].

Газетний дискурс функціонує як комунікативна система, у якій взаємодіють соціальний контекст, рольові позиції комунікантів і стратегічні наміри впливу. Його специфіка визначається поєднанням інституційної об'єктивності та маніпулятивної спрямованості, що реалізується через інформування, оцінювання, прогнозування та формування громадської думки. Мовна організація газетного тексту синтезує риси офіційно-ділового, наукового й розмовного стилів, завдяки чому досягається рівновага між достовірністю й експресивністю [2, с. 132]. Риторичні засоби додають текстові емоційного забарвлення, створюючи ефект латентного впливу на читача. Візуально-типографічні прийоми та невербальні елементи підсилюють оцінний компонент і керують сприйняттям. У цифрову добу газетний дискурс трансформується в мультимедійний, інтегруючи вербальні, візуальні й аудіальні коди, що зумовлює нові форми текстової економії, клиповість мислення та пріоритетність заголовка як ключового маркера комунікативного впливу.

Добір риторичних засобів у газетній публіцистиці зумовлюється комунікативними стратегіями впливу та інтерпретації, а також жанровою варіативністю, що визначає особливості її структурної й стилістичної організації. Виокремлюють три основні групи жанрів: інформаційно-, аналітично- та художньо-публіцистичні. Перші (замітка, репортаж, інтерв'ю, звіт, брифінг) орієнтовані на оперативне подання фактів і формування ефекту присутності, що досягається через діалогічність, риторичні запитання, інверсії й антитези. Аналітичні жанри (стаття,

коментар, рецензія, кореспонденція, огляд) тяжіють до логічного, аргументативного викладу, де провідну роль відіграють зіставлення, паралелізми та вибудована доказовість, спрямована на осмислення глибинних смислів події. Художньо-публіцистичні тексти (нарис, фейлетон, памфлет) апелюють до емоційно-естетичної сфери, тому переважає образне мислення, метафорика, іронія, гіпербола, персоніфікація [2, с. 134].

Водночас жанрова система сучасної публіцистики перебуває у стані динамічної трансформації: поява гібридних форм (інтерв'ю-есе, репортаж-блог, стаття-прогноз) засвідчує тенденцію до поєднання традиційних жанрових ознак із новими виражальними можливостями цифрового медіапростору.

Аналіз лексико-риторичних засобів у колонках, присвячених висвітленню образу Д. Трампа на тлі війни в Україні, засвідчує розмежування двох риторичних моделей: емоційно-моральної, характерної для «Української правди», та інтелектуально-іронічної, притаманної *The Guardian*. Попри спільну мету, а саме демістифікацію політичного образу Д. Трампа, обидва дискурси реалізують її різними шляхами.

В українських публікаціях переважає риторика етичного осуду, втілена через метафори боротьби, влади й жертви, а також епітети з посиленою емоційною конотацією (*цинічний, марнославний, двуликий*). Лексико-риторичний простір таких колонок вибудовується на контрасті між правдою і маніпуляцією, що підкреслюється використанням алюзій на біблійні та історичні образи, парцеляцій і риторичних запитань, які формують колективний афективний тон тексту.

Британські колонки в *The Guardian*, навпаки, демонструють дистанційований аналітизм: через іронічно забарвлені номінації, контрастивні епітети, оксюмори (*weak strongman, honest liar*), метафори театру й гри (*political showman, stage of chaos*), а також через алюзії на античні й шекспірівські мотиви створюється образ політичного актора, чия влада існує радше у сфері видимості, ніж реальності. Так, формується ефект критичної раціональності – не засудження, а аналітичного розвінчання політичного міфу.

Кількісний аналіз 20 колонок виявив вищу інтенсивність риторичної експресії у британських текстах (227 прикладів проти 193 в українських). У *The Guardian* переважають метафори (26,1%), алюзії (14,5%) та іронічні номінації (11,3%), що вказує на інтелектуалізований тип риторичної критики. В українських матеріалах домінують епітети (30,2%), метафори (28,4%) та парцеляти (15,9%), які відображають емоційно-оцінну модель громадянського пафосу.

Синтаксична організація українських колонок виконує роль виразника громадянського піднесення та емоційної солідарності, тоді як у британських – набуває функції інтелектуального осмислення й гуманістичного рефлексування. Обидва дискурси поєднує прагнення до ритміко-композиційної впорядкованості, проте відрізняє тип риторичного мислення: українські тексти тяжіють до емоційно-декларативного способу висловлення, а британські – до раціонально-аналітичного.

В «Українській правді» анафора й епіфора формують патетичну хвилю, створюючи ефект спільного емоційного досвіду; парцеляція передає фрагментарність і травматизм воєнної реальності; інверсія підсилює декларативність висловлення; асиндетон забезпечує ритмічну напругу й динаміку спротиву; риторичні питання апелюють до моральної позиції читача. У *The Guardian* ті ж синтаксичні засоби реалізуються з іншим наміром: анафора структурує логіку аргументації, парцеляція створює паузи для осмислення, інверсія увиразнює інтелектуальний контраст, а полісиндетон підкреслює багатовимірність морального судження.

Кількісний аналіз засвідчив, що в «Українській правді» переважають парцелятні та еліптичні конструкції (21,7%), анафора й епіфора (20,5%), а також риторичні запитання й звертання (16,8%). Така домінанта формує тип мовлення, у якому відчутна емоційна напруга, інтонаційна динаміка та персоніфікованість авторського голосу. Використані засоби працюють на створення ефекту прямої присутності, підсилюють громадянське звучання текстів і перетворюють висловлення на елемент морального свідчення.

У британських матеріалах, навпаки, відчутна схильність до структурної врівноваженості: домінують антитеза й паралелізм (27%), асиндетон і полісиндетон (17,8%), риторичні запитання та звертання

(15,1%). Їхнє використання спрямоване на побудову логічно виваженої аргументації, ритмічне впорядкування думки та створення аналітичного тону, у якому раціональна ясність переважає над емоційною виразністю.

Попри контраст стилістичних інтенцій, обидва видання демонструють спільну рису – прагнення до композиційної завершеності. Паралелізм, інверсія та риторичні повтори (близько 24%) надають текстам структурної стрункості, гармонізують ритм оповіді та формують впізнаваний стиль сучасної публіцистики, де інтелектуальна рефлексія поєднується з виразним комунікативним імпульсом.

Проведене дослідження дало змогу визначити особливості функціонування риторичних засобів у публіцистиці «Української правди» та *The Guardian*, виявити специфіку їхнього впливу на формування інтерпретаційних рамок подій та національних моделей осмислення реальності. З'ясовано співвідношення універсальних і національно зумовлених рис риторичного оформлення дискурсу. Перспективи подальших досліджень убачаються в розширенні аналізу на інші мовно-культурні контексти та в порівняльному аналізі риторичних стратегій у межах різних медійних жанрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Абушенко В., Голуб Н., Горошкіна О. Сучасна риторика як гуманітарна дисципліна серед комплексів наукового знання. *І Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція (20–21 квітня 2017, м. Бердянськ)*. 2017. С. 252–253.

2. Білецька В. С. Функціональні особливості сучасного газетного дискурсу. *Актуальні проблеми металінгвістики: зб. наук. праць*. Черкаси : Видав. Чабаненко Ю. А., 2013. С. 132–135.

3. Melko Kh. B. Nature of communicative strategies and tactics: linguistic approach. *Vectors of the developments of philological sciences at the modern stage*. 2019. P. 157–175.

Abstract. The paper examines rhetoric as a factor in structuring journalistic newspaper discourse and as a means of shaping meaning in public communication. It is established that modern rhetoric integrates logical, ethical, and emotionally expressive components of speech, realized through a system of rhetorical devices. A contrastive analysis of the lexical-rhetorical and syntactic

structures in columns from *Ukrainska Pravda* and *The Guardian* reveals distinct types of rhetorical thinking. Ukrainian discourse demonstrates an emotionally moral orientation, characterized by the frequent use of epithets, metaphors, anaphora, and parceling, whereas the British discourse exhibits an intellectually analytical approach, dominated by antithesis, parallelism, allusions, and ironic nominations. The findings show that both publications contribute to the formation of the style of contemporary journalism, which combines intellectual reflection, logical coherence, and civic emotionality.

Keywords: rhetoric, newspaper discourse, journalism, *The Guardian*, *Ukrainska Pravda*, rhetorical devices, contrastive analysis.

Воронова А.С.

*студентка бакалаврату 4 курсу спеціальності 035 «Філологія»
факультету іноземних мов, медіа та психології
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна*

*Науковий керівник: Шкворченко-Осадца Н. М.
доктор філологічних наук, професор
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна*

ПОЛІТКОРЕКТНІСТЬ І МОВА: ЕВФЕМІЗМИ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ТА БРИТАНСЬКОМУ ВАРІАНТАХ АНГЛІЙСЬКОЇ

Проблематика. В умовах демократичних змін, що відбуваються у суспільстві, мова, як своєрідний лакмусовий папірець, є основним індикатором усіх найменших метаморфоз. Будучи основним засобом комунікації та способом опису світу та змін, що в ньому відбуваються, а також будучи об'єктом цих змін водночас, мова є прямим відображенням актуальної картини світу, що вказує на ситуацію в суспільстві, його світогляд та цінності у певний період часу. З цього можемо зробити висновок, що те, якою мовою ми говоримо, як користуємося нею, визначає наш спосіб мислення та впливає на сприйняття світу

[ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТКОРЕКТНОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО МАС-МЕДІЙНОГО ДИСКУРСУ) с. 205].

Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі політкоректної комунікації у міжкультурному діалозі, мас-медіа, освіті та професійному середовищі у зв'язку зі стрімкими процесами глобалізації, а саме розмиття географічних кордонів, спілкуванням та співпрацею з представниками різних рас, етносів, релігій, культур, тендерів та статі. У роботі розглядаються принципи використання евфемізмів, особливості їх функціонування в американській і британській англійській, а також порівнюється ступінь впливу соціальних ідеологій на мовну норму.

Метою статті є аналіз ролі політкоректних евфемізмів у двох основних варіантах англійської мови, виявлення типових тематичних сфер, семантичних механізмів та контекстів їхнього вживання, а також окреслення ключових відмінностей між американським та британським підходами до мовної чутливості.

Виклад основного матеріалу. Поняття політкоректності вперше було використано після Жовтневої революції як спосіб впровадження прихильності політиці та принципам комуністичної партії СРСР. В кінці 70-х та на початку 80-х років минулого століття термін використовувався лібералами з насмішкою для ствердження, що явище «політкоректність» набуває крайніх поглядів, дій та заходів у певних питаннях лівих, особливо стосовно надання переваги риториці, замість змістовності. На початку 1990-х термін почати використовувати консерватори з метою критикувати та протидіяти стрімкому зросту популярності ліберальних ідей у сфері вищої освіти в США. К кінцю XX ст. використання терміну знову зменшилося, натомість він частіше став зустрічатися у жартах як для висміювання політкоректності, так і для насміхання над консервативними ідеями.

Політкоректність в мові має на меті викорінення дискримінаційних поглядів завдяки формуванню нового сприйняття світу через заміну існуючих мовних одиниць. За гіпотезою Сепіра-Уорфа, мова впливає на наше мислення та сприйняття світу. Отже, мова може не лише відображати, а й посилювати упередження — наприклад, сексизм чи расизм [Political correctness. Encyclopedia Britannica].

За найбільш відомими тлумачними словниками термін «політкоректність» визначається як: 1. Процес уникання дій та висловів, що можуть бути сприйнятими як образливі людьми, особливо тими, хто стосується статі, гендера, раси [Cambridge dictionary]; 2. Ставлення або політика надзвичайної обережності з метою уникнення образи або пригнічення будь-якої групи людей, що має певні фінансові труднощі, фізичні порушення; відрізняється за статтю, гендером або расою [Collins dictionary].

Для аналізу політкоректних евфемізмів у британському та американському варіантах англійської мови було застосовано якісно-когнітивний та порівняльно-аналітичний підходи. Джерелами мовного матеріалу стали: автентичні тексти засобів масової інформації (газети The Guardian, The New York Times, онлайн-видання тощо); виступи публічних осіб та урядові документи; онлайн-корпуси англійської мови (British National Corpus і Corpus of Contemporary American English); соціальні платформи та форуми, де фіксуються актуальні мовні практики.

Основна увага приділялася випадкам заміни потенційно чутливих або стигматизуючих термінів на евфемістичні відповідники. Враховувалися семантичні зміни, прагматичний ефект, а також соціокультурний контекст уживання. Було проведено порівняльний аналіз понад 100 лексичних одиниць, класифікованих за тематичними групами.

У результаті аналізу корпусу мовного матеріалу було виявлено, що політкоректні евфемізми активно функціонують як в американському, так і в британському варіантах англійської мови. Однак між ними спостерігаються суттєві відмінності у виборі лексичних засобів, ступені їх поширення, а також у культурно-соціальних імплікаціях.

Найпоширенішими тематиками, в межах яких використовуються політкоректні евфемізми, стали:

- етнічна приналежність;
- інвалідність;
- вік;
- зовнішність;
- статус зайнятості;
- соціальний статус.

Наприклад, в американському варіанті англійської широко використовується термін *African American* замість *Black*, тоді як у британському англійському більш вживаним є *Black British* або *person of African descent*. Це вказує на специфіку етнічного контексту кожної країни.

Американська англійська, як правило, демонструє більшу чутливість до політкоректності, що проявляється у появі евфемізмів навіть у сферах, де британський варіант залишається більш нейтральним. Наприклад, *person experiencing homelessness* (AmE), *homeless person* (BrE). Перший варіант підкреслює тимчасовість ситуації та уникає етикетування, тоді як другий є більш прямим.

Ще однією важливою відмінністю є тенденція до позитивної репрезентації в американському варіанті, тоді як британський схиляється до нейтральності. Наприклад, *differently abled* (AmE), *disabled person* або *person with disabilities* (BrE). Форма *differently abled* намагається зосередитись на альтернативних можливостях, а не на обмеженнях.

Також виявлено відмінності в описі соціально чутливих тем. Наприклад, *custodial engineer* замість *janitor* (AmE), *cleaner* (вживається без евфемістичної заміни) (BrE).

Це свідчить про тенденцію американського варіанту до соціального «пом'якшення» назв низькостатусних професій.

Варто зазначити, що надмірне вживання евфемізмів у американському варіанті іноді викликає зворотну реакцію – звинувачення в «мовній стерильності» або приховуванні реальних соціальних проблем. Наприклад, *Sanitation engineer may sound more dignified than garbage collector, but it can obscure the real working conditions and social issues related to this occupation.*

У ході дослідження було встановлено, що політкоректність як мовне явище відображає глибші соціальні трансформації у суспільстві та формується під впливом культурно-історичних чинників. Американський варіант англійської демонструє більшу гнучкість і готовність до лінгвістичних змін, зокрема шляхом створення нових евфемізмів, які мінімізують можливість дискримінації або стигматизації. Британський варіант англійської, хоча й приймає багато політкоректних форм, виявляє

більш поміркований підхід, зберігаючи більшу прозорість і прямоту висловлювань.

Евфемізми виконують не лише функцію пом'якшення змісту, але й виступають маркерами соціального статусу, рівня толерантності, а також політичних або ідеологічних уподобань мовців. Надмірна політкоректність може спричиняти комунікативні труднощі або викликати скепсис, особливо у міжкультурному спілкуванні.

Результати дослідження свідчать про важливість усвідомленого використання мови в публічному дискурсі та потребу у збереженні балансу між етичними нормами та мовною ясністю. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на аналіз політкоректності в інших англomовних регіонах (наприклад, Канада, Австралія) або у порівнянні з іншими мовами.

Отже, політкоректні евфемізми є потужним інструментом мовної адаптації до соціальних змін. В американській англійській переважає прагнення до м'якості та емоційної чутливості, тоді як британська англійська зберігає більш стриманий і описовий підхід. Розуміння цих відмінностей важливе не лише для лінгвістичного аналізу, а й для міжкультурної комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Meaning of political correctness in English. Cambridge dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/political-correctness> (Дата звернення 19.10.2025)
2. Political correctness. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/political-correctness> (Дата звернення 19.10.2025)
3. Definition of 'political correctness'. Collins dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/political-correctness> (Дата звернення 19.10.2025)
4. ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТКОРЕКТНОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО МАС-МЕДІЙНОГО ДИСКУРСУ), Тарасова В. В., Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019 № 38 том 1. С. 205-208. URL: <http://www.vestnik->

Григорян Н.В.

*Кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської
філології та методики викладання іноземних мов
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна*

Назаренко О.М.

*Кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

ІРОНІЯ ЯК СТРАТЕГІЯ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ

В умовах цифрової комунікації англомовний інтернет-дискурс стає простором інтенсивної міжособистісної взаємодії, де мовці активно використовують іронію як засіб вираження емоцій, оцінки та соціальної позиції. Проблема полягає в тому, що відсутність невербальних маркерів (інтонації, міміки, жестів) у віртуальному спілкуванні ускладнює інтерпретацію іронічних висловлень, змінюючи їхні комунікативні функції.

Актуальність дослідження полягає у необхідності виявлення механізмів реалізації іронії в нових формах англомовної онлайн-комунікації, де вона виконує не лише естетичну чи комічну роль, а й слугує інструментом соціальної взаємодії, самопрезентації та критичного осмислення реальності. Дослідження іронії в інтернет-дискурсі дозволяє простежити сучасні тенденції мовної поведінки англомовних користувачів і глибше зрозуміти динаміку лінгвокультурних процесів цифрової епохи.

Метою дослідження є визначення прагматичних функцій іронії як стратегії міжособистісної взаємодії в англомовному інтернет-дискурсі. Основними завданнями є охарактеризування лінгвопрагматичних умов реалізації іронії в онлайн-комунікації; визначення типів іронічних

висловлень та їхні комунікативні ролі; аналіз когнітивних механізмів породження і сприйняття іронічного змісту у цифровому середовищі.

Дослідження, проведене на матеріалі англомовних публікацій і коментарів користувачів соціальних мереж (Twitter, Reddit, тощо) дозволило встановити, що іронія в інтернет-дискурсі функціонує як поліфункціональна стратегія, яка поєднує у собі прагматичні (іронія виступає формою непрямой комунікації, у якій імплікатурна інтерпретація є головним механізмом смислотворення), когнітивні (іронічне повідомлення спирається на фреймову структуру знань, що дозволяє адресату реконструювати «інверсійний смисл») та соціолінгвістичні параметри (іронія слугує маркером належності до певної спільноти, демонструє культурну обізнаність та комунікативну компетентність мовця).

Аналіз емпіричного матеріалу інтернет-дискурсу дозволяє виокремити систему типологічно різнорівневих іронічних моделей, які можна класифікувати за прагматичним наміром, когнітивним механізмом і формально-семантичними засобами вираження.

- саркастична інверсія як форма дистанціювання, наприклад: (1) «Oh sure, because everyone loves working weekends.» – У прикладі (1) іронія створюється завдяки інверсії оцінки: позитивно маркована конструкція «everyone loves» використовується для передачі протилежного змісту. Мовець демонструє критичне ставлення до соціальної норми, що сприймається як нав'язана.

- самоіронічна стратегія як механізм соціальної кооперації, наприклад: (2) «Just burned my dinner again. MasterChef material right here.»

—

У прикладі (2) спостерігається поєднання негативної події з удавано позитивною самооцінкою формує іронічний контраст, який знімає напругу й створює ефект спільного досвіду. Така іронія виконує емпатійно-консолідуючу функцію.

- соціально-критична іронія як інструмент оцінного опору, наприклад: (3) «Love how billionaires keep giving us tips on saving money.» – У поданому прикладі реалізується іронічний фрейм абсурду, у якому поєднуються несумісні контексти – привілейований статус мовців і їхні

«поради». Така іронія є дискурсивним актом непрямой критики, спрямованим проти владних наративів.

- мультимодальна іронія (візуально-текстова), наприклад:

(4) Зображення: спокійний пес у палаючій кімнаті з підписом «This is fine.»

Приклад (4) є інтермедіальним іронічним кодуванням, де семантична невідповідність між візуальним і вербальним компонентами створює додатковий рівень смислу. Такі мему виконують когнітивно-афективну функцію, акумулюючи спільну емоційну реакцію користувачів.

- інтертекстуальна (цитатна) іронія, наприклад: (5) «Winter is coming,» – напис під фото літньої спеки. У прикладі (5) створюється ефект подвійного смислу шляхом алюзії або ремінісценції, активація прецедентних текстів, що контрастують із поточним контекстом. Така когнітивна гра з культурними кодами створює відчуття спільної культурної компетенції між комунікантами.

На основі проведеного аналізу англomовного інтернет-дискурсу можна констатувати, що іронія виступає багаторівневою комунікативною стратегією, яка реалізує широкий спектр соціально-прагматичних та когнітивних функцій. Аналіз конкретних типів іронії – саркастичної інверсії, самоіронії, інтертекстуальної, соціально-критичної та мультимодальної – засвідчує її поліморфізм та функціональну диференціацію. Кожен тип виконує специфічні функції: дистанціювання, кооперацію, емпатію, критику та інтеграцію культурних кодів, створюючи комплексний ефект іронічного смислу. Іронія виступає як стратегія соціальної ідентифікації та когнітивної гри, що дозволяє учасникам дискурсу підтримувати баланс між особистісною самопрезентацією, соціальною критикою та колективним досвідом. Таким чином, іронія інтернет-дискурсу – це не просто емоційно-естетичний прийом, а стратегічний механізм міжособистісної взаємодії, що визначає структуру та динаміку сучасного англomовного цифрового дискурсу.

Перспективами подальшого дослідження є аналіз інтертекстуальної іронії та культурних кодів у цифровому дискурсі, вивчення соціально-критичної іронії як засобу непрямой критики та формування цифрової громадянської позиції та порівняльний аналіз сприйняття іронії серед різних соціальних і вікових груп у англomовному інтернет-просторі.

Коваленко А.А.
*Міжнародний університет,
м. Одеса, Україна*
Науковий керівник: Шкворченко-Осадца Н. М.
доктор філологічних наук, професор
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ WAR

Концепт WAR є одним з центральних у сучасних дискурсах, особливо інтернет-дискурсах. Події, пов'язані з цим концептом напряду і дотично, висвітлюються медіа по всьому світу, що дає змогу досліджувати його всебічно. Українські лінгвісти активно вивчають концепт ВІЙНА, що допомагає в порівнянні україномовних дискурсів з англomовними [1,2]. Онлайн-корпуси налічують мільйони текстів, за якими ми можемо спостерігати значний приріст використання даного концепту, починаючи з 2022 року, як у вітчизняних, так і іноземних медіа.

Цей підвищений інтерес до концепта WAR зумовлений не лише актуальністю воєнних подій, а й зміною способів їх репрезентації в сучасному комунікативному просторі. У цифрову добу війна перестає бути виключно політичним чи військовим явищем — вона стає частиною інформаційної, культурної та мовної реальності. Відповідно, аналіз концепту WAR у медіа-дискурсах дозволяє простежити, як мова відображає і формує колективні уявлення про війну, її учасників, цінності та наслідки. Особливої уваги заслуговує вивчення семантичних, оцінних та прагматичних особливостей цього концепту в англomовному інтернет-просторі, що створює підґрунтя для міжкультурних і міжмовних порівнянь. Ця робота має на меті поглиблено розглянути саме лексико-семантичний аспект концепту.

Якщо розглядати фізичне ядро концепту — війна як конкретна дія, то можна виділити основні частини мови, які до нього відносяться: іменники, прикметники та дієслова.

Іменники: *war, battle, fight, conflict, invasion, attack, defense, army, weapon, soldier, enemy, victory, defeat;*

Дієслова: *to fight, to attack, to defend, to invade, to bomb, to destroy, to surrender, to resist;*

Прикметники: *military, armed, violent, strategic, defensive, aggressive.* [4]

Соціальну та моральну складову концепту складає поле учасників та сторін конфлікту, тобто лексеми, що позначають учасників конфлікту: *soldier, warrior, combatant, civilian, ally, enemy, commander, occupier, victim, hero, patriot.* Або метафори: *fighter for freedom, defender of truth, aggressor nation.*

Також досить часто у сучасних дискурсах концепт WAR можна зустріти у **переносних значеннях**, наприклад: *war on drugs, war on poverty, cyber war, information war, media war, culture war, trade war, to fight disease, to battle inflation, to wage war against misinformation.* У такий спосіб «війна» переноситься у сферу соціальних та культурних явищ [3,4].

Як новітній пласт концепту, можна розглянути поле інформаційно-комунікативних одиниць, що зустрічаються в сучасних інтернет-дискурсах і відображають війну, як інформаційну реальність: *propaganda, fake news, information front, digital battlefield, cyberattack, disinformation, narrative control, media weapon.* [4]

Після 2022 року в англomовних дискурсах спостерігається тенденція зростання кількості одиниць з емоційно-ціннісною складовою, тоді як до 2022 року більшість складали теми пов'язані з глобальною безпекою, економікою, технологіями, тощо. Це дає можливість проаналізувати та виявити національно-культурні особливості концепту та їхню зміну в різних країнах протягом певного часу.

Інтернет-дискурси сприяють тому, що війна більше розглядається й у ролі інформаційного феномену. Медіа не лише фіксують події, а й створюють нові мовні конструкції, які формують суспільне сприйняття війни. Отже, аналіз лексико-семантичного наповнення концепту WAR дозволяє виявити його структурну складність, динаміку та культурну зумовленість, що є важливим для подальших досліджень у галузі когнітивної лінгвістики, дискурс-аналізу та перекладознавства.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Вільчинська Т. Концепт «ВІЙНА»: особливості мовної об'єктивації у газетному тексті / Т. Вільчинська // Лінгвістичні студії. – 2017. – Вип. 34. – С. 110–114.
2. Крилова-Грек Ю. М. Психолінгвістичні аспекти семантичного поля поняття «війна» в сучасному медійному просторі / Ю. М. Крилова-Грек // Психолінгвістика. – 2018. – Вип. 23. – С. 120–130.
3. Савранчук І. П., Тхор Н. М. Репрезентація концепту WAR в англійській мові та мовленні // Закарпатські філологічні студії. – 2024. – Вип. 37. – С. 115-118;
4. British National Corpus. URL: <https://www.english-corpora.org/bnc/> (дата звернення: 01.11.2025).

Овсянко О. Л.

*кандидат філологічних наук, старший викладач
кафедри германської філології Сумського державного університету
м. Суми, Україна*

МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ У ПОЛІТИЧНОМУ ТА МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСАХ: ЛІНГВІСТИЧНІ МАРКЕРИ*

Сучасний світ характеризується неймовірно стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та сфери штучного інтелекту (створення чат-бота ChatGPT у 2022 р.), відтак видається простіше здійснювати психологічний вплив на свідомість людей, керувати їх поведінкою, впливати на політичні процеси. Разом з тим, реалії суспільно-політичного життя призводять до того, що здебільшого інноваційні мовні та позамовні засоби маніпулювання людською свідомістю здійснюються в політичному, медійному та рекламному дискурсах.

Автори наукової розвідки [3] зазначають, що головною метою політичного дискурсу є досягнення перлокутивного ефекту, а саме вплинути на аудиторію, набуті публічної реакції. Ключовою відмінністю комунікативного процесу в політиці є його спрямованість на реципієнта з

метою маніпулювання ним. Як правило, суб'єкти та об'єкти політичного дискурсу сприймають і реагують на чіткі соціально-політичні погляди політика, а сам процес маніпулювання має чіткі прагматичні цілі, тобто дискурс є цілеспрямованим, а точніше – аргументаційним. Аргументація для маніпулювання свідомістю людей потребує ретельного відбору та компонування мовних засобів. Це стосується всіх рівнів мови. Для досягнення своєї перлокутивної мети політики використовують: політичні промови, політичну рекламу, гасла, слогани, соціальні ролики. У політичних промовах використовується низка раціональних або психологічних аргументів, оскільки тексти політичних промов призначені для публічних виступів і покликані миттєво привернути увагу слухачів та вплинути на їхню свідомість, відчуття та емоції.

За твердженням авторів наукової розвідки [1] у політичному медіадискурсі серед стратегій і тактик впливу, зокрема, методів дезінформації та маніпулювання свідомістю, виділяють провідні тактики викривлення реальності та відомих фактів, виходячи з потреб політики й влади. Як слушно відмічає І. Перянова, у дискурсі інформаційної війни ХХІ століття виокремлюють чотири основні тактики: заперечення, відволікання, спотворення фактів і збудження тривоги (4D tactics: deny, distract, distort, dismay).

Сучасна інформаційна війна, яка торкнулася й України приховує у собі багато небезпек, адже під великою загрозою знаходиться людська свідомість. Саме за допомогою керування та маніпулювання свідомістю можна нав'язати умовній жертві своє бачення та підштовхнути до певних дій.

Дослідники Е. Бераріу та А. Петерліцян [2] у науковій праці «Manipulating the interpretation of political discourses» зазначають, що зміст дискурсу, як правило, закладений у різних значеннях, які потребують розшифрування. Автори вказують на те, що кожен може зрозуміти контекст, але не всі можуть ідентифікувати вплив, який стоїть за вибором слів, речень чи структури дискурсу, а також те, наскільки легко можна зманіпулювати інтерпретацією відповідно до інтересів мовця. Е. Бераріу та А. Петерліцян слушно відмічають, що ефективна комунікація – це мета усіх спікерів, але її досягнення дуже залежить від того, як правильно побудована їхня промова. Оскільки вдала промова має не лише

інформувати, але й викликати реакцію аудиторії – чи то в рекламі, чи то в політиці. Тому доповідачі, як правило, використовують структури, які підсилюють їхні промови й дуже вдало спрямовують увагу аудиторії на ті моменти, які вони хочуть підкреслити, таким чином маніпулюючи переконливістю свого висловлювання.

Е. Бераріу та А. Петерліцян здійснили аналіз мовних засобів у британському та румунському дискурсах на синтаксичному, семантичному та прагматичному рівнях та дійшли таких висновків. На синтаксичному рівні найбільш часто вживаною частиною мови в будь-якому типі дискурсу для ствердження того, що подана інформація є правдивою, є дієслово *to be*, особливо в теперішньому часі. Пасивний стан і безособові вирази також використовуються для того, щоб показати об'єктивність мовця щодо тверджень, які він робить. Модальні дієслова активно вживаються для мотивації та заклику людей до дії, від «*must*» до «*should*» та «*can*». Включення числівників у публіцистичний дискурс є ефективним способом емоційного впливу: «*There are millions of people who are fearful*», «*hundreds of thousands of people*». У політичному дискурсі широко розповсюджені дейктичні засоби, переважно особові або неозначені займенники, з метою зближення з аудиторією, створення відчуття приналежності до нації: «*we must*», «*we said*», «*our new system*», «*all of us*». Маніпуляція також відбувається, коли аудиторію наділяють повноваженнями, використовуючи особові займенники «*you*» і «*your*», намагаючись підвищити її усвідомленість: «*your freedom*», «*your area*», «*for you*», «*you know*».

Наступним способом маніпулювання емоціями людей є вживання прикметників у порівняльному або найвищому ступені порівняння: «*stricter*», «*tougher*», «*stronger*», «*more generous and more sharing*» або «*the most vicious*», «*the most critical*», «*a more extensive program*», «*much more visible*» тощо.

Емоційний характер висловлювання досягається за допомогою мовних засобів на семантичному рівні, особливо в частині використання прикметників як з негативною («*vicious*», «*tragic*», «*fearful*», «*devilish*», «*awful*»), так і позитивною конотацією («*strong*», «*tough*», «*alert*», «*safe*», «*robust*»). Також часто вживаються емоційно-підсилювальні прислівники: «*rapidly*», «*sharply*», «*overwhelmingly*», «*clearly*», «*fully responsible*»,

«*certainly*». Використання персоніфікацій та метафор є ще одним способом наблизитися до аудиторії та апелювати до емоцій. Вибір дієслів апелює також і до свідомості, втілюючи ідею надії, контролю, що підсилюється присутністю дієслова «*know*». Наприклад, конструкція «*I know/you know*» демонструє впевненість у твердженнях. Вживання іменників з позитивною конотацією дає людям надію: «*consensus*», «*resolve*», «*progress*» та ін.

На прагматичному рівні одним із найпоширеніших прийомів маніпуляції в обох дискурсах є повтор. Він акцентує увагу людей на повідомленні, підкреслює важливість поданої інформації, а також підсилює емоційне забарвлення тексту. Когезія – ще один риторичний прийом, що здійснює значний вплив на аудиторію. У британському дискурсі багато речень, пов'язаних сполучником «*and*», що часто супроводжується повторами та номіналізацією: *And it is thanks to your efforts ..., and it is thanks to you ..., and so I know ...*.

Також у дискурсах використовуються цитати, приказки, мудрі сентенції. Їх інкорпорація у промову – це спосіб репрезентації власного погляду на світ. Перлини народної мудрості спираються на культурні аспекти, на спільні переконання, а промовець ототожнює себе з аудиторією на основі спільних знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Шевченко І. С., Морозова І. І., Шевченко В. О. Номінації агресії Росії проти України в англомовних медіа: когнітивно-прагматичний аналіз. *Вісник ХНУ імені ВН Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2022. № 95. С. 70–77. DOI: 10.26565/2786-5312-2022-95-09.
2. Berariu E. C., Peterlicean A. Manipulating the interpretation of political discourses. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Series IV: Philology and Cultural Studies*. 2020. P. 19–28. DOI: 10.31926/but.pcs.2020.62.13.3.2.
3. Linguistic dimension of political advertising: Analysis of linguistic means of manipulative influence / O. Kuzmenko et al. *World Journal of English Language*. 2023. P. 205–211. DOI: 10.5430/wjel.v13n1p205.

*Дослідження проведено в межах грантової підтримки Національного фонду досліджень України за проєктом «Інноваційні технології маніпулювання масовою свідомістю: поліпарадигмальний лінгвістичний вимір» (реєстраційний № 0124U004832).

Владислава Олійник

*студентка магістратури другого року навчання
факультету іноземних мов, медіа та психології*

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Шкворченко-Осадца Н. М.

доктор філологічних наук, професор

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

ЖІНОЧНІСТЬ І МАСКУЛІННІСТЬ У МЕДІА: ЛІНГВІСТИЧНИЙ ПОГЛЯД НА РЕКЛАМУ

Реклама є потужним інструментом формування суспільних уявлень про гендерні ролі та відображення соціокультурних стереотипів. У сучасному медіа-просторі англomовна реклама не лише пропонує споживчі продукти, а й транслює моделі жіночності та маскулінності, закріплюючи певні очікування щодо поведінки, зовнішності та соціальної ролі жінок і чоловіків. Лінгвістичний аналіз таких рекламних повідомлень дозволяє виявити механізми конструювання гендеру, що функціонують через мову, стиль та образи.

У тезах розглянуто три основні напрями: теоретичні основи гендерної репрезентації, лінгвістичні засоби конструювання гендерних образів у рекламі та практичний аналіз сучасних рекламних матеріалів із виділенням тенденцій і рекомендацій. Такий підхід дозволяє поєднати теоретичний аналіз і практичні приклади та окреслити шляхи трансформації традиційних гендерних стереотипів у медіа.

Сучасна лінгвістика та дискурсознавство розглядають гендер як складний соціокультурний і когнітивний конструкт, що реалізується через

мову, образи та символи. Жіночність і маскулінність не є суто біологічними категоріями, а конструюються у конкретних соціальних і комунікативних практиках. В рекламному дискурсі ці конструкції найчастіше втілюються через лексичні, стилістичні та візуальні засоби, формуючи стереотипи та очікування аудиторії.

Основні стереотипи жіночності включають образ жінки як об'єкта краси, турботливої матері або домогосподарки, тоді як маскулінність у медіа зазвичай асоціюється з силою, владою, професійним успіхом та рішучістю. Аналіз цих стереотипів дозволяє простежити, як реклама відтворює традиційні моделі поведінки та водночас відображає зміни у сучасному суспільстві.

В англomовній рекламі для жінок часто використовуються слова, що підкреслюють зовнішню привабливість та емоційну чутливість, такі як *beautiful, gentle, caring, confident*. Для чоловічої аудиторії домінують лексичні маркери сили, рішучості та професійності, наприклад *strong, ambitious, leader, brave*. Прагматичні маркери включають способи звернення до аудиторії, імперативи та заклики до дії, що підкреслюють соціальні ролі. Рекламні повідомлення косметики або модного одягу часто апелюють до бажання бути бажаною, тоді як чоловічі продукти акцентують на досягненні успіху або демонстрації сили.

Стилістичні засоби реклами включають метафори, гіперболи, антитези та порівняння, які підкреслюють особливості жіночності та маскулінності. Риторичні стратегії, такі як звертання до емоцій або соціальних норм, створюють ефект персоналізації та впливу на споживача. Наприклад, у відомих рекламних кампаніях застосовуються метафори внутрішньої краси або антитези для демонстрації ідеалу сучасної жінки чи чоловіка.

Реклама часто експлуатує усталені гендерні стереотипи для швидкого сприйняття повідомлення. Для жінок це образи краси, турботи та емоційної чутливості, для чоловіків – сили, рішучості та незалежності. Маніпулятивні стратегії включають підсилення почуття недостатності, порівняння з ідеалом, апеляцію до суспільних норм і страху соціальної неприйнятності.

Водночас сучасні рекламні кампанії демонструють тенденцію до деконструкції традиційних стереотипів. Жінки постають активними

професіоналками, а чоловіки – емоційно відкритими та турботливими. Приклади таких підходів можна знайти у кампаніях *Nike Women “Dream Crazier”*, *Axe “Find Your Magic”* та *Dove Men+Care “Real Strength”*, де конструюються альтернативні гендерні образи, що відповідають сучасним соціокультурним тенденціям.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що сучасна англomовна реклама є потужним інструментом конструювання гендерних образів. Жіночність і маскуліність у рекламному дискурсі формуються через комплекс лексичних, стилістичних, прагматичних та риторичних засобів, які створюють стереотипні або альтернативні моделі поведінки та соціальних ролей.

У рекламі активно використовуються усталені стереотипи, що підкреслюють зовнішню привабливість, емоційну чутливість та турботливість жінки, а також силу, рішучість і професійну компетентність чоловіка. Водночас спостерігаються тенденції до деконструкції традиційних моделей: зростає кількість рекламних матеріалів, які демонструють жінок як активних професіоналок і чоловіків як емоційно залучених партнерів та батьків.

Результати дослідження підтверджують, що реклама не лише відображає соціальні уявлення про гендер, а й активно впливає на їх формування, що має важливе значення для медіаосвіти, створення етичних рекламних кампаній та розвитку критичного мислення аудиторії.

Таким чином, лінгвістичний аналіз рекламного дискурсу дозволяє системно виявити механізми трансляції гендерних стереотипів, оцінити їхню ефективність та простежити тенденції їх трансформації у сучасному медіа-просторі.

Паваліяєва Ганна
ФІЛмаг21
Одеський національний морський університет (ОНМУ)
м. Одеса, Україна

КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

В сучасних умовах глобалізації освіти володіння англійською мовою є важливим чинником професійної мобільності та конкурентоспроможності вчителів. Традиційні методи навчання, орієнтовані переважно на засвоєння граматичних структур, а також лексичних одиниць. На сьогоднішній день ці методи не завжди можуть забезпечувати формування в учнів реальної комунікативної компетентності, що є необхідною для дієвої міжкультурної взаємодії. Натомість важливими та актуальними стали інтерактивні методи освіти та самостійне навчання. Саме в цьому контексті нами буде розглянуто комунікативний підхід, як модель ефективного навчання англійської мови у вищій школі. Комунікативно орієнтоване навчання є ефективним, але його метою є не просто знання структури мови, а вміння користуватися мовою у реальних життєвих ситуаціях у процесі спілкування. Цей підхід, втілює цілісний розвиток мовленнєвих умінь, допомагає розвиненню критичного мислення студента та можливості самостійного навчання.

Дослідження цього підходу допомагає краще розуміти методику викладання англійської мови, роблячи її цікавішою для здобувачів освіти, створюючи умови, де вони формують навички реального спілкування в академічному й професійному середовищі.

Р. П. Мильруд та І. Р. Максимова зазначають, що комунікативний підхід виступає центральною парадигмою актуальної методики вивченню іноземних мов, спрямованою на формування мовленнєвої компетентності студентів через реальні комунікативні завдання [4].

Ми погоджуємося з таким баченням цього методу. Вважаємо, що мовлення формується тоді, коли є взаємодія і практика, а не відтворення граматичних конструкцій. У такий спосіб вивчення мови проходить набагато активніше й цікавіше. Коли ми оточуємо себе реальним спілкуванням, обміном думок або, коли створюємо комунікативні ситуації, які треба вирішити. Саме тому цей метод є не лише ефективним, а й актуальним у сучасних умовах.

В той же час, О. Комар стверджує, що для реалізації комунікативного підходу у вищій школі необхідна методична трансформація: від самотійного навчання та вправ – до проєктної, проблемно-пошукової та інтерактивної діяльності, що імітує реальні мовленнєві ситуації [3].

Методична трансформація О. Комар виглядає надзвичайно доцільною. В роботі з учнями нами часто використовуються інтерактивні завдання. Наприклад, рольова гра: *«замовляємо каву в кафе»*, *«домовляємось про зустріч»*, *«проводимо інтерв'ю»*, *«робимо покупки в магазині»* або *«імітуємо телефонні дзвінки»*. Ці вправи є корисними, оскільки допомагають застосовувати мову на практиці в повсякденних ситуаціях, а також відчувати впевненість в мовних навичках.

На думку Т. Л. Годованюк та ін., формування цифрової компетентності викладача – необхідна умова впровадження комунікативних технологій: без умінь проєктувати онлайн-завдання, моделювати інтеракції та оцінювати цифрові продукти [2] .

Сьогодні твердження Т.Л. Годованюк є особливо актуальним, оскільки через пандемію та воєнні події в Україні навчання перейшло в онлайн-формат, який може здійснюватись як синхронно (наприклад, на платформах Zoom, Google Meet), так і асинхронно (через Moodle,

інтерактивні вправи тощо). По-перше такий формат є досить зручний для всіх учасників навчального процесу: учні можуть доєднатися до занять з будь-якого місця, а викладачі можуть організовувати різні види діяльності (тобто не обмежуватися лише лекцією або пасивним переглядом матеріалу).

Методичні засоби, на які варто звернути увагу: (сценарії занять, завдання для роботи в парах чи групах, інтерактивні тести, цифрові карти слів) повинні бути розроблені з урахуванням комунікативних цілей – розвитку усного мовлення, аудіювання, інтерактивного письма. Серед вправ важливими є різноманітні дискусії, дебати, презентації, групові проєкти та рольові ігри, які навчають здобувачів освіти висловлюватися логічно й переконливо вибудовувати свої висловлювання відповідно до конкретного контексту.

Варто зауважити, що цифрові технології дозволяють залучати носіїв мови, брати участь у міжнародних конференціях або вебінарах, якщо фізично перебування за кордоном неможливе. Отже, такі підходи у навчанні не лише можуть підвищувати рівень мовної компетентності, а й мотивують учнів вчитися самостійно, досліджувати різні теми, брати участь у міжнародних проєктах, тобто готуватися до реальних комунікативних ситуацій в майбутньому. Саме онлайн-навчання стає успішним інструментом розвитку навичок, які раніше були доступні лише в класі або за кордоном.

О. М. Альшина [1], Ю. В. Ямполь, Г. В. Косенюк та ін [5]. стверджують, що педагогічні умови успішного впровадження комунікативного підходу залежать від декількох чинників. Важливими є: а) забезпечення ресурсної бази (техніка, а саме: ноутбуки, планшети, інтерактивні дошки, інтернет, платформи, зокрема: Kahoot, Quizizz

(Wayground), Preply, etc), б) підвищення кваліфікації викладачів, в) мотиваційний супровід здобувачів освіти та г) інтеграція міжпредметних зв'язків. Водночас існує багато певних викликів, серед яких відбувається нерівний доступ до цифрових ресурсів, формальний підхід до оцінювання, недостатній рівень цифрових компетенцій у вчителів. Ці виклики потребують системних рішень на рівні керівництва.

Таким чином, не вважаємо доцільним зосереджуватись лише на наявності технічних засобів або цифрових платформ. Без продуманих завдань, рольових ігор або інтерактивної роботи техніка сама по собі не забезпечить розвиток комунікативних навичок. На практиці нами використовуються інтерактивні ігри на Quizlet, Kahoot, Wordwall, учні отримують завдання на відеодebати та спільні проєкти, вони пояснюють свої відповіді й аргументують їх. Тобто вони не просто виконують вправи, грають, а й розвивають мислення й комунікативні навички. Це дає змогу узагальнити, що не лише наявність техніки або інтерактивні ігри гарантують ефективність, важливою є мотиваційна підтримка й увага до індивідуального підходу учня. Важливо не лише надати просто завдання, а й добирати його під рівень певного учня, супроводжувати підказками, поясненням й обговоренням результатів, для того, щоб учень відчув себе впевнено і бачив свій прогрес.

Отже, комунікативний підхід є однією з найефективніших та найдієвіших сучасних методик вивчення англійської мови, оскільки він впроваджує формування в здобувачів освіти певної здатності до іншомовного спілкування в різноманітних соціокультурних контекстах. Сутність комунікативного підходу полягає у спрямованості навчального процесу не лише на засвоєння мовних знань, а й на розвиток умінь використовувати їх у практичних ситуаціях.

Ефективність комунікативного підходу у вищій школі зумовлена поєднанням інтерактивних форм роботи, автентичних матеріалів, рольових ігор, проєктних завдань та парної чи групової взаємодії студентів. Комунікативний підхід слугує підвищену жагу до навчання, активізації мовленнєвої діяльності, розвитку критичного мислення та творчості.

При цьому важливо зазначити, що ефективність комунікативного підходу значною мірою залежить від мотиваційної підтримки студента та індивідуального підходу до його навчання. Завдяки цьому студент підвищує впевненість у використанні мови та формує навички самостійного мислення.

Таким чином, комунікативний підхід у вищій школі поєднує як практичну спрямованість, так й інтерактивність, що робить навчання англійської мови більш результативним, цікавим і сучасним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Альошина О.М. Сучасні методи та технології викладання іноземних мов у ВНЗ. *Вісник НТУ «ХП»: Проблеми та перспективи формування національної гуманітарнотехнічної еліти*. Харків, 2012. Вип. 30. С. 242-247. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/4aca2930-4fea-4420-833b-2f4cabe4b779> (дата звернення: 10.11.2025).
2. Годованюк Т. Л., Махомета Т. М., Тягай І. М., Медведєва М. О., Прищепа С. М. Розвиток цифрової компетентності вчителів загальноосвітньої школи через тренінгові заняття. *СТЕ Workshop Proceedings* 2024. 11. 120–133 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/17810> (дата звернення: 09.11.2025).

3. Комар О. Класифікація сучасних підходів до навчання англійської мови. *Проблеми підготовки сучасного вчителя* 1 (25), 2022, с. 82-88.

4. Мильруд Р. П., Максимова І. Р. Сучасні концептуальні принципи комунікативного навчання іноземних мов. *Іноземні мови в школі*. 2000. № 5. С. 17–21.

5. Ямполь Ю. В., Косенюк Г. В., Жукова, Г. В., Булгакова, Т. М. Розвиток комунікаційного простору закладу освіти: світовий досвід розвитку професійного спілкування в умовах цифровізації освітнього процесу. *Академічні візії*, (18). 2023. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7808348> (дата звернення: 10.11.2025).

Приходченко О.О.

кандидат філологічних наук, доцент

Запорізький національний університет,

доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування

Запоріжжя, Україна

МОВНІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ СТРАХ У РОМАНАХ ПРО ВАМПІРІВ

Важливе місце в концептосфері будь-якої національної мови займають емоції – соціо-культурний феномен, що виконує безліч функцій. Емоції є одним із найбільш яскраво виражених елементів психічного та соціального життя людини, а також найважливішим людським фактором у культурі та соціумі.

Емоційний концепт є, по суті, різновидом культурного концепту з додатковими емотивними, ціннісними та оцінними характеристиками.

Емоційна картина світу існує у вигляді емоційних концептів, що утворюють концептосферу народу. Основою для емоційного концепту служить універсальне поняття про емоцію, яка, будучи важливою складовою життя, знаходить об'єктивацію в мові.

Отже, емоційний концепт є культурно обумовленою ментальною одиницею, вираженою вербальними і невербальними засобами, що віддзеркалює як загальноуніверсальні, так і культурноспецифічні уявлення про емоційне переживання у мовній свідомості людини. Сукупність емоційних концептів утворює емоційну концептосферу мови.

Страх (FEAR), що є гіперконцептом аналізованої концептосфери, визначається як емоція, що виникає в ситуаціях загрози біологічному або соціальному існуванню індивіда і направлена на джерело дійсної або уявної небезпек. Страх асоціюється із живою істотою, яка виконує певні дії, має певні характеристики.

В готичних романах страх зображено як **створіння жіночої статі**, яке має обличчя: “*That fear drew her face up*”.[2]. Також він може бути представлений як **істота з крилами**, яка переповнена певними замислами: “*Fear fluttered in her chest at the idea of that.*” [2]. Епітет ‘*fleeing*’, ужитий разом із лексемою ‘*fear*’ демонструє його природу – істоти, яка намагається втекти, використовуючи **загострені**, наче леза крила: “*A fleeing fear passed through him with razored wings, cutting through his resolve...*” [2].

Метафора демонструє той факт, що страх повільно ‘*to creep up*’ захоплює саму сутність істоти, оскільки лексема ‘*spine*’ позначає хребет – тобто те, що визначає можливість створіння рухатися: “*But fear crept up Rhun’s spine.*” [2].

Швидкість страху в готичних романах змальовано за допомогою фразових дієслів, що демонструє ще й його **неочікуваність**. Метафора ‘*coppery taste in her mouth*’ свідчить про присмак крові, оскільки саме в ній міститься залізо, як результат пережитого страху: “*The fear leaped up in her, hot and strong, making a coppery taste in her mouth.*” [1, p. 192].

Страх може бути представлений і як істота, що **попереджає про небезпеку**. Наприклад, дієслово ‘*to beat*’ демонструє властивість страху видавати певні звуки задля того, щоб позначити небезпеку, що наближається: “*Fear beat in his heart*”. [2].

Метафори відіграють важливу роль у відтворенні страху. Так, дієслово ‘*to burn*’ уживається для метафоричного порівняння із палаючим вогнем: “*Only then did she note the fear burning there.*” [2].

Страх виступає в опозиції до інших феноменів дійсності. Зокрема, страх протиставляється **полегшенню** (*'relief'*): "*she felt more relief than fear*" [2]. Страх (*'fear'*) може протиставлятися **униканню** якого-небудь явища чи дії: епітет *'plainly'* поєднаний із дієсловом *'feared'* та лексемою *'truth'* **небажання визнавати правду** та намагання її приховати: "*She plainly **feared** the truth, but she would not **shun** it.*" [2].

Зображення протиставлення страху та **недовіри** також присутнє в готичних романах. У наведеному нижче прикладі антитеза 'довіра – можливість нашкодити' (*'to entrust – not that he feared'*) свідчить про недовіру одного з персонажів своїм братам (*'brethern'*), попри їх тісний зв'язок: "*He [Korza] refused to **entrust** them to any of his brethren – **not that he feared** that anyone would harm them.*" [2].

Зв'язок страху з жахливими передчуттями та емоціями виражається за допомогою епітетів. Так, найчастотнішими виявились прикметники *'dreadful'* – 'жахливий, страшний' (*'extremely bad, unpleasant, or distasteful'*), *'terrible'* – 'моторошний' (*'causing great fear or alarm'*), *'awful'* – 'страшний, жахливий' (*'filled with or displaying great reverence'*), *'deadly'* – 'смертельний' (*'causing or tending to cause death'*) , *'horrible'* – 'кошмарний' (*'arousing or tending to arouse horror'*). Епітети *'dreadful'* та *'terrible'* вказують на настільки сильний страх, що головний герой боявся говорити, рухатись та знаходитись у замку графа: "... **dreadful fear** came upon me, and I was afraid to speak or move." [3, p. 13]; "... **my terrible fear** in this accursed place!" [3, p. 31]. Повторюване використання лексеми *'fear'* разом із прикметником *'awful'* вказує на збільшення ступеня страху, зміну його характеристик – від простого страху до жахливого, такого, з якого немає виходу (*"no escape"*): "*I am in fear, **in awful fear**, and there is no escape for me.*" [3, p. 31]. Страх є настільки сильним, що навіть пронизує серце головного героя, що описано за допомогою метафори "*shot through my heart*": *I heard the Professor's low hiss of inspiration, and knowing its rarity, **a deadly fear** shot through my heart.*" [3, p. 121]. Використання саме таких епітетів свідчить про постійний, близький та безперервний зв'язок страху з негативними емоціями.

Страх – це один із ключових елементів готичного роману, який допомагає створити атмосферу напруженості, тривоги та таємничості. У

готичному романі страх передається як через вербальні, так і невербальні засоби, і саме їхня взаємодія створює особливу напружену атмосферу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. King S. Salem's Lot. New York, USA : Anchor, 2011. 653 p.
2. Rollins J. The Blood Gospel. New York, USA : Harper, 2013. 736 p.
3. Stoker B. Dracula. England: Penguin books, 1994. 309 p.

Федір Райкоглов

*студент магістратури другого року навчання
факультету іноземних мов, медіа та психології*

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Шкворченко-Осадца Н. М.

доктор філологічних наук, професор

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

МОВНІ ІННОВАЦІЇ В МОЛОДІЖНІЙ АНГЛОМОВНІЙ РЕКЛАМІ

Сучасна реклама активно використовує інноваційні мовні засоби для залучення молодіжної аудиторії. Сленг та неологізми стали невід'ємною частиною рекламного дискурсу, оскільки вони дозволяють брендам створювати емоційний зв'язок з аудиторією, підвищувати впізнаваність та формувати унікальний імідж. Використання цих мовних одиниць сприяє не лише приверненню уваги, а й формуванню соціокультурного контексту, що відповідає цінностям та інтересам молоді.

Сленг, як неформальна мова певних соціальних груп, у рекламі слугує для створення дружньої та довірливої атмосфери. Використання сленгових виразів робить рекламне повідомлення більш доступним та привабливим для молоді аудиторії. Неологізми, нові слова або вирази, що виникають у мові внаслідок розвитку суспільства, технологій чи культури, дозволяють брендам відображати сучасні тенденції та

інноваційність. Введення неологізмів у рекламні тексти сприяє створенню образу прогресивного та сучасного бренду.

Використання сленгу та неологізмів виконує кілька функцій. По-перше, вони формують емоційно забарвлені повідомлення, що підвищує позитивне сприйняття бренду та залучає увагу аудиторії. По-друге, вони допомагають ідентифікувати бренд із молодіжною аудиторією та демонструють його приналежність до певної соціальної групи, що сприяє довірі та лояльності споживачів. По-третє, нові слова та вирази підкреслюють інноваційність бренду та його здатність адаптуватися до сучасних умов ринку.

Наприклад, у рекламі *Burger King* слоган *Have It Your Way* використовує доступну й дружню лексику, акцентуючи індивідуальний підхід до клієнта.

У *Netflix* кампанія *Because You Watched* поєднує персоналізацію та сучасну молодіжну лексику у рекомендаційних повідомленнях. Рекламні постери *Spotify* з креативними неологізмами та гумористичними сленговими висловами для промоції плейлистів. У *Taco Bell* слоган *Live Más* поєднує англomовний сленг та іспанський неологізм, створюючи емоційно насичене повідомлення. *Heineken* у своїй кампанії *Open Your World* використовує метафоричні неологізми та сучасні мовні конструкції, що підкреслюють активний спосіб життя. Слоган *Converse* такий як *Shoes Are Boring. Wear Sneakers* грає зі сленговою лексикою та неформальною структурою для молодіжної аудиторії. Рекламні повідомлення *Snapchat* з новими мемами та хештегами формують сучасний сленговий контекст і заохочують інтерактивність.

Додатково слід зазначити, що мовні інновації в рекламі сприяють формуванню брендової ідентичності. Молодіжна аудиторія швидко реагує на нестандартні та креативні мовні конструкції, що відображають сучасні тенденції культури та інтернет-середовища. Такий підхід дозволяє брендам виділятися серед конкурентів та закріплюватися в свідомості споживачів як сучасні та актуальні.

Крім того, використання сленгу та неологізмів у соціальних мережах дозволяє створювати інтерактивні комунікаційні кампанії. Молоді користувачі охоче поширюють рекламні повідомлення, які відображають їхній власний стиль спілкування, тим самим забезпечуючи органічний

охоплення аудиторії та підвищення впізнаваності бренду без додаткових витрат на традиційну рекламу.

Також важливо підкреслити, що мовні інновації в рекламі виконують освітню функцію, знайомлячи аудиторію з новими словами, виразами та культурними кодами. Це дозволяє брендам не лише просувати продукт, а й формувати комунікативну компетенцію молоді, створюючи позитивний імідж соціально відповідального та сучасного бренду.

Таким чином, сленг та неологізми є ефективними інструментами для залучення молодіжної аудиторії, формування емоційного зв'язку та підвищення впізнаваності бренду. Водночас необхідно враховувати культурні та соціальні особливості аудиторії, щоб забезпечити правильне сприйняття рекламного повідомлення та уникнути непорозумінь.

Подальші дослідження мовних інновацій у рекламному дискурсі можуть зосереджуватися на кількох напрямках. По-перше, доцільно вивчати вплив нових сленгових і неологічних форм на ефективність рекламних кампаній у різних сегментах молодіжної аудиторії, враховуючи вікові та соціокультурні відмінності. По-друге, перспективним є аналіз взаємодії мовних інновацій із цифровими платформами та соціальними мережами, де креативні вирази та меми швидко поширюються та формують нові комунікативні тренди.

Також важливим напрямом є розробка рекомендацій для брендів щодо раціонального використання сленгу та неологізмів, щоб уникати негативного сприйняття та непорозумінь, водночас зберігаючи привабливість та сучасність рекламного контенту. Це може включати розробку стилістичних гайдлайнів і принципів локалізації сленгових та неологічних одиниць для різних культурних середовищ.

Крім того, перспективним є міждисциплінарний підхід до вивчення мовних інновацій, що поєднує лінгвістику, маркетинг, соціологію та психологію споживання. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти механізми впливу сленгу та неологізмів на сприйняття бренду та поведінку молодіжної аудиторії, а також прогнозувати майбутні тенденції в рекламній комунікації.

Куліш В. С.
кандидат філологічних наук, доцент
Сумський державний університет
м. Суми, Україна

ВЕРБАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ГЕНДЕРНОГО КОМПОНЕНТА FAMILY У СУЧАСНОМУ АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ПСИХОЛОГІЧНОМУ МЕДІАНАРАТИВІ

У психологічних медіанаративах гендерний блок охоплює як змістовні, так і процесуальні компоненти формування ідентичності, відображаючи вплив культурних, соціальних та психологічних чинників на конструювання гендерних уявлень. Гендер і наратив, розглянуті як когнітивно-семіотичні категорії, виконують ключову роль у процесах створення смислу, визначаючи способи організації індивідом власного досвіду, інтерпретації соціальної реальності та конструювання особистісної ідентичності. Сучасні міждисциплінарні дослідження аналізують цю взаємодію через призму еволюційної, психологічної та феміністичної теорій. Зокрема, еволюційна перспектива підкреслює, що здатність до наративізації є адаптивним механізмом виживання, оскільки наративи дозволяють організовувати досвід у причинно-наслідкові схеми та прогнозувати поведінку інших [2].

Наратив виступає не лише як ключовий інструмент осмислення індивідуального досвіду, але й як фундаментальний механізм, що визначає способи конструювання людиною картини світу [3]. Гендер, у свою чергу, також має базовий характер у процесах людського пізнання, адже він є універсально присутнім у межах еволюційної історії людства та культурних систем, формуючи підґрунтя базових уявлень про соціальну реальність [5; 9]. Незважаючи на варіативність гендерних уявлень у різних історичних і культурних контекстах, усі відомі суспільства демонструють певну систему гендерних розрізень [1]. Гендер являє собою складний, багаторівневий конструкт, що формується через динамічну взаємодію біологічних, розвиткувальних і соціокультурних чинників, які надають смислу еволюційним процесам як на індивідуальному, так і на колективно-історичному рівнях [9]. У межах психологічного наративу гендер зазвичай

концептуалізується через стереотипи [1], які постають як ієрархічно організовані когнітивні структури, що відображають очікування щодо типових моделей поведінки, соціальних ролей, діяльності та зовнішнього вигляду представників певної статі [7].

Аналіз англійськомовних психологічних наративів засвідчує, що гендерний блок представлений такими концептами, як *mother, parents, child, family* та *partner*. Одним із ключових образів цього блоку є родина (*family*), яка розглядається як складна динамічна система, що визначає психологічне благополуччя, емоційну стабільність і соціальну адаптацію особистості. Родина виступає джерелом підтримки, безпеки та засвоєння цінностей, але водночас є потенційним простором конфліктів і стресів, що підкреслює її амбівалентний характер. У лексикографічному аспекті *family* визначається як: *1a) a group of people who are related to each other; 1b) a person's children; 2) a group of people who resemble a family in some way* [10]. У психологічному наративі переважають реалізації, пов'язані з першими двома значеннями.

Емпіричні дослідження підтверджують, що сприйнята сімейна підтримка є вагомим чинником психологічного здоров'я, вона реалізується у формах емоційної, інформаційної та матеріальної допомоги, сприяючи впевненості, саморегуляції та адекватній самооцінці. У психологічних наративах родина екстеріоризується як простір підтримки та зцілення, напр.: *Switching our parenting mindset from consequences to connection does not have to mean ceding family control to our children* [4:12]; *My intention with these principles is to promote healing in children and parents, and offer practical strategies for a more peaceful family experience* [4: 13]; *Connection first has helped me in every area of my family life* [4:107]. Родина постає як *family system*, де члени виконують визначені ролі й функції, напр.: *In a family system, some roles are prioritized over others. Safety comes before happiness* [4: 41].

Водночас вона є середовищем, у якому можуть виникати дисфункції, напр.: *Confiding in your child about your disappointing marriage is also a form of abuse... making a child into the family hero is a form of trauma* [6: 85]; *Growing up in a dysfunctional family may make us feel shame. The shame leads to low self-esteem and people-pleasing* [8: 131]. Дисфункційна родина постає як руйнівна сила, напр.: *Family pathology is like a fire in the woods taking*

down all in front of it until someone turns to face the flames [8: 10]. Метафора *fire in the woods* унаочнює загрозливий характер родинної патології, тоді як фраза *I began to face those flames* позначає акт внутрішнього опору та подолання. Інший аспект — родина як емоційна перепона, напр.: *He grew up in a family where everyone lived behind walls... Being emotionally shut down is normal to Paul* [6: 40].

Тут метафори *behind walls* та *shut down* символізують емоційну відчуженість і замкненість. Водночас родина може постати як простір зрілих і гармонійних стосунків, напр.: *Throughout every epoch, there have been loving families... Perhaps it is a family where repair is in good evidence, and everyone is welcome* [6: 79]; *Friends are your chosen family, and these relationships should bring ease, comfort, support, and fun to your life* [8: 33]. Родина також виступає першим середовищем соціалізації, напр.: *From birth, the family is our primary teacher... we first learn from our mother and father* [8: 56]. Проте саме тут найчастіше виникають труднощі у встановленні особистих меж, напр.: *Family systems have unspoken rules of engagement. If you want to feel guilty, set a limit with your family* [8: 10].

Отже, родина (family) у сучасному англійськомовному психологічному наративі функціонує як багатовимірний концепт, що поєднує функції підтримки, контролю, виховання, емоційного зв'язку й водночас несе потенціал конфлікту та травми. Лексико-граматичні засоби — *connection, secure family home, fire in the woods, behind walls* — реалізують амбівалентність цього концепту: родина одночасно постає простором безпеки й осередком емоційних бар'єрів. Вона є базовою системою соціалізації, у межах якої формуються як конструктивні, так і дисфункційні патерни поведінки, що визначають психологічне благополуччя та адаптаційний потенціал особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ellemers, N. Gender stereotypes. *Annual Review of Psychology*, 2018, 69, pp. 275–298.
2. Fivush, R., & Grysman, A. Narrative and gender as mutually constituted meaning-making systems. *Memory, Mind & Media*, 2021, 1. DOI: <https://doi.org/10.1017/mem.2021.4>.
3. Goodman, N. *Ways of Worldmaking*, vol. 51. Cambridge, MA: Hackett Publishing, 1978.
4. Kennedy, B. *Good inside: A practical guide to becoming the parent you want to be* / B. Kennedy. – London : HarperCollins UK, 2022. – 336 c.
5. Martin, A. E., & Slepian, M. L. The primacy of gender: Gendered cognition underlies the big two dimensions of social cognition. *Perspectives on Psychological Science*, 2020, 1745691620904961 (published online).
6. Real, T. *Us: Getting past you and me to build a more loving relationship* / T. Real. – New York : Rodale Books, 2022. – 352 c.
7. Tao, A. H., & Chen, X. A review of the theoretical models of stereotypes. *International Journal of Research Studies in Science, Engineering and Technology*, 2017, 4(9), pp. 22–26.
8. Tawwab, N. G. *Set boundaries, find peace: a guide to reclaiming yourself* / N. G. Tawwab. – New York : TarcherPerigee, 2021. – 261 c.
9. Wood, W., & Eagly, A. H. Biosocial construction of sex differences and similarities in behavior. In Olson, J. M., & Zanna, M. P. (Eds.), *Advances in Experimental Social Psychology*, vol. 46. Academic Press, 2012, pp. 55–123.
10. *Family*. In *Britannica Dictionary*. Available at: <https://www.britannica.com/dictionary/family>.

Євгеній Туна

*студент магістратури другого року навчання
факультету іноземних мов, медіа та психології*

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Шкворченко-Осадца Н. М.

доктор філологічних наук, професор

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

МОВНІ ПАСТКИ ЗМІ: АНАЛІЗ МАНІПУЛЯЦІЙ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

У сучасному інформаційному просторі засоби масової інформації відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні громадської думки, соціальних установок та політичної свідомості аудиторії. Особливу актуальність набуває проблема мовної маніпуляції у новинному дискурсі, оскільки мова новин здатна не лише передавати інформацію, а й приховано впливати на сприйняття, оцінки та емоції читачів.

Мовні маніпуляції реалізуються через різноманітні лексичні, синтаксичні, стилістичні та прагматичні засоби, що дозволяють медіа створювати бажане уявлення про події, суб'єктів або явища. Лексико-семантичні ресурси, такі як евфемізми, метафори та емоційно забарвлені слова, допомагають формувати оцінку подій і спрямовувати увагу аудиторії у потрібне русло. Синтаксичні конструкції та стилістичні прийоми, включно з безособовими формами, пасивними реченнями та драматизацією, дозволяють приховати відповідальних осіб або посилити емоційний ефект тексту. Прагматичні засоби, серед яких оцінні висловлювання та апеляція до авторитетних джерел, забезпечують додатковий вплив на когнітивну і емоційну сферу сприйняття.

Метою даного дослідження є виявлення та систематизація мовних засобів маніпуляції у сучасному англomовному новинному дискурсі та оцінка їхнього впливу на аудиторію. Аналіз прикладів з медіатекстів дозволяє простежити, як поєднання різних мовних стратегій сприяє

формуванню потрібних уявлень і реакцій, що підкреслює значення критичного сприйняття інформації та розвитку медіаграмотності.

Мовні пастки у сучасному англомовному новинному дискурсі виступають ефективним інструментом управління увагою та оцінками аудиторії. Вони функціонують через ретельно підібрані лексичні конструкції, стилістичні засоби та стратегічно організовану структуру повідомлень. Основна мета таких прийомів полягає у створенні у читача певного враження про події, що може відрізнятись від об'єктивного відображення фактів.

Серед лексичних прийомів особливо ефективними є узагальнення, номіналізація та семантичні евфемізми. Узагальнення, як-от *people say* або *experts claim*, створює ілюзію широкого консенсусу без конкретизації джерела. Номіналізація перетворює дієслова у абстрактні іменники (“destruction” замість “destroyed”), що зменшує відчуття безпосередньої дії та відповідальності. Семантичні евфемізми пом'якшують сприйняття негативних явищ, наприклад, використання терміну “adjustment” замість “layoffs”.

Синтаксична організація тексту також грає роль у формуванні сприйняття. Наприклад, вставні конструкції та обмежено детерміновані підрядні речення дозволяють автору дистанціюватися від оцінки або подати подію як нейтральну. Стилiстичні засоби, такі як паралелізм, повтори або риторичні запитання, активізують увагу та емоційно залучають читача, водночас підсилюючи певну позицію автора.

Прагматичний аспект маніпуляції проявляється у виборі комунікативних стратегій, зокрема через апеляцію до аудиторії та створення контексту «невідкладності». Наприклад, повідомлення типу “Immediate action is required to prevent further losses” стимулює швидку емоційну реакцію. Інший прийом: акцентування на особистісному факторі (“experts warn citizens”), дозволяє читачеві відчувати причетність до події або відповідальність за реакцію.

У сучасних англомовних медіа часто спостерігається поєднання різних прийомів для формування цілісного ефекту. Так, у статтях про економічну нестабільність можуть поєднуватися номіналізація, драматичні метафори та терміни із семантикою тривоги, що забезпечує одночасний когнітивний і емоційний вплив. Така комбінована стратегія

дозволяє медіа не лише інформувати, а й керувати сприйняттям аудиторії на глибшому рівні.

Аналіз мовних пасток у сучасних англомовних ЗМІ демонструє, що комплексне використання лексичних, структурних та прагматичних засобів створює ефект прихованого впливу на аудиторію. Лексичні стратегії дозволяють формувати сприйняття явищ, синтаксичні й стилістичні засоби структурують інформацію та підкреслюють певні аспекти подій, а прагматичні прийоми мобілізують увагу й емоції читача. Результати дослідження підкреслюють значення критичного аналізу медіатекстів і розвитку медіаграмотності для ефективного сприйняття сучасної інформації.

Дослідження мовних пасток у сучасному англомовному дискурсі відкриває широкі можливості для подальших наукових і практичних досліджень. По-перше, перспективним є розширення корпусу аналізованих матеріалів, включно з цифровими платформами, соціальними мережами та новинами у мультимедійних форматах. Це дозволить виявити нові стратегії маніпуляції та особливості їхньої адаптації до онлайн-аудиторії.

По-друге, доцільним є порівняльне дослідження мовних пасток у новинному дискурсі різних культур та мов, що дасть змогу визначити універсальні та специфічні механізми маніпуляції. Такий підхід сприятиме глибшому розумінню глобальних інформаційних процесів і дозволить розробляти методики критичного аналізу медіа для різних аудиторій.

По-третє, практична цінність дослідження полягає у впровадженні результатів у освітній процес, зокрема у програми з медіаграмотності та критичного мислення. Навчальні матеріали, засновані на аналізі реальних прикладів маніпуляції, допоможуть студентам та широкій аудиторії розпізнавати приховані комунікативні прийоми та формувати більш усвідомлене ставлення до інформації.

Таким чином, подальший розвиток досліджень у цій галузі сприятиме формуванню більш медіакритичної аудиторії, вдосконаленню методологічних підходів у лінгвістичних і міждисциплінарних дослідженнях та зміцненню академічної бази для вивчення мовних механізмів впливу в сучасних ЗМІ.

*Хламова Віталіна,
магістрантка
Одеський національний морський університет
м. Одеса, Україна*

МЕТОДИКА ІНТЕНСИВНОГО НАВЧАННЯ ТА ВИМОГИ ДО ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

З розвитком сучасного суспільства виникає все більше зацікавлення у вивченні іноземної мови, проводяться пошуки нових методів навчання, розглядається практичність використання старих методів у сучасних умовах. Одним із таких методів є інтенсифікація навчання іноземних мов.

Інтенсивність навчальної діяльності прямо пропорційно залежить від вчителя. Саме він повинен докласти якнайбільше зусиль, щоб досягти позитивного результату, тобто зацікавити учнів у навчальному процесі. Для цього потрібна не тільки мотивація. Важливу роль в цьому питанні відіграє якість, а також подальший розвиток отриманої інформації, її практичне застосування, вміння учнів самостійно працювати.

Вчитель повинен знайти оптимальні варіанти для подання знань, застосувати такі методи, форми й засоби навчання, які б сприяли розвитку творчості, активності, збільшували інтерес учнів до навчальної діяльності. Задля керування якісним спілкуванням, вчитель повинен оволодіти засобами установки та підтримання контакту, а також повинен навчати учнів контакту та певних комунікативних стереотипів.

Якісна своєрідність інтенсивного методу полягає в тому, що в ньому комунікативна мета навчання перетворилася на реальність; в результаті виникла цільова та результативна технологія навчання, в рамках якої розроблені адекватні механізми спілкування.

Особливості таких технологій полягають:

- 1) у використанні прийомів, які активізують свідомі та підсвідомі процеси психіки для створення різноманітної та міцної мовної бази;
- 2) в розробці завдань, які мотивують спілкування;
- 2) в оптимальній організації колективної взаємодії учнів між собою та вчителем [2, с.9].

Для того, щоб повністю зрозуміти стратегію інтенсивного навчання,

потрібно виділити певні методичні принципи, на основі яких базується це навчання. Щоб вникнути в сутність принципу, належить не лише уважно розглянути описані методи, але й порівняти зазначені методичні принципи. Будь-яка методична система розкривається в якісній своєрідності її підсистем та компонентів, особливо в їхній взаємодії. Основними її підсистемами можна вважати мету, зміст навчального предмету, зміст навчального процесу, засоби й методи навчання.

Відповідно до підсистем навчання виділяють методичні принципи. До них належать:

- принцип особистісного спілкування,
- принцип особистісно-рольової організації навчального матеріалу,
- принцип поетапно-концентричної організації матеріалу,
- принцип організації процесу навчання,
- принцип колективної взаємодії.

В основі принципу особистісного спілкування лежить положення про злиття процесів спілкування і навчання, нерозривність навчально-пізнавальної діяльності учнів та діяльності спілкування. Навчально-виховний процес у такий спосіб організовується як процес неформального різнопланового особистісного спілкування вчителя з учнями та учнів між собою. Тому успіх навчальної діяльності багато в чому залежить від особистісних характеристик тих, хто навчається, рівня їх знань, їх взаємовідносин один з одним та з учителем. В інтенсивному навчанні цей фактор забезпечується створенням атмосфери трудової активності, емоційного співпереживання, урахуванням особистісних якостей та психічних особливостей тих, хто навчається.

Принцип колективної взаємодії визначається як такий спосіб організації навчального процесу, в якому учні активно й інтенсивно спілкуються один з одним, обмінюючись навчальною інформацією, що сприяє розширенню знань, вдосконаленню навичок та вмінь кожного учня; між учасниками спілкування створюються оптимальні взаємодії і формуються характерні для колективу взаємовідносини, а умовою успіху кожного є успіх інших членів колективу.

В умовах групової взаємодії створюється спільний фонд інформації, до якого кожний з учасників-партнерів вкладає свою частку і яким

користуються всі разом. Форми сумісної колективної діяльності, а також форми поведінки, які демонструє вчитель - створення атмосфери доброзичливості, уважне ставлення до партнерів по спілкуванню, взаємодопомога - створюють оптимальні умови для активізації потенційних можливостей кожного учня.

Побудова моделі інтенсивного навчання іншомовного спілкування відбувається згідно з усіма принципами методу активізації, що були розглянуті, а її реалізація здійснюється поетапно.

Перший етап - це подача нового навчального матеріалу циклу занять, другий - тренування в спілкуванні, третій - практика в спілкуванні [1, с. 37].

Визначальною рисою усіх вправ в інтенсивному навчанні є їхній вмотивований характер. По суті це комунікативна або комунікативно-рольова мотивація, тобто учень знає не лише, що він має робити, але й заради чого він говорить, слухає, читає, пише. Некомунікативні вправи використовуються лише у вигляді мовних ігор, де мотивом діяльності учня є сама участь у грі.

Важливим чинником є те, що інтенсивне навчання спирається на великий обсяг мовного навчального матеріалу. Мовний матеріал вводиться і закріплюється за допомогою полілогів, коли кожен учень у групі відіграє певну роль. Полілоги включають у себе як монологічне, так і діалогічне мовлення, співвідношення між якими визначається завданнями певного етапу навчання.

Інколи для того, щоб втягнути учнів у процес спілкування, вчитель може використовувати різні реквізити. Він показує учням знаряддя, наприклад, термометр або шприц, і учні намагаються розгорнути ситуацію, пояснити це за допомогою засобів, які мають підвищену експресивність. Такими засобами є:

- 1) посилене жестикулювання, яке використовується не лише звично, але й умовно, для засвоєння абстрактних понять;
- 2) використання жестів, характерних для носіїв мови в даній ситуації;
- 3) гра слів, яка викликає азарт, а також сприяє тривкому запам'ятовуванню лексичного матеріалу та його форми;
- 4) ідіоматичні вирази та вільні словосполучення виконуються на

мотив відомих простих пісеньок;

5) простукування для підкреслення ритму, розподіл слів та словосполучень;

6) випадкові асоціації внутрішнього ладу, які створюють основу для запам'ятовування; інколи прослідковуються історія слова, яка показує шлях до його сучасного значення чи граматичної форми;

7) лінгвокраїнознавчі коментарі роблять більш виуклою семантику слів, що сприяє їх кращому засвоєнню;

8) римований матеріал різноманітного характеру, від лічилок і пісеньок до поетичних творів.

Крім вищенаведених засобів використовуються також засоби вербальної та невербальної семантизації та активізації засвоєння [4, с. 10-11].

Проаналізувавши основні ознаки даних принципів та засобів інтенсивного навчання, можна зробити висновок, що всі методичні принципи мають у своєму складі характеристику специфіки змісту, предмета й процесу і визначають способи засвоєння даного змісту, а також роль викладача в навчальному процесі.

Отже, характерними особливостями інтенсивного навчання є: оволодіння іноземною мовою за короткий час за рахунок мобілізації ресурсів особистості та її прихованих резервів; іноземна мова не вивчається, в неї вживаються через спілкування; оволодіння іноземною мовою подібне до оволодіння дитиною рідною мовою; заняття починаються зі спілкування, а не з засвоєння граматичних правил; навчання іншомовного спілкування проходить у формі рольової гри.

Одним із позитивних наслідків інтенсивного навчання є вдосконалення таких умінь, як раціональна організація самостійної роботи, самоконтроль, самооцінка та самокорекція; а також професійно-педагогічних умінь: аналізу змісту й структури тексту, виявлення порушень та помилок, пояснення їхньої природи, виправлення та формулювання пропозицій щодо вдосконалення написаного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Абдулаєва Ю.Н., Бушуй А.М. Іноземні мови в сучасному світі і еволюція методики навчання. Ташкент, 2000. 270 с.
2. Бех П. О., Биркун Л. В. Проблеми оновлення змісту навчання іноземних мов у початковій школі. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського державного лінгвістичного університету*. Київ: Вид. центр КДЛУ. 2000. Вид.3. 319 с.
3. Близнюк О., Панова, Л.С. Ігри у навчанні іноземних мов [Текст]: Посібник для вчителів. Київ: Освіта, 1997. 64 с.

Жаборюк І.А.

*кандидат філологічних наук, доцент,
кафедри германської філології та методики
викладання іноземних мов
ДЗ: (Південноукраїнський національний-
педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського)*

Таланова Л.Г.

*кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри романо-германської філології та
методики викладання іноземних мов
Міжнародний університет*

INTRODUCTORY IT IN MODERN ENGLISH

The issue of the introductory **It** occupies a notable place in modern linguistics, despite the relatively small number of cases in which it occurs. This statement can be explained by the fact that the problem is directly related to a broader linguistic concern — the correlation between language and thought. Sentences containing introductory **it** are structurally distinct from their corresponding logical propositions. This structural difference has given rise to numerous interpretations regarding both the grammatical status of it and the function of the element it introduces.

According to the most widely accepted view, the element it serves as a purely formal subject, devoid of independent semantic meaning. Its primary

role is to introduce the true semantic subject, which is mainly expressed by an infinitive phrase or a subordinate clause, without disturbing the fixed word order characteristic of the English language. This interpretation assumes the presence of two subjects and one predicate within a single sentence — a configuration that diverges from the structure of a logical proposition.

Predicateness manifests in two forms: amorphous and clearly structured. The former represents the historically primary type of reflection — reflection at the level of images or impressions — whereas the latter corresponds to structured reflection, or reflection in the form of a proposition. In logic, these are conventionally referred to as forms of predication. Predication, in its turn, serves as an analogue of the structural organization of the world — that is, of processes themselves. Consequently, language reflects only a two-member propositional structure; the existence of one-member or three-member propositions lacks logical foundation.

Predication, as a general representation of universal structure, simultaneously embodies subjectivity. This is evidenced by its capacity to determine the relative significance of the substantive components within a relational process, the most essential of which functions as the subject of the proposition. Linguists have not overlooked this capacity. In analyzing the deep (semantic) structure of sentences, they employ oppositional terms such as subject and object (of thought), agent and patient, or bearer of the process and complement of the process. Through these distinctions, the structure of predication can serve as a model of human activity — a reflection of how humans engage with reality.

Thus, predication is not merely a general formula of the universe's structure but also a model of human interaction with it. It encompasses not only the projection of substantive concepts in time but also quantitative and qualitative evaluations of subjects and processes, assessments of the relationship between consciousness and reality, and personal interpretations of existence (its beginning, end, necessity, or potential). In this sense, the structure of predication functions as a repository of both ontological and subjective information about the universe — in other words, as the bearer of meaning.

An especially significant aspect of reflection is the mind's ability to perform operations analogous to algebraic algorithms.

At the linguistic level, predicativeness is realized in two types of utterances: utterances-non-sentences (mere utterances) and utterances-sentences (full sentences). The first type corresponds to holistic reflection (on the level of images), whereas the second corresponds to structured reflection (on the level of propositions) and serves to express thought, whether elementary or complex.

Having clarified the process of reflection at both linguistic and cognitive levels, we can now examine the grammatical nature of more complex structures, which constitute the subject of this study.

The complexity of sentences containing introductory **It** lies in the fact that they are not primary formations. They have evolved from sentences with the so-called impersonal *it* and may be regarded as the result of a kind of algebraic transformation of the latter. Therefore, to understand the grammatical essence of introductory **It**, it is first necessary to examine the nature of impersonal sentences and the type of conceptual structures they correspond to at the level of thought.

Since the structure of predication represents a qualitatively distinct form of reflection compared to mere predicativeness, we can assume that a specific form must exist to convey this new quality. This new form is, in our view, the structure of predication itself — a means of expressing a concrete, elementary thought.

To consider *it* semantically empty, as implied by the very term impersonality, appears inaccurate. Sentences with impersonal *it* cannot be viewed as directly correlating with processes of objective reality obscures the specific nature of these sentences in contrast with ordinary two-member ones, which also correspond to real-world processes both as wholes and through their individual components. The distinctiveness of impersonal *it*-sentences emerges at the logical level and is determined by the dialectical and structural flexibility of the proposition.

Thus, we propose to regard impersonal sentences with *it* not as correlating with processes themselves, but with discrete thoughts — elementary or extended — whose subject represents a generalized concept of substantiality. Consequently, these sentences should not be classified as truly impersonal but as two-member constructions with subjects of generalized substantive meaning.

As for sentences with introductory **It**, the element *it* should be regarded not as a “dummy” or formal subject, but as a genuine semantic subject that also

conveys the idea of substantiality. The clause or phrase that it introduces functions as an appositive element in relation to it. The primary communicative purpose of such sentences is to postpone the explicit naming of the subject of thought — a delay that allows the subject to crystallize gradually within the linear progression of the utterance.

It is therefore unsurprising that sentences with introductory **It** often appear in contexts where the speaker seeks to justify or highlight as the subject of thought something that is difficult to substantiate — not the material entity itself, but its essential attribute, its mode of existence in time and space. At times, another thought or even a fragment of one may serve as the object of justification. Inevitably, this introduces certain logical complications and slows the process of forming the subject of thought.

Шарапановська Ю. В.

*PhD з філології, доцент кафедри
іноземних мов професійного спілкування
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна.*

СТРУКТУРА ТА ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ КОНЦЕПТІВ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

У сучасній лінгвістиці дослідження культурних концептів є одним із провідних напрямів когнітивної та лінгвокультурологічної парадигм. Мова розглядається не лише як засіб комунікації, а й як інструмент конструювання та репрезентації культурного досвіду, ціннісних орієнтирів і колективної пам'яті спільноти. Саме тому аналіз культурно маркованих концептів є ключовим для розуміння специфіки національної мовної картини світу та механізмів впливу дискурсу на формування суспільних уявлень. У сучасному англomовному дискурсі особливого значення набувають такі концепти, як FREEDOM, SUCCESS, HAPPINESS, DEMOCRACY, які виконують функцію ідеологічних домінант і активно реалізуються в різних типах текстів.

Культурний концепт визначається як складне ментальне утворення, що акумулює знання, соціально значущі уявлення, емоційно-оцінні

характеристики та культурні цінності, притаманні певній лінгвокультурній спільноті. Його структура охоплює поняттєвий, образний та ціннісний рівні, які забезпечують багатовимірність відображення культурно значимого змісту. Поняттєвий компонент містить фактичні знання про предмет або явище; образний формується асоціаціями, символами, метафоричними уявленнями; ціннісний репрезентує соціально значущі оцінки й нормативні установки, що регулюють поведінкові моделі та культурні пріоритети. Завдяки такій структурі концепт виступає не тільки результатом пізнавальної діяльності, але й механізмом зберігання та трансляції культурних смислів.

Вербалізація культурних концептів у сучасному англомовному дискурсі реалізується через широкий спектр мовних засобів, серед яких провідними є лексичні одиниці, фразеологізми, метафоричні конструкції, а також стилістично марковані елементи, що відображають емоційно-оцінні аспекти змісту. Крім того, значну роль відіграють дискурсивні практики — контекстуальні реалізації концепту у політичних промовах, медіатекстах, художній літературі, мотиваційних та освітніх матеріалах, які забезпечують динамічний розвиток і трансформацію концептуального змісту.

Одним із найбільш значущих концептів англомовного культурного простору є FREEDOM, який функціонує як ключова ідеологема американської та британської ментальності. Його вербалізація здійснюється через лексеми liberty, independence, free choice, сталі словосполучення на кшталт freedom of speech та метафоричні моделі типу freedom is a right або freedom is a battle. Концепт SUCCESS репрезентує прагматичну ціннісну установку на досягнення, індивідуальний розвиток та самореалізацію. Його мовна реалізація включає номінації achievement, ambition, self-made person, метафори success is a journey та success is a ladder, а також стійкі вислови, наприклад No pain — no gain. Концепт HAPPINESS активно функціонує у мотиваційному, психологічному та побутовому дискурсі, вербалізуючись через лексеми joy, bliss, well-being та метафоричні образи happiness is light або happiness is a choice. У політичному дискурсі важливе місце посідає концепт DEMOCRACY, який актуалізується у метафоричних моделях defend democracy, protect

демоспасу, що формують уявлення про демократію як цінність, що потребує постійного захисту та підтримки.

Функціонування культурних концептів у сучасному англомовному дискурсі сприяє формуванню колективних поглядів і цінностей, впливає на суспільні настрої та визначає ключові напрями соціального розвитку. Масмедіа та політичний дискурс активно використовують концептуальні структури для формування ідеологічної позиції, мобілізації громадської думки та конструювання національних символів. Таким чином, вербалізація культурних концептів виступає механізмом впливу на свідомість аудиторії та важливим інструментом соціальної комунікації.

Отже, культурні концепти є фундаментальними одиницями мовної картини світу, які забезпечують відтворення та збереження культурної пам'яті спільноти. Їх багаторівнева структура визначає різноманітність мовних засобів вербалізації, а функціонування в медійному, політичному й художньому дискурсі забезпечує динаміку розвитку культурних смислів і підтримує ціннісні орієнтири англомовного суспільства.

Щербакова Валерія

Магістранка

Одеський національний морський університет

м. Одеса, Україна

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ СИМПАТІЇ В МОВЛЕННІ ХОЛДЕНА КОЛФІЛДА

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століття помітно активізуються дослідження різних аспектів функціонування мови в молодіжному лінгвосоціумі. Об'єктами лінгвістичних розвідок стали окремі аспекти мови, мовлення та мовленнєвої поведінки школярів і підлітків. Важливе місце серед соціофакторів посіли антропофактори – вік і тендер, які мають безпосередній вплив на комунікацію. Результатом перетину декількох соціо- та антропофакторів стала низка соціолектів – некодифікованих форм існування національної мови, що функційно закріплені за певною професійною чи соціально-демографічною групою мовців; соціолекти мають специфічну лексичну систему й варіативний за якістю та кількістю

інвентар граматичних і фонетичних засобів, використання яких визначається соціоантропонімічними характеристиками його носіїв.

Розглядаючи ті чи інші мовні явища в межах соціолектів, необхідно враховувати, що вони не є цілісними мовними системами. Це особливості вимови, лексики, синтаксичних конструкцій і т.ін. [4, с. 47].

Дж. Д. Селінджер пише про американського підлітка кінця 40-х початку 50-х років XX століття. Мова в романі ведеться від імені самого хлопця, тому читачам досить легко проникнути в підліткову філософію того часу і пізнати всі її тонкощі. Мовлення Холдена повне відхилень від граматичної та лексичної норми, хлопець постійно вживає слова-паразити, лайливу лексику, проте він не просто такий собі волоцюга з вулиці, він – інтелігент. Його лексика наповнена модними інтелектуальними, психоаналітичними й соціологічними термінами. Начитаний юнак, який досить скептично ставиться до своїх здібностей: «I'm quite illiterate, but I read a lot», має у своєму словниковому запасі такі слова, як «ostracized», «unscrupulous», «conversationalist», «psychic».

Досліджуючи засоби вираження симпатій та антипатій підлітків у романі «The Catcher in the Rye», ми застосували лінгвістичний підхід. Наприклад, О. Мешков пише, що «увагу дослідників і критиків зосереджено на «одному мовному шарі - сленгу та вульгаризмах як виразних засобах протесту, незгоди і навіть своєрідного духовного бунтарства» Холдена» [1, с. 45].

У процесі дослідження було виокремлено 347 одиниць вираження симпатії, а саме 146 прикметників, 98 дієслів, 69 прислівників, 32 частки. Частиномовна дистрибуція одиниць вираження симпатії у відсотках відображена у таблиці (див. таблицю 1.1).

Таблиця 1.1.

Частиномовна дистрибуція одиниць вираження симпатії у відсотках

Частина мови	Абсолютна	Відносна
Прикметники	146	42.2%
Дієслова	98	28.4%
Прислівники	69	19.9%
Частки.	32	9.5%

На семантичному рівні важливу роль для вираження симпатії відіграють прикметники. Варто відзначити позитивну оцінку юнака до Джейн Галлахер.

Використовуючи прикметники, він висловлює симпатію до її зовнішнього вигляду, наприклад:

*She was **pretty young**, but she has this **terrific** figure, and I wouldn't 've put it past that Cudahy bastard.* – Джейн, звісно, була ще зовсім молода, але фігурку мала потрясну, а від того собаки Кюдехі можна було сподіватись чого завгодно [5, с. 92].

До складу прикметника «*pretty young*» входить перший компонент – прислівник «*pretty*», семантичне значення якого «*миловидний, чарівний, гарненький*» у розмовному мовленні розширює межі семантичного природного поля й отримує семему «*значний, неабиякий*». Ця лексична одиниця існує з потенційним значенням позитивних емоцій.

Якісний прикметник «*terrific*» має наступні семантичні властивості: його значення з високим ступенем негативної ознаки «*страшний, страхітливий*» в розмові набуває семи позитивної ознаки: «*приголомшливий, колосальний, прекрасний, відмінний*». Згадана лексема з потенційним значенням негативних емоцій, змінила забарвлення на позитивну в контексті.

Як бачимо, завдяки використанню цих прикметників, можна відзначити позитивне ставлення підлітка до Джейн.

Ще одним прикладом використання прикметника «*terrific*» з семою позитивної ознаки є сцена, коли Холден описує книгу свого рідного брата, яка йому подобається:

*He wrote this **terrific** book of short stories, The Secret Goldfish, in case you never heard of him* [5, с. 3].

За допомогою цього прикметника підліток показує, що книга йому до вподоби.

Симпатизує Холден і хлопцям, з якими грав у футбол у школі. Лексичним засобом вираження симпатії тут також виступає прикметник *nice*:

*They were **nice** guys, especially Titchener* [5, с. 7].

Прикметник «*nice*», який зазвичай має значення «приємний, симпатичний, славний» з потенційним значенням позитивних емоцій, частково зберігає своє значення. В підлітковому мовленні Холдена Колфілда він виступає жаргонізмом та набуває семантичного відтінку «кльовий, симпатний, прикольний».

Використовуючи цей прикметник, Селінджер показує, що юнак добре ставиться до своїх шкільних приятелів.

В мовленні підлітка засобом для вираження симпатій виступають і дієслова. По-перше, варто відзначити відношення Холдена до дівчат. Дієслово «*like*» у дефініції «любити, подобатися» допомагає підлітку виразити вподобання та зберігає в тексті своє словникове значення позитивних емоцій:

I like to be somewhere at least where you can see a few girls around once in a while, even if they're only scratching their arms or blowing their noses or even just giggling or something [5, с. 6].

В цьому прикладі «*like*» показує, що хлопцю подобається бути там, де є хоча б декілька дівчат.

За допомогою цього дієслова юнак висловлює симпатію й до доньки директора, старого Термера:

*She was a pretty nice girl, though. I **liked** her», «What I **liked** about her, she didn't give you a lot of horse manure about what a great guy her father was* [5, с. 6].

Зазначене дієслово інформує про симпатію Колфілда до дівчини.

Також Холден використовує дієслово «*like*», коли каже, що йому подобаються книжки:

What I like best is a book that's at least funny once in a while [5, с. 21].

В цьому випадку «*like*» є показником того, що книги привертають

увагу підлітка.

Частка «*anyway*» виконує велику кількість мовленнєвих функцій. Коли Холден описує надзвичайно емоційну сцену, де він цілує дівчину, якій симпатизує, частка в семантичному значенні «*в будь-якому випадку, у всякому разі, так чи інакше*» пов'язує попереднє висловлювання з тим, що йде попереду:

*Then she really started to cry, and the next thing I knew, I was kissing her all over - anywhere - her eyes, her nose, her forehead, her eyebrows and all, her ears - her whole face except her mouth and all. She sort of wouldn't let me get to her mouth. **Anyway**, it was the closest we ever got to necking* [5, с. 117].

Частка, яка не має у своєму словниковому значенні елемента позитивної емоції, отримує цей елемент у тексті, при вживанні в контексті й допомагає відзначити ступінь близькості із дівчиною, якій юнак симпатизує.

В іншому випадку частка «*anyway*» маркує перехід від однієї теми, де герой висловлює вдовolenня, до іншої:

- *Swell to see you, -1 said. I meant it, too.*

- *How are ya, **anyway**?* [5, с. 98].

Частка «*just*» має широке семантичне поле. Виступаючи прийменником зі значенням «*просто*», вона відіграє емоційну функцію. Яскравим прикладом є сцена, коли герої виражають своє позитивне ставлення до школи Пенсі:

- *Do you like Pencey? - she asked me.*

- *Pencey? It's not too bad. It's not paradise or anything, but it's as good as*

most schools. Some of the faculty are pretty conscientious.

- *Ernest **just** adores it*

- *I know he does* [5, с. 54].

Ця частка показує, що Ернест просто обожнює школу, проявляючи таким чином до неї найвищий ступінь симпатії.

Іншим прикладом використання цієї частки є ситуація, коли Холден згадує Джейн Галлахер. Він симпатизує дівчині, тож за допомогою частки виділяє ту дію, яка їй подобалась:

Yeah. She wouldn't move any of her kings. What she'd do, when she'd get a king, she wouldn't move it. She'd just leave it in the back row. Then she'd

*never use them. She **just** liked the way they looked when they were all in the back row* [5, с. 169].

У своєму творі Селінджер надає велику кількість описів психічної поведінки, серед яких виділяються вислови, що за допомогою сленгізмів вербалізують збуджені емоційні стани. Наприклад, коли Холден описує розповідь свого старшого брата Д.Б. про театральну постановку «Гамлет», він відзначає, що вона йому надзвичайно сподобалась і висловлює симпатію наступним чином:

*He'd already seen it, and the way he talked about it at lunch, **I was anxious as hell** to see it, too* [5, с. 106].

Стійке словосполучення-сленгізм «*as hell*» виступає прислівником-інтенсифікатором та додає виразність словам хлопчика. Як результат втрати мотивованості, інтенсифікатор широко застосовується з прикметниками. Якби лексема «*hell*» зберігла своє значення «ад», то зворот «*as hell*» не міг би слугувати інтенсифікатором прикметників у наступних прикладах. В реченнях, де Холден висловлює симпатію, «*as hell*» він уживає на позначення значущості мови:

*They're nice and all — I'm not saying that — but **they're also touchy as hell*** [5, с.24].

Хлопець симпатизує батькам, хоча й зазначає, що вони люди образливі.

Іншим прикладом є опис засніженого подвір'я, яке надзвичайно сподобалось Холдену:

***It looked pretty as hell**, and we all started throwing snowballs and horsing around all over the place* [5, с. 35].

Прислівник-інтенсифікатор підкреслює, що підліток в захваті від можливості кидати сніжки з друзями.

В іншому випадку Холден уявляє своє життя в хатині. Йому надзвичайно подобається ідея майбутнього, в якому всі вважатимуть його глухонімим бовдуром і залишать у спокої. Герою симпатизує ця ідея, він висловлює своє задоволення наступним чином:

***Igot excited as hell** thinking about it* [5, с. 179].

Ще одним прикладом є сцена, коли підліток згадує директора школи Елктон-хіл, містера Хааса:

*He'd be **charming as hell** and all* [5, с. 16].

Колфілд відчуває неприязнь до цього чоловіка, але його манері вітати батьків хлопець симпатизує й саме тому використовує прислівник-сленгізм «*as hell*» з потенційним значенням негативних емоцій, який змінив забарвлення на позитивне внаслідок співвідношення з емоцією «зачарування».

Як зазначає С. В. Форманова, «найбільшу кількість антиетикетних форм (Колфілда. – В. Щ.) складає сленг. Головний герой роману – сімнадцятирічний юнак, тому його мовлення насичене цими лексичними одиницями, оскільки сленг – це лексика розмовного типу, яку вважають нижчою від загальноновживаного стандарту; це слова, що у стандартній мові або не вживаються, або мають особливий лексико-семантичний зміст. Вживання сленгу переслідує певну мету: відбиває настрої молодого покоління, служить засобом дотепів і гумору, подає явище описово, допомагає заволодіти чужою увагою, уникнути кліше, підкреслити додаткову рису явища, полегшити спілкування. При цьому збагачується скарбниця лексичних засобів мови» [3, с. 230].

Отже, На основі аналізу підліткового мовлення Холдена Колфілда, ми довели, що воно повне відхилень від лексичної норми. Незважаючи на це, хлопець використовує велику кількість лексичних одиниць для вираження симпатії, а саме – 347. На основі матеріалу таблиці, в якій було розраховано частиномовну дистрибуцію одиниць вираження симпатії у відсотках, можна стверджувати, що підлітку найкраще допомагають висловити симпатію прикметники. Їхня кількість в оригінальному тексті сягнула 42.2%. Також було встановлено, що найменший відсоток використання у часток – 9.5%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лінгвістична креативність англомовних підлітків. *Науковий вісник Чернівецького університету*: 36. наук. пр. Чернівці, 2006. Вип. 289. Германська філологія.
2. Селінджер Д. Д. Ловець у житті. Київ: Молодь, 1984. - 272 с.
3. Форманова С. В. Антиетикетні форми спілкування в англомовній картині світу (на матеріалі роману J. D. Salinger «The Catcher in the Rye». *Науковий вісник Херсонського державного університету*.

Серія «Германістика та міжкультурна комунікація». Вип. 1. Херсон, 2019. С. 225–234.

4. Moshman, David. *Adolescent Psychological Development: Rationality, Morality, and Identity*. - Lawrence Erlbaum Associates, 1999

5. Salinger J. D. *The Catcher in the rye* / Jerome David Salinger. ,New-York, 2016. 288 p.

Anpilohova Ye.D.

Zaporizhzhia National University

Zaporizhzhia, Ukraine

CLASSICAL COMMUNICATIVE MODELS IN SCIENTIFIC- TECHNICAL DISCOURSE

In modern linguistics, there is a growing interest in studying discourse as a form of communication that not only conveys information but also shapes knowledge, structures thinking, and influences the scientific community. Scientific-technical discourse is of particular interest because it operates within a highly specialized context characterized by such features as dense terminology, logical precision, and strict structural organization, which define its communicative framework.

Classical communication models, like the ones proposed by D. Barnlund, J. Gerbner, H. Lasswell, C. Shannon and W. Weaver, W. Schramm, and R. Jakobson, were originally designed to describe general mechanisms of information exchange. However, their direct application to specialized discourse types requires clarification and adaptation. This necessity has prompted a reconsideration of established interpretations and approaches, taking into account the functional and stylistic properties of scientific and technical communication [1].

To our mind, Lasswell's model provides an effective framework for the basic structuring of a communicative act. Positioned at the intersection of linguistics, political science, and mass communication, it includes the following components: communicator (*who*), message (*says what*), channel (*channel*), audience (*to whom*), and effect (*with what effect*). Lasswell's model is grounded in a logical analysis of the communication process, allowing for detailed

examination of information transmission regardless of genre or discourse type [5]. Within the interdisciplinary field of Science and Technology Studies, Lasswell's model serves as a contemporary analytical tool that facilitates the creation, transmission, and validation of scientific and technological knowledge.

J. Gerbner expanded Lasswell's framework by emphasizing the perception of events, their representation in messages, and the influence of context, showing that not every event becomes a message. J. Gerbner proposed an extended communication model comprising the following elements: E (*event*) – an object or occurrence to be perceived; M (*man or machine*) – the perceiver; SE (*signal or expression*) – the means through which the event is represented as a message; C (*content*) – the substance of the message; Perceptual Dimension – how the event is understood and interpreted; Means and Control – mechanisms of message creation and transmission [3]. Hence, Gerbner conceptualizes communication as a process of representation of reality rather than a simple act of message transfer.

While developing a mathematical model of communication, C. Shannon and W. Weaver considered a discrete information source and defined a quantity that measures the amount of information transmitted and the rate at which it is produced. Based on the results of their mathematical research, they proposed an abstract model, which has become a classical framework for analysing communication from any perspective [7]. The model includes the following components: an information source, a transmitter, the channel, the receiver, the destination. The Shannon – Weaver model focuses on the technical aspects of communication – signal transmission and “information noise”, – but it is limited in explaining semantic content. Shannon and Weaver treated information as an abstract unit distinct from meaning, making it suitable for mathematical analysis. Their model remains fundamental to information theory and finds applications in scientific and technical discourse.

Schramm's interactive model highlights the importance of feedback and the shared field of experience between communicators, which is essential for professional interaction. The key elements of Schramm's model include: source, encoding, message, channel, decoding, receiver, feedback, and noise. Schramm also introduced the concept of “the field of experience” as a crucial factor in effective communication [6]. This principle applies strongly to

scientific-technical discourse, where communication efficiency depends on a shared cognitive field – education, expertise, and professional background, – between sender and receiver.

Barnlund's transactional model underscores the dynamic, simultaneous, and multi-channel nature of communication [2]. Unlike the previous models, this one is not sequential; communication occurs simultaneously and in both directions. Its main components include communicators (senders and receivers), messages, internal and external stimuli, channels, noise, and context. D. Barnlund emphasizes that communication is a simultaneous two-way process in which signals are both sent and received across multiple channels.

Jakobson's functional model demonstrates the multidimensional nature of the communicative act, where several functions may operate concurrently – an insight particularly valuable for discourse analysis [4].

Analysing the stylistic and functional characteristics of scientific-technical discourse reveals its logical consistency, dominance of the referential function, objectivity, impersonality, terminological precision, presence of metalinguistic elements, and focus on a specialized audience.

It has been determined that scientific-technical discourse is characterized by cognitive orientation, objectivity, logical structure, standardized terminology, specific linguistic organization, and a focus on a specialized audience. These features necessitate the adaptation and refinement of communication models in order to more accurately reflect the specifics of specialized discourse.

This study confirms the relevance of adapting classical communication models to the functional and stylistic features of specialized discourse. Such adaptation deepens our understanding of communicative mechanisms within the scientific and technological environment.

BIBLIOGRAPHY

1. Анпілогова Є.Д. Аналіз класичних комунікативних моделей і особливостей їх реалізації у науково-технічному дискурсі. *Записки з романо-германської філології*. 2025. №1(54).
2. Barnlund D. C. A transactional model of communication. In *Foundations of communication theory* (Eds. K. K. Sereno, C. D. Mortensen). New York : Harper & Row, 1970. P. 83–102.
3. Gerbner G. Toward a general model of communication. *Audio Visual Communication Review*. 1956. Vol. 4(3). P. 171–199.
4. Jakobson R. Linguistics and poetics. In *Style in language* (Ed. T. A. Sebeok). Cambridge : MIT Press, 1960. P. 350-377.
5. Lasswell H. D. The structure and function of communication in society. In *The communication of ideas* (Ed. L. Bryson). New York : Harper & Brothers, 1948. P. 37–51.
6. Schramm W. How Communication Works. *The Process and Effects of Communication*. Urbana : University of Illinois Press, 1954. P. 3–26.
7. Shannon C., Weaver W. The Mathematical Theory of Communication. *Bell System Technical Journal*. 1948. Vol. 27. P. 379–423, 623–656.

Harbera I.V.

PhD (Philology), Associate Professor,
Department of General and Applied Linguistics and Slavic Philology,
Vasyl' Stus Donetsk National University
Vinnytsia, Ukraine

PHRASEOLOGICAL UNIT AS AN ELEMENT OF CONFLICT COMMUNICATION

Summary. This article explores the role of phraseological units as essential elements of conflict communication within linguistic discourse. Drawing on the analysis of Ukrainian and English phraseological systems, the study examines how idioms, fixed expressions, and figurative language function as verbal resources in conflictogenic situations. Phraseological units, as unique carriers of sociocultural experience and national mentality, store valuable

information about attitudes toward conflicts, behavioral norms, and resolution strategies within specific linguistic communities. The research demonstrates that phraseological expressions serve multiple functions in conflict communication: they may initiate, escalate, maintain, or resolve conflicts through their evaluative connotations, emotional intensity, and culturally-specific meanings. By analyzing the conflictogenic potential of phraseological units across different semantic fields – including verbal conflict, physical confrontation, and contextual conflict markers – this study reveals both universal patterns and language-specific features in the phraseological representation of conflict interactions. The findings contribute to understanding how linguistic communities conceptualize and verbalize confrontational situations through conventionalized figurative expressions.

Key words: *phraseological unit, conflict communication, conflictogenic potential, linguistic conflictology, idiom, verbal conflict, phraseological semantics.*

The study of phraseological units within conflict communication represents a significant intersection of phraseology, pragmatics, and conflict linguistics. Phraseological units – stable figurative expressions with evaluative connotations – constitute one of the most vibrant means of national self-expression in any language. These linguistic phenomena are not merely decorative elements of discourse; rather, they function as powerful communicative tools that shape, reflect, and transmit cultural attitudes toward social interaction, including confrontational encounters. Understanding how phraseological expressions operate within conflict communication is crucial for multiple reasons.

First, phraseological units serve as repositories of collective wisdom and historical experience regarding conflict situations. Through centuries of linguistic practice, communities have crystallized their understanding of conflict dynamics, behavioral patterns, and resolution strategies into fixed expressions that encode culturally specific attitudes. Second, the figurative nature of phraseological units allows speakers to express negative evaluations, criticism, and hostile intentions in more socially acceptable forms compared to direct aggressive language. Third, phraseological expressions often carry emotional intensity that makes them particularly effective in confrontational

discourse, enabling speakers to amplify their communicative force while maintaining plausible deniability.

The relevance of investigating phraseological units in conflict communication stems from the need to comprehensively understand verbal resources deployed in confrontational interactions. While previous research has examined various aspects of conflict discourse – including face-threatening acts, verbal aggression, and pragmatic strategies – the specific role of phraseological expressions as conflict-generating and conflict-maintaining elements requires systematic analysis. This research addresses this gap by examining how phraseological units function across different types of conflict communication and how their conflictogenic potential manifests across linguistic systems [1; 3; 8].

Defining Phraseological Units and Their Properties

Phraseological units represent stable word combinations that exhibit specific linguistic properties distinguishing them from free word combinations. Following established phraseological theory, these units possess several defining characteristics: stability (reproducibility in speech rather than creation anew), idiomaticity (meaning that cannot be derived from the sum of component meanings), and figurativeness (based on metaphorical or metonymic transfer) [11; 21]. The phraseological status of an expression implies its recognition as a conventional unit within a linguistic community, with relatively fixed lexical composition and grammatical structure.

Contemporary phraseology recognizes a continuum of phraseological expressions ranging from highly idiomatic phrases (where component words have completely lost their literal meanings) to semi-idiomatic collocations (where some degree of compositional meaning remains). For the purposes of analyzing conflict communication, this study adopts a broad understanding of phraseological units that includes idioms, proverbs, sayings, and stable comparisons – all expressions that native speakers recognize as conventional formulas rather than novel constructions.

Crucially, phraseological units carry cultural information encoded through centuries of linguistic practice. As Selivanova observes, phraseological systems reflect the reflexive properties of collective consciousness, responding to changes in sociocultural space and embodying historically conditioned behavioral norms [19]. This cultural loading makes phraseological expressions

particularly significant in conflict communication, where culturally specific attitudes toward confrontation, aggression, and conflict resolution become manifest through conventionalized linguistic formulas.

Conflict Communication and Linguistic Conflictology

Conflict communication encompasses verbal and nonverbal interactions characterized by opposition of interests, values, or goals between participants. From a linguistic perspective, conflict represents a type of discourse marked by face-threatening acts, negative evaluation, aggressive tonality, and strategic manipulation of linguistic resources to achieve competitive rather than cooperative ends. Linguistic conflictology – an emerging interdisciplinary field combining pragmatics, discourse analysis, and conflict studies – investigates how language functions in the creation, escalation, maintenance, and resolution of conflicts [1; 2; 7].

Researchers distinguish several dimensions of conflict communication. Verbal conflict involves direct confrontation through language, including arguing, disputing, and verbal aggression. Physical conflict, while primarily involving bodily actions, typically includes verbal accompaniments such as threats, insults, or battle cries. Hybrid conflicts combine verbal and physical elements, while contextual factors encompass the circumstances, settings, and preconditions that enable or constrain conflict interactions. Understanding these dimensions helps clarify the diverse roles that phraseological units may play across different conflict scenarios.

The concept of conflictogenicity – the conflict-generating potential of linguistic elements – proves particularly useful for analyzing phraseological expressions. A conflictogenic phraseological unit functions as an organic component of conflict communication, actively employed by participants and serving as a means for external commentary, characterization, and evaluation of confrontational situations. Such units may trigger conflicts through their provocative content, escalate existing tensions through emotional intensity, or perpetuate hostile relationships through negative stereotyping [3; 8].

Evaluative Function of Phraseological Units

The evaluative capacity of phraseological units represents one of their most significant pragmatic functions. Unlike neutral vocabulary, phraseological expressions typically carry marked attitudinal meanings, positioning speakers toward the phenomena they describe. This inherent evaluativeness makes

phraseological units particularly powerful in conflict discourse, where explicit expression of negative attitudes serves strategic purposes [9; 15; 22].

Phraseological evaluation operates through several mechanisms. First, the figurative basis of many idioms creates emotional resonance through vivid imagery. Expressions comparing human behavior to animal actions or natural phenomena evoke visceral responses that direct literal descriptions cannot achieve. Second, the cultural associations embedded in phraseological units invoke shared value systems and moral judgments within linguistic communities. When speakers deploy culturally loaded idioms, they appeal to collective attitudes that lend authority to their evaluative stance. Third, the formulaic nature of phraseological expressions creates rhetorical force through the weight of tradition – these are not merely individual opinions but crystallized community wisdom.

In conflict communication, phraseological units function to characterize individuals as representatives of particular social types, reflect personal reactions to interpersonal and social relations, and express value orientations and moral principles. The evaluative dimension thus transforms phraseological expressions from mere descriptive tools into powerful instruments of social judgment and relational positioning. Understanding this evaluative function is essential for analyzing how phraseological units contribute to conflict dynamics across linguistic systems.

Lexico-Semantic Fields of Conflictogenic Phraseology

Verbal Conflict Phraseology

The lexico-semantic field of verbal conflict represents the most extensively developed area of conflictogenic phraseology across linguistic systems. These phraseological units describe various aspects of confrontational discourse – from the initiation of arguments to their intensification and potential resolution. Analysis of Ukrainian and English phraseological materials reveals several consistent patterns in how verbal confrontation is conventionalized through fixed expressions.

Phraseological units marking conflict initiation often employ military or combat metaphors, conceptualizing verbal disagreement as warfare. English expressions such as *cross swords* and *take up the cudgels* frame argumentation as armed combat, while *at loggerheads* and *lock horns* draw on imagery of physical confrontation between animals. These metaphorical mappings reveal

how linguistic communities understand verbal conflict through the source domain of physical fighting, suggesting cultural recognition of argumentation's adversarial nature [5; 10; 20].

Process-oriented phraseological units describe ongoing verbal conflict using diverse figurative bases. Expressions emphasizing intensity and aggression include fight like cat and dog, suggesting fierce and sustained antagonism, and add fuel to the fire, indicating escalatory actions that intensify existing conflicts. Phraseological units focusing on argumentative dynamics include chop logic (describing pedantic argumentation) and play devil's advocate (indicating strategic adoption of opposing positions). These expressions not only describe but also evaluate different styles of verbal confrontation, often carrying negative connotations regarding appropriate communicative behavior.

Significantly, English phraseology includes expressions specifically addressing conflict resolution and de-escalation, such as agree to differ (mutual acceptance of disagreement) and pour oil on troubled waters (efforts to calm disputes). The presence of such expressions suggests cultural acknowledgment that verbal conflicts require management and that continued confrontation may prove counterproductive. This resolution-oriented phraseology appears less developed in comparative analysis, indicating potential cross-linguistic variation in cultural attitudes toward conflict management.

Phraseological expressions also identify sources or objects of contention through metaphorical conceptualizations. The idioms bone of contention and apple of discord both employ concrete objects as symbols for abstract disagreement topics, facilitating discussion of conflict causes. Such expressions enable speakers to reference contentious issues without necessarily engaging with their substantive content, thus serving potential face-saving functions in diplomatic discourse.

Physical Conflict Phraseology

Phraseological units describing physical confrontation reveal interesting patterns of cultural conceptualization regarding violent conflict. While verbal conflict phraseology dominates quantitatively across most linguistic systems, physical conflict expressions demonstrate notable semantic range and cultural specificity. These expressions vary significantly in their focus – from small-

scale personal altercations to large-scale military engagements – suggesting different cultural saliences for various forms of physical confrontation.

English phraseology exhibits particular emphasis on serious, large-scale physical confrontation through expressions such as fight tooth and nail (indicating fierce, desperate combat), shoot it out (referencing armed confrontation), and battle of the giants (describing conflict between powerful entities). These expressions employ hyperbolic imagery suggesting life-or-death struggle and total commitment to victory. The prevalence of such dramatic representations may reflect cultural attitudes valorizing determined resistance and total effort in physical contests.

The semantic field of physical conflict phraseology also reveals cultural attitudes toward violence and aggression. Many expressions combine descriptive and evaluative functions, not merely reporting physical confrontation but positioning speakers toward it. Some idioms treat physical conflict as justified or even heroic response to provocation, while others frame violence as regrettable loss of control. This evaluative dimension enables phraseological units to serve socializing functions, transmitting community norms regarding acceptable and unacceptable uses of physical force.

Comparative analysis reveals that physical conflict phraseology, while present across linguistic systems, demonstrates more variation than verbal conflict expressions. This suggests that cultural attitudes toward physical confrontation – shaped by historical experiences of warfare, social organization patterns, and legal systems regulating violence – produce more divergent conventionalizations than attitudes toward verbal disagreement, which appear more universally structured.

Hybrid and Contextual Conflict Phraseology

Beyond clearly verbal or physical domains, phraseological units describe hybrid conflict situations combining multiple confrontational dimensions. Expressions such as war of nerves reference psychological warfare employing intimidation and stress without direct violence, while at cross purposes describes conflicts arising from misaligned goals rather than explicit antagonism. These hybrid expressions acknowledge conflict's complexity, recognizing that confrontational situations often involve multiple simultaneous dimensions of opposition.

Contextual conflict phraseology encompasses expressions describing circumstances surrounding conflicts rather than confrontations themselves. This semantic field includes phrases marking readiness for conflict (on the warpath, at daggers drawn), indicating potential for confrontation (wigs on the green), or describing manipulative strategies fostering conflict (divide and rule). Such expressions serve metacommunicative functions, enabling speakers to comment on conflict dynamics and warn of impending confrontations without directly participating in them.

Phraseological units also characterize individuals prone to conflict through stable expressions functioning as social type descriptions. Terms identifying quarrelsome personalities or conflict-prone individuals embody community judgments about appropriate interpersonal behavior, serving socialization functions by marking certain behavioral patterns as problematic. The existence of such characterological phraseology demonstrates how communities use conventionalized language to regulate social interaction through informal sanction.

Finally, phraseological expressions describe post-conflict reconciliation and relationship repair. Though less numerous than conflict-initiating or conflict-escalating expressions, these idioms reveal cultural knowledge about conflict aftermath and restoration of harmonious relations. Their presence in phraseological systems suggests community recognition that conflict represents a processual phenomenon with multiple stages requiring different communicative strategies.

Functional Analysis of Conflictogenic Phraseology

Conflictogenic phraseological units serve multiple pragmatic functions within confrontational discourse. First, they function as face-threatening acts, challenging interlocutors' positive or negative face through criticism, insults, or aggressive assertions. The formulaic nature of phraseological expressions may intensify face threat by invoking community consensus against the target, suggesting not merely individual disapproval but collective judgment. Simultaneously, the indirectness afforded by figurative language may mitigate face threat compared to direct insults, creating complex pragmatic effects where speakers attack while maintaining plausible deniability [4; 6; 11].

Second, phraseological units function as emotional intensifiers in conflict communication. The vivid imagery and cultural associations embedded in

idioms create stronger affective responses than neutral descriptive language. When speakers assert that two parties fight like cat and dog or are at each other's throats, they not only describe antagonistic relations but evoke visceral emotional reactions that align hearers with particular interpretive frames. This emotional loading makes phraseological expressions particularly effective for mobilizing support or justifying aggressive responses.

Third, conflictogenic phraseology serves metacommunicative functions, enabling speakers to comment on conflict dynamics from observer positions. Expressions such as *hold the ring* (monitoring disputes without involvement) or *battle of the giants* (describing conflict between powerful entities) allow speakers to characterize conflicts rhetorically while positioning themselves as non-participants. This metacommunicative capacity proves valuable in contexts where direct participation risks undesirable consequences but commentary serves strategic purposes.

Fourth, phraseological units function as rhetorical resources for persuasion and justification within conflict discourse. The authority carried by traditional expressions lends rhetorical weight to arguments, as speakers invoke collective wisdom rather than merely personal opinion. When disputing parties deploy relevant idioms, they frame their positions as aligned with community values, potentially strengthening their argumentative stance and recruiting third-party support.

Phraseological systems encode cultural conceptualizations of conflict through their metaphorical structures and semantic patterns. Cross-linguistic analysis reveals both universal tendencies and language-specific features in how communities understand and represent confrontational situations. The widespread use of combat and warfare metaphors across unrelated languages suggests universal human tendency to conceptualize argument as physical fighting. This metaphorical mapping appears deeply entrenched, structuring not only phraseological expressions but entire domains of conflict vocabulary [13; 14; 18].

However, specific elaborations of conflict metaphors demonstrate cultural particularity. The prominence of animal imagery in conflict idioms varies across languages, with some systems extensively developing comparisons to aggressive animal behavior while others favor different source domains. Similarly, the degree to which phraseological systems distinguish

conflict types – separating verbal from physical confrontation or differentiating interpersonal from group conflicts – reflects culturally specific categorizations of social reality.

Cultural attitudes toward conflict resolution similarly manifest through phraseological patterns. Systems with extensive resolution-oriented idioms suggest cultures emphasizing conflict management and harmonization, while systems lacking such expressions may reflect different cultural priorities regarding confrontation. These patterns do not determine behavioral practices but reveal how communities conventionally discuss and evaluate conflict situations, providing insight into cultural models of appropriate social interaction.

Importantly, phraseological conceptualizations of conflict interact with other aspects of cultural systems. Historical experiences of warfare, legal frameworks regulating violence, religious or philosophical traditions addressing human aggression – all contribute to shaping how conflicts become conventionalized through fixed expressions. Understanding these broader cultural contexts enriches interpretation of phraseological patterns and prevents superficial conclusions based on linguistic data alone.

Within linguistic systems, conflictogenic phraseology demonstrates sociolinguistic variation across dimensions including register, regional dialect, and social group membership. Formal registers typically employ more euphemistic or indirect conflict expressions, while informal contexts permit more explicit confrontational idioms. Professional domains develop specialized conflict phraseology reflecting their particular concerns – legal discourse features distinctive expressions for disputes, military contexts elaborate combat terminology, while business settings develop metaphors of competitive struggle.

Regional variation in conflict phraseology reflects local historical experiences and social organization patterns. Communities with particular histories of intergroup conflict may develop rich phraseological resources for describing confrontations, while more socially homogeneous areas might elaborate other semantic domains instead. These regional patterns demonstrate phraseology's responsiveness to sociocultural circumstances, confirming its status as collectively created linguistic resource rather than arbitrary linguistic form.

Gender, age, and social class also influence conflict phraseology deployment. Different social groups may prefer particular conflict expressions, avoid others due to perceived vulgarity or aggression, or develop distinctive idioms reflecting group-specific experiences. Understanding these sociolinguistic patterns proves essential for comprehensive analysis of how phraseological resources function across diverse communicative contexts and speaker populations.

Understanding phraseological units as elements of conflict communication has significant theoretical and practical implications. Theoretically, this research demonstrates the crucial role of conventionalized figurative expressions in shaping and conducting confrontational discourse. Phraseological units prove to be far more than decorative linguistic embellishments; they function as strategic communicative resources that participants deploy to initiate, escalate, evaluate, and potentially resolve conflicts. Their dual nature – simultaneously formulaic and figurative, conventional and emotionally charged – makes them uniquely powerful elements of confrontational interaction.

The analysis reveals that both Ukrainian and English linguistic systems demonstrate substantial conflictogenic potential within their phraseological resources, confirming the universal human tendency to conventionalize conflict experiences through fixed expressions. The parallel development of similar lexico-semantic fields across these typologically distinct languages – particularly the extensive elaboration of verbal conflict phraseology and the consistent use of combat metaphors – suggests common cognitive and cultural patterns in conceptualizing confrontation. However, significant differences also emerge, particularly in the cultural emphases regarding conflict scale, resolution strategies, and evaluative stances toward aggression.

Practically, this research contributes to multiple applied domains. In language pedagogy, understanding conflict phraseology aids learners in comprehending culturally appropriate ways of expressing disagreement, managing disputes, and navigating confrontational situations in target languages. The cultural knowledge embedded in conflict idioms requires explicit instruction, as direct translation often fails to capture pragmatic nuances and evaluative connotations. In intercultural communication, awareness of how different linguistic communities conventionalize conflict through phraseology

can prevent misunderstandings and facilitate more effective cross-cultural dialogue.

For professional communicators – mediators, negotiators, journalists, and political analysts – familiarity with conflict phraseology enables more nuanced interpretation of confrontational discourse and more strategic deployment of linguistic resources in conflict management. Understanding how phraseological expressions function to frame conflicts, mobilize support, or facilitate resolution provides valuable tools for those working professionally with interpersonal, organizational, or international disputes.

Future research might profitably explore several directions. First, expanding comparative analysis to include additional languages would reveal whether the patterns identified here represent broader universals or specific features of Indo-European linguistic systems. Particularly valuable would be examination of typologically distinct languages from different cultural areas, which might display alternative ways of conventionalizing conflict through phraseology. Second, diachronic studies examining how conflict phraseology evolves over time could illuminate relationships between social changes and linguistic conventionalization, revealing how historical events become encoded in phraseological systems.

Third, detailed pragmatic analysis of how speakers actually deploy conflict idioms in authentic discourse contexts would complement the semantic and structural analysis presented here. Corpus-based studies examining frequency patterns, collocational preferences, and contextual distributions of conflictogenic phraseology would provide empirical grounding for theoretical claims about their communicative functions. Fourth, experimental psycholinguistic research could investigate how phraseological expressions affect conflict escalation or resolution, testing whether figurative framing through idioms moderates confrontational intensity compared to literal expressions.

Finally, the development of specialized phraseological dictionaries organized by semantic fields would serve both scholarly and pedagogical purposes. An ideographic dictionary of conflict phraseology across multiple languages would constitute a valuable resource for researchers, language learners, and professional communicators working with confrontational discourse. Such a reference work should include not only semantic descriptions

but also pragmatic annotations regarding appropriate usage contexts, evaluative connotations, and cultural associations.

In conclusion, phraseological units represent essential elements of conflict communication that deserve sustained scholarly attention. By combining semantic analysis, pragmatic investigation, and cultural interpretation, researchers can reveal how these conventionalized expressions shape confrontational discourse across linguistic communities. Understanding phraseological resources for conflict communication contributes to broader goals of improving interpersonal understanding, facilitating conflict resolution, and promoting more effective intercultural dialogue in our increasingly interconnected world.

REFERENCES

1. Bilokonenko L.A. *Ukrains'komovna reprezentatsiya mizhosobystisnoho konfliktu* [Ukrainian representation of interpersonal conflict]. Kyiv, 2017. 39 p.
2. Brown P., Levinson S.C. *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. 345 p.
3. Cacciari C., Tabossi P. *Idioms: Processing, Structure, and Interpretation*. 1993. 356 p.
4. Culpeper J. *Impoliteness: Using language to cause offence*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. 292 p.
5. Gibbs R.W. *The poetics of mind: Figurative thought, language, and understanding*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994. 527 p.
6. Grice H.P. *Logic and conversation. Syntax and Semantics*. 1975. Vol. 3. P. 41–58.
7. Grimshaw A.D. *Conflict talk: Sociolinguistic investigations of arguments in conversations*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. 321 p.
8. Glucksberg S. *Understanding figurative language: From metaphors to idioms*. URL: <https://psycnet.apa.org/record/2001-18106-000> (date of access – 09.11.2025)
9. Hunston S., Thompson G. *Evaluation in text: Authorial stance and the construction of discourse*. Oxford: Oxford University Press, 2000. 227 p.

10. Kövecses Z. Metaphor: A Practical Introduction. URL: https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/kovecses_z_metaphor_a_practical_introduction.pdf?id=51f87bdd-ad35-4018-a05c-5f0d1fe0b5e2 (date of access – 09.11.2025)
11. Kövecses Z. Metaphor and Emotion: Language, Culture, and Body in Human Feeling. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. 223 p.
12. Kakavá C. Negotiating disagreement in Greek. *Journal of Pragmatics*. 2002. Vol. 34(12). P. 1675–1703.
13. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. Chicago: University of Chicago Press, 1980. 242 p.
14. Lakoff G. The contemporary theory of metaphor. Metaphor and thought / ed. A. Ortony. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 1993. P. 202–251.
15. Martin J.R., White P.R.R. The language of evaluation: Appraisal in English. Palgrave Macmillan, 2005. 278 p.
16. McPherron P., Randolph P.T. Cat Got Your Tongue? Recent Research and Classroom Practices for Teaching Idioms to English Learners around the World. 2014. 306 p.
17. Moon R. Fixed expressions and idioms in English: A corpus-based approach. Oxford: Clarendon Press, 1998. 338 p.
18. Musolff A. Metaphor and political discourse: Analogical reasoning in debates about Europe. Palgrave Macmillan, 2004. 216 p.
19. Selivanova O. Narysy z ukrayins'koyi frazeolohiyi (psykhokohnityvnyy ta etnokul'turnyy aspekty) [Essays on Ukrainian phraseology (psycho-cognitive and ethnocultural aspects)]. Kyiv; Cherkasy, 2004. 276 p.
20. Seidl J., McMordie W. English idioms. 1988. 267 p.
21. Siefring J. The Oxford Dictionary of Idioms. 2004. 340 p.
22. Thompson G., Hunston S. Evaluation: An introduction. Evaluation in text: Authorial stance and the construction of discourse / eds. S. Hunston, G. Thompson. Oxford: Oxford University Press, 2000. P. 1–27.

Hromovenko V.V.
PhD (Philology), Associate Professor,
Department of Foreign Languages of Professional Communication,
International Humanitarian University
Odesa, Ukraine

LINGUISTIC FEATURES OF THE SPEECH GENRE

Summary. *This thesis examines the linguistic features that characterize speech genres, drawing on foundational work in genre theory and discourse analysis. Speech genres represent relatively stable types of utterances that emerge within specific spheres of language use, each possessing distinctive linguistic characteristics in terms of thematic content, compositional structure, and stylistic features. This study analyzes how speech genres manifest particular lexical, syntactic, pragmatic, and discourse-organizational patterns that distinguish one genre from another. By examining various speech genres across different communicative contexts, this thesis demonstrates that linguistic features serve as crucial markers of genre identification and function as essential tools for successful communication within specific discourse communities.*

Key words: *speech genre, linguistic features, genre theory, discourse analysis, communicative purposes, discourse communities, linguistic resources.*

The concept of speech genres has become central to understanding how language functions in social contexts. Scholars have increasingly recognized that communication does not occur in generic linguistic forms but rather through relatively stable types of utterances that correspond to specific communicative situations [21; 16]. Speech genres represent the intersection of language structure and social practice, embodying the ways in which linguistic resources are organized to accomplish particular communicative goals within given contexts.

Understanding the linguistic features of speech genres is crucial for several reasons. First, it provides insight into how speakers and writers navigate complex communicative situations by drawing on conventionalized patterns of language use. Second, it illuminates the relationship between linguistic form

and social function, demonstrating how language structure reflects and shapes social interaction. Third, it offers practical applications in language teaching, professional communication, and cross-cultural communication, where genre awareness facilitates more effective language use [11; 5].

1. Theoretical Framework: Understanding Speech Genres

1.1. Genre as Social Action

Contemporary genre theory conceptualizes genres not merely as formal text types but as social actions that respond to recurring rhetorical situations. Miller's seminal work established genre as "a conventional category of discourse based in large-scale typification of rhetorical action" [18, p. 163]. This perspective emphasizes that genres arise from recurrent social situations and embody the community's understanding of how to respond appropriately to such situations. Miller argues that genres are "the substance of social action" and that understanding genre requires attention to both form and situation [18, p. 165].

This rhetorical approach to genre has profound implications for understanding linguistic features. If genres function as social actions, then their linguistic characteristics must be understood not merely as formal properties but as functional resources deployed to achieve specific communicative purposes. The linguistic features of a genre are thus intimately tied to the social work that genre performs within a community of users.

1.2. Discourse Communities and Genre Conventions

Swales introduced the concept of discourse communities, arguing that genres emerge from the communicative purposes of specific groups and that genre knowledge constitutes a form of social expertise. Swales defines a genre as "a class of communicative events, the members of which share some set of communicative purposes" [21, p. 58]. These communicative purposes are recognized by expert members of the discourse community and shape the schematic structure and stylistic choices within the genre.

According to Swales, discourse communities possess shared goals, participatory mechanisms, information exchange practices, and specialized genres and lexis. The linguistic features that characterize a genre are thus learned and reinforced through participation in the discourse community. Novice members acquire genre knowledge through enculturation into

community practices, gradually learning to recognize and produce the linguistic patterns that expert members employ [21; 22].

1.3. Systemic Functional Linguistics and Genre

The Sydney School of genre theory, rooted in systemic functional linguistics (SFL), provides a complementary framework for analyzing the linguistic features of genres. Martin and Rose conceptualize genre as “a staged, goal-oriented social process” [16, p. 6], emphasizing how texts unfold through predictable stages to achieve their purposes. From this perspective, genres are realized through patterns of language use at multiple levels: discourse semantics, lexicogrammar, and phonology/graphology.

Systemic functional linguistics posits that language is organized into three metafunctions: ideational (representing experience), interpersonal (enacting relationships), and textual (organizing information). Each metafunction is realized through specific linguistic systems, and genres can be characterized by their distinctive patterns across these metafunctions [9; 16]. This framework provides powerful tools for analyzing how linguistic choices at the level of grammar and discourse realize genre-specific meanings.

2. Primary Linguistic Features of Speech Genres

2.1. Lexical Features

Lexical choice represents one of the most salient linguistic features distinguishing speech genres. Different genres employ characteristic vocabulary that reflects their communicative purposes and the discourse communities in which they circulate. Biber and Connor [3] demonstrate that registers and genres exhibit systematic variation in lexical density, diversity, and specialization. Academic genres, for instance, typically display high lexical density and specialized terminology, while conversational genres show lower lexical density and more general vocabulary.

Technical and professional genres are characterized by domain-specific lexis that facilitates precise communication within specialized communities. Legal genres employ Latinate terminology and formulaic expressions; medical genres use specialized anatomical and pharmaceutical terms; academic genres draw on discipline-specific vocabulary [12]. Beyond technical vocabulary, genres also exhibit distinctive patterns in their use of everyday words, with some genres favoring formal lexical items while others employ colloquial expressions.

Moreover, genres differ in their use of evaluative and attitudinal lexis. Promotional genres such as advertisements employ lexical items with strong positive connotations, while critical reviews may feature evaluative language spanning positive and negative valences [17]. The systematic study of lexical patterns thus reveals important dimensions of genre identity and function.

2.2. Grammatical and Syntactic Features

Grammatical structures represent another crucial dimension of genre-specific linguistic features. Biber's multidimensional analysis of English texts reveals that genres cluster according to their grammatical characteristics across dimensions such as involved versus informational production, narrative versus non-narrative concerns, and explicit versus situation-dependent reference. Different genres show distinctive patterns in their use of verb tenses, modal auxiliaries, passive constructions, nominalization, and clause complexity [2].

Academic writing, for example, frequently employs passive voice constructions to maintain an objective stance and focus on processes rather than agents [12]. Scientific research articles show high frequencies of present tense verbs in introductions and discussions, past tense in methods and results sections, and extensive use of nominalization to package information densely [8]. Conversely, narrative genres privilege past tense verbs and temporal conjunctions, while procedural genres favor imperative mood and sequential connectors [16].

Syntactic complexity also varies systematically across genres. Written academic genres typically exhibit greater syntactic complexity, with longer clauses, more subordination, and higher noun phrase complexity than conversational genres [3]. Professional and technical genres often employ complex noun phrases with multiple embedded modifiers to achieve informational density. Understanding these grammatical patterns enables analysts to identify genre membership and helps learners acquire genre-appropriate language use.

2.3. Discourse Structure and Organization

Genres exhibit characteristic patterns of discourse organization that constitute essential identifying features. Swales's CARS (Create a Research Space) model for research article introductions exemplifies how genres unfold through predictable moves and steps. The model identifies three moves: establishing territory, establishing a niche, and occupying the niche, each

realized through specific linguistic choices. Such move structures provide templates for organizing information and achieving communicative purposes [21].

Different genres employ distinctive organizational schemas. Narrative genres typically follow a temporal sequence with stages such as orientation, complication, evaluation, resolution, and coda [14]. Argumentative genres often organize content through claim-evidence-warrant structures. Procedural genres sequence steps chronologically using temporal and conditional connectors. These organizational patterns reflect the functional purposes of genres and facilitate readers' comprehension by providing familiar frameworks for information processing [15].

Cohesion and coherence mechanisms also vary across genres. Academic writing employs explicit logical connectors and cohesive devices to guide readers through complex arguments, while conversational genres may rely more on shared context and implicit connections [7]. The systematic analysis of discourse structure thus reveals how genres organize information to achieve their communicative goals.

2.4. Pragmatic and Interpersonal Features

Pragmatic features concerning speaker-hearer relationships and speech act realization constitute important dimensions of genre identity. Genres differ in their typical speech acts: requests dominate service encounters, assertions characterize academic lectures, directives pervade instructional genres, and expressives feature prominently in personal correspondence [20]. The linguistic realization of these speech acts – through direct or indirect formulations, mitigation strategies, and politeness markers – varies according to genre conventions.

Stance and engagement represent crucial interpersonal dimensions of genre-specific language use. Hyland demonstrates that academic genres employ distinctive stance markers (hedges, boosters, attitude markers, self-mention) and engagement markers (reader pronouns, directives, questions, shared knowledge references) to position authors and construct relationships with audiences [10]. Different academic disciplines show systematic variation in these features, with humanities disciplines allowing more explicit authorial presence than natural sciences [12].

Register features including formality, technicality, and explicitness also distinguish genres. Business correspondence employs conventionalized politeness formulas; academic writing maintains formal register; text messages allow informal abbreviations. These pragmatic dimensions reflect the social relationships, power dynamics, and contextual factors that shape genre production and interpretation.

3. Genre Variation and Hybridity

3.1. Variation within Genres

While genres exhibit relatively stable linguistic patterns, they also accommodate variation. Devitt argues that genres provide frameworks within which individual writers exercise agency and make situated choices [5]. Variation occurs along multiple dimensions: individual style, disciplinary or professional subcultures, historical change, and mediation through different modalities. Research articles in physics differ linguistically from those in anthropology, though both participate in the broader academic research article genre [12].

Understanding variation requires attention to both prototypical features that define genre categories and peripheral features that allow flexibility. Swales [21; 23] discusses exemplars and family resemblances in genre classification, acknowledging that genre boundaries are often fuzzy and that texts may display varying degrees of genre membership. This perspective recognizes that linguistic features form probabilistic patterns rather than absolute rules, with some features more central to genre identity than others.

3.2. Genre Hybridity and Intertextuality

Contemporary communication increasingly features genre mixing and hybridity, particularly in digital contexts. Genres blend features from multiple parent genres to serve complex communicative purposes. Infomercials combine promotional and informational genres; edutainment merges educational and entertainment conventions; advertorials integrate advertising with editorial content [6]. Such hybrid genres exhibit mixed linguistic features, drawing selectively from different genre traditions.

Intertextuality – the incorporation of elements from other texts and genres – represents another dimension of genre complexity. Genres quote, reference, parody, or transform other genres, creating complex webs of textual relationships [13; 1]. Academic writing embeds citations from source texts;

political speeches incorporate historical documents; social media posts recontextualize professional communications. Understanding how linguistic features function in such complex textual environments requires sophisticated analytical frameworks that account for multiple genre influences.

Understanding the linguistic features of speech genres has important theoretical and practical implications. Theoretically, genre analysis reveals the fundamental interconnection between language structure and social function, demonstrating how linguistic forms embody and enable social action. The study of genre-specific linguistic features bridges formalist and functionalist approaches to language, showing how grammatical and discursive patterns serve rhetorical purposes. Practically, genre awareness facilitates language learning, professional communication, and cross-cultural interaction by providing learners with knowledge of the linguistic conventions that govern specific communicative situations [11].

Future research might profitably explore several directions. First, the increasing digitalization of communication has spawned new genres whose linguistic features warrant systematic investigation. Social media genres, multimodal compositions, and interactive digital texts exhibit novel combinations of linguistic resources that challenge traditional genre categories [19]. Second, cross-linguistic and cross-cultural genre studies can illuminate how similar communicative purposes are achieved through different linguistic means in different languages and cultures, contributing to understanding of both linguistic universals and cultural specificity [4]. Third, longitudinal studies of genre acquisition and development can reveal how learners progressively master genre-specific linguistic features, informing pedagogical approaches to genre instruction.

In conclusion, the linguistic features of speech genres represent crucial resources for navigating the complexities of social communication. By attending to the systematic patterns that characterize different genres, speakers and writers can more effectively achieve their communicative purposes, while analysts can better understand how language functions as social practice. Genre analysis, focused on the identification and interpretation of linguistic features, thus constitutes an essential approach to understanding language in use.

REFERENCES:

1. Bazerman C. Intertextuality: How texts rely on other texts. What writing does and how it does it: An introduction to analyzing texts and textual practices / eds. C. Bazerman, P. Prior. Lawrence Erlbaum, 2004. P. 83–96.
2. Biber D. Variation across speech and writing. Cambridge: Cambridge University Press, 1988. 307 p.
3. Biber D., Connor U. Register, genre, and style. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 344 p.
4. Connor U. Contrastive rhetoric: Cross-cultural aspects of second-language writing. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. 201 p.
5. Devitt A.J. Writing genres. Southern Illinois: University Press, 2004. 211 p.
6. Fairclough N. Discourse and social change. Polity Press, 1992. 259 p.
7. Halliday M.A.K., Hasan R. Cohesion in English. Longman, 1976. 374 p.
8. Halliday M.A.K., Martin J.R. Writing science: Literacy and discursive power. University of Pittsburgh Press, 1993. 283 p.
9. Halliday M.A.K., Matthiessen C.M.I.M. An introduction to functional grammar. 3rd ed. Arnold, 2004. 689 p.
10. Hyland K. Stance and engagement: A model of interaction in academic discourse. *Discourse Studies*. 2005. Vol. 7(2). P. 173–192.
11. Hyland K. Genre pedagogy: Language, literacy and L2 writing instruction. *Journal of Second Language Writing*. 2007. Vol. 16(3). P. 148–164.
12. Hyland K. Academic discourse: English in a global context. Continuum, 2009. 256 p.
13. Kristeva J. Desire in language: A semiotic approach to literature and art / trans. T. Gora, A. Jardine, L.S. Roudiez. Columbia: University Press, 1980. 305 p.
14. Labov W., Waletzky J. Narrative analysis: Oral versions of personal experience. *Essays on the verbal and visual arts* / ed. J. Helm. University of Washington Press, 1967. P. 12–44.
15. Mann W.C., Thompson S.A. Rhetorical structure theory: Toward a functional theory of text organization. *Text*. 1988. Vol. 8(3). P. 243–281.
16. Martin J.R., Rose D. Genre relations: Mapping culture. *Equinox*, 2008. 311 p.

17. Martin J.R., White P.R.R. The language of evaluation: Appraisal in English. Palgrave Macmillan, 2005. 278 p.
18. Miller C.R. Genre as social action. *Quarterly Journal of Speech*. 1984. Vol. 70(2). P. 151–167.
19. Miller C.R., Shepherd D. Blogging as social action: A genre analysis of the weblog. Into the blogosphere: Rhetoric, community, and culture of weblogs / eds. L.J. Gurak, S. Antonijevic, L. Johnson, C. Ratliff, J. Reyman. University of Minnesota, 2004. URL: http://blog.lib.umn.edu/blogosphere/blogging_as_social_action.html
20. Searle J.R. A classification of illocutionary acts. *Language in Society*. 1976. Vol. 5(1). P. 1–23.
21. Swales J.M. Genre analysis: English in academic and research settings. Cambridge University Press, 1990. 260 p.
22. Swales J.M. Other floors, other voices: A textography of a small university building. Lawrence Erlbaum, 1998. 215 p.
23. Swales J.M. Research genres: Explorations and applications. Cambridge University Press, 2004. 305 p.

Nataliia Shkvorchenko-Osadtsa
*Doctor of Philological Sciences, Professor,
Head of the Chair of Romance-Germanic Philology and
Foreign Language Teaching
International University
Odesa, Ukraine*

ENGLISH MEDIA DISCOURSE THROUGH THE LENS OF GENDER

In the contemporary information space, media discourse plays a crucial role in shaping public opinion, reinforcing or challenging social norms, and constructing collective identities. One of the central aspects of this process is the representation of gender, which reflects not only linguistic choices but also broader cultural and ideological frameworks. English media discourse, in particular, demonstrates how gender roles are encoded, negotiated, and transformed through lexical, grammatical, and stylistic means. Analyzing these

patterns provides valuable insights into the mechanisms of meaning-making, the reproduction of stereotypes, and the emergence of new discursive practices that reflect changing perceptions of gender in modern society.

Scholarly attention to the interaction between language, media, and gender has intensified over the past decades. Foundational studies by Deborah Tannen (1990) and Robin Lakoff (1975) highlighted how linguistic patterns reflect and reinforce gendered power relations. In media studies, Fairclough (1995) and van Dijk (1998) explored discourse as a site of ideological struggle, where gender ideologies are both reproduced and contested.

Later research has focused more specifically on English media discourse. Cameron (2003, 2007) examined how media perpetuates gender stereotypes through lexical choices and framing strategies. Similarly, Talbot (2010) emphasized that discourse practices in news, advertising, and entertainment often rely on conventionalized gender roles, yet at the same time provide spaces for resistance and renegotiation. In digital contexts, studies such as Herring (2010) and Mills (2012) have revealed how online platforms intensify both gendered polarization and opportunities for new identity performances.

Overall, English media discourse is a dynamic arena where gender is linguistically constructed, ideologically framed, and constantly renegotiated.

The study of English media discourse through the lens of gender reveals several recurrent features:

1. Lexical choices and labeling.

Male and female figures are often described differently in news and entertainment media. For instance, men are frequently associated with agency, professionalism, and authority, while women are still disproportionately framed through appearance, emotions, or family roles.

2. Stereotypical narratives.

Advertising discourse tends to rely on gendered stereotypes: women as caregivers, men as decision-makers or experts. However, recent campaigns increasingly challenge these norms, reflecting social demands for inclusivity.

3. Pronouns and visibility.

Gender-inclusive language has gained prominence in English media, with the singular they and neutral job titles (e.g., firefighter instead of fireman) becoming more common. This shift demonstrates how discourse responds to broader societal movements toward equality.

4. Digital media and identity performance.

Social media platforms amplify both traditional stereotypes and alternative identities. Memes, hashtags, and viral campaigns (#MeToo, #HeForShe) illustrate how online discourse creates new spaces for gender activism while simultaneously facing backlash rooted in older gender ideologies.

5. Critical discourse strategies.

Media texts employ irony, intertextuality, and framing devices that can either sustain or undermine gender norms. For example, satirical news outlets often highlight the absurdity of gender bias, exposing implicit stereotypes to critical reflection.

Thus, English media discourse reflects a complex interplay between continuity and change in gender representations. On the one hand, linguistic practices reproduce conventional roles and asymmetries. On the other hand, the media increasingly engages in practices of resistance, offering alternative narratives and promoting gender-inclusive communication. This duality confirms that media discourse is both a mirror and a constructor of social reality, where gender identities are constantly negotiated.

The analysis of English media discourse through the lens of gender demonstrates that language remains a powerful instrument in shaping, reinforcing, and transforming social perceptions of femininity and masculinity. While traditional patterns persist in many media genres, such as the emphasis on women's appearance or the portrayal of men as authoritative figures, contemporary trends reveal a growing tendency toward inclusivity, gender-neutral language, and critical engagement with stereotypes. Media thus operates as both a conservative and progressive force: it reproduces entrenched norms while simultaneously providing space for alternative voices and narratives.

Future research should explore several promising directions. First, the rapid development of digital media platforms requires detailed study of gendered communication in multimodal environments, including memes, hashtags, and short-form video content. Second, comparative analyses across different cultural contexts of English media could reveal how global and local discourses interact in shaping gender identities. Third, interdisciplinary approaches that combine linguistics, media studies, and sociology would allow for a deeper understanding of how gender representations both reflect and

influence social change. Ultimately, continued investigation of gender in English media discourse will contribute not only to academic scholarship but also to the promotion of more equitable communication practices in public life.

Prihodko G. I.

*Doctor of Philological Sciences, Professor,
Professor at the Chair of English Philology and Linguodidactics
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

CORRELATION BETWEEN BIOLINGUISTICS AND BIOSEMIOTICS

Present-day linguistics is characterized by synchronization of different scientific opinions considering its main goal – language. In spite of the various interpretations of natural language principal directions confirm that it can be understood and elucidated only as a basic constituent of the cognitive system. It means that all language structures and instruments are aimed at ensuring cognitive and mental individual's activity.

Biolinguistics and biosemiotics display remarkable parallels in their history and prehistory. They have common roots and many mutual research interests. Both interdisciplines enjoy international prestige and have succeeded in securing a steady place among the academic disciplines at the crossways of life sciences and humanities within a few decades.

The topics of both interdisciplines were first considered under other names, usually expressions with biology as one of their components and language, communication, or semiotics as the other. The immediate precursors of modern biolinguistics can be found in studies carried out under the designation of biology of language. There are also remarkable parallels between these two disciplines as to their development since their beginnings and their current state of the art. In both fields of research, we now find programmatic surveys and in depth studies of the respective research fields.

Both research fields are evidently concerned with biological foundations, determinants, or roots of their respective domains, one sphere being language, the other consisting of sign processes and sign systems in general. Since language is a sign system and semiotics is the study of signs and systems of signs, biolinguistics should be a branch of biosemiotics. In reality, however,

there is only an overlap between the two research fields and most publications in biolinguistics are not founded on biosemiotic grounds. The two research fields are not a priori rigidly defined in their extent, but the topics subsumed under each of them in the publications that carry the names of the respective disciplines permit the following outline of the two research fields.

In biolinguistics and biosemiotics function a great amount of interdisciplinary phenomena and their respective terms, which are in a state of continuous connection and intersect with different linguistic areas of terms. Henceforth, linguistic ecology relates to the field of complex and multifaceted ideas of culturological and humanitarian character.

There is little disagreement about the basic assumptions and premises of the biolinguistic research program. The core belief of biolinguists, according to scientists, is that the human capacity to acquire and use language is an aspect of human biology, and that it can thus be profitably studied from a biological perspective.

Biosemiotics is not directed towards affirming the uniqueness of the human language faculty. In the debate between the essentialists and the evolutionists, in which we find biolinguists generally taking the essentialist side, biosemioticians are usually found on the evolutionist side.

Semiotics cannot be a branch of biology and neither can biology be a branch of semiotics. Life and semiosis are intimately intertwined, so that a full understanding of the dynamics of semiosis may, in the last analysis, turn out to be no less than the definition of life.

Each person has a unique and exclusive experience of adaptation to the environment; as a result, the set of illustrations and concepts of causal relations is also to some extent unique. In this connection, it is possible to speak about the specific level in the structure of the concept. In addition, a person lives in a certain society, which is a part of his niche.

The human language faculty is not embodied in brains and tongues alone.

Ideas are not produced by brains, and thought is not only limited to inner thought. It lives on in external embodiments in which it continues to act in semiosis.

The existence of an individual directly depends on the connections with other individuals, as they orient him on his effective and active behavior in a certain situation. In this regard, it is possible to speak about social and national

levels of concept. Regardless of the great diversity of niches, some objects are common to all, such as macro-niches 'Earth', 'Space',. Concepts-universals are the product of contacts with such objects.

Cognitive prototypes that exist in the person's mind, are different according the channels of incoming information, or, in terms of the biological approach, they are formed because of diverse types of interactions with elements of the niche. So, we can discriminate the concepts of sensory perception of the world and concepts of intervene knowledge.

Language worldview is a symbolic technique of understanding objects of reality in which the essential fragments of the world are fixed. In this case, the objective world itself, and conclusions about it, its evaluative characteristics and special attitude to it by members of this society are exemplified in the interaction of the means of language expression.

This many-sided depiction is regarded as a structural unit of the experience, or concept. In other words, bioconcept is a set of illustrations of connections with the object or objects (non-linguistic and linguistic), characterized by the causative dependence and supports effective adaptation of the organism to its environment.

Specific nature of conceptualization is to comprehend and realize the information received for the construction of mental objects and phenomena leading to the creation of definite beliefs about the world, while the categorization is a psychical act, that organizes, systematizes, arranges and sorts illustrations of interactions in the person's mind, which lessens the infinite diversity of the person to evident number of units. Together they denote and symbolize a complex mental process, aiming at the successful and effective integration of a human being into the surrounding environment.

2. СЕКЦІЯ «СЛОВ'ЯНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ»

Ареф'єва Н. Г.

*Доктор філологічних наук, доцент
Одеський національний медичний університет
м.Одеса, Україна*

ФРАЗЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКИХ ГОВІРОК ОДЕЩИНИ

***Анотація.** Статтю присвячено дослідженню маловивченого питання – фразеології українських говірок Одещини – полілінгвального й полікультурного регіону, на теренах якого здавна мешкали представники різних національностей. На підставі наведених даних автор доходить висновку: фразеологія українських говірок Одещини, багата й різноманітна за своїм складом, потребує подальшої фіксації, верифікації, систематизації та фразеографічного опису, а її ґрунтовне вивчення залишається одним із найактуальніших завдань сучасної діалектології.*

***Ключові слова:** діалектне мовлення Одещини, українські говірки, фразеологія, міждіалектний вплив.*

Проблеми діалектного мовлення Одещини – полілінгвального й полікультурного регіону, на теренах якого здавна мешкали представники різних національностей, протягом тривалого часу привертають увагу науковців. Зокрема, дослідженню українських говірок Одеської області присвячені праці В. П. Дроздовського [6], Т. П. Заворотної [7], П. Ю. Гриценка [3], А. О. Колесникова [9], М. С. Делюсто [5] та ін. Проте, як ми вже зазначали в деяких попередніх наших публікаціях, незважаючи на багаторічну плідну працю і ґрунтовні результати, що були досягнуті одеськими науковцями як одноосібно, так і в складі авторських колективів (створення «Словника специфічної лексики села Писарівки (Кодимського району Одеської області)» О. С. Мельничука [10], «Словника специфічної лексики говірок Нижнього Подністров'я» Й. О. Дзендзелівського [4], «Словника діалектизмів українських говірок Одеської області» А. А. Москаленка [11], «Словаря русских говоров Одещины» [СРГО], «Словника українських говорів Одещини» [СУГО])), й досі залишається невирішеною низка нагальних проблем з вивчення діалектного мовлення

регіону: відсутні Фразеологічні словники українських, болгарських говірок Одещини; неповною мірою або взагалі необстеженими залишаються окремі населені пункти в сільській місцевості [1, с. 14]. У 2020-му році вийшов друком «Фразеологічний словник російських говірок Одещини», словник диференційного типу [ФСРГО], у 2022-му – «Словник говірки села Осички Подільського району Одеської області» Г. Г. Березовської [2]. Разом із тим, питання побутування фразеологічних одиниць в українських говірках регіону висвітлено в окремих публікаціях, див., напр.: [1; 5].

Проте, навіть неспеціальні, зведені Словники українських говірок Одещини фіксують низку фразеологічних одиниць, їхнє тлумачення, географічну характеристику (назву населеного пункту, де був записаний той чи той фразеологізм) та ілюстрації вживання в мовленні інформантів. Зокрема «Словник українських говірок Одещини» вміщує близько 40 фразеологізмів [СУГО].

Загалом склад фраземіки українських говірок Одещини становлять:

1) власне фразеологізми, або ідіоми: валіком діло ‘як-небудь, не звертаючи уваги на проблеми’: Ходе субі валіком д’ело (с. Кочкувате, Татарбунарський р-н) [СУГО, с. 35]; давати боби частіше дит. ‘побити’: Не плач / бо дам с’ічас боби / б’іл’ше не схоч’іш плакат’ (м. Татарбунари) [СУГО, с. 18]; і на казан немає ‘невелика кількість виловленої риби’ (м. Вилкове, Кілійський р-н) [СУГО, с. 90];

2) номенклатурно-термінологічні найменування: волове око – 1) ‘сорт столового винограду’: Волове око тіл’ки йісти харашо / а вино з його паршиве. Волове око // зирно здорове / сиве (с. Лиман, Татарбунарський р-н); 2) ‘маленький дикий птах з жовтим забарвленням, пташка-кропивник’: Серед лист’а не можна скоро побачити мален’ку пташку волове око (с. Лісничівка, Балтський р-н) [СУГО, с. 43]; гадюча петрушка, -ої –и – бот. ‘висока, розложиста рослина, в якій часто водяться гадюки та вужі, бугиля’: Микола зал’із в гад’учу петрушку і бойавс’а поворохнутис’ там (с. Жовтень, Ширяївський р-н; с. Плахтіївка, Саратський р-н) [СУГО, с. 150].

3) складені найменування: дикована хата ‘хата, покрита соломою, околотом або очеретом’: Дикована хата це з околоту / житн’ій окол’іт або пшенична солома (с. Долинське, Ананьївський р-н; с. Олексіївка,

Кодимський р-н) [СУГО, с. 69]; тягловий невід (градовий невід) ‘невід, яким тягнуть тоню до берега’ (м. Вилкове, Кілійський р-н) [СУГО, с. 134];

4) дієслівні сталі сполуки необразної семантики: ходити на невід ‘рибалити неводом будь-якої пори року’ (м. Вилкове, Кілійський р-н) [СУГО, с. 134]; садить хліб ‘класти хліб у піч для випічки’: Хл’іб сад’ат’ у п’іч диривл’ануйу лопатуйу з довгим диржаком (с. Нова Царичанка, Б-Дністровський р-н) [СУГО, с. 175];

5) тавтологічні словосполуки: сам на сам ‘один, без нікого; сам із собою’: І гаварю сам на сам (с. Оленокорицьке, Красноокнянський р-н, 2023) [КА];

6) комунікативні фраземи: І в нас, і в вас все б’уде гар’зд! ‘тост-побажання’ (с. Оленокорицьке, Красноокнянський р-н, 2024) [КА]; Будь здоровим, як вода, багатим, як земля, щасливим, як дитя! ‘добре побажання кому-небудь’: Як казала мая мама, «будь здар’овим, як вода, багатим як зимля, щасливим, як дітя!» (с. Новоградківка, Одеський (до 2020-го р. – Овідіопольський) р-н, 2024)) [КА];

7) прислів’я та приказки: дощ іде, сліп’є лізе ‘про ситуацію, коли робиться щось невчасно, не тоді, коли слід’ (с. Оленокорицьке, Красноокнянський р-н, 2022) [КА]; – Так, – сказав бідняк, заплакав і пішов в колх’оз робити – жарт. ‘про необхідність щось робити попри небажання, несприятливі умови тощо’ (с. Оленокорицьке, Красноокнянський р-н, 2024) [КА].

Окремі фразеологізми кодифіковані словниками загальнонародної фразеології (сам на сам та деякі інші); значна частина фраземіки є унікальною, такою, що зафіксована лише в цьому регіоні, тобто визначає його мовну та культурну специфіку.

Зауважимо, водночас, що цілу низку фразеологічних одиниць можна визначити як міждіалектну, що побутує в українських та російських говірках Одещини і зафіксована як у «Словнику українських говірок Одещини» [СУГО], так і в «Словаре русских говоров Одещины» [СРГО], або у «Фразеологічному словнику російських говірок Одещини» [ФСРГО]. Пор., наприклад, представлення деяких фразем у СУГО та ФСРГО відповідно: вирхова хата ‘хата, вкрита черепицею’ (с. Велика Мар’янівка, Б-Дністровський р-н) [СУГО, с. 39] та верх’ов’ая хата – 1) ‘большой крестьянский дом’: Х’ата вирха-в’ая – абыкнаве́нный ба́льшой

дом (Возн.); 2) ‘основной дом, в котором живёт семья (помимо такого дома во дворах обычно располагаются летние кухни, летние спальни, в которых живут и готовят пищу летом)’: Лётам мы с мамулей в вирхавой хати ни жыли. На вòкнах кисейки висять у вирхавой хати (Усп.); 3) ‘гостиная, лучшая комната в доме; комната для торжественных событий, а также похорон’: У вирхавой хати гуляли. Маладых апасля свадьбы в вирхавою хату пасилили (Анат.). Син.: Большая хата. Великая хата. Вёрхняя хата. Головная комната. Нижняя комната. Нижняя хата. Новая хата. Отхожая хата. Передняя хата. Уборная хата. Чистая хата во 2-ом знач. Ср.: Холодная (холодна) хата [СРГО, т. 1, с. 75] [ФСРГО, с. 48–49]; родюча зимля ‘чорнозем’: Багато у нашому калхоз’і род’учойі зимл’і (с. Нова Царичанка, Б-Дністровський р-н) [СУГО, с. 171] та родючая земля ‘плодородная земля; чернозём’: Радючая зимля усё рòдить (Дем., 1984). У нас тут кругòм радючая зимля (Анат., 1984). У нас сільна радючая зимля (Алекс.) [КСРГО]. Син.: Жирная земля. Ср.: Родимая земля. // Ср.: см. Жирная земля [ФСРГО, с. 182] і т. ін.¹

Отже, фразеологія українських говірок Одещини – унікальний малодосліджений мовний шар, що потребує подальшої фіксації, верифікації, систематизації та фразеографічного опису, а її ґрунтовне вивчення залишається одним із найактуальніших завдань сучасної діалектології.

Різноаспектні сучасні дослідження строкатої етнічної, культурної і мовної ситуації в регіоні свідчать про незгасний інтерес до невичерпної скарбниці живого народного мовлення, духовних та матеріальних надбань говірконосіїв, а також міжмовних, міждіалектних і міжкультурних контактів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Арефьева Н. Г. Деякі спостереження над мовними особливостями носія української говірки одного неіснуючого села Одеської області. Мова

¹ Фразеологізми з географічною характеристикою «Оленокорицьке, Красноокнянський р-н» були записані від корінної мешканки цього села, яка багато років проживає в Одесі. За свідченням інформантки, село було ліквідовано в 1965 році згідно з рішенням про укрупнення [1, с. 14].

: науково-теоретичний часопис з мовознавства. Одеса : «Астропринт», 2024. №41. С. 13–21.

2. Березовська Г. Г. Словник говірки села Осички Подільського району Одеської області. Умань : ВПЦ «Візаві», 2022. 275 с.

3. Гриценко П. Ю. Межиріччя Дністра і Дунаю у світлі лінгвістичної географії (стан і пріоритети). Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. 2006. Вип. 21. С. 3–16.

4. Дзедзелівський Й. О. Словник специфічної лексики говірок Нижнього Подністров'я. Лексикографічний бюлетень. Вип. VI. К. : Вид-во АН УРСР, 1958. С. 36–54.

5. Делюсто М. С. Фразеологізми в українських південноукраїнських говірках: стан і перспективи дослідження. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. На честь д-ра філол. наук, проф. В. М. Мокієнка, Почесного Голови Комісії зі слов'янської фразеології при Міжнародному комітеті славістів (до 80-річчя від дня народження). Ужгород, 2020. Вип. 2 (44). С. 128–135.

6. Дроздовський В. П. Українські говірки Бесарабського Примор'я (на матеріалі обстеження Саратського, Татарбунарського та Білгород-Дністровського районів Одеської області) : дис. ... к. філол. н. : 661 / Київський держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 1962. 473 с.

7. Заворотна Т. П. Лексика українських наддунайських говірок : дис.. ... к. філол. н. : 661 / Ужгородський держ. ун-т. Ужгород, 1967. 333 с.

8. КА – Картотека Н. Г. Ареф'євої. Комп'ютерний варіант, 2018–2024.

9. Колесников А. О. Морфологія українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю : дис. ... д. філол. н. : 10.02.01 / Інститут укр. мови НАНУ. Київ, 2015. 493 с.

10. Мельничук О. С. Словник специфічної лексики села Писарівки (Кодимського району Одеської області). Лексикографічний бюлетень. К., 1952. Вип. 2. С. 262–279.

11. Москаленко А. А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області. До IV Міжнародного з'їзду славістів. Одеса : Одеський державний педагогічний інститут імені К. Д. Ушинського, 1958. 78 с.

12. СРГО – Словарь русских говоров Одесщины / ред. коллегия: проф. Ю. А. Карпенко (отв. ред.), проф. Уэмура (отв. ред.), проф. Д. С.

Ищенко, доц. Л. Ф. Баранник : в 2 т. Одесса : АстроПринт. Т. I : А–О. 2000. 369 с.; Т. II : П–Я. 2001. 293 с.

13. СУГО – Словник українських говорів Одещини / голов. ред. О. І. Бондар. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2011. 222 с.

14. ФСРГО – Ареф'єва Н. Г. Фразеологічний словник російських говірок Одещини. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2020. 236 с.

Summary. *The article is devoted to the study of a little-studied issue – phraseology of Ukrainian dialects of Odessa region – a multilingual and multicultural region, in which territory representatives of different nationalities have been living for a long time. Based on the above data, the author concludes: phraseology of the Ukrainian dialects of Odessa region, rich and diverse in its composition, requires further fixation, verification, systematization and phraseographic description, and its thorough study remains one of the most urgent tasks of modern dialectology.*

Key words: *dialect speech of Odessa region, Ukrainian dialects, phraseology, interdialectal influence.*

Дідур Л.С.

*Старший викладач кафедри журналістики та мовної комунікації,
здобувач першого року навчання третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти за спеціальністю ВІІ Філологія
Одеського національного морського університету
м. Одеса, Україна*

УКРАЇНЬСЬКА МОВА ЯК ОБ'ЄКТ ГЛОБАЛЬНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Українська мова як частина східнослов'янської підгрупи слов'янської мовної гілки, яка в свою чергу входить до індоєвропейської мовної сім'ї, привертає увагу зарубіжних лінгвістів завдяки своїй складній та багатій історії формування, розгалуженій діалектній та потужній словотвірній системами, динаміці мовних контактів, унікальними фонетичними, морфологічними та граматичними особливостями, широкою системою зменшувально-пестливих форм та лексико-семантичною своєрідністю. Українська постає не лише як об'єкт

національного значення, а як важливе джерело для порівняльно-історичних, типологічних, соціолінгвістичних і когнітивних досліджень.

Особливу увагу західних вчених привертає феномен внутрішньої логічності української граматичної системи, яка, зберігаючи високу морфологічну складність, функціонує за чіткими та прогнозованими правилами. Це робить українську мову важливим матеріалом для типологічних досліджень, аналізу когнітивних процесів мовлення та вивчення еволюційних моделей мов.

Основними напрямками, що досліджуються зарубіжними лінгвістами в українській мові є історико-фонологічний аспект, граматична та типологічна складність, словотворча і лексична багатшаровість, етимологічна продуктивність української мови, соціолінгвістичний аспект, порівняльний контекст та інше.

Історико-фонологічний аспект у світових студіях розглядається найвідомішим і найпопулярнішим мовознавцем українського зарубіжжя Юрієм Шевельовим в праці «A Historical Phonology of the Ukrainian Language» (1979), яка стала однією з найцитованіших розвідок у слов'янському мовознавстві та визначила українську, як мову з унікальною системою фонетичних переходів. Основні положення цього дослідження полягають в тому, що українська фонологія сформувалася під впливом давньоруської, південнослов'янської та польської традицій; ключову роль відіграли процеси пом'якшення приголосних, зміни вокалізму та історичних чергувань; сучасна українська демонструє «прозорі» закономірності, які є наслідком тривалого внутрішнього розвитку.

Ці висновки роблять українську важливим матеріалом для історичних і типологічних зіставлень, а також продемонстрували, що українська мова має одну з найбагатших і найстабільніших еволюційних траєкторій серед слов'янських мов.

Українська мова привертає увагу й дослідників граматики, через здатність зберігати складну морфологічну систему при високій внутрішній логічності та історичній еволюції. Британські лінгвісти Бернард Компрі та Гревілл Корбетт у розділі про українську мову в «The Slavonic Languages» (1993) відзначають такі особливості як високу

фонетичну варіативність та рухомий наголос; морфологічну насиченість і складну узгоджувальну систему; гнучкість синтаксичних моделей.

На світовому рівні саме українська слугує прикладом мови, де синтетизм (7 відмінків, категорії роду, види дієслова) поєднується з аналітичними тенденціями (зростання ролі прийменникових конструкцій).

Зокрема, проблеми сучасних граматичних змін досліджує австрійський філолог й славіст Міхаель Мозер, який аналізує конкуренцію старих і нових форм, розвиток правопису, а також вплив суспільних змін на граматику.

Українська мова має одну з найпродуктивніших словотвірних систем серед інших мов – цю тезу підтверджують як українські, так і західні дослідники. Першим про це писав Олександр Потебня, а пізніше ідею розвинув українсько-канадський славіст і мовознавець Ярослав Рудницький, автор «Etymological Dictionary of the Ukrainian Language» (з 1962 до 1977 рр.), в якому розглядаються українські терміни в історичному, етнічному, естетичному, мовознавчому аспектах. Також автор демонструє, що українська лексика є результатом давньослов'янської основи, польського та чеського впливів, германських, тюркських, грецьких та інших нашарувань.

Етимологічна багатшаровість української мови постає як система, що здатна інтегрувати запозичення без суттєвої втрати своєї внутрішньої логіки. Саме це сприяє формуванню широкого варіативного поля значень і стилістичних відтінків.

У центрі соціолінгвістичних досліджень вже згаданого австрійського філолога й славіста Міхаеля Мозера та американського лінгвіста Ейнара Інгвальда Гаугена опинилася українська модель двомовності, описана в роботах української мовознавиці Лариси Масенко. М. Мозер аналізує українську як мову, де столітня дія двомовності створила багаторівневий простір мовних практик; літературна норма часто співіснує з гібридними формами (суржилом); процеси стандартизації є тривалими та соціально зумовленими.

Підходи Е. І. Гаугена дозволяють розглядати українську мову в взаємодії з культурним середовищем; у контексті політичних і соціальних змін; як систему, що адаптується до екологічних умов без втрати структурної глибини.

Також елементом міжнародних досліджень є й «мовна суміш різних зерен з житом», описана Яном Патріком Целлером, професором кафедри слов'янської лінгвістики Грайфсвальдського університету Німеччини. Ці погляди вкотре підтверджують, що українська в такому підході – це динамічна та жива система.

Американський славіст Лант Хорас опублікував численні монографії, статті, нариси та огляди з усіх аспектів слов'янського порівняльного й історичного мовознавства, окремо є дослідження впливу церковнослов'янської та народної традиції на українську мову, наведеними з висновками, що співіснування книжної традиції та розмовного елементу створило подвійний центр нормування; українська мова зберегла певні архаїчні риси завдяки церковнослов'янському впливу; водночас народнорозмовна основа сприяла динамічній еволюції фонетики та морфології. Поєднання цих двох чинників є унікальною особливістю українського мовного розвитку.

Соціолінгвістичні студії демонструють, що українська мова – унікальний приклад мовної системи, яка протягом століть існувала в умовах політичного тиску, інтенсивних контактів та значних стилістичних запозичень, але всупереч цьому зберегла свою структуру, норму й територіальну стабільність.

Зростання інтересу до української як мови ідентичності після 2014 року та, особливо після 2022 року також стало об'єктом глобальних досліджень із лінгвістичної антропології.

Зокрема, в XXI столітті значно зросли дослідження української мови під призмою цифрової лінгвістики та відбулася інтеграція української у світовий науковий простір. Це можна прослідкувати в галузі корпусної лінгвістики, NLP (обробки природної мови в сфері штучного інтелекту, що адаптує комп'ютерний аналіз розуміти та генерувати людську мову), машинного перекладу та інше. Відомо, що розвиткові подібних цифрових ресурсів сприяли українські академічні групи закордоння, а також зарубіжні університети Кембріджа, Колумбії, Відня, Торонто та інші, в яких відкрили окремі програми з україністики.

Неможливо оминати та не виокремити лінгвістичного інтересу до української мови Джона Гамільтона МакВортера – американського лінгвіста, професора Колумбійського університету (США), автора понад

20 книг і ведучого підкастів The New York Times, який спеціалізується на історії мов, їхній еволюції, креолізації та соціолінгвістиці. Зокрема, МакВортер відомий й тим, що пояснює складні мовні явища простою, живою мовою для широкої аудиторії. Хоча прямих наукових публікацій саме про українську мову в нього немає, але в інтерв'ю та підкастах (2022-2024) він згадує українську як приклад складної, але структурно логічної слов'янської мови, яку варто досліджувати окремо від інших мов.

Професор здійснив цікавий аналіз понад двохсот мов світу за такими параметрами, як граматики, словотвір, фонетика, система відмінків та інше, й, який підірвав погляди, бачення та зацікавленість світової лінгвістичної спільноти. З його дослідження поширилася крилата цитата: «Українська мова – це лінгвістичний парадокс. Вона має 7 відмінків, 3 роди, складну систему дієвідмін, але при цьому логічніша за англійську».

МакВортер пояснює: «У більшості складних мов є виключення з виключень. Латина, німецька, французька – там треба вчити напам'ять тисячі форм. А українська побудована як конструктор «Lego». Є правила – і вони працюють. Ви розумієте систему – і можете створити будь-яке слово».

Найбільше його вразило українське словотворення: за приклад ним взято мовну одиницю «читати», з якої виходить → прочитати, зачитатися, дочитати, перечитати, недочитати, зчитати, вчитати, зачитати, начитати, одчитати... – одне слово породжує близько двадцяти нових слів через префікси. При цьому носій інтуїтивно розуміє різницю між «зачитатися» і «зачитати», або «вчитати» і «начитати». Це генетична пам'ять мови, якій тисячі років».

Ще одне цікаве його твердження: «Англійська спрощувалася століттями, щоб стати «lingua franca» – мовою міжнаціонального спілкування. Ми втратили відмінки, роди, складні форми – заради простоти. А українська зберегла всю складність і при цьому залишилася логічною. Носії цієї мови мають неймовірну когнітивну гнучкість».

Всі згадані дослідження й погляди дають можливість беззаперечною впевненістю стверджувати, що зростання глобального інтересу до української мови відбувається не лише з політичних причин, а й через науковий інтерес, а саме, через мовну стійкість, структурну цілісність і

«чистоту» української після століть всебічного утиску – явища, яке лінгвісти вважають унікальним.

Висновки

Підсумовуючи, зазначаємо, що типологічна складність, яку високо оцінюють такі дослідники, як Комрі, Корбетт, Мозер; історична глибина та діалектна різноманітність, вивчена Шевельовим; особливості словотвірної системи, описаної Рудницький; соціолінгвістична унікальність, визначена Целлером, Гаугеном, Хорасом; надання статусу «лінгвістичного парадоксу» МакВортером; разом з тим, швидкий розвиток української в цифровому середовищі, що відкриває нові напрями досліджень – свідчать про те, що українська мова в світовій лінгвістиці постає як самобутня система, що здатна адаптуватися до середовища, зберігаючи свою структурну складність. Українська мова є унікальним явищем, яке поєднує архаїчні фонологічні елементи, складну морфологію та надзвичайно продуктивні словотвірні моделі.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в студіюванні етимологічних моделей у професійній і галузевій лексиці, а саме, морської, через складне термінотворення з домінуванням греко-латинських коренів, інтернаціоналізмів, власне українських інновацій та інше. Зокрема, обріями є етимологічна класифікація морської термінології та ідентифікація національно специфічних морських термінів і дослідження їх походження.

Змінчак Н.М.

*викладач кафедри романо-германської
філології та методики викладання іноземних мов*

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

ЕТИЧНІ Й КОМУНІКАТИВНІ ДИЛЕМИ ЛЮДИНИ В ХУДОЖНЬОМУ ТРАКТУВАННІ ВАЛЕНТИНА ТАРНАВСЬКОГО В РОМАНІ «ПОРОЖНІЙ П'ЄДЕСТАЛЬ»

Українська проза 1980-х років характеризується посиленням інтересом до морально-психологічної проблематики та переосмислення

ролі інтелігенції в умовах ідеологічного тиску. Література цього періоду репрезентує новий тип освіченої людини – мислячого індивіда, що стоїть перед вибором між внутрішньою правдою та пристосованістю до системи.

Роман Валентина Тарнавського «Порожній п'єдестал» розгортає тему духовного спротиву, демонструючи етичні й комунікативні дилеми особистості, яка прагне зберегти автономію думки в суспільстві примусової уніфікації.

Актуальність теми зумовлена необхідністю наукового осмислення художніх моделей духовного опору в літературі пізньорадянського періоду. Роман Валентина Тарнавського репрезентує приклад поєднання етичного та комунікативного вимірів буття людини, коли мовлення перетворюється на простір морального вибору. У сучасному контексті проблема відповідальності освіченої людини за слово є надзвичайно актуальною, що зумовлює потребу переосмислення поетики комунікативних стратегій автора.

Мета дослідження полягає у виявленні специфіки художнього трактування етичних і комунікативних дилем, розкритті взаємозалежності етичної та комунікативної дилем у художній структурі твору, а також у визначенні зв'язку між кризою мови, моральною автономією особистості та формуванням нової етичної парадигми української прози 1980-х років.

Образ протагоніста Івана уособлює людину, яка мислить філософськими категоріями. Його праця – це форма пізнання й самовираження. Герой протистоїть бездумному виконанню наказів, підкреслюючи власну етичну самостійність. На відміну від офіційної моделі «інженера комунізму», Іван прагне істини: «Назад тільки раки повзають. Тут мені місця нема» [1, с. 180]. Через цей пошук автор утверджує тип освіченої людини як морального суб'єкта, відповідального перед собою і світом.

Слова ж чиновника Храпченка, який наголошує: «А хіба він не зна, що та місія на мене покладена — за весь народ думать, а підлеглим думати суворо заборонено...» [1, с. 77], виразно демонструють механізм ідеологічного насильства.

Етична дилема героя полягає в неможливості погодитися з таким порядком. Іван виявляє духовну незалежність навіть у ситуації ізоляції:

«Які ж це свої, коли крадуть? Хіба свої в себе крадуть? Ви — чужі». Ця позиція визначає його як морального опонента системи.

Етична дилема в романі безпосередньо пов'язана з кризою мови, яка виявляє моральну дезорієнтацію суспільства та руйнування істинного змісту слова. З формалістського погляду, комунікативна проблематика роману реалізується через систему повторюваних образів і структурних паралелей, що створюють семантичне поле замкненого мовлення. Повтори фразеологічних штампів протагоністів – на кшталт висловів Храпченка: «Вона не мені, вона місцевій владі не підкоряється. А це вже діло політичне» [1, с. 11] — формують риторичний контур офіційної мови, де слово втрачає референтність і перетворюється на автотематичний знак. Такий тип мовлення, за логікою формалістського аналізу, виконує функцію очуження: оголює власну штучність і в такий спосіб підкреслює деформацію комунікативної природи слова. Натомість мова Івана побудована на інтонаційній природності, коротких синтаксичних періодах і повторі конкретних іменників (залізо, вогонь, думка), що концептуалізує мовлення героя. Таким чином, опозиція риторичного кліше та живого слова перетворюється на формальну модель зіткнення мов як систем: мови влади, що самовідтворює порожнечу, і мови людини, здатної до діалогу.

Через такі епізоди Тарнавський демонструє зруйнованість комунікативного простору. У цьому контексті мова набуває етичного виміру – говорити правду означає чинити опір. Недаремно автор вкладає в уста героя слова: «Людину можна вбити, а не думку. Не людині вона належить, а людству» [1, с. 276].

До того ж сама назва роману визначає його філософське ядро. Порожній п'єдестал символізує відсутність духовного авторитету. У суспільстві, де цінності замінили ідеологічними символами, навіть правдолюбець перетворюється на підозрілого «порушника порядку». Таким чином, порожній п'єдестал у романі — це емблема моральної деградації епохи, де вшанування симулякрів підмінює істину, а суспільство втрачає здатність розпізнавати справжні цінності.

Тарнавський пропонує модель комунікації, заснованої на принципі діалогічності. Справжня мова — це мова рівних, відкрита для правди. Автор іронічно зображує псевдонауковий раціоналізм, утілений у фразі:

«Кладіть сюди. Всяка теорія мусить пройти випробування часом. Зайдете в наступному тисячолітті» [1, с. 412]. У цьому епізоді сконцентровано сатиру на відчуження знання від моралі, коли інтелектуальна діяльність втрачає людський сенс. Тарнавський підкреслює: комунікація, позбавлена етичного виміру, стає порожнім жестом, «п'єдесталом без людини».

Отже, роман Валентина Тарнавського «Порожній п'єдестал» розкриває систему етичних і комунікативних дилем, у центрі яких – освічена людина як носій моральної пам'яті, яка не може бути почутою у світі, де істина знецінена. Художня концепція автора ґрунтується на ідеї непідвладності думки, духовній стійкості й внутрішній свободі особистості, для якої мовчання стає актом гідності. Таким чином, у романі реалізовано модель морального опору через комунікативну етику, де головною формою людяності постає здатність думати, говорити й діяти незалежно від примусу.

Перспективою подальших досліджень видається розширення аналізу комунікативної поетики української прози 1980-х років, зокрема в порівнянні творів Валентина Тарнавського з іншими текстами вісімдесятих років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Тарнавський В. Порожній п'єдестал. Київ: Радянський письменник, 1990. 427 с.

Зубов Микола Іванович
д. філол. н., професор
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна

ІЗ НОТАТОК НА МАРГІНАЛЯХ «ЕТИМОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»: КВАЧ

Анотація. У розвідці доводиться, що українське слово **квач** має не праслов'янські витоки (традиційна точка зору), а є запозиченням з німецької мови за посередництва мови їдиш. До аналізу залучений матеріал історичних, діалектних словників і словників сучасних літературних мов, етнокультурні дані. Показано, що дитяча гра у **квача**

віддзеркалює семіотику архаїчних обрядів ініціації і давніх традицій посвячення новачків при вході в цехову організацію.

Ключові слова. Етнолінгвістика, етнокультура, етимологія, німецька мова, їдиш, польська мова, українська мова.

Дана розвідка продовжує започаткованих автором нотаток, об'єктом уваги в яких є українські слова германського походження, що не одержали надійного етимологічного пояснення або навіть зовсім залишилися поза увагою етимологів. У даному випадку предметом розгляду обрана етимологія слова *квач*.

Академічний етимологічний словник української мови (далі ЕСУМ) тлумачить укр. *квач* як «шматок черевика, в який втикають квач» і пов'язує походження слова з укр. *квацяти*, *квачати* «розмазувати», зводячи зрештою це все до праслов'янської глибини. Разом із тим погляди Я. Карловича, О. О. Потебні, Д. Шелудька про походження слова з нім. *Quast(e)* «пензель; пучок» розцінюються як необґрунтовані [1, т. 2, с. 416]. Насправді, як буде показано далі, ці відкинуті етимології заслуговують на наукову реабілітацію.

Недолік тлумачення укр. *квач* в ЕСУМ полягає в тому, що в центр уваги поставлене його похідне метонімічне позначення (*шматок черевика для розміщення квача*), а не власне той об'єкт, що називається *квач* «намотане на кінець палиці клоччя, ганчір'я і т. ін. для мащення чогонебудь; дитяча гра, за правилами якої треба наздогнати одного з учасників і торкнутися до нього рукою» [3, т. 4, с. 132]; «мазило, щоб мастити колеса дьогтем; безхарактерна нікчемна людини» [2, т. 2, с. 232]; пор. ще в О. О. Потебні *квач* «помазок, преимущественно дегтярный» від нім. *Quast* — посилення див. в [1, т. 2, с. 416])). До цього долучається сучасне польське *kwacz* 'zwitek, szmat przywiązany do długiego kija, służący do rozprowadzania smoły, farby alb innej substancji o podobnej konsystencji' [8] = «довга палиця з прив'язаним згортком, ганчіркою, що слугує для перемішування смоли, фарби або іншої речовини подібної консистенції». У словнику згаданого вище Я. Карловича пояснюється, що пол. *kwacz* (*chwast, kawast, kwaścik*) «метілка, кропило» поруч із *kalkekost = pęzel mularski* (= укр. «малярська щітка-макловиця» [М. 3.]) зводиться до нім. *Kost* = *Quast* [8, s. 305].

Отож до думок названих дослідників слід поставитися з більшою увагою. У гріммівському «Німецькому словнику» нім. *Koste* тлумачиться через синоніми *büschel*, *quast*, *wedel* [5, Bd. 11, Sp. 1861, Z. 56], тобто «пучок, китиця, віяло» при сучасному нім. *Quast* ‘breiter, bürstenartiger Pinsel’ [6] = «широкий щіткоподібний пензель». У більш ранньому словнику Й. К. Аделунга нім. *quast* фіксується у кількох метафорично пов’язаних значеннях: це назви різного роду прикрас у вигляді *китиць* на одязі, шторах, на ліжку, у кінських гривах тощо; *малярська щітка* (*Pinsel der Tüncher*), виготовлена з прив’язаної до дерев’яної ручки свинячої щетини; *церковне кропило* у священика (*Weihquast*); *вересовий віничок* для миття посуду та ще низка інших подібних [7].

До останнього з наведених значень нім. *Quast* цікаво вказати на укр. *віхоть* «жмут соломи, сіна і т. ін.; жмут клоччя, шматок старої тканини і т. ін. для миття, чищення чого-небудь» [3, т. 1, с. 690], яке етимологічно зводиться до прасл. *věxъtь*, похідного від *věxa* «тичка, гілка» (*віхтем* колись служила рясна гілка дерева або стеблина бур’яну) [1, т. 1, с. 407]. У свою чергу нім. *Quast* виводиться з іє. **gues-* «гілка, листя» також із первинним значенням «пучок з гілок або пір’я»; пор. свн. *quast(e)* «віяло з дерева, пучок (листя), пучок пір’я як прикраса шолома» [6]. Таким чином, усі значення нім. *Quast* цілком досить добре накладаються на значення укр. *квач*.

Наступним привертає до себе увагу нім. *Quatsch* — первинно «багнюка, грязь кашоподібної консистенції» з подальшим «нісенітниця, балаканина, дурниці» [6]. Сьогодні це також типовий німецький емфатичний вигук на позначення якоїсь дурниці, безглуздя. Етимологічно слово пов’язується з дієсловом *quatschen* як результатом звуконаслідування чавкання багнюки під ногами; інакше — може бути похідним від свн. та снн. прикметника *quāt* «злий, поганий», що також вживалось у значенні «лайно» [6]; пор. до цього типовий нім. вигук *Scheise!* близько до того значення, що і для *Quatsch!*

При тому, що укр. *квач* фонетично бездоганно відповідає нім. *Quatsch*, пов’язати безпосередньо це останнє слово з нім. *Quast* на рівні семантики не вдається: *Quatsch* — це практично завжди багнюка, болото на дорозі, на вулиці, тоді як *Quast* — це завжди орієнтація на якусь

технічну в'язку рідину. Єдине, чим якимось пов'язуються ці два слова, — вони метафорично позначають слабку, безвольну людину.

Однак справжній місточок між обома німецькими словами знаходиться через мову їдіш: пор. їд. kwatsch від нім. Quast, Teerbürste, Scheuerlappen = укр. *китиця*, *щітка для смоли*, *ганчірка для миття*; нім. Quatsch, Geschwätz, Geplapper = укр. *нісенітниця*, *балаканина*, *базікання*; їд. kwatschen «забруднити; «базікати»; kwatschken «забруднювати, бруднити» із свн. quetschen [10, S. 136]. Очевидно, співзвучні свн. слова quast «пензель, щітка» і quatsch «грязь, багно» в їдіші вирівнялися і фонетично, і семантично в одне слово (квач занурюється в такі забруднюючі в'язкі рідини, як смола чи дьоготь). Відповідно слово *квач* прийшло в українську мову, скоріше, саме їдішу.

Наведений аналіз дозволяє пояснити також назву дитячої гри *в квача*. Перед початком гри кожен із її учасників складає великий та вказівний пальці в кільце, орієнтує його горизонтально на рівні пояса і пускає зверху свою слину крізь цей своєрідний отвір. У кого слина зачіпає пальці, той стає ведучим і має наздоганяти інших гравців, доторкнувшись до них рукою (відповідний опис гри *квак* див. також у Б. Грінченка [2, т. 2, с. 229]. У семіотичному відношенні заслинені пальці слугують заміщенням мотиву забруднення — ведучий символічно передає свою особливу визначеність іншому гравцеві. Ця семіотика не випадкова: мотив забрудненості закарбований у внутрішній формі інших назв цієї гри — укр. *сало*, рос. *салки*, *пятнашки*. У всіх випадках ведучий має наздогнати інших гравців і дотиком руки *засалити*, *заплямувати* (рос. *засалить*, *запятнать*) їх, тобто перенести на них свою визначеність.

Глибші витоки дитячої гри *у квача* знаходяться в контексті надзвичайно поширених в історії Європи святкувань, карнавалів, ініціацій молоді, пов'язаних з переходом в інший статус через забруднення та очищення: сміхова культура карнавалів Західної Європи (*сажа*, *борошно*, *фарба*, *смалець*, *дьоготь* тощо для забруднення учасників карнавалу та перехожих); цехові ритуали посвяти учнів, підмайстрів через «зниження» їх статусу шляхом забруднення *жиром*, *фарбою*, *сажею* перед тим, як вони будуть визнані повноправними членами цехової спільноти і т. ін. Спільний ритуальний мотив тут такий: забруднити — значить виділити

людину, тимчасово понизити її статус (особливо перед переходом на вищий соціальний щабель через обряд ініціації).

Подібна обрядовість для української етнокультури описана у святкуванні Калиті. На *Андрія* (тобто перед зимнім сонцестоянням) молодь збирається в хаті, до сволюка підвішується на стьожді змащений медом корж (*Калита*), до якого учасникам по черзі треба під'їхати верхи на *коцюбі* або на *о́жузі* (дівчата мали сідати верхи на *рогачі*), щоб вкусити коржа не торкаючись його руками і не розсміявшись. Інші учасники, одягнені у вивернуті кожухи чи якимось інакше незвичним чином, намагаються всіляко розсмішити *пана Коцюбинського*. Поруч із Калитою стояв *пан Калитовський* з горщиком розведеної *сажі* і *квачем*, яким забруднював обличчя невдахи, якщо не вдалось відкусити від коржа [Щербаківський, с. 118], див. також посилання на П. Чубинського під гаслом *калита* у [3, т. 4, с. 132]. Тут кожен елемент включений у семіотичну парадигматику: *вивернуті кожухи* — антитеза нормальному стану; *коцюба*, *о́жиг* («палиця для перемішування жару, палива»), *рогачі*, *сажа* — символи ворожого, нечистого; *Калита* — символ запасеного до зими достатку, добробуту; саме *дійство* — спосіб подолання ворожих сил; *сміх* — спосіб знецінення страхітливості.

Щодо описаної вище дитячої гри, то в ній подібна семіотика редукувалися до дотику рукою, закарбувавши пам'ять про обрядово-ритуальні корені розваги лише в її назві — *квач*.

У цілому ж проведений аналіз слугує на користь, так би мовити, реабілітації етимологічних поглядів Я. Карловича і О. О. Потебні і посилює їх додатковою аргументацією щодо германських витоків укр. *квач*. Разом із тим висвітлюється один із недоліків ЕСУМ, що проявилось у недостатній увазі авторського колективу словника до мови їдіш, мішано-контактний характер якої став каналом проникнення слів німецького походження в українську мову. Такий вплив їдішу був помітно більшим, аніж про це свідчить сам словник. Відтак для етимолога на цій ділянці відкриваються оновлені горизонти роботи.

Скорочення в назвах мов

іє. — індоєвропейська

їд. — їдіш

нім. — німецька
пол. — польська
прасл. — праслов'янська
свн. — середньовісхньонімецька
снн. — середньонижньонімецька
укр. — українська

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / гол. ред. О. С. Мельничук ; АН УССР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. — Київ: Наукова думка, 1982. — Т. 1 : А–Г. — 633 с. — 1985. — Т. 2 : Д–Копці. — 572 с.
2. Словарь української мови / Упор. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко : в 4-х т. — К. : Вид-во Академії наук Української РСР, 1958. — Том 2. — 573 с.
3. Словник української мови : у 11 т. — Київ : Наукова думка, 1970. — Т. 1. — XXVII, 799 с.; 1973. — Т. 4. — 840 с.
4. Щербаківський В. Основні елементи орнаментациі українських писанок і їхнє походження // Праці Українського Історико-Філологічного Товариства в Празі. Рік перший (1923–1924). — Т. 1. — Прага, 1926. — С. 117–149.
5. Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm, digitalisierte Fassung im Wörterbuchnetz des Trier Center for Digital Humanities, Version 01/25. URL: <https://www.woerterbuchnetz.de/DWB?lemid=K11527> (дата звернення: 08.11.2025).
6. Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. URL : <https://www.dwds.de> (дата звернення: 08.11.2025).
7. Grammatisch-Kritisches Wörterbuch der Hochdeutschen Mundart (Ausgabe letzter Hand, Leipzig 1793–1801), digitalisierte Fassung im Wörterbuchnetz des Trier Center for Digital Humanities, Version 01/25. URL: <https://www.woerterbuchnetz.de/Adelung?lemid=P01121> (дата звернення 08.11.2025).

8. Karłowicz J. Słownik wyrazów obcego a mniej jasnego pochodzenia używanych w języku polskim. — Kraków: W drukarni W. L. Anczyca i Spółki, 1894–1905. — 412 s.

9. Wielki słownik języka polskiego. URL: https://wsjp.pl/haslo/do_druku/124377/kwacz (дата звернення: 06.11.2025).

10. Wolf S. A. Jiddisches Wörterbuch. Wortschatz des deutschen Grundbestandes der jiddischen (jüdischdeutschen) Sprache. — Mannheim: Allgemeiner Verlag, 1962.— 203 S.

Луцишина Н.Д.
здобувач 2 курсу СО «Магістр» ОНП «Філологія»,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Вінниця, Україна

АЛГОРИТМ АНАЛІЗУ МЕДІАТЕКСТІВ ЯК ОБ'ЄКТУ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

У сучасному інформаційному суспільстві, в умовах складних позамовних реалій – таких як пандемія чи воєнний стан в Україні – дедалі більшої актуальності набувають конфліктні форми медійної комунікації в соціальних мережах, які для багатьох користувачів стали головним або навіть єдиним простором спілкування. У зв'язку з цим зростає потреба у проведенні лінгвістичної експертизи конфліктних медійних текстів як природного наслідку такого типу взаємодії. Згідно з визначенням із *«Медіалінгвістики: словника термінів і понять»*, – це «... складна вербалізована сутність спілкування у сфері масової комунікації, що охоплює всі сфери життя суспільства, перехрещує в мовній свідомості медійну рефлексію особистості й соціуму. Лінгвістична експертиза медійного тексту включає експертизу друкованих та електронних ЗМІ, інтернеткомунікацію, рекламних та піартекстів, дописів соціальних мереж тощо; комплекс мовознавчої аргументації доведення правильності / неправильності, точності / неточності, коректності / некоректності вислову та відповідності медіатексту комунікативному завданню та стильовим параметрам» [2, с. 47-48].

Об'єктом нашого дослідження є конфліктні медіатексти з соціальної мережі Instagram (світлина / відео + допис + коментарі).

Для аналізу спочатку було сформульовано 7 питань на основі тих, які зазначені на сторінці Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України, а саме:

1. Яким є об'єктивний зміст коментарів до Instagram-допису публічної особи?
2. Яке смислове навантаження мають коментарі (або їх фрагменти) до Instagram-допису публічної особи?

3. Чи впливає з об'єктивного змісту коментарів (або їх фрагментів) до Instagram-допису публічної особи комунікативний намір коментаторів образити честь, гідність, ділову репутацію публічної особи?

4. Чи містяться в коментарях (або їх фрагментах) до Instagram-допису публічної особи висловлювання, виражені у формі відкритої або завуальованої погрози вбивства або настання для публічної особи небажаних для неї наслідків матеріального, службового/посадового або особистого характеру?

5. Чи містяться в коментарях (або їх фрагментах) до Instagram-допису публічної особи висловлювання, виражені у формі закликів до розпалювання національної ворожнечі та ненависті?

6. У яких конкретно словах, словосполученнях, реченнях, графічних символах, які є частиною коментарів до Instagram-допису публічної особи, містяться мовні засоби, які мають брутальну, принизливу чи непристойну форму?

7. Чи міститься в коментарях (або їх фрагментах) до Instagram-допису публічної особи інформація негативного/конфліктного характеру, викладена у формі фактичного твердження або оцінного судження?

Для зручності, за цими питаннями був складений алгоритм аналізу за кроками:

Крок 1. Загальний аналіз змісту. Яким є об'єктивний зміст коментарів до Instagram-допису публічної особи?

Крок 2. Визначення смислового навантаження. Яке смислове навантаження мають коментарі (або їх фрагменти) до Instagram-допису публічної особи?

Крок 3. Класифікація характеру інформації. Чи міститься в коментарях (або їх фрагментах) до Instagram-допису публічної особи інформація негативного/конфліктного характеру, викладена у формі фактичного твердження або оцінного судження?

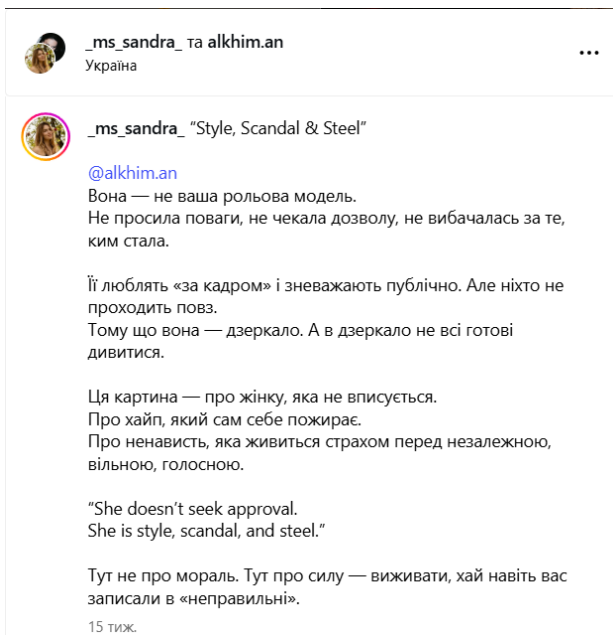
Крок 4. Аналіз комунікативного наміру. Чи впливає з об'єктивного змісту коментарів (або їх фрагментів) до Instagram-допису публічної особи комунікативний намір коментаторів образити честь, гідність, ділову репутацію публічної особи?

Крок 5. Виявлення погроз. Чи містяться в коментарях (або їх фрагментах) до Instagram-допису публічної особи висловлювання, виражені у формі відкритої або завуальованої погрози вбивства або настання для публічної особи небажаних для неї наслідків матеріального, службового/посадового або особистого характеру?

Крок 6. Виявлення закликів до ворожнечі. Чи містяться в коментарях (або їх фрагментах) до Instagram-допису публічної особи висловлювання, виражені у формі закликів до розпалювання національної ворожнечі та ненависті?

Крок 7. Детальна ідентифікація проблемних мовних засобів. У яких конкретно словах, словосполученнях, реченнях, графічних символах, які є частиною коментарів до Instagram-допису публічної особи, містяться мовні засоби, які мають брутальну, принизливу чи непристойну форму?

Наприклад:

Спільний допис скандальної блогерки Анни Алхім (alkhim.an) та художниці _ms_sandra_, де остання захоплюється публічною особою та виражає це у мистецтві. Ось деякі коментарі до цього допису:

nicole.kozmanko Проблема цієї Алхімі не в рос музиці навіть. Ця чувіха роками тягне проросійські висловлювання, закотила очі на прохання заспівати українською, засрала наш прапор. Авторка посту (публічно, як мінімум) говорить українською, але ця сама Алхімі називала дибілами усіх україномовних. Ця чувіха, вже під час повномаштабки, називала путіна найвпливовішим політиком, а в 19 році захоплювалась ним та називала красавчиком (нагадаю, вже тоді на нас напали). Авторка посту дуже засмутилась 😞, коли їй хтось в діректі написав щось із матюком, але хіба не ця сама Алхімі, говорячи про українську пісню, матюкалась на загал на хрестинах???

15 тиж. Позначки «Подобається»: 68 Відповісти

1. Загальний аналіз змісту

Коментар – великий текст звинувачувального характеру, з численними негативними твердженнями про проросійські висловлювання, неповагу до української мови й символіки, а також грубими словами.

2. Визначення смислового навантаження

- Звинувачення у неповазі до України та її символів («засрала наш прапор»);
- Упереджене узагальнення («чувіха роками тягне проросійські висловлювання»);
- Імпліцитне звинувачення у колабораціонізмі («захоплювалась путіним»);
- Іронія щодо поведінки («закотила очі», «засмутилась через матюки»).

3. Класифікація характеру інформації
ТАК, є інформація негативного характеру, викладена у формі фактичних тверджень, але без доказів.

4. Аналіз

	комунікативного наміру ТАК, намір дискредитувати особу, звинуватити у проросійських поглядах і непатріотичній поведінці. 5. Виявлення погроз НІ. 6. Виявлення закликів до ворожнечі Частково – через постійне протиставлення «українських» і «проросійських», що створює образ «зрадника». 7. Проблемні мовні засоби • «чувіха» – фамільярно-зневажливе звертання; • «засрала наш прапор» – грубий вульгаризм, принизливий; • «називала дибілами» – цитоване принизливе слово; • «називала красавчиком путіна» – виклад негативного твердження, що створює репутаційний збиток.
Ў anastasia339901 Для мене вільний незалежний і голосний борець - це Василь Стус. Для тебе - губаста заяложена шхуна анька-колаборантка. Де блд ти повернула не туди, дівчинко?	1. Загальний аналіз змісту Порівняння з видатною особою (Стусом) з метою принизити блогерку, з використанням лайливих

	епітетів і звинувачення у колабораціонізмі. 2. Визначення смислового навантаження • Звинувачення у зраді («колаборантка»); • Приниження через зовнішність («губаста заяложена шхуна»); • Вульгаризм («блд») – емоційне підсилення зневаги; • Риторичне запитання підсилює сарказм і зверхність. 3. Класифікація характеру інформації ТАК, містить оцінні судження та фактичні звинувачення негативного характеру. 4. Аналіз комунікативного наміру ТАК, намір принизити, висміяти і дискредитувати особу, показавши її як аморальну «зрадницю». 5. Виявлення погроз НІ 6. Виявлення закликів до ворожнечі Опосередковано – через ярлик «колаборантка», який може спонукати до ворожості щодо особи.
--	---

	7. Проблемні мовні засоби • «губаста заяложена шхуна» – вульгарна образа зовнішності й моралі; • «анька-колаборантка» – звинувачення у співпраці з ворогом; • «блд» – скорочена форма нецензурної лайки.
--	--

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Шевченко Л.І., Дергач Д.В., Сизонов Д.Ю. Медіалінгвістика: словник термінів і понять. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2013. 240 с.
2. Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України URL: <https://kndise.gov.ua/expertise/linguistic-examination-of-speech> (дата звернення: 09.11.2025)

Пасєка А.О.

здобувач 4 курсу СО «Доктор філософії»

ОНП «Філологія»,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ БУДОВИ БАГАТОСЛІВНИХ УРОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ

У сучасних національних терміносистемах різних галузей знань значне місце посідають аналітичні термінологічні конструкції, значна продуктивність яких зумовлена «виявом універсальної загальномовної тенденції до усунення суперечностей між обмеженою кількістю номінативних засобів та необмеженою кількістю об'єктів номінації

шляхом використання словосполучень у номінативній функції» [2, с. 14]. У цьому випадку урологічна термінологія не є винятком із правил. Синтетичні урологічні терміни є доволі частотними в урологічній термінолексії.

Основною визначальною рисою багатослівних термінологічних одиниць, котре дозволяє виділити їх в окремий клас (термінологічні словосполучення), є зв'язок з певним науковим поняттям, що є надто складним для позначення його однослівним терміном. На думку В. Марченка [1], складна внутрішня співвіднесеність у колі понять науки робить цей спосіб найбільш продуктивним і перспективним. Така ситуація спостерігається через те, що термінами-словосполученнями легше передавати належність до класифікаційного ряду, що ґрунтується на гіперо-гіпонімічному співвідношенні понять.

Мовознавці виокремлюють кілька типів словосполучень, найбільш поширеними з них є такі:

- за морфологічним вираженням граматично опорного слова: іменникові, прикметникові, дієслівні, прислівникові, числівникові, займенникові;

- за семантико-синтаксичними відношеннями: атрибутивні, об'єктні, обставинні;

- за характером синтаксичного зв'язку: підрядні, сурядні.

За морфологічним вираженням граматично опорного слова у словосполученні аналітичні урологічні терміни мали б поділятися на іменникові, прикметникові, дієслівні, прислівникові, числівникові, займенникові. Утім не всі типи словосполучень презентовані в українській урологічній термінолексії. Так, найбільш уживаними постають аналітичні терміни з опорним словом, вираженим іменником, наприклад: *сім'явивідні протоки, статевий прутень, сечовипускальний канал, урогенітальна діафрагма, швидкість осідання еритроцитів, шкала симптомів хронічного простатиту* тощо.

Залежно від семантико-синтаксичних відношень аналітичні урологічні терміни поділяють на атрибутивні, об'єктні, обставинні.

Атрибутивних словосполучень серед урологічної термінолексії спостерігається доволі багато, якщо не найбільше, як от: *кортикальний нирковий клубочок, урологічне відділення, аркуатна артерія, аркуатна*

вена, ниркова балія, бульбоуретральна залоза, губчасте тіло, лобкова кістка, лобковий симфіз, міжчасточкова вена, міжчасточкова артерія, ниркова артерія, ниркова вена, ниркова миска, ниркова піраміда, нирковий сосочок, ниркові стовбчики, передміхурова залоза, печеристе тіло, пряма кишка, сегментарна артерія, сечовий міхур, сім'яні канатики, сім'яні пухирці.

Утім, до атрибутивних близькими є аналітичні терміни (наприклад, *проба Реберга, шкала симптомів простатиту*), побудовані за моделлю «іменник + іменник» або «іменник + іменник + іменник». Науковці такі конструкти кваліфікують як об'єктно-атрибутивні словосполучення, в яких залежне слово, виражене іменником з прийменником, характеризує головне слово, виражене також іменником.

Ще одним видом урологічних аналітичних термінів з огляду на особливості семантико-синтаксичних відношень є об'єктні словосполучення. У таких словосполученнях головним словом можуть бути:

1) перехідні дієслова, а в ролі залежного – іменники у знахідному (родовому) відмінку без прийменника;

2) інші дієслова, а в ролі залежного слова – іменники в інших непрямих відмінках як з прийменниками, так і без них, а також займенники, числівники, субстантивовані слова;

3) іменники чи прикметники, співвідносні з дієсловами, а в ролі залежного – іменник [1].

Для урологічної термінології актуальним є тільки останній варіант поєднання лексем у словосполучення для оформлення об'єктних семантико-синтаксичних відношень, наприклад: *екстракція каменів сечоводу, катетеризація сечового міхура, дренажування сечівника* та под.

В обставинних словосполученнях залежними словами мають виступати прислівники, а в ролі головного можуть бути дієслова, прикметники, прислівники. Для урологічної термінології такий тип відношень в аналітичних термінолексемах не є актуальним.

За характером синтаксичного зв'язку всі словосполучення поділяють на підрядні та сурядні. У процесі аналізу урологічних термінів аналітичних термінів, побудованих на основі сурядного зв'язку виявлено не було.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Новоставська О. Терміни-словосполучення в системі філософської термінології Івана Франка / <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/3692/1/%D0%A2%D0%95%D0%A0%D0%9C%D0%86%D0%9D%D0%98-%D0%A1%D0%9B%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%A1%D0%9F%D0%9E%D0%9B%D0%A3%D0%A7%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%AF.pdf>
2. Цимбал Н. Ономазіологічний погляд на термінотворення в органічній хімії. *Українська мова*. 2007. №1. С. 30–36.

Світлицька В.Р.

*заступник декана факультету іноземних мов, медіа та психології
старший викладач кафедри романо-германської філології та
методики викладання іноземних мов
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна.*

МЕТАМОДЕРНА ІРОНІЧНО-ЩИРА МОДЕЛЬ ЖІНОЧНОСТІ В ПОЕЗІЇ МОЛОДИХ УКРАЇНСЬКИХ АВТОРОК

***Анотація.** У статті розглянуто специфіку формування іронічно-щирої моделі жіночності у поезії молодих українських авторок 2010–2020-х років. Ґрунтуючись на концепції метамодерну Т. Вермеюлена та Р. ван ден Аккера [1], проаналізовано взаємодію іронії та щирості як подвійної емоційної структури сучасного жіночого письма. Особливу увагу приділено поезії Катерини Калитко, Олени Гусейнової, Богдани Матіяш, Маріанни Кіяновської, Каті Девідової. У центрі уваги — способи артикуляції тілесності, травми, психоемоційних станів та цифрової ідентичності. Доведено, що іронічно-щира оптика формує новий тип жіночої суб'єктності, побудований на осциляції між емоційною відкритістю та критичною дистанцією. Показано, як метамодерний синтез іронії та щирості впливає на мовні, образні та етичні стратегії сучасної української поезії.*

Останні два десятиліття українська література переживає значну трансформацію у сфері гендерних репрезентацій. Молода жіноча поезія, що формується у контексті війни, цифрових комунікацій, феміністичного дискурсу та деколонізаційних процесів, виявляє зміни не тільки на рівні тематичного спектру, а й на рівні психоемоційного устрою ліричної суб'єктності. Однією з ключових ознак нової поетичної чуттєвості є поєднання іронії та щирості, що відповідає метамодерній парадигмі «осциляції» (oscillation) — руху між полюсами модерністської віри і постмодерної дистанції [1]. У сучасній українській поезії така подвійність виконує кілька функцій: деконструє стереотипи жіночності, дозволяє проговорювати травму без високого пафосу, утверджує право на вразливість, непослідовність та емоційність, а також виконує роль

захисного механізму у посттравматичному суспільстві. Ця стаття має на меті простежити, як іронічно-щира оптика формується в поезії молодих українських авторок та яким чином вона трансформує уявлення про жіночу суб'єктність у XXI столітті.

Поняття «метамодерн» сформульоване Тімотеусом Вермеюленом і Робіном ван ден Аккером для опису культурної логіки, що прийшла на зміну постмодерну [1]. На відміну від іронічного цинізму постмодерну, метамодерн передбачає рух між щирим і іронічним, між наївністю і критичністю, між пафосом і скепсисом. Лінда Гатчен у дослідженні іронії підкреслює, що іронія — це не лише форма насмішки, а й інструмент конфлікту між різними рівнями значення [3]. Саме цей момент роздвоєння є продуктивним для метамодерної поезії. Сара Ахмед у праці *The Cultural Politics of Emotion* наголошує на тому, що емоції мають соціальну природу й створюють «тіла спільнот» [4]. Для сучасної української поезії це означає, що тілесність і психоемоційність жінки є не приватною, а суспільно значимою категорією.

Поетичний голос молодих українських авторок часто вирізняється відмовою від цілісності (суб'єкт — фрагментарний, сумнівний, багатоголосий), емоційною відкритістю, письмом травми, поєднанням повсякденного й сакрального, мовною гібридністю (сленг + біблійні алюзії + інтернет-коди). Цей тип письма безпосередньо пов'язаний із досвідом нестабільності, війни, цифрового середовища, феміністичних рухів, а також із бажанням створити нову форму жіночої репрезентації поза патріархальними моделями. Іронічно-щира жіночність функціонує як рух між двома режимами — іронічним (дистанційним, захисним, критичним) та щирим (інтимним, емоційним, сповідальним). Обидва режими не виключають один одного, а створюють живу коливальну систему.

У сучасній українській поезії метамодерні тенденції проявляються через поєднання легкості та трагедійності, що формує специфічну модель жіночності. Цей ефект особливо помітний у творах Олени Гусейнової. У вірші зі збірки «*Супергерої*» лірична героїня проголошує: «я не мушу бути сильною щодня» [6], що функціонує на кількох рівнях. Назва збірки сама по собі задає іронічну гру з кліше «сильної жінки», відмова від травматичної моделі сили стає актом самоприйняття та емоційного

звільнення, а руйнування культури героїзації жінки у війні та після неї демонструє альтернативну модель жіночності, де сила не обов'язково виражається через зовнішні подвиги. Поєднання легкості та трагізму у цих текстах створює типовий для метамодерну ефект «подвійної мови», коли іронія співіснує з щирістю, а емоційна глибина поєднується з легкою, іронічною подачею [6; 1].

В одній із поезій під назвою «*Ніхто нас тут не знає і ми — нікого*» Катерина Калитко пише: «ми вижили, але тепер мусимо навчитися жити» [5]. Поезія пронизана щирістю, визнанням того, що виживання не означає життя; героїня відверто говорить про емоційне й тілесне виснаження. У вірші прослідковується іронічний відтінок — фраза побудована як майже банальний афоризм і свідомо грає з формулою мотиваційного дискурсу, яким переповнений медіапростір. Калитко демонструє подвійність жіночої позиції: жінка не зобов'язана бути героїчною; її слабкість не заперечує сили — вони співіснують.

Богдана Матіяш у збірці «*Твої улюблені пси та інші звірі*» [8] часто виявляє метамодерний жест у поєднанні духовного та буденного. Наприклад, рядок «я вчуся бути м'якою з собою» звучить як інструкція з психотерапевтичного блогу, але в контексті поезики Матіяш він набуває духовної ваги і перетворюється на акт самопрощення. У короткому вірші Каті Девідової, що циркулює у соцмережах: «втома — мій новий макіяж» [9], поєднуються іронічність як спосіб висміювання інстаграмної естетики та щирість, що проговорює реальний стан жінки, яка живе в умовах перевтоми, тривоги та перманентного стресу. Ці осцилятивні парадигми є типовим прикладом метамодерної «подвійної» мови.

Тілесність у поезії Катерини Калитко нерозривно пов'язана з досвідом війни, а у багатьох її творах тіло виступає простором пам'яті, відновлення та втрати [5]. У текстах Богдани Матіяш тілесність набуває духовного та етичного значення: тіло дихає як молитва, болить як етичний жест і любить як практика самовдосконалення, формуючи «м'яку» жіночність, де щирість не наївна, а дисциплінована [8]. У поезії Маріанни Кіяновської, зокрема у збірці «*Бабин Яр. Голосами*», тілесність стає носієм історичної травми: у короткому уривку «мене тримали за руки» [7] травма переживається тілом безпосередньо, а мовчання між рядками виконує

метамодерну функцію сенсоутворення через порожнечу, підкреслюючи абсолютну щирість та втрату, яку неможливо описати словами.

Сучасна українська поезія демонструє, що тілесність перестає бути табуованою: у текстах проговорюються менструальність, хвороби та втому; сексуальність подається без романтичних штампів; психічні стани, такі як депресія, тривога чи ПТСР, відтворюються без прикрас. Поєднання тілесного та іронічного створює багатшарову модель жіночності, яка приймає весь спектр досвіду, не приховуючи недосконалостей та емоційних коливань [8; 9].

Таким чином, іронічно-щира модель жіночності в сучасній українській поезії відмовляється від стереотипних архетипів на користь процесуальної, осциляційної суб'єктності, поєднує іронію як самозахист та щирість як прояв вразливості, відкрито проговорює тілесний і психоемоційний досвід, долаючи табу й соціальні очікування, і створює нову етику жіночого письма, де право на емоції та недосконалість є базовою нормою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Vermeulen T., van den Akker R. **Notes on metamodernism** // *Journal of Aesthetics & Culture*. — 2010. — Vol. 2. — Article 56.
2. Gibbons A. **Metamodernism and Fiction**. — London : Routledge, 2015. — 192 p.
3. Hutcheon L. **Irony's Edge: The Theory and Politics of Irony**. — London : Routledge, 1994. — 240 p.
4. Ahmed S. **The Cultural Politics of Emotion**. — Edinburgh : Edinburgh University Press, 2014. — 200 p.
5. Калитко К. **Ніхто нас тут не знає і ми – нікого**. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2017. — 272 с.
6. Гусейнова О. **Супергерої**. — Київ : Смолоскип, 2018. — 160 с.
7. Кіяновська М. **Бабин Яр. Голосами**. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2020. — 312 с.
8. Матіяш Б. **Твої улюблені пси та інші звірі**. — Київ : Критика, 2013. — 168 с.
9. Девідова К. **Поезії та мінітексти (інтернет-публікації)**. — Київ, 2015–2024. — Режим доступу: електронні публікації.

Форманова С. В.

доктор філол. наук, проф.,
Одеський національний морський університет,
професор кафедри «Іноземні мови та переклад»
м. Одеса, Україна

ВІДОБРАЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ РОЛЕЙ В МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ УКРАЇНЦІВ (на матеріалі українських прислів'їв)

Статтю присвячено аналізу тематичних груп, які визначають гендерні ролі в українських прислів'ях. Гендерний аналіз здійснено з урахуванням ментальних особливостей українського етносу, а також його мовної картини світу. Встановлено, що маскуліність є основною формою чоловічих ролей в українському суспільстві. Доведено, що жінка є слабкою статтю, що характеризує її як ніжну, емоційну, недостатньо послідовну.

Ключові слова: *гендер, гендерний аналіз, гендерні ролі, тематичні групи.*

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Гендерний аналіз був започаткований у 70-х роках ХХ століття в британській (М. Адлер, Р. Макаулей, С. Ромейн) та американській (Д. Камерон, Р. Лакофф) лінгвістиці. Протягом останнього десятиріччя гендерна проблема активно досліджується у вітчизняному (О. Безсонова, О. Козачишина, А. Мартинюк, А. Марчишина, К. Пищикова, О. Холод та ін.) і в українському (О. Горошко, Я. Журенко, С. Форманова та ін.) мовознавстві. Проте досліджувана проблема в сучасній лінгвістичній парадигмі не вичерпана. Більшість мовознавців вивчають певні аспекти гендерних особливостей: переважно фонетичні (В. Лабов, Р. Макаулей, Р. Шай) та граматичні (В. Вольфрам, Р. Фасольд, Дж. Холмс), а також відмінності в реальному спілкуванні (Д. Камерон, Дж. Коутс, П. Ніколс, П. Фішман), в рекламному інтернет-дискурсі (С. Єрмоленко, О. Медвідь, С. Форманова та ін.). Зазначеною проблематикою цікавились видатні мовознавці О. Єсперсен,

Е. Сепір, Ф. Маутнер, не менш активно вона розгортається і в сучасній літературі О. Ульяненком, Ф. Ганж, О. Забужко тощо. Незважаючи на пильну увагу дослідників до теми розрізнення гендерних ролей і стереотипів, існує безліч розбіжностей у поглядах вчених щодо цієї проблематики.

Спостереження над лексикою на позначення гендерних стереотипів виявляє цікаві та важливі факти, які використовуються для об'єктивного розуміння фрагмента мовної картини світу, для визначення соціального й духовного статусу поняття «гендер», що зумовило **актуальність** нашої розвідки. Зазначимо, що українську гендерну мовну особистість з набором своїх специфічних, етноментальних, асоціативно-вербальних, комунікативних констант мовної поведінки досліджено недостатньо.

Метою статті є виявлення гендерних ролей і національної специфіки українців, яка відбилась в тематичних групах українських прислів'їв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гендер (від англ. gender – рід, стать) справедливо вважають соціальним конструктом, що визначає біологічну стать людини. Проблема фемінності / маскулінності, як складова культури, привертає увагу філософів, психологів, соціологів, літературознавців. Зацікавлення лінгвістів полягають у царині чоловічого й жіночого мовного світів, спільних і відмінних комунікативних стратегій, специфічних дискурсивних практик та способів концептуалізації світу різними статями через мову.

Гендерна лінгвістика, яка вивчає мовні явища, пов'язані з відмінністю носіїв мови за статтю, визнана особливою соціолінгвістичною дисципліною [12, с. 47]. Гендерні відношення в мові фіксуються у вигляді мовних стереотипів, які накладають відбиток на поведінку особистості, в тому числі й мовленнєву, і процеси її мовної соціалізації [3, с.158]. Лінгвістичні дослідження виявляють відображення гендерних стереотипів, зафіксованих у свідомості носіїв мови.

Розрізнення чоловічого й жіночого в українському фольклорі нав'язане патріархальними стереотипами, як частина певної картини світу, в якій жінкам відводиться другорядна роль та приписуються негативні якості, як-от: «... *та я чоловік, мені самою природою судилося жити в горі та й стражданнях, а Марія – жінка, дружина, мати, слабка стать, безсилля, суцільна розгубленість*» [4, с. 8]. Тут і розрізнення чоловічого й

жіночого бажання, прагнення, характеру, сили/слабкості духу, покірності та ін. Тобто характерною ознакою чоловіків є прихований чоловічий страх, а жінок – безпорадність.

Виклад основного матеріалу. У широкому колі лінгвогендерологічної проблематики дуже важливий асоціативний напрям, який передбачає виявлення, систематизацію та опис гендерних особливостей поведінки, особливостей мовної свідомості різностатевих особистостей [11, с. 47]. Під мовною свідомістю розуміємо сукупність образів свідомості, які формують мовні засоби й мовленнєві уподобання: слова, вільні й стійкі словосполучення, речення, тексти, асоціативні поля тощо.

Асоціація – це зв'язок між певними об'єктами або явищами, заснований на особистому, суб'єктивному досвіді [11, с. 45]. Цей досвід може визначатися культурою, до якої належить індивід, знаннями, вихованням, освітою, релігійними уподобаннями, досвідом.

Вивчаючи мовні асоціації, ми апелюємо до глибинного шару людської психіки: асоціації можуть багато сказати про осмислюваний на рівні несвідомого/підсвідомого навколишній світ, допомагають виявити приховані настанови інформантів і структуру цінностей через їхні власні асоціації [2, с. 24].

Якщо картина світу є відображення навколишнього світу, то мовна картина світу (світ у дзеркалі мови) – це зафіксована в мовних знаках і виявлена у формах мовної діяльності (текстах, дискурсах) мовна свідомість, а гендерні ознаки мовної картини світу – «це сутнісні вияви пізнання світу через чоловічу й жіночу свідомість», це «відображення особливостей номінативної комунікативної діяльності чоловіків та жінок», «визначувані статтю особливості мовної діяльності й мовної поведінки» [11, с. 48].

Серед численних питань, що стосуються дослідження мовної картини світу, особливо цікавою є проблема механізму відображення світу в свідомості людських спільнот, що утворюють певну націю, та механізми вербального оформлення і зберігання ними отримуваної сукупності знань про світ. Як справедливо зауважує Н. С. Богаткіна, «результат відображення навколишньої дійсності відбивається крізь призму мови. Це означає, що знання має мовний характер не лише в тому

смислі, що мова виступає, як спосіб здійснення знання, але і в тому, що мова залишає свій специфічний слід на знанні» [11, с. 64].

Говорячи про універсальні, загальнолюдські та національно-специфічні компоненти певної мовної картини світу, ми маємо на увазі відповідно схожі та відмінні якості об'єкта позамовної дійсності, які об'єктивно закладені в ньому і які виявляються різними суб'єктами за різними мотивами в пізнавальній та інформаційній діяльності. Як зазначає О. О. Потебня, «слово виражає не весь зміст поняття, а одну з ознак, саме ту, яка здається народному погляду найсуттєвішою». Отже, будь-який предмет, явище, дія можуть розглядатися під будь-яким кутом зору, і це, в свою чергу, зумовлює їх різноманітне «моделювання» в мові.

Мовна картина світу є відображення комплексу знань про світ на різних мовних рівнях і лексичному, зокрема. В. Андрієнко вважає, що реконструкція нової моделі світу на основі повного опису лексичних, граматичних значень розглядається, як головне завдання семантики та лексикографії, що має цінність саме по собі [1, с. 43].

Відштовхуючись від асоціативного методу Л. Ставицької [12, с. 56], який було проведено у 2003-2004 р.р. на матеріалі гендерно маркованої лексики (*жінка, чоловік, дружина, чоловік одружений, мати, батько*), що мав на меті зафіксувати гендерні ознаки української мовної картини світу в мовній свідомості сучасних українців, простежується цікавий факт розрізнення гендерних ролей. Асоціативні дані розподілялися з урахуванням статевої приналежності інформантів, що дає можливість говорити про екзистенційний та аксіологічний статус протилежної статі в гендерній групі, гендерну маркованість власне мовної поведінки різностатевих респондентів.

Тематичні групи гендерних ролей у прислів'ях. Способи поведінки й форми відносин відповідно до виконання певних гендерних ролей не просто існують, вони сприймаються індивідами як належні, тобто містять нормативний елемент. Інституційний аспект виконання гендерних ролей полягає саме у співвідносності з нормами. На жаль, від моменту народження життєві шанси та можливості індивідів різні й не кожному під силу згодом досягти високого рівня задоволення матеріальних і духовних потреб, здобути той рівень свободи в реалізації

своїх життєвих планів із якими зазвичай пов'язане розуміння щасливого, вдалого життя [6, 106].

Попри стрімкі зміни в житті українського суспільства проголошення орієнтації на демократичні цінності, а також ухвалення Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків» від 08.09.2005 р., деякі сфери свідомості населення виявляються напрочуд непорушними і стабільними [13, с. 8]. До їх числа можна віднести *гендерні стереотипи*. Від 70% до 40% громадян України, залежно від змісту стереотипного судження стосовно ролей жінок і чоловіків, дотримуються патріархальних поглядів на гендерне виконання їх [6, с. 108]. Найбільше прихильників стереотипних суджень, коли йдеться про публічну сферу, стосується приватного сімейного життя. Яскравий приклад: більшість чоловіків вважають, що «всі основні обов'язки жінки передусім мають бути пов'язані із сім'єю, а чоловіка із роботою» [6, с. 108] (опитування «За рівні права й можливості», 2002 р.).

Гендерні особливості в ситуативному мовленні певною мірою можна пояснити тим, що у психіці українського етносоціального організму, за висновками І. Каганця, зробленими на основі типології характерів К. Г. Юнга й синтезу досягнень антропології, психоінформатики, лінгвістики, домінують ознаки двох багато в чому протилежних, та все ж психічно сумісних соціотипів «*етико-інтуїтивний інтроверт*» (псевдонім «Миротворець») і «*логіко-сенсорний екстраверт*» (псевдонім «Адміністратор») [5, с. 75].

Перший тип характеризується більш розвиненою почуттєвою сферою, що переважно притаманна мовленню жінок, а другий – раціональною, досить помітною в мовленнєвій поведінці чоловіків.

Жіночу стать стереотипно називають слабкою, наприклад, «*Марія – жінка, дружина, мати, слабка стать, ніжність, безсилля, суцільна розгубленість*» [4, с. 25]. А чоловіка традиційно інтерпретують, як сильну стать: «*у чоловікові зосереджуються сили нищення й відречення від усіх святинь на догоду показному благородству*» [4, с. 40].

Прикметник *слабкий* на відміну від прикметника *сильний* характеризує людину, як особу, яка не відзначається твердістю, стійкістю, вольовим характером, не виявляє рішучості, наполегливості в чомусь [8, с. 243]. Про нерішучого, розніженого чоловіка кажуть *бабій*, або

використовують словосполучення *пригрівся біля дівочої цицьки, став невістухом, слабодухий* [9, с. 28]. Для людини з духовно сильним характером властиво виважене, «тверде» слово – без вагань, чітке, цілеспрямоване. Протилежним до прикметника *твердий* є слово *м'який*, що має переносне значення *лагідний, сердечний, чутливий, ніжний* та асоціюється і з умовленими соціальною природою особливостями мови жінок, відображеними у стереотипах *материна ласка, материна пісня*.

Спостереження за живою мовною практикою людей свідчать, що комунікативна поведінка жінок часто експресивна, надто емоційна, не завжди послідовна. Очевидно, з цими характеристиками асоціюється стійке словосполучення *жіноча логіка*. У цьому виразі передано особливості сприймання й осмислення світу жінкою. «Логіка (грец.) походить від «слово», «мова», «розум»; воно пов'язане з поняттями «розповідано», «промовляю». Відтак, «жіноча логіка» – це особлива логіка в діях, вчинках, у мовленнєвій поведінці [6, с. 56]. З нею пов'язані стереотипні уявлення про мовленнєву поведінку жінок, що відображені у висловах *баб'яче голосіння* (голосне причитання й оплакування померлих замість рідних), *язиката Хвеська* (жінка, яка любить багато говорити), *сорока на хвості принесла* (про надмірно балакучу людину, переважно жінку, яка поширює чутки), *не допоможе бабі й кадило, коли бабу сказило* (про поведінку, зокрема й мовленнєву, жінки, яка втратила самовладання від гніву, злості) [10, с. 385].

Час вносить зміни в життя, а відтак і в мовлення, в якому відображаються суспільні процеси. Так, раніше слово *пан (пані)* функціонувало у значенні *поміщик/ця, володар/ка над іншими* або вказувало на сімейний статус чоловіка й жінки. Сьогодні в усному й писемному мовленні українців це ввічлива, шаноблива форма звертання до осіб чоловічої й жіночої статі взагалі, без урахування сімейного статусу (*пане ректоре, пані вчителько*). «Гендерні концепти в цьому просторі не є сталими одиницями, а радше – гнучкими структурами, що змінюються відповідно до запитів аудиторії та домінантних цінностей часу» [14, с. 377].

У сучасній мовленнєвій практиці людей найуживанішими є такі загальні форми звертання відповідно до чоловіків і жінок: *друзе, тату, дядю, дорогий сину, брате, коханий, голубе* (у поєднанні з іменем чи

назвою професії) і: *маму, сестричку, доню, люба моя, кохано, жіночко* (у поєднанні з ім'ям жінки чи назвою професії), *пані добродійко*, ім'я жінки або ім'я та по батькові.

Оскільки традиційно чоловічі ролі суспільно значущі, а жіночі обмежуються сімейними межами, то перші з них автоматично стають домінуючими і це певною мірою позначається у мові: *чи пан, чи пропав; як не коваль, то й рук не погань; художник у душі* – опорні іменники на позначення соціальних ролей у чоловічому роді і мовленні [10, с. 315].

Надзвичайно багатий доробок із вічних скарбниць української живої народної мови на розрізнення гендерних ролей базується на лексичних та фразеологічних зразках.

Розглянемо лексико-семантичні аспекти в яких розрізняють статуси жінки й чоловіка на прикладах народної мудрості, зокрема в прислів'ях та приказках.

За підрахунками пареміологів, прислів'я про людину, її життя, риси характеру, родинні стосунки становлять понад третину національного фонду паремій [9, с. 121]. У них характеризуються фізичні й моральні якості особи, часом дається філософське осмислення її буття та поведінки.

Паремії голосно відгукнулися на взаєминах у родині між усіма її представниками, узагальнили народний погляд на призначення сім'ї, обов'язки в ній кожного члена тощо. Ця велика тематична група народних висловів складається з опорних слів, вживаних передусім парами: *парубок – дівчина, чоловік – жінка, батько – мати, батьки – діти, невістка – свекруха, дід – баба, син – дочка, брат – сестра* та ін.

Прислів'я тематично подають характеристику вроди хлопців та дівчат: *Гарна дівка як у лузі калина* [10, с. 112], *Сокіл – не парубок, орел – не козак* [10, с. 110]); їх вікових і станових своєрідностей: *Дівка не без щастя, козак не без долі* [10, с. 105]); взаємних стосунків і поведінки: *Хороша, вродлива, тільки біда, що сварлива* [10, с. 113], *Молодці, як горобці: всюди їх повно і всюди шкоду роблять* [10, с. 109] та ін.

З поданого матеріалу простежується лише приналежність до певної статі, її фізіологічні характеристики, але не соціальний статус і певна роль у суспільстві.

Більш цікава тематична група для нашого дослідження – це чоловіки й жінки. Народ у своїх поглядах відстоює міцну, тривалу сім'ю, як основу щасливого життя: *Нащо й ліпший клад, коли в сім'ї лад* [10, с. 103], *Найкраща спілка – чоловік і жінка* [10, с. 99]) й віддає перевагу великій дружній родині.

Розгалужені гнізда мають тематичні групи паремій з опорним словом *жінка* та його синонімами – *дружина, супруга, молодиця*. Прислів'я підкреслює вирішальну роль жінки в сім'ї.

Проілюструємо їх: *В хаті жінка три кути держить, муж четвертий* [10, с. 89], *Жінка три кути держить у хаті, а муж один* [10, с. 89], *Дім держиться не на землі, а на жінці* [10, с. 91], *Добру жінку взяти – не будеш смутку й горя знати* [10, с. 91], *Жінка ледащо в хаті нінащо* [10, с. 92]. Ці приклади доводять ставлення українського народу до жінки як до господині, хазяйки в оселі.

Проте існує багато неоднозначних точок зору щодо особливостей прояву характеру дружини до чоловіка:

Позитивні:

Ніхто так не догляне, як вірна дружина [10, с. 86], *Нема ліпшого друга, як вірна супруга* [10, с. 90], *Добра жінка і здоров'я – то найбільший скарб* [10, с. 91], *Мудра жона, як є три міхи муки, а четвертий пишоно* [10, с. 93], *На красиву жінку гарно дивитись, а з розумною гарно жити* [10, с. 95].

Негативні:

Де лихая жінка в хаті, там добра не сподіватись [10, с. 90], *Дим, дощ, мороз і сварлива жона – то найбільше нещастя в хаті* [10, с. 90], *Жінка ледащо в хаті ненащо* [10, с. 92], *Жінка хіба те утає, чого не знає* [10, с. 93].

Наведені приклади засвідчують, що народ цінить добру та мудру жінку і висміює сварливу, лиху, злу, дурну, ледачу.

Проте, останнім часом, надається перевага розумній жінці, що ставить її поряд з чоловіком. Наприклад, *Без жінки так, як без ума* [10, с. 89], *Жінки найкращі дипломати* [10, с. 93], *Розумна жінка чоловіка із біди вирятує, а дурна ще втокмачить* [10, с. 97], *Часами варто і в жінці розуму позичати* [10, с. 98].

Здавна жінка і чоловік розглядалися, як одне нерозривне ціле: *Доки чоловік не має жінки, доти не є чоловіком* [10, с. 91], *Жінка без мужа – то дім без фундаментів* [10, с. 92], *Жінка без мужа і жити не дужа* [10, с. 90].

Останнім часом жінку ставлять в один ряд з чоловіком, і розглядають як засновницю, фундаторку світу: *Ми керуємо світом, а жінки керують нами* [10, с. 95], *Світом радять золото й жінки* [10, с. 93], *Жінки мають своє право* [10, с. 93].

Цикл паремій про чоловіка значно бідніший як за кількістю висловів, так і за їх розгалуженістю. Найбільше варіантів мають тематичні групи прислів'їв контрастуючого характеру про старого чоловіка й молоду жінку, тобто вікове розрізнення, їх походження, як-от: *Де муж старий, а жінка молода, там рідко згода* [10, с. 128], *У старого жінка молода – готова біда* [10, с. 99]. А також тематично виокремлюються й прослідковуються гендерні стереотипи щодо чужого і свого чоловіка: *Чужого чоловіка полюбити – себе погубити* [10, с. 100], *Чужий чоловік до часу, а свій до смерті* [10, с. 99].

В даному семантичному полі позитивно схвалюється люблячий чоловік: *Як чоловік жінку не любить, то й добра жінка лихою буде* [10, с. 103]); голова у хаті: *Чоловік – усьому порядок* [10, с. 102]); захисника сім'ї: *Я за мужа затулюся та нікого не боюся* [10, с. 102]); первинність над жінкою: *Чоловік голова, жінка шия: куди захоче, туди й поверне* [10, с. 103].

Інколи народ висміює слабкі й негативні сторони чоловіка, такі, як недбальство: *Такий чоловік: не б'є, ні лає, та й ні про що не дбає* [10, с. 101]); нерозумність: *З малою дитиною до церкви, а з дурним чоловіком на весілля, то будеш мати роботу* [10, с. 100].

Таким чином, у наведеному семантичному полі в усній народній творчості вагоме місце посідають гендерні стереотипи, їх ролі, однак більша увага приділяється розкриттю як позитивних, так і негативних рис і статусу жінки стосовно чоловіка. Проаналізований матеріал засвідчує роль жінки-матері, хазяйки, супруги, нерідко главенство, домінування над чоловіком, а, значить, над світом, що зокрема відбивається у кількісному й якісному складі тематичних груп у пареміях.

Щодо ролі чоловіка, то він перш за все виступає захисником сім'ї, головою родини, втім часто ним управляє жінка. В усній народній творчості чоловікові приділяється менше уваги, ніж жінці, що чітко відбивається у розподілі на тематичні групи щодо гендерних ролей у пареміях.

Висновки та перспективи дослідження.

Гендерна лінгвістика вивчає мовні явища, пов'язані з відмінністю носіїв мови за статтю, тому її визнано особливою соціолінгвістичною дисципліною. Українська гендерна мовна особистість з набором своїх специфічних, етноментальних, асоціативно-вербальних, комунікативних констант мовної поведінки досліджена ще недостатньо.

Мовна картина світу (світ у дзеркалі мови) – це зафіксована в мовних знаках і виявлена у формах мовної діяльності (текстах, дискурсах) мовна свідомість, а гендерні ознаки мовної картини світу – це сутнісні вияви пізнання світу крізь призму чоловічої і жіночої свідомості, які відображають особливості номінативної комунікативної діяльності чоловіків та жінок, що визначаються статтю, особливістю мовної діяльності й мовної поведінки.

Батько – голова сім'ї, хазяїн і гарний господар, який мислиться в асоціологічному зв'язку з матір'ю, дружиною і сином. Він сам і його працьовитість – джерело матеріального достатку сім'ї. Типово батьківською рисою постає авторитет, уміння навчати й передавати досвід, захист, охорона й підтримка, а також суворість, яка швидко минає; він – носій тих ознак, які традиційно атрибууються чоловікові – сміливий, сильний, з точки зору жінок – гарний.

В давніх українських риториках мовленнєва поведінка жінки й чоловіка регламентувалася вимогами гідної поведінки християнина: привітність, веселість, щирість у словах, простота, невимушеність мовлення, доречне мовчання, неконфліктність, заборона хули на ближнього, осудження пустопорожньої балаканини, багатослів'я, перевага похвали, вгамування гніву, зокрема, миролюбною поведінкою.

За підрахунками пареміологів, прислів'я про людину, її життя, риси характеру, родинні стосунки становлять понад третину національного фонду паремій. У них характеризуються фізичні й моральні якості особи, часом дається філософське осмислення її буття та поведінки. Паремії

голосно відгукнулися на взаєминах у родині між усіма її представниками, узагальнили народний погляд на призначення сім'ї, обов'язки в ній кожного члена тощо.

Ця велика тематична група народних висловів складається з опорних слів, вживаних передусім парами: парубок – дівчина, чоловік – жінка, батько – мати, батьки – діти, невістка – свекруха, дід – баба, син – дочка, брат – сестра та ін.

В усній народній творчості вагоме місце посідають гендерні стереотипи, їх ролі, однак більша увага приділяється розкриттю як позитивних, так і негативних рис і статусу жінки стосовно чоловіка.

Перспективу дослідження вбачаємо в порівняльному аспекті української та англійської пареміології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрієнко В. Чи зможе українка досягти рівноправності. *Праця і зарплата*. 2003. № 9. С. 3-15.
2. Васютинський В.О. Владнопідвладні аспекти статевої ролі і гендерної взаємодії. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. № 7. С. 21-31.
3. Дмитрієва Д. Д. До проблеми мовної картини світу та гендерних стереотипів. Збірник статей Міжнародної наукової конференції. *Семантика мови і тексту*. Івано-Франківськ: Плай, 2000. С. 158-163.
4. Загребельний П. Тисячолітній Миколай. Харків: УОЛПО, 2004. 399 с.
5. Клід Г. Сексуальне переслідування: реальність чи вигадка. *Сучасність*. 1995. № 6. С. 73-83.
6. Кучерук О. Гендерні особливості спілкування в етикетних мовленнєвих ситуаціях. *Дивослово*. 2005. № 8. С. 56-58.
7. Лавріненко Н. Гендерні (соціостатеві) ролі та нерівність. *Слово і час*. 1997. № 2. С. 72-78.
8. *Новий тлумачний словник української мови у 4-х томах*. Київ: Аконіт, 1998.
9. Пазяк М. М. Прислів'я, приказки та порівняння з літературних пам'яток. Київ: Наук. думка, 2004. 532 с.

10. *Пазяк М. М.* Прислів'я та приказки: Людина, родинне життя, риси характеру. Київ: Наук. думка. 1990. 528 с.
11. *Програма дослідження чоловічого та жіночого мовлення. Мовознавство.* 1995. № 2-3. С. 54-59.
12. *Ставицька Л.* Гендерні стереотипи в сучасній мовній свідомості. За даними асоціативного експерименту зі словами мати, батько. *Дивослово.* 2005. № 5. С. 47-51.
13. *Статус жінок і гендерна рівність в Україні. Праця і зарплата.* 2005. № 43. С. 8-11.
14. *Форманова С. В.* Гендерна концептуалізація в рекламному інтернет-дискурсі: лінгвоконгитивний підхід. Наукове видання «Закарпатські філологічні студії». Вип. 36. Ужгородський національний університет. Видавничий дім «Гельветика», 2024. С. 374-377.

S. V. Formanova

*Odesa National Maritime University,
Department of the Foreign language and Translator*

REPRESENTATION OF GENDER ROLES IN THE LANGUAGE WORLD PICTURE OF UKRAINIANS (based on Ukrainian proverbs)

The article is devoted to the analysis of thematic groups that define gender roles in Ukrainian proverbs. Gender analysis was carried out taking into account the mental characteristics of the Ukrainian ethnic group, as well as its linguistic picture of the world. It is established that masculinity is the main form of male roles in Ukrainian society. It is proved that a woman is a weaker sex and characterizes a woman as tender, emotional, not consistent enough.

Key words: gender, gender analysis, gender roles, thematic groups.

Husak Viktoriia
a doctoral student
Institute of Lithuanian Language
Vilnius, Lithuania

THE ROLE OF HODONYMS THE DAY BEFORE AND TODAY (BASED ON UKRAINIAN AND LITHUANIAN STREET NAMES)

Summary: *Hodonyms nowadays are not just randomly selected names, but the history storage medium. They reflect mentality, worldview and cultural identity of a nation as a way to form national consciousness and historical awareness. The research presents examples of Ukrainian and Lithuanian hodonyms which have got profound and long-term history. Despite different political periods the names of streets eventually get back to basics to remain relevant historical context. This tendency of hodonym significance was not the same in the past days, because the comprehension of its power was not formed to the full extent.*

Key words: *hodonym, national identity, national code, collective memory*

Toponymy is one of the ways how to form identity, also national identity, which consists of memory, language and historical awareness. Nation is what it remembers, what is recorded in its national code, reflecting identity and worldview. The world is becoming more and more globalized, but national memory, to my mind, is not demolishing simultaneously and as fast as it is thought. In my opinion, hodonyms are the vital instruments of this process.

The term hodonym comes from the Ancient Greek words *hodos* (ὁδός), meaning "road," and *ónuma* (ὄνομα), a dialectal form of *ónoma* (ὄνομα), meaning "name".

The route name (i.e. proper name of a street, square, marketplace, motorway, country road, path, transport routes by land, water or air, tunnel, ford, bridge, footbridge, railway line etc.) has got various options of its naming: dromonym, hodonym, urbanonym (ICOS).²

² <https://icosweb.net/wp-content/uploads/2019/05/ICOS-Terms-en.pdf>

Hodonyms, as a subcategory of toponymy, are the recorders of history, they serve as markers that reflect political discourse and the power dynamics of the milieus which they emerge (Rose-Redwood et al., 2010; Kearns & Berg, 2002). The naming and renaming of hodonyms are a traditional way of presenting and disseminating an authorized version of history with the goal of creating a new collective memory (Swart, 2008; Azaryahu & Kook, 2002).

Anthony D. Smith supports the idea of collective memory which incorporates a sense of continuity and shared experience of previous time frames. He regards 'collectivity' as a unity with the same past, present and future. Consequently, Smith believes that the mutual hope in common destiny can make a difference.³

The role of hodonyms the day before was not analyzed and explored to the full extent mainly because of viewing them through different lenses. In past days hodonyms were not within scientific interest, street names bore the titles of the regime which they were occupied by. It had been lasting for a long period of time and seemed unchangeable. Currently, after the dissolution of the former USSR, we are facing drastic changes in hodonym usage. They are regarded as the eyewitnesses of historical events of a particular country.

There are the street names with enormous historical background which depict the spirit of a century with its realities and challenges. <Володимирська вулиця 'Volodymyrska Street'> is believed to be one of the oldest streets in Kyiv and potentially constantly inhabited residential one in Europe.

This street was named after the prince of Kyiv Rus Volodymyr the Great, who was a ruler from 980 to 1015 and converted the lands of Kyiv to Christianity, and appeared after the construction of Saint Sophia's Cathedral and Golden Gate. The street was enlarged to connect both destinations and became the main street of the city.

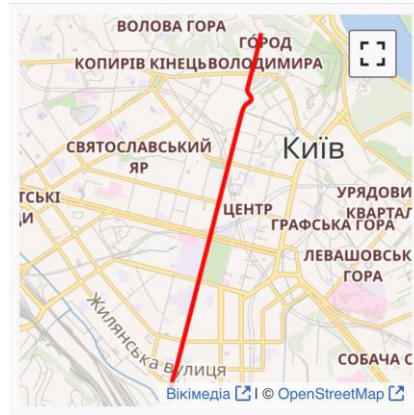
Since 1830s the street was expanded far south, thus in 1869 <Volodymyrska Street> was divided into <Desiatynna Street>, <Volodymyrska Street> and <Nyznio-Volodymyrska Street>, but in 1901 three street were united into one again, creating <Volodymyrska Street>.

From 1922 till 1942 the street was named after Volodymyr Korolenko who was a Ukrainian writer, journalist and humanitarian. He was also a fighter

³ Smith D. Anthony 1992: National Identity and the Idea of European Unity, – *International Affairs*. Vol. 68, No. 1, pp. 55-76.

against the Tsarist and Soviet regimes. In 1944 the historical name was returned and never changed till nowadays.

The street location⁴

The periodization

	Ukrainian name	English name	Time frame
	Володимирська вулиця	Volodymyrska Street	the end of the Xth-XVIIIth centuries
	Десятинна вулиця, Володимирська та Нижньо- Володимирська вулиці	Desiatynna Street, Volodymyrska Street and Nyznio- Volodymyrska Street	XIX century (1869)
	Велика Володимирська вулиця	Velyka Volodymyrska Street	XX century (1901)
	Вулиця Короленка	Korolenko Street	XX century (1922)
	Велика Володимирська вулиця	Velyka Volodymyrska Street	XX century (1942-1943)
	Володимирська вулиця	Volodymyrska Street	XX century (1944-nowadays)

⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Volodymyrska_Street#/map/0

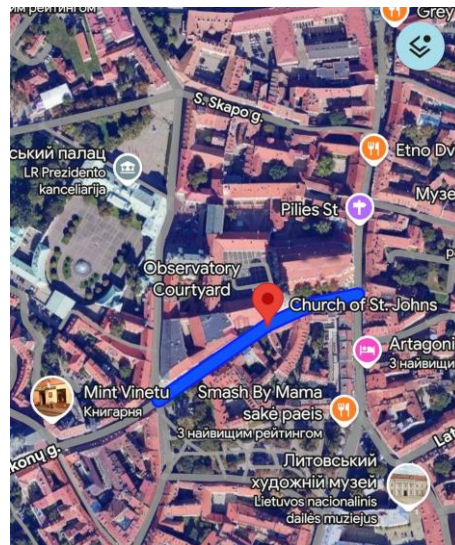
Ukraine and Lithuania, Vilnius and Kyiv are not just capitals and countries of European space, these are the same values and the same ambitious plans for the peaceful future. Lithuania is chosen not only because it is a great supporter of Ukraine, but a bright example of national unity, consciousness and historical awareness, which let it to rename better part of toponyms just after the dissolution of the Soviet Union.

The second example <Švento Jono gatvė 'Saint John Street'> is taken from Vilnius map as an example of one of the oldest Lithuanian streets, which is located in <the Old Town of Vilnius 'Vilniaus Senamiestis'>.

The street was named after the Church of Saint John the Baptist and Saint John the Evangelist, or Church of Saint Johns, which was built in 1387. But in 1571 the church was entrusted to the Polish Jesuits by King Sigismund Augustus, the first references about <Švento Jono gatvė 'Saint John Street'> can be found in the I part of XVI century. Then from the II part of XIX century until World War I the street carried the name <Ivanovskaya gatvė 'Ivanovskaya Street'> due to the fact that Lithuania was a part of the Russian Empire (1795-1915). The historical roots were not found. The German (1915-1918) and Polish reigning (1922-1939) is marked by the street title returning to <S. Janska gatvė | Švento Jono gatvė 'Saint John Street'>. However, a relatively short period from 1938 to 1940 the street title was changed into <Blagoveščenskajos gatvė 'Blagoveshchenskaya Street'>. The Soviet period brought its heroes, therefore <Balys Sruoga gatvė 'Balys Sruoga'> Street appeared. Balys Sruoga was a Lithuanian poet, literary theorist and dramatist, who proceeded to join the Writers' Trade Union of the Lithuanian SSR. Moreover, during the Nazi occupation he was arrested and deported to the Stutthof concentration camp, later he described his experience in the camp in the novel 'Forest of Gods'.

On 18th of May 1989, the Lithuanian SSR declared itself to be a sovereign state and on 11th of March 1990, the Republic of Lithuania was re-established as an independent state. However, it should be noted that Lithuania was the first Soviet Republic to leave the giant in comparison with itself. The small country with the great courage showed the example of speed homecoming to its roots, hence the abundance of toponyms were renamed. <Balys Sruoga gatvė 'Balys Sruoga Street'> was retitled to its historical name <Švento Jono gatvė 'Saint John Street'>. Balys <Sruoga gatvė 'Balys Sruoga'> Street was not cancelled, but relocated to another Vilnius district.

The street location⁵

The periodization

	Lithuanian name	English name	Time frame
	S. Johan gasse Švento Jono gatvė	Saint John Street	the I/XVI century
	Ivanovskaya gatvė	Ivanovskaya Street	XIX-1913
	S. Janska gatvė Švento Jono gatvė	Saint John Street	1913-1938
	Blagoveščenskajos gatvė	Blagoveshchenskaya Street	1938-1940
	Balys Sruoga gatvė	Balys Sruoga Street	1940-1990
	Švento Jono gatvė	Saint John Street	1990-nowadays

The role of hodonyms is underrated comparing the day before and today. The power of street names can change consciousness and attitude to realities; can form new historical awareness; can shape identity; can narrow emotions and expand the boundaries of truthful national memory. The process of naming and renaming streets is not limited to the political objectives, as in the examples presented above, a historical justice always comes back, even if it requires years. Typically, the change in mass consciousness is of short duration, and after the campaign on this particular occasion all that being said, back to square one. The importance of hodonyms nowadays is undoubted, because this is one more way for national self-identification.

⁵ https://maps.app.goo.gl/TJ2MtmQpTgsF66N27?g_st=ipc

REFERENCES:

1. Мужилко Олексій 2010: Вулиці Києва: історичні та нові назви, – Випуск № 2, 1990-2009 роки), К.: Бужани, 2010. – 104 с. – ISBN 978-966-2135-01-5.
2. AZARYAHU, Maoz and Rebecca Kook 2002. Mapping the Nation: Street Names and Arab-Palestinian Identity: Three Case Studies, – Nations and Nationalism 8, no. 2: 195-213.
3. JURKŠTAS, Jonas 1985. Vilniaus vietovardžiai, – Vilnius: Mokslas.
4. KEARNS, Robin A. and Lawrence D. Berg 2002. Proclaiming Place: Towards a Geography of Place Name Pronunciation, – Social & Cultural Geography 3, no. 3: 283-302.
5. ROSE-REDWOOD, Reuben, Derek Alderman, and Maoz Azaryahu 2010. Geographies of Toponymic Inscription: New Directions in Critical Place-Name Studies, – Progress in Human Geography 34, no. 4: 453-470.
6. SWART, Mia 2008. Name Changes as Symbolic Reparation after Transition: The Examples of Germany and South Africa – German Law Journal 9, no. 2: 105-120.

Анотація: Годоніми сьогодення – це не випадково вибрані назви вулиць, а носії історії. Вони відображають менталітет, світогляд і культурну ідентичність нації як шлях формування національної свідомості та історичної обізнаності. Дослідження подає приклади українських та литовських годонімів, які мають стародавню та довгу історію. Незважаючи на різні політичні періоди, назви вулиць зрештою повертаються до своїх витоків, щоб зберігати актуальність в історичному контексті. Ця тенденція важливості годоніма не була такою ж у минулину, оскільки розуміння його сили не було сформовано повною мірою.

Ключові слова: годонім, національна ідентичність, національний код, колективна пам'ять

3. СЕКЦІЯ «ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ»

Адамова Г. В.,

*доктор філософії з освітніх, педагогічних наук,
декан факультету іноземних мов, медіа та перекладу*

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

МЕТОД ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Сучасні процеси глобалізації та євроінтеграції зумовлюють зростання вимог до рівня володіння майбутніми фахівцями іноземними мовами, що вимагає формування в них іншомовної комунікативної компетентності, теоретичне обґрунтування значущості, сутності і структури якої здійснено у працях М. Кенейла та М. Суейна, а також у наукових розвідках Дж. Річардса [3], присвячених висвітленню засобів комунікативного підходу у навчанні іноземних мов. У працях українських науковців (І. Д. Бех, С. Ю. Ніколаєва, Н. Ф. Бориско, О.Б. Бігич, Л.В. Калініна) іншомовна комунікативна компетентність, набуваючи властивостей необхідної складової професіоналізму особистості, розглядається інтегративним утворенням, що, виникаючи внаслідок ґрунтовного опанування провідних видів іншомовної мовленнєвої діяльності, забезпечує здатність майбутнього фахівця до міжкультурної взаємодії та ефективної комунікації й співпраці із зарубіжними партнерами в професійному середовищі [1, с. 78].

Суттєво, що в теперішній час концептуальні положення Ради Європи, викладені в Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти, закріплюють іншомовну комунікативну компетентність як ключовий результат іншомовної освіти майбутніх фахівців, провідними складниками якої є:

- лінгвістична компетентність (знання лексики, граматики, фонетики);
- соціолінгвістична компетентність (уміння використовувати мовні засоби відповідно до ситуації спілкування);

– прагматична компетентність (здатність будувати зв'язні висловлювання та досягати комунікативної мети);

– соціокультурна компетентність (знання культурних норм та традицій носіїв мови) [4].

Отже, іншомовна комунікативна компетентність як значущий програмний результат навчання іноземних мов у закладі вищої освіти визнана орієнтиром для модернізації освітніх програм, за якими здійснюється підготовка майбутніх фахівців. У зв'язку з цим, актуальним вважається використання більш доцільних засобів комунікативного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів у процесі навчання іноземних мов, зокрема, пошук таких інноваційних методів, які б сприяли активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів у напрямку значного підвищення рівнів їхньої іншомовної комунікативної компетентності. Одним із таких виокремлено метод проєктного навчання.

Зазначимо, що впровадження методу проєктного навчання в освітній процес закладів вищої освіти має певну історію, складаючи постійний предмет досліджень в галузі освітніх наук, які проводяться як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями і вченими. Питання впровадження проєктних технологій у навчальний процес висвітлено в роботах О.О. Євдокимової, О.М. Пехоти, які підкреслюють їхній потенціал у розвитку пізнавальної самостійності, рефлексивних умінь та мотивації студентів до навчальної діяльності [2]. У дослідженнях українських науковців метод проєктів обґрунтовується як ефективна педагогічна технологія, що забезпечує інтеграцію мовленнєвої практики з дослідницькою та творчою діяльністю студентів [1].

Водночас питання цілеспрямованого та системного використання методу проєктного навчання як засобу розвитку у студентів закладів вищої освіти іншомовної комунікативної компетентності потребує подальшого наукового осмислення, зокрема, у площині використання інноваційно-комунікативних стратегій, які моделюють різноманітні комунікативні ситуації та забезпечують більш активну участь студентів у навчальному процесі.

Метод проєктного навчання розглядається як інноваційна педагогічна технологія, що ґрунтується на організації цілеспрямованої самостійної, дослідницької та творчої діяльності студентів, спрямованої на

розв'язання комплексної навчально-пізнавальної або професійно орієнтованої проблеми з подальшим створенням конкретного, теоретично та практично значущого результату. У контексті навчання іноземних мов зазначений метод забезпечує реалізацію діяльнісного, компетентнісного та комунікативного підходів, оскільки іноземна мова функціонує не лише як об'єкт засвоєння, а й як універсальний інструмент пізнання, міжособистісної та міжкультурної взаємодії. Проектна діяльність характеризується чіткою поетапністю та логічною завершеністю і передбачає визначення теми, мети й завдань проекту відповідно до освітніх цілей, планування змісту та організаційних форм роботи, розподіл функціональних ролей між учасниками, пошук, критичний аналіз і систематизацію інформаційних джерел іноземною мовою, узагальнення результатів і їх представлення у відповідній комунікативній формі, а також здійснення рефлексії та оцінювання процесу і результатів діяльності. Така організація навчального процесу забезпечує інтеграцію всіх видів мовленнєвої діяльності, сприяє розвитку автономності, відповідальності та критичного мислення студентів і створює сприятливі умови для цілеспрямованого формування іншомовної комунікативної компетентності.

Як засвідчує наш педагогічний досвід, проектне навчання відіграє важливу роль у розвитку іншомовної комунікативної компетентності студентів, оскільки створює умови для активного та цілеспрямованого використання іноземної мови в процесі розв'язання навчально-пізнавальних і практично орієнтованих завдань. У межах проектної діяльності іноземна мова функціонує як засіб реального спілкування, що сприяє формуванню мовленнєвих умінь у контексті автентичних комунікативних ситуацій. Залучення студентів до виконання проектів забезпечує інтеграцію всіх видів мовленнєвої діяльності — аудіювання, говоріння, читання та письма, а також сприяє розвитку навичок міжкультурної взаємодії.

У процесі проектного навчання студенти опановують уміння добирати й критично осмислювати інформацію іноземною мовою, аргументовано висловлювати власну позицію, брати участь у групових обговореннях та презентувати результати спільної діяльності. Це, своєю чергою, позитивно впливає на розвиток лінгвістичної, соціолінгвістичної

та прагматичної складових іншомовної комунікативної компетентності. Важливим аспектом є також формування соціокультурної компетентності, оскільки тематика проєктів часто передбачає ознайомлення з культурними особливостями країн мови, що вивчається. Крім того, проєктне навчання сприяє підвищенню внутрішньої мотивації студентів до вивчення іноземних мов, розвитку автономності, відповідальності за результати власної навчальної діяльності та здатності до самооцінювання.

Таким чином, використання методу проєктів у навчанні іноземних мов забезпечує комплексний і системний розвиток іншомовної комунікативної компетентності студентів, що відповідає сучасним вимогам компетентнісно орієнтованої іншомовної освіти. Впровадження останнього у процес навчання іноземних мов забезпечує не тільки гармонійний розвиток мовленнєвих умінь і навичок, але й підвищує мотивацію студентів до набуття комунікативних і лідерських якостей, необхідних для забезпечення успішності їхньої майбутньої професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Особистісно орієнтоване навчання. Київ: Либідь, 2003.
2. Євдокимова О. О. Проєктні технології у навчанні іноземних мов студентів ЗВО. *Педагогічні науки*. 2019. №3. С. 45–50.
3. Richards J. C. *Communicative Language Teaching Today*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
4. Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge: CUP, 2001.

Андрейкова І.Б.

к.пед.н., доцент кафедри іноземних мов

НУ «Одеська політехніка»

Цокур О.С.

д.пед.н., професор кафедри РГФіМВІМ

Міжнародний університет

СМАРТ-СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОВІДНИЙ ЧИННИК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ ПОКОЛІННЯ «I-GEN»

Сучасні трансформації, які відбуваються в суспільстві цифрової доби, суттєво впливають як на місію, так і на зміст і способи здобуття вищої освіти, система якої визнана одним із найголовніших соціальних інститутів, що здійснює процес соціокультурного виробництва особистості майбутнього фахівця як висококваліфікованого, компетентного, конкурентоздатного і мобільного професіонала. При цьому доведено, що прогресивний розвиток системи вищої освіти впродовж її історії суттєво зумовлювався як характером, так і досягненнями науково-технічного та соціально-культурного прогресу суспільства. Останні на кожному з провідних етапів розвитку суспільства у значній мірі визначали напрям реформування системи вищої освіти, здебільшого сприяючи інтенсифікації пошуків нових концептуальних підходів до організації навчання та вдосконалення професійної підготовки здобувачів з врахуванням також їхніх когнітивних, мотиваційних і соціально-психологічних особливостей як представників певного покоління.

Сучасні здобувачі вищої освіти, будучи молодими людьми вікової категорії від 18 до 25 років, за твердженням американського професора Дж.Твенжа, є представниками так званого покоління «I-gen» (ай-джерів), які були народжені після 2000 року в оточенні інформаційно-комунікативних технологій, через що сприймають Інтернет у якості провідного природнього оточуючого середовища, оскільки вирости в епоху гаджетів, смартфонів та цифрових засобів, які сприймають невідомою частиною свого буття [3, с. 871]. Через це, цифрові засоби й

технології, які впродовж дитинства представників покоління «I-gen» постійно ними використовувалися як інструменти пізнання, спілкування і різноманітних діяльностей, поступово перетворилися на образ їхнього мислення й способу життя. Характерними особливостями останнього є:

- цифрова спрямованість: планшети та гаджети – перші іграшки, смартфони й Інтернет – з дитинства; чутливі до штучного інтелекту, доповненої реальності та гібридної освіти;

- ефективність та самовираження: створюють контент, цінують автентичність; не уявляють життя без YouTube, TikTok, цифрових ігор та голосових асистентів;

- мультизадачність та адаптивність: швидко реагують на зміни й нові тренди;

- креативність і візуальність: легше сприймають інформацію через відео (кліпове мислення) й інтерактив; навчаються і розважаються за допомогою новітніх технологій;

- соціальність онлайн: формують дружбу та комунікацію не лише у дійсному, але й у віртуальному середовищі [3, с. 874].

Отже, саме ці особливості покоління «I-gen» зумовлюють необхідність здійснення цілого ряду модернізаційних змін в сучасній системі вищої освіти, щоб задовольнити їхні зростаючі освітні та соціокультурні потреби. Останні передусім намагалися задовольнити шляхом практичної реалізації настанов запропонованих сучасними дидактами інноваційних підходів:

- компетентнісного (К. Бауер, Ф. Ліповскі), що забезпечує формування особистості фахівця нового типу, професійні властивості якого визначають ключові, соціальні, інформаційно-цифрові й фахові компетентності;

- суб'єктного (А. Хелмке), що передбачає усвідомлену й активну позицію здобувача в процесі навчання у закладі вищої освіти, що сприятиме його перетворенню в суб'єкта власної професійної діяльності і саморозвитку;

- середовищного (Г. Донаг'ю, Дж. Ульман), що реалізує можливість цілеспрямованого впливу на формування ціннісних орієнтацій, світоглядних принципів, уявлень про професійні та особистісні характеристики здобувача як майбутнього професіонала шляхом

створення простору інтерактивної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу, зокрема, СМАРТ-середовища, абревіатура якого означає основні принципи інноваційної концепції, а саме: Sensitive (чутливий, гнучкий), Manageable (піддатливий, легко піддається керуванню), Adaptable (адаптивний, легко пристосовується), Responsive (швидко реагуючий), Timely (сучасний), що забезпечують більш гнучкий та індивідуальний підхід до задоволення освітніх і соціальних вимог особистості здобувача вищої освіти із використанням інтерактивних технологій та інноваційно-педагогічних стратегій [4, с. 12].

Зокрема, смарт середовище іншомовної освіти визначається як:

- фізичне освітнє середовище, збагачене цифровими, контекстно-орієнтованими та адаптованим пристроями, для сприяння кращому та швидшому навчанню;

- середовище навчання, яке не лише дає можливість студентам отримувати доступ до цифрових ресурсів, але й взаємодіяти з системами навчання в будь-якому місці та в будь-який час;

- дидактично виважений освітній простір, що сприяє як підвищенню мотивації здобувачів через різноманітність навчальних стилів та інструментів, але й забезпечує індивідуалізацію і персоналізацію навчання [1, с. 56].

Отже, створення смарт-середовища вимагає кардинальних змін в методах, формах і засобах організації освітнього процесу, тому що спрямоване на задоволення провідної потреби сучасної студентської молоді, яка виявляє бажання й яскраво виражену психологічну готовність працювати з освітніми ресурсами мережі Інтернет та створювати свій власний інформаційний продукт в умовах нової і більш привабливої освітньої реальності - електронного (E-learning) або смарт (SMART learning) навчання. Трансформація традиційного навчання в смарт середовище передбачає передусім перенесення акценту на більш широке використання електронних бібліотек, застосування Інтернет-технологій та навчально-методичних мультимедіа-матеріалів, масових відкритих онлайн курсів, віртуальних лабораторій і практикумів [4, с. 8].

Смарт навчання, як доводить інноваційно-педагогічний досвід [1], є особистісно та технологічно-орієнтованою освітньою парадигмою, що органічно інтегрує засоби формальної, інформальної та неформальної

освіти, соціального та колективного навчання, персоналізованого і ситуативного навчання із сучасними освітніми й цифровими технологіями, забезпечуючи змістове наповнення і контекстне спрямування освітнього процесу. Будучи саморегульованим, мотивованим і адаптивним, смарт навчання базується на використанні ресурсів та технологій, які сприяють реалізації концепції освіти впродовж життя (lifelong learning) шляхом сприяння інтенсивному розвитку інтелектуальних здібностей, творчих якостей та соціальних навичок здобувачів, їх готовності до вирішення пізнавальних, професійних і життєвих проблем. Специфіку смарт середовища, необхідного для вдосконалення іншомовної освіти здобувачів, за нашими спостереженнями, зумовлюють наступні характеристики, серед яких:

- інформативність, яка забезпечує змістове наповнення (контент) смарт середовища, що повинно бути представлене у вигляді систематизованої інформації, що відображає філософську рефлексію, наукові погляди на поняття, які вивчаються, розкриває суперечності певної проблематики, висвітлює алгоритми її пізнання й способів вирішення;

- інтегративність, що за умови використання інформації із будь-якої галузі знань та спеціально розроблених навчальних матеріалів і комплексу цифрових інструментів, дозволяє ефективно організувати навчально-пізнавальну діяльність, здійснювати навчально-професійну й наукову комунікацію, відкриваючи додаткові можливості для вдосконалення предметних, фахових, соціальних, комунікативних, інформаційних, технологічних, дослідницьких компетентностей, стимулювання професійного саморозвитку здобувачів вищої освіти одночасно із особистісним самовдосконаленням;

- індивідуалізація, що завдяки використанню більш широкого спектру способів представлення та опрацювання інформації, дозволяє кожному здобувачу як рівноправному й автономному суб'єкту смарт середовища обрати не тільки той стиль, засіб і темп навчання, що є найбільш підходящим конкретно для нього в розрізі певної тематики, яка вивчається, але й поступово розкривати інтелектуальний, комунікативний, лідерський і творчий потенціал власної особистості шляхом самопрезентації;

-інтерактивність, яка в умовах смарт середовища передбачає не тільки активну взаємодію, спілкування, обмін думками та досвідом з іншими учасниками в реальному часі та у режимі онлайн, що дозволяє аналізувати й розглядати досліджувані питання під альтернативними кутами зору, а також постійно підтримувати з ними зворотній зв'язок, отримуючи критичну оцінку своєї діяльності, що сприятиме здійсненню рефлексії власної пізнавальної активності та збагаченню способів креативного мислення;

- інноваційність, яка вимагає, щоб при розробці смарт середовища використовувалися новітні освітні методи, форми і технології (зокрема, засоби проектного, контекстного, проблемного, дослідницького навчання) та найсучасніші інформаційні ресурси і сервіси веб 2.0 (освітні портали, вікі-проекти, електронне портфоліо, блоги, веб-квести, репозиторії, соціальні мережі), що дозволяє підтримувати й підвищувати вмотивованість студентів до пізнання, моделювання й розв'язання пізнавальних і професійних завдань за рахунок доступу до інформації у будь-який час і у будь-якому місці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нечепоренко М. А. Формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до професійно-особистісного саморозвитку: Дис. ... канд. пед. наук /13.00.04. Тернопіль, 2019. 290 с.
2. Koper R. Conditions for effective smart learning environments. *Smart Learning Environments* 1(1), 2014. P. 3–17.
3. Twenge, J. M., & Campbell, S. M. (2008). Generational differences in psychological traits and their impact on the workplace. *Journal of Managerial Psychology*, 23. P. 862–877.
4. Zhu Z.-T., Yu M.-H., Riezebos P. A research framework of smart education. *Smart Learn. Environ.* 2016. №3(1). P. 3–17.

Бєлоус А. С.,
магістрантка 2 курсу
факультету іноземних мов, медіа та психології

Першина Л.В.
к.п.н., доцент кафедри романо-германської філології та
методики викладання іноземних мов
Міжнародний університет, Одеса, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Анотація. У статті розглянуто поняття та види перекладу. Досліджено сутність роботи перекладача, використання медіації та її принципи. Основна мета роботи – обґрунтувати роль медіації у процесі підготовки майбутніх перекладачів. Стаття розкриває поняття медіації та переваги її ефективного використання у перекладацькій діяльності, з метою забезпечення конфіденційного та швидке врегулювання конфліктів при перекладах. Це допомагає зберегти або відновити ділові стосунки, оскільки процес є добровільним і гнучким, а учасники можуть самотійно впливати на результат та знаходити взаємоприйнятне рішення. Дослідження підтверджує, що набуття медіативних навичок перекладачами забезпечує недопущення виникнення конфліктів при перекладах, збереженню стосунків між сторонами, конфіденційності процесу та можливості для сторін самотійно впливати на результат. Результати дослідження довели, що оволодіння навичками медіації перекладачами сприяє проведенню ефективних переговорів між сторонами різних етнічних культур.

Ключові слова: медіація, переклад, перекладач, медіатор, історія, підготовка.

Постановка проблеми. Питання полягає у недостатній інтеграції медіаційних навичок у навчальний процес майбутніх перекладачів. Сучасні програми підготовки не вчать перекладачів бути медіаторами, хоча професія перекладача передбачає комунікативні функції, подібні до ролі медіатора. Необхідно дослідити, як саме медіаційні навички, що

включають нейтральність, вміння керувати переговорами та досягати взаєморозуміння, можуть покращити підготовку майбутніх фахівців.

Актуальність медіації в підготовці перекладачів полягає в тому, що вона розвиває важливі навички для врегулювання конфліктів та забезпечує ефективне міжкультурне спілкування, оскільки перекладачі часто опиняються в ситуаціях, де їм потрібно виступати не лише як мовні посередники, але й як культурні медіатори. Це допомагає їм краще розуміти й долати непорозуміння, що виникають через різницю у культурних контекстах, і забезпечує більш якісне виконання професійних обов'язків.

Основна мета роботи – обґрунтувати роль медіації у процесі підготовки майбутніх перекладачів.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні існує декілька визначень перекладу у лінгвістичному плані, заснованих на положенні А. В. Федорова про те, що «переклад – це передача тексту письмового або усного мовлення засобами іншої мови».

Переклад є цікавим історикам, культурологам, літературознавцям. У перекладі стикаються культури, епохи, склади мислення, традиції, особистості, рівні розвитку, установки [7].

Основна мета перекладу – передати зміст повідомлення і його оригінальний стиль з урахуванням культурних і регіональних відмінностей.

У другій половині двадцятого століття вчені починають обговорювати потреби в проведенні систематичних наукових досліджень перекладу та в розробці його зв'язних теорій. Відбулися значні кількісні та якісні зміни, які вплинули на характер перекладацької діяльності і на вимоги до перекладу та перекладачів: масштаби перекладацької діяльності різко зростають після закінчення Другої світової війни, з'являються нові види перекладу; збільшується кількість текстів технічного характеру, переклад яких вимагає від перекладача істотних знань у відповідній предметній галузі; з'являється безліч так званих канонічних перекладів, тобто таких, які набувають своєрідного офіційного статусу, виступаючи в якості загальновизнаного представника першоджерела [8, с. 9].

Науковець Віктор Коптілов підкреслює, що «починати аналіз перекладу треба не з його самого, а з усвідомлення першотвору у його

зв'язках із суспільним життям тієї країни й тієї епохи, які його породили і які в ньому відбилися. Треба також знати місце, яке посідає оригінал у творчості його автора та яку роль він відіграв у розвитку літератури» [2, с. 35-36].

На думку О. М. Білоус, «переклад являє собою надзвичайно складне та багатогранне явище, описати всі суттєві сторони якого одним, навіть досить розвернутим, визначенням дуже складно, або й взагалі неможливо» [2, с. 7]. Науковець розглядає слово переклад як багатозначне явище, яке співвідносить з двома різними поняттями: переклад як процес, інтелектуальна діяльність, і переклад як результат цього процесу, продукт діяльності.

У сучасному світі розрізняють наступні види перекладу: художній, технічний, медичний, комерційний, юридичний, переклад веб-сайтів тощо.

1. Художній переклад.

Художній переклад – переклад творів художньої літератури, таких як розповіді, романи, книги і так далі.

Складність такого виду перекладів в безлічі фраз, властивих мові оригіналу, образів, зрозумілих носіям мови і які нічого не говорять тим, хто з таким не знайомий. Труднощі при перекладі можуть викликати каламбури, римуються слова, анаграми, ідіоми і тому подібні речі. Цікавий факт: Всі знають, що Біблія (перекладена на 698 мов) є книгою, яка перекладається найбільше в світі. А якщо не брати до уваги релігійні книжки, найчастіше перекладалася книга «Пригоди Піноккіо» Карло Коллоді. Починаючи з першої публікації книги у 1883 р., її було перекладено 260 мовами.

2. Технічний переклад

Будь-який документ технічного змісту, який потребує перекладу – навчальні матеріали, відео, довідники, керівництва користувача, тексти онлайн-довідки, буклети з інструкціями, маркетингові матеріали для технічних областей застосування, таких як машинобудування або наука, виробництво – все це потрапляє в категорію технічного перекладу.

3. Медичний переклад

Цей вид перекладу включає переклад інструкцій до лікарських препаратів, довідок пацієнтів про хвороби, результатів досліджень наукових статей тощо.

Виконання такого перекладу займає більше часу в порівнянні з текстами інших жанрів. Кількість термінів з медицини може досягати 90%. Крім того, в документах може використовуватися лексика з хімії, фізики тощо. Для спрощення задачі та запобігання непорозумінь, перекладач використовує словник.

4. Комерційний переклад

Цей вид перекладу вимагає залучення перекладача зі спеціальними навичками, такими як знання ділової діяльності та галузі, з якою вона пов'язана, оскільки переклад комерційної документації може містити в собі переклад ділових звітів, кореспонденції, рахунків компаній, тендерних документів, наказів та інше.

5. Юридичний переклад

За визначенням Шаблій О. А., юридичний переклад – це мовно-юридична процедура відтворення правового змісту юридичного тексту вихідної правової системи, що відзначається відповідними культурними особливостями, засобами фахової мови правової системи-реципієнта задля збереження відповідних юридичних функцій, що діють на час виконання перекладу [3].

Ця категорія перекладів найбільш складна, так як включає в себе переклади свідоцтв про народження, смерть, шлюб, переклад договорів, актів, угод, заповітів та інше.

6. Переклад веб-сайтів

Мова йде про переклад субтитрів для відео на веб-сторінках, сайтах, так само як і перекладі будь-яких документів, розміщених на них. Крім цього, щоб охопити місцеву аудиторію різних регіонів, потрібно адаптувати такі елементи, як формат запису адрес, валюти, а також макети сторінок.

Основні види перекладу також включають письмовий переклад, усний переклад (синхронний та послідовний), локалізацію (адаптацію текстів для різних культур) та аудіовізуальний переклад, що включає субтитри та дубляж.

З часу руйнування Вавилонської вежі, коли люди перестали розуміти один одного через утворення великого розмаїття мов, що заважало торговим та дипломатичним відносинам між містами та країнами, з'явилася потреба у виникненні нової професії перекладача.

Перекладач – це спеціаліст, який інтерпретує мову різних мовних груп [4]. Перекладачі допомагають підтримувати комунікацію, дарують можливість завжди бути почутими та зрозумілими у всьому світі, перетворюючи письмове або усне мовлення з вихідної мови на мову перекладу. Що більше розвивалися країни і їх відносини з іноземними державами, то більше виникала потреба в цій професії.

Сутність професії перекладача полягає у тому, щоб правильно, чітко і зрозуміло передати зміст написаного чи сказаного з однієї мови на іншу, при цьому уникаючи дослівного перекладу, оскільки це може призвести до спотворення змісту оригіналу. Перекладач повинен не лише володіти великим словниковим запасом та знати граматику обох мов, але й знатися у сфері, з якою пов'язаний текст. Крім того, він повинен досконало знати свою рідну мову і бути загалом ерудованою людиною, яка постійно займається самовдосконаленням.

Серед перекладознавців уже давно усталилася думка про те, що переклад не можна звести до посередництва між різними мовами чи мовними кодами. Зокрема, К. Райс і Г. Й. Вермеєр зазначали: «Перекладач – не просто «мовний посередник»: він не лише посередник між мовами, але й також між культурами, він не лише посередник, але й сам діє творчо» (цит. за [1, с. 37]).

На думку Рецкера Я. І., «завданням перекладача є передати засобами іншої мови цілісно і точно зміст оригіналу при збереженні його стилістичних і експресивних особливостей. Під «цілістю» перекладу слід розуміти єдність форми і змісту на новому мовному підґрунті. Якщо критерієм точності перекладу є тотожність інформації, яка повідомляється різними мовами, то цілісним (повноцінним або адекватним) можна визнати лише такий переклад, який передає цю інформацію рівноцінними засобами. Інакше кажучи, на відміну від переказу переклад має передавати не лише те, що виражено першотвором, але і так, як це виражено в ньому. Ця вимога відноситься як до усього перекладу певного тексту в цілому, так і до окремих його частин» [2, с. 13].

Часто перекладач опиняється в епіцентрі міжкультурних непорозумінь, емоційної напруги та конфліктів, які виникають через різницю у сприйманні, цінностях або стилі спілкування сторін. У таких ситуаціях просте перекладання слів стає недостатнім. Тут виникає потреба в інструменті, здатному управляти цими комунікативними та міжособистісними конфліктами і відновлювати ефективну взаємодію. Саме тому актуальним стає використання медіації, яка допомагає вирішити проблему міжкультурних непорозумінь.

Медіація (англ. mediation – посередництво) – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [3].

Серед принципів медіації виділяють принцип неупередженості, нейтральності, конфіденційності, рівноправності сторін у процесі та добровільності, тобто медіатор має виконувати свою роботу об'єктивно і чесно, він повинен допомагати сторонам конфлікту здійснювати комунікацію, досягати порозуміння та проводити переговори, не повинен розголошувати хід і результати медіації, сторони, які є учасниками медіації, рівні за своїми правами [5].

Без співвіднесення з реальною дійсністю неможливо зрозуміти навіть найпростіше мовне висловлювання. Англійське речення *The table is on the wall* інтерпретується як *Таблиця висить на стіні*, оскільки знання реальної дійсності підказує комунікантам, що з двох значень слова *table* – *стіл* і *таблиця* в даному випадку реалізоване останнє, тому що звичайно столи на стіни не вішають [6].

Кожна мова, окрім звичайних окремих слів має фразеологізми, жаргонізми, ідіоми, архаїзми, сленг, які при дослівному перекладі втрачають свій зміст та сенс і між сторонами можуть виникнути конфлікти. Всім відомою є фраза Олександра Усика «*Don't push the horses*», що викликала непорозуміння в англомовному середовищі. Автор цитати намагався передати своєму опоненту Д. Дюбуа та його команді, що не варто будувати захмарних планів. Але конфлікт виник через те, що боксер переклав український фразеологізм дослівно. Натомість англійська мова багата своїми фразеологічними еквівалентами. Цей стійкий вислів

доречніше звучатиме як “hold your horses”, “don’t rush things”, “take it easy”, “slow down” або “let’s not jump the gun”.

Висновки. Як бачимо, дослівний переклад з однієї мови на іншу може неправильно трактуватись та бути причиною виникнення конфліктів. Тож оволодіння навичками медіації майбутніми перекладачами значно полегшує процес перекладу.

Дослідження використання медіативних прийомів під час освітнього процесу урізноманітнює навчання студентів. Знання фразеологічних одиниць не тільки збільшує словниковий запас та поглиблює вивчення мови, а й дає можливість долати комунікативний бар’єр та розвивати творчий потенціал.

Використання медіативних прийомів при вивченні технік перекладу допомагає студентам й мотивує їх до навчання.

Роблячи висновок, слід зазначити, що для перекладача важливо постійно вдосконалювати власні знання про наявні фразеологізми в мові, яка вивчається, впроваджувати їх у власну перекладацьку діяльність та володіти медіативними навичками.

Перспективи дослідження. Однією з перспектив подальшого дослідження є розробка методичних рекомендацій з використанням принципів медіації в процесі підготовки майбутніх перекладачів при вивченні фразеологізмів, що відкриє нові можливості для більш ефективного та різноманітного вивчення іноземних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Handbuch Translation / Hg. M. Snell-Hornby et. al. Tübingen: Stauffenburg Verlag, 1999. 434 S. (дата звернення: 14.10.2025)
2. Білоус О.М. Теорія і технологія перекладу. Курс лекцій: доопрацьований та доповнений. Навчальний посібник для студентів перекладацьких відділень. Кіровоград, РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. 200 с. (дата звернення: 14.10.2025)
3. Закон України про медіацію URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 09.11.2025)

4. Перекладач. Сутність професії. URL: <https://azbuka-bp.com.ua/uk/professiya-ukr.html> (дата звернення: 17.09.2025)
5. Правила медіації Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України. – К.: МКАС при ТПП України, 2023. URL: <https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Pravyla-mediatsiyi-UA.pdf> (дата звернення: 22.10.2025)
6. Рабійчук Л. С. Наконечна А.О. Теорія перекладу : навчальний посібник. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2017. 224 с. С. 21 (дата звернення: 23.10.2025)
7. Розділ І. Теоретичні основи перекладу. Що таке переклад URL: https://studexpo.net/146268/literatura/teoretichni_osnovi_perekladu (дата звернення: 29.09.2025)
8. Теорія перекладу. Частина перша : для студентів 3–4 курсів факультету «Референт-перекладач», які навчаються за спеціальністю 035 Філологія (Переклад) / авт.-упоряд. О. А. Кальниченко. Харків : Вид-во НУА, 2017

Блажко В.О.
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна

МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ЇЇ ФОРМУВАННЯ

Наукові технологічні досягнення двадцять першого століття зробили можливим доступ до інформації в будь-який час та в будь-якому місці. Це, своєю чергою, призвело до того, що людина зазнає впливу величезної кількості інформації з телебачення, соціальних мереж, інтернету, реклами тощо. Тому бути медіакомпетентним та розвивати навички медіакомпетентності надзвичайно важливо у сучасному світі. Медіакомпетентна людина не просто вміє знаходити потрібну інформацію, а й аналізувати її джерела, перевіряти факти та не піддаватися фейкам, пропаганді чи маніпуляціям. Попри те, що питання

медіакомпетентності досить добре досліджене, все ще залишаються відкриті проблеми — зокрема, визначення підходів до формування медіакомпетентності під час навчальної діяльності.

З метою конкретизації досліджуваного поняття, вважаємо за доцільне розглянути декілька визначень медіакомпетентності. Так, Г. Онкович характеризує медіакомпетентність як «уміння ефективно взаємодіяти з медіапростором, правильно розуміти, оцінювати інформацію, аналізувати, передавати її іншим, дотримуючись медіакультурних цінностей, уподобань і стандартів» [2, с. 85].

Проте більшість українських вчених, розглядають медіакомпетентність, «як рівень медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного і політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних цінностей, смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства, реалізувати активну громадянську позицію» [4, с. 8]. Це твердження також зазначене у новій редакції Концепції впровадження медіаосвіти в Україні.

Щодо закордонних дослідників, вони розглядають це поняття як «компетентність у сприйнятті, створенні та передаванні інформації, що відбувається завдяки технічним та семіотичним системам з урахуванням їх обмеженості і базується на критичному мисленні та на спроможності вести медіатизований діалог з іншими людьми» [3, с. 84].

Як зазначають Д. Алверман та Д. Мун, медіакомпетентність дає людям розуміння того, як медіатексти, які є частиною щоденного життя, допомагають пізнанню світу в різноманітних соціальних, економічних і політичних ситуаціях.

Одразу можна зробити висновок, що відношення до цього поняття є дещо різним. Оскільки, якщо говорити про українських вчених, то вони розглядають це поняття більше як частину медіакультури та вміння аналізувати інформацію. Якщо говорити про дослідників з Німеччини, вони розглядають його більше як можливість пізнання світу за допомогою медіазасобів.

Тепер розглянемо більш детально підходи до формування медіакомпетентності. На основі аналізу наукових статей можна виділити

декілька основних підходів до формування медіакомпетентності - протекціоністський та інтеграційний (медіаосвітній) підходи. Інтеграційний підхід заснований на інтеграції медіатехнологій у освітній процес викладання різноманітних навчальних предметів. У процесі занять використовуються різні аудіовізуальні медіаматеріали, для вивчення конкретного предмету. У контексті предметів з іноземної мови, це можуть бути: стилістичний, семантичний, риторичний, морфологічний аналіз текстів; прослуховування відеороликів з новинних сайтів, для кращого засвоєння навичок сприйняття на слух та багато іншого. [1, 6] Це також відображає міждисциплінарність розглядуваного поняття. Проте ефективність такого підходу передбачає переважно формування навичок роботи з медіатехнологіями та медіазасобами на рівні створення та використання. Така ситуація дозволяє зробити висновок, про корисність такого підходу у формуванні навичок з цифрової компетентності, яка передбачає вміння використання медіа та цифрових технологій.

Протекціоністський підхід заснований на розвитку вміння критично аналізувати інформацію надану засобами медіа [7]. Засновник медіаосвітньої теорії розвитку критичного мислення, британський учений Л. Мастерман вважає, що існує чотири складові критичного вивчення медіапродукту (питання, на які потрібно відповісти під час аналізу інформації): «1) хто відповідальний за створення медіатекстів, хто володіє засобами масової інформації та контролює їх? 2) як досягається необхідний ефект? 3) які ціннісні орієнтації світу, що створюється в такий спосіб? 4) як його сприймає аудиторія?» [5, с. 163].

Способи навчальної діяльності під час роботи з медіатекстами також відображаються у шести рівнях мислення (за Блумом):

1. Репродуктивний. Передбачає переказ медіатексту студентом безпосередньо після сприйняття для передачі його змісту слухачам.

2. Асоціативний. Відображає сприйняття медіатексту через особисті емоції, спогади, переживання.

3. Пояснювальний. Акцентує увагу на складних для розуміння моментах медіатексту, сприяє формуванню суджень про медіатекст загалом або про його частину зокрема.

4. Аналітичний. Включає аналіз структури медіатексту, мовних і художніх особливостей, поглядів творців і медіакористувачів: критиків, глядачів; музичного та звукового супроводу медіатексту.

5. Класифікаційний. Визначає місце твору в історичному, економічному, соціальному, політичному контекстах; його жанр, етичні та естетичні норми, психофізіологічний рівень (вплив «емоційного маятника»: чергування емоційного комфорту з шокним станом).

6. Оцінний. Передбачає виявлення студентом переваг медіатексту на основі особистісних, моральних або формальних критеріїв [5, с. 155].

Як бачимо, протекціоністський підхід враховує здатність критичного сприйняття матеріалу особистістю зі сформованою медіакомпетентністю. Тому, цей підхід, більшою мірою дозволяє розкрити головні особливості даного поняття, та забезпечити формування відповідних вмінь та навичок.

Загалом, щодо формування медіакомпетентності у студентів, то першою умовою її розвитку є медіапростір, як життєвий і освітній простір студентів університету. В процесі навчання студенти користуються основними медіа: ЗМІ, інтернет сторінки з електронними книгами, сайти видавництва та наукових журналів тощо. Дані вимоги можуть мати як неформальний характер, спрямований від викладачів як рекомендації, так і формальний, зазначені в стандартах і програмах.

Другою важливою умовою розвитку медіакомпетентності є безпосередня участь студентів університету у виконанні і створенні медіа-проектів та медіаконтенту. Студенти навчаються роботі з інформацією, а педагоги, в свою чергу, прагнуть сформувати вміння інтерпретувати цю інформацію, виділяти основне серед інформаційного потоку; сприймати альтернативні точки зору і висловлювати обґрунтовані аргументи «за» і «проти» кожної з них; знаходити необхідну інформацію в різних джерелах і систематизувати її за необхідними ознаками. Результатом такої роботи може слугувати вміння студентів створювати власні медіапроекти [3, с. 84-86].

Отже, теоретичний аналіз наукових матеріалів дозволив виділити два основні підходи до формування медіакомпетентності — інтеграційний та протекціоністський. Вони демонструють різні, але взаємодоповнюючі шляхи розвитку цієї якості. Інтеграційний підхід передбачає інтеграцію

медіапродуктів у навчальний процес викладання різних дисциплін. Він сприяє опануванню технологічними вміннями та розвитку цифрової грамотності. Протекціоністський підхід здебільшого реалізується у вигляді окремої навчальної дисципліни з медіакомпетентності, метою якої є навчання студентів критично аналізувати медіапродукти. Таким чином, протекціоністський підхід дозволяє сформулювати критичне мислення, аналітичні навички й усвідомлене ставлення до інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Волошина А. К., Волошина К. О. Формування медіакомпетентності викладача засобами аудіовізуальних технологій. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство*. 2010. Вип. XXIII, ч. 1. С. 510–517. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/handle/123456789/17251>
2. Онкович Г. В. Професійно-орієнтована медіаосвіта у вищій школі. *Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис*. Київ: Педагогічна преса, 2014. № 2(53). С. 80–87.
3. Приходькіна Н. О. Компетенція, компетентність, медіакомпетентність: аналіз термінології. *Вісник післядипломної освіти. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 5. С. 80–88.
4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонової, М. М. Слюсаревського. Київ : [б. в.], 2016. 16 с.
5. Лобачова І. О. Медіатекст у контексті наукової комунікації. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2023. № 1. С. 144–167. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.1.2022.275164>
6. Шинкар Т. В. Методи формування медіаграмотності здобувачів освіти в курсі української мови. *Український педагогічний журнал*. 2025. № 1. С. 140–148. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2025-1-140-148>
7. Mackenzie K. Pre-service training on media education for teachers at Czech universities. *Journal of Media Literacy Education*. 2023. Vol. 15, No. 3. P. 66–78. DOI: <https://doi.org/10.23860/JMLE-2023-15-3-6>

Бойчев Іван Іванович
*к.пед.н., доцент кафедри музичного та
образотворчого мистецтва
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
м. Ізмаїл, Україна*

ВИКОНАВСЬКО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНА ПІДГОТОВКА ЯК ПРОВІДНИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Як засвідчують наукові доробки вітчизняних вчених останніх років, музично-виконавське мистецтво в сучасному соціокультурному просторі України зазнало відчутних змін: від розширення стилістичного та жанрового діапазону до зростання ролі нових технологій в музичній творчості, модернізації мистецької освіти, інтенсивного розвитку фестивального та конкурсного руху, інтеграції до світового музичного процесу. Означені трансформації сприяли значній актуалізації досліджень, спрямованих, з одного боку, на вивчення специфіки вітчизняного музично-виконавського мистецтва з позицій сучасного культурологічного мислення, зокрема, в аспекті вироблення нових методологічних засад та оцінки творчого потенціалу українського виконавського мистецтва. З іншого, - на переосмислення суті сучасного музично-виконавського мистецтва в більш широкому - культурологічному контексті, тобто як складного системного явища, функціонування якого зумовлене взаємодією таких компонентів, як: музично-творча діяльність, виконавська майстерність, мистецька комунікація; музична освіта (виконавська школа, педагогічні персоналії, заклади музичної освіти); музично-концертна практика (мистецькі проекти, фестивалі, конкурси) [1].

Суттєво, що оскільки буття музичного твору, тобто його функціонування в умовах реального звучання, розкриває одну з найспецифічніших ознак акту музичної комунікації, а саме: наявність у системі «композитор – слухач» такої важливої ланки, як виконавець, то останній завжди виступає в ролі співавтора твору. Саме завдяки виконавству виявляється варіантний характер музичного твору, тому що

закладені в ньому полісемантичність, імпровізаційність та інші риси, зумовлюють неоднозначність інтерпретації музичної мови. Через це, у процесі музикування завжди актуалізуються істотні для музичного мистецтва відносини між провідними учасниками музичної комунікації й спілкування. Останні відображують, що композитор і виконавець музичного твору прагнуть висловитися і передати слухачам свої ідеї, думки і відчуття, в той час як слухач шукає у них задоволення власних інтересів, оцінюючи ступінь їх таланту і майстерності. В такому разі музичне виконавство наповнюється змістом «медіативності» у співвідношеннях музична цивілізація (професійне мистецтво) – музична культура (музичне буття), в межах виконавська діяльність стає межею, на якій зникаються різні світи: сплеск композиторського генія і його сприйняття слухачами (публікою) упродовж якого відбувається співмислення з епохою творчості композитора і часу виконання твору.

Отже, при зустрічі цих видів активності великого значення набуває феномен виконавської майстерності музиканта під час концертного виступу завдяки подоланню естрадного хвилювання і вияву ознак емоційного інтелекту. В аналогічних умовах працює і учитель музичного мистецтва в школі, який в класі виконує для учнівської аудиторії класичні й сучасні музичні твори зарубіжних і українських композиторів, залучаючи її своєю виконавською майстерністю до позитивного сприйняття й розуміння сенсу музики, її ролі і місця в суспільстві та особистому житті, власному духовно-моральному, емоційному й естетичному розвитку.

Натомість, забезпеченню оптимального співвідношення мислення та переживання, розуму і почуттів у музичній свідомості й діяльності сприяє емоційний інтелект – феномен, який із кінця XX століття став предметом наукового дослідження вчених усього світу, оскільки спектр його прояву зумовлює гармонізацію внутрішнього стану особистості, регуляції її соціально-комунікативної взаємодії з оточуючим світом і мистецтвом, успішному функціонуванні в соціумі загалом і в сфері музичного мистецтва зокрема.

Особливого значення розвиненість емоційного інтелекту на вищих рівнях набуває для майбутнього вчителя музичного мистецтва, оскільки музика як специфічний вид людської комунікації, відрізняється

вираженою духовно-емоційною змістовністю та внутрішньодіалоговим характером пізнання. Через це, в умовах університетської музичної освіти як теоретичну, так і особливо виконавсько-інструментальну підготовку, правомірно розглядати в якості ефективного засобу розвитку емоційного інтелекту майбутнього вчителя музичного мистецтва, тому що остання сприяє гармонізації його професійно-моральної самосвідомості, становленню й розвитку гуманістично спрямованої музично-педагогічної діяльності й виконавської майстерності як впливового способу міжособистісної й естетичної взаємодії з учнями.

Натомість, як зазначають фахівці, у процесі університетської музичної освіти загалом й виконавсько-інструментальної підготовки зокрема має місце ряд суперечностей між:

- суспільним запитом щодо забезпечення високого рівня професійної підготовки вчителів музичного мистецтва як компетентних фахівців з гуманним, кордоцентричним, емоційно-інтелектуальним потенціалом та реальним станом розвитку їх емоційного інтелекту та музичної культури;

- сучасними вимогами до конкурентоспроможності майбутніх учителів музичного мистецтва, наявності в них компетентностей та особистісних якостей, найбільш затребуваних ринком праці, зокрема, емоційного інтелекту, і недостатньою орієнтованістю традиційної моделі організації провідних складових їхньої професійної, у т.ч. й виконавсько-інструментальної підготовки, на його інтенсивний розвиток;

- потребою застосування емоційно-інтелектуально спрямованих змісту, форм і методів у фаховій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва та недостатньою розробленістю змістово-процесуальної складової цього процесу [2, с. 5].

Вивчення спеціальної літератури засвідчує, що для конструктивного подолання означених вище суперечностей вченими запропоновані певні способи, які цілком ґрунтовані те теорії емоційного інтелекту. Згідно останньої, феномен емоційного інтелекту вперше згадується у працях американських дослідників М. Белдока і Б. Лойнера, датованих у 1964 роком. У 90-і роки ХХ століття поняття емоційного інтелекту було введено Дж. Майером та П. Селовеєм до наукового тезаурусу психологічної науки. В межах останньої ними було розроблено

концептуальні основи теорії емоційного інтелекту на основі обґрунтування ідеї «привносити розум в емоції», що склало предмет психолого-педагогічних досліджень Г. Гарднера, Д. Гоулмана, Д. Карузо та інших. Завдяки їхнім внескам у галузь психології особистості, емоційний інтелект сьогодні вивчається як аспект виявлення внутрішнього світу особистості, що відображає міру розумності у ставленні її до себе і світу (Е. Носенко); чинник конструювання власної емоційної сфери й персонального життєздійснення (Є. Карпенко), регуляції емоційно-мотиваційної сфери особистості (К. Параскевова) та запобігання інформаційному стресу (С. Бойко).

Загалом, фахівці в галузі музичної освіти здебільшого розглядають сутність емоційного інтелекту вчителя музичного мистецтва як особистісну і професійно значущу інтегральну якість, що відображає особистісно-інтроверсійну та міжособистісно-екстраверсійну здатності: сприймати, аналізувати й інтерпретувати музичний твір як повідомлену композитором у процесі невербальної комунікації емоційну інформацію про власні, внутрішні емоційно-життєві переживання; розуміти та контролювати як власні емоційні переживання, так і емоційні переживання інших для регуляції міжособистісної взаємодії, надання їй позитивно-оптимістичного спрямування [2, с. 12].

ЛІТЕРАТУРА

1. Зінська Т. В. Музично-виконавське мистецтво в соціокультурному просторі України кінця XX – початку XXI століття: Дис. ... кандидата мистецтвознавства / 26.00.01. Київ, 2012. 190 с.
2. Ракітянська Л. М. Формування емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва: теорія та практика: монографія. Кривий Ріг: Вид. ФОП Чернявський Д. О., 2020. 487 с.

Ємельянова Д. В.

*к.пед.н., доцент кафедри романо-германської
філології та методики викладання іноземних мов
Міжнародного університету
м. Одеса, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЙНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ-ФІЛОЛОГАМ

Стрімкі зміни в науково-технічному і політичному житті світу в кінці ХХ - початку ХХІ століття зробили сучасну англійську мову засобом глобальної комунікації (English as a lingua franca – ELF) не тільки в межах ЕС, але й у всьому світі. Близько 50 % наукових і технічних публікацій виходять англійською мовою. Внаслідок цього суттєва увага науковців привертається до оволодіння англійською мовою.

Зміцнення культурних зв'язків України з європейськими країнами зумовлюють потребу у фахівцях, які володіють англійською мовою відповідно сучасним вимогам до професіоналів.

Метою представлених тез є виявлення впливу застосування комп'ютерних інформаційних технологій при навчанні англійської мови студентів Міжнародного університету (м. Одеса), які проходять професійну підготовку на Факультеті іноземних мов, медіа та психології за спеціальністю 035.041 – Германські мови та література (переклад включно), перша - англійська при викладанні дисципліни «Практичний курс основної іноземної (англійської) мови» на кафедрі романо-германської філології та методики викладання іноземних мов.

У якості інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ) в процесі навчання англійської мови застосовано мультимедійний навчальний комплекс (МНК) з ІР - адресою «[npri - quest.at.ua](http://npri-quest.at.ua)», розроблений авторкою тез [Ємельянова Д. В. 2011; Заслужена А.А. 2015], і проектне навчання з використанням ІКТ [Ємельянова Д. В. 2011; Волошанська І. В. 2018.]. Спочатку зупинимося на характеристиках, структурі та вмісті розробленого МНК. Цей комплекс розташований в Інтернеті, як вже було зазначено, за адресою «[npri - quest.at.ua](http://npri-quest.at.ua)» [Ємельянова Д. В. 2011]. Як і будь-який сайт, він

становить сукупність електронних документів (файлів) і дозволяє одночасно використовувати різні форми надання інформації у комп'ютерній мережі та її обробці, тобто працювати в єдиному об'єкті створеного веб-сайту. Виходячи з прийнятої класифікації, розроблений веб-сайт можна визначити за доступністю сервісів – як відкритий; за природою змісту – як динамічний; за фізичним розташуванням – як сайт в Інтернеті; за схемою надання інформації – як тематичний. Наявність гіпертекстових технологій і гіперпосилань забезпечує вільне переміщення по веб-сайту та зручну навігацію. Представлені аудіо, відео записи та текстова інформація дозволяють не лише освоїти основний зміст практичного курсу англійської мови без особливих витрат часу та проконтролювати свої знання за допомогою системи завдань та тестів, але й розвинути комунікативні здібності при прослуховуванні текстів, озвучених носіями мови і, при необхідності, переглянути відеозаписи. Окрім он-лайн відео, інтерес також становить наявність аудіокниг, які були як художніми, так і пізнавальними творами, начитаними професійними акторами. записаними на звукові носії. У структуру сайту було внесено веб-сторінку Answer. com., яка за сутністю є розташованим в Інтернеті аутентичним довідковим комплексом, що містить тлумачний словник. Наявність тлумачного словника надає можливість студенту швидко отримати розгорнуту інформацію за будь-яким запитом, що супроводжувалося озвучуванням. Отже, структура сайту складає певне розташування розділів, що дозволяє студентам швидко переходити від однієї сторінки до іншої, не роблячи більше 3-4 кліків.

Студенти знайшли цей сайт в Інтернеті, і, як показую статистику, наявність цього сайту допомогла більшості (близько 70 %) у вивченні англійської мови на достатньо високому рівні.

Як відомо, серед різноманіття нових педагогічних технологій певний інтерес становить проектне навчання з використанням нових інформаційних технологій, яке відрізняється кооперативним характером виконання завдань. Воно є творчим за своєю суттю і орієнтоване на розвиток особистості студента. Суть проектною методики полягає в тому, що мета занять і способи її досягнення визначаються самими студентами на підставі їхніх інтересів, індивідуальних особливостей, потреб, мотивів, уподобань, здібностей. Внаслідок цього особистісно-орієнтоване навчання, що лежить в основі проектною методики, призводить до зміни традиційної взаємодії

«суб'єкт (викладач) - об'єкт (студент)» на партнерську навчальну співпрацю – «суб'єкт - суб'єкт». Робота над обговоренням і створенням проектів проводилась у час, відведений на консультації і самостійну роботу студентів. При організації проектної діяльності в процесі вивчення англійської мови виникала педагогічна і психологічна проблема створення, формування або збереження вже наявної у студентів потреби спілкування і пізнання засобами цієї мови особисто-значущої інформації. Загальний принцип, на якому базується метод проектів, саме полягав в установленні безпосереднього зв'язку навчального матеріалу з накопиченим життєвим досвідом студентів. Найважливішими чинниками, які сприяють формуванню внутрішнього мотиву мовленнєвої діяльності при проектному навчанні є, передусім, наявність інтересу до виконання проекту з боку усіх його учасників.

Наведемо приклад навчального проекту, який було розроблено з ініціативи студентів: проект «Літературний клуб». У рамках цього проекту відбувалося обговорення життя та творчості визначних англійських письменників і поетів: Уїльям Шекспір, Чарльз Діккенс, Роберт Бернс. Студенти також стали авторами сценарію літературного вечора, присвяченого творчості Бернарда Шоу. Для цього використовувались ресурси Інтернет-порталу «Вікіпедія». Крім вищеназваних, розроблявся проект: «Мій університет: історія, реалії, перспективи». У процесі розробки проектів студентами використовувались навчальні можливості розробленого авторкою МНК «[npri - quest.at.ua](http://npri-quest.at.ua)», а саме: теоретичний і довідковий матеріал з теми проектів; аудіо супровід (у разі необхідності), ілюстрації; довідковий словник «[Answer. Com.](http://Answer.Com)»; онлайн-перекладач.

Творчий характер навчальної діяльності студентів на підставі широкого запровадження ІКТ забезпечував стійку мотивацію англомовної діяльності. Паритетний підхід, встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин у процесі навчальної діяльності за допомогою застосування інтерактивного МНК «[npri- quest.at.ua](http://npri-quest.at.ua)» та робота над проектами із застосуванням Інтернет ресурсів сприяли втіленню у навчальний процес ІКТ.

Як показав досвід проведеного дослідження, необхідна подальша робота у цьому науковому напрямку в зв'язку з його перспективністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Волошанська І.В.* Зміст та специфіка застосування методу проєктів при вивченні іноземної мови. *Young Scientist»* • № 3.1 (55.1) • March, 2018. С.19-22
2. *Ємельянова Д. В.* Формування готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до самостійної роботи в умовах кредитно-модульного навчання дис... канд. педаг. наук : 13.00.04. Південноукраїнський національний педагогічний ун-т. Одеса, 2011. 278 с.
3. *Заслужена А.А.* Методичні рекомендації з удосконалення підготовки майбутніх філологів з англійської мови та літератури у ВНЗ України. *Вісник національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія:* зб. наук. праць. Київ : НАУ, 2015. Вип. 2(7). С. 57-62.

REFERENCE

1. *Voloshanska I.V.* The content and specifics of the application of the project method in learning a foreign language. *Young Scientist»* • No. 3.1 (55.1) • March, 2018. Pp.19-22
2. *Emelyanova D. V.* Formation of readiness of future teachers of humanitarian disciplines for independent work in the conditions of credit-modular education... Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.04. South Ukrainian National Pedagogical University. Odesa, 2011. 278 p.
3. *Zasluzhena A.A.* Methodological recommendations for improving the training of future philologists in English language and literature in universities of Ukraine. *Bulletin of the National Aviation University. Series: Pedagogy. Psychology:* collection of scientific works. Kyiv: NAU, 2015. Issue 2(7). Pp. 57-62.

УДК: 378.937

Горицька О.В.

к.пед.н., доцент

Міжнародного університету

м.Одеса, Україна

Рожельюк І.Я.

*к.пед.н., доцент кафедри романо-германської
філології та методики викладання іноземних мов*

Міжнародного університету

м.Одеса, Україна

ОСОБИСТІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВНЗ ЯК ФАКТОР ВИХОВНОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ

Анотація. У статті розглянуто сукупність особистісних якостей викладача вищого навчального закладу, його педагогічні й спеціальні знання і уміння, необхідні для здійснення навчально-виховного процесу та формування морально-ціннісних стосунків зі студентами.

Ключові слова: цінність, особистість, якості, професійність, викладач, індивідуальність, професіограма.

Abstract. The article examines the set of personal qualities of a teacher of a higher educational institution, his pedagogical and special knowledge and skills, necessary for the implementation of the educational process and the formation of moral and value relations with students.

Key words: value, personality, qualities, professionalism, teacher, individuality, professional profile.

Постановка проблеми. Усвідомлення викладачем вищого навчального закладу своєї феноменальності, поєднанням, співпадінням і проявом законів природи і суспільства є важливою передумовою його самореалізації як особистості, суб'єкта педагогічного процесу та індивідуальності.

Саме тому до нього, як до іншої людини, педагогічна наука виявляє все більший інтерес. Важливою характеристикою розвитку і самореалізації викладача з позицій системно-цілісного підходу виступає психолого-педагогічна культура.

На основі сформованої психолого-педагогічної культури викладач вищого навчального закладу має можливість успішно вирішувати завдання навчально-виховного процесу. Ключове значення тут має професійна компетентність викладача. Саме вона визначає головні умови досягнення педагогічної майстерності та стає визначним фактором у досягненні поставленої мети [1, с. 51].

Актуальність дослідження визначається необхідністю осмислити місце і роль викладача в освіті, його особистісних характеристик та якостей у контексті процесів глобалізації, євроінтеграції та розгортання інформаційної революції.

Процес євроінтеграції по-перше, потребує від студента засвоєння не стільки знань як таких, а більше оволодіння технологіями їх набуття та функціонування. Сучасний світ вимагає здорового «знаннєвого прагматизму», який і дозволяє випускникові відразу увійти в життя повноправним суб'єктом. Цей прагматизм має виховуватись, а викладач, у свою чергу, для виконання цієї місії має сформувати у собі певні якості.

По-друге, нові вимоги до особистості викладача диктуються процесами, об'єднаними таким фундаментальним поняттям, як глобалізація. Їх сутність – в підвищенні якості освітніх послуг, універсалізації вимог, прозорості функціонування знання та відповідних методик моніторингу його освоєння на рівні навчально-виховного процесу тощо. Особистісні параметри педагога періоду «закритого світу», холодної війни та тоталітаризму відходять поступово у минуле. Сучасному викладачеві мають бути притаманні такі риси, як толерантність, демократизм, розуміння вихованця і повага до нього, полікультурність і відкритість у спілкуванні.

По-третє, значні трансформації відбуваються і в особистісному «обличчі» викладача як певна реакція на вимоги інформаційної революції. Як відомо, вона несе з собою інформаційні (комп'ютерні) педагогічні технології, які змінюють місце і роль викладача в навчально-виховному

процесі. Викладач перестає бути єдиним або ж основним джерелом знань [1, с. 52].

Аналіз досліджень за проблемою. До проблеми формування особистості сучасного вчителя в українській педагогічній літературі останніх років звертались такі вчені, як С. Гончаренко, Л. Губерський, М. Євтух, В. Журавський, І. Зязюн, В. Кремень, І. Бех, О. Савченко, О. Сердюк, І. Надольний, В. Огнев'юк та інші. Однак, незважаючи на дослідження цих та багатьох інших науковців, проблема все ж таки залишається актуальною. В її структурі існують такі не досить вивчені питання, як особистість вчителя як ідеал і реальність, загально-філософські проблеми особистості, модернізація підготовки сучасного вчителя, викладача в університеті, фактори та напрями формування особистісних характеристик педагога в сучасних умовах.

Аналіз різних підходів дозволяє зробити висновок, що вони створюють своєрідні моделі особистості, кожна з яких має право на існування й одночасно потребує доповнення іншою. Сучасна педагогічна наука прагне до цілісного бачення особистості, сформованого не як формальне поєднання різнопланових підходів, а як залучення здобутків (надбань), що відкривають ті чи інші грані особистості як цілісної істоти [6, с. 24-25].

Так у прагненні до ідеалу викладач має низку властивостей. Як зазначає В. Буряк «він повинен бути: науковцем (володіти підходами та методами дослідницької роботи); педагогом (знати та вміти застосовувати на практиці педагогічну теорію); психологом (володіти основами психології, віковими та індивідуальними психологічними особливостями вихованців); технологом (володіти методикою і технологією навчально-виховного процесу, втілюючи наукові ідеї у практику); організатором (володіти навичками управлінця-менеджера для управління академічною групою, студентським колективом); медиком (знати фізичні й розумові межі зростаючого організму та рамки психологічного навантаження); артистом (вміти перевтілюватися, володіти правильною дикцією та художнім словом) тощо» [3, с. 14].

Виклад основного матеріалу. Моральна культура викладача є найголовнішою передумовою не лише оволодіння педагогічною майстерністю, але й загального професійного самовдосконалення. Ця

закономірність зумовлена декількома обставинами. По-перше, моральна культура майбутніх викладачів є невід'ємною частиною духовної культури суспільства, студентська молодь покликана розширювати та примножувати її соціально-культурний зміст. По-друге, зростання моральної культури педагога сприяє його ставленню не тільки до об'єктів, які мають соціально-культурний зміст, але й до наукових знань, що містять в собі важливі надбання соціокультурного досвіду людства.

Враховуючи глибокий зміст поняття «моральна культура», її виховання на особистісному рівні розглядається не тільки як один з напрямків загального виховного процесу, а як цілісний інтегрований механізм повноцінного розвитку та становлення соціалізованої особистості. «Стратегія виховної дії щодо розвитку особистості студента, – зазначає І. Д. Бех, – має видобудовуватись із основного соціокультурного постулату сучасності. Головною справою людства, нормою його життя виявляється вирішення моральних проблем. Це для багатьох із нас незвичайна позиція, але вона єдино правильна. Наші нинішні негаразди (і економічні в тому числі) – результат нехтування цим постулатом. Отже, всі зусилля мають бути спрямовані на те, щоб організація життєдіяльності молодої людини була вчинковою» [2, с. 74]. Таким чином, наголошується на необхідності визначення соціальних і моральних завдань, які ставить соціум перед студентською молоддю, вирішення яких відкриє простір для дослідження часткових, ситуативних проблем, удосконалення системи освіти і, зокрема, формування моральної культури майбутніх студентів.

Демократизація суспільного життя вимагає розширення морально-духовного, художньо-естетичного, ідейно-політичного та релігійного плюралізму студентської молоді. Цю тенденцію можна розглядати як закономірну в умовах відкритого демократичного суспільства. Але, водночас, світоглядне і ціннісно-орієнтаційне розшарування студентів в умовах соціальної нестабільності містить в собі певну соціально-політичну напругу і морально-етичну невизначеність. Тому проблема інтеграції студентів в сучасному державотворчому процесі на засадах загальнолюдських морально-духовних цінностей, які відпрацьовані багатовіковим розвитком прогресивної світової думки набуває все більш високої соціальної значущості.

Викладач має уособлювати в собі інтелектуальний, найбільш прогресивний морально-духовний і соціокультурний потенціал майбутнього українського суспільства. Від того, яку світоглядну і ціннісно-моральну орієнтацію отримають студенти в умовах ВНЗ, залежить розвиток демократичних, державотворчих процесів.

У сучасних розробках проблем суспільної моралі і морального виховання пріоритетними напрямками є визначення системи зв'язків між моральним розвитком особистості і суспільства. На думку дослідника А. Донцова «основним виховним завданням вищої школи є виховання особистості, здатної до морального самовдосконалення і автономної саморегуляції своєї діяльності та поведінки, яка не може бути підвладна впливу стихійних або цілеспрямованих деструктивних соціальних чинників. Це досягається завдяки розвитку високої особистої моральної культури викладача під впливом науково виважених цілеспрямованих навчально-виховних технологій» [5, с. 22-23].

Пошук новітніх технологій навчально-виховного процесу не може обмежуватись сукупністю педагогічних вимог, правил та прийомів, які здебільше спрямовані на досягнення суто дидактичних завдань. Поряд зі спеціальною підготовкою вища школа покликана сформувати духовно багату, інтелектуально розвинену, ціннісно-зорієнтовану особистість, спроможну діяти і творити за законами краси і добра.

За визначенням Л. Подоляк «Виховання потрібно розглядати як «специфічний регулятивний процес, метою якого має бути доведення поведінки людини у відповідність до вимог суспільства... Не завжди соціальне регулювання є вихованням, але будь-яке виховання... – це особливий регулятивний процес. Специфіка цієї форми регулювання полягає в тому, що вона створює внутрішні механізми саморегулювання. Виховна робота – це управління змінами, що відбуваються в особистості під впливом регулювання її діяльності... Моральне виховання є не лише регулюючий і управляючий механізм, а й регульований і керований об'єкт» [9, с. 18-19].

Досягнення цих завдань можливе тільки на підґрунті визначення і культивування серед майбутніх спеціалістів найбільш пріоритетних моральних цінностей.

Посилення етико-психологічної підготовки студентів, спрямовані на регулювання системи моральних відносин на різних рівнях педагогічного процесу і налагодженню здорового морально-психологічного клімату студентського колективу є об'єктивною необхідністю удосконалення всієї системи освіти. Особливої уваги заслуговує дослідження найбільш оптимальних шляхів підготовки викладача до взаємодії зі студентами на доброзичливих гуманістичних засадах в різних підсистемах навчально-пізнавальної, репродуктивної та творчої діяльності.

Основним фактором наближення викладача ВНЗ до ідеалу є рівень володіння ним професійною майстерністю. Особистий технологічний потенціал педагога включає кілька компонентів. Інтелектуальний компонент полягає в поінформованості у питаннях освітніх технологій як традиційних, так й інноваційних, розумінні їх концептуального ядра.

У посібнику Т. Туркот зазначається, що «дієво-практичний компонент – це володіння певним набором дидактичних методів, прийомів та організаційних форм, які складають основу професійної майстерності; надбання власної педагогічної техніки, що виробилася в індивідуальній професійній діяльності і стала змістовою характеристикою особистого досвіду; навчально-методичний супровід викладання предмету, підготовленому власноруч або нагромаджену в процесі роботи» [10, с. 233].

«Емоційно-особистісний компонент визначається пристосуванням своїх професійних можливостей до контингенту студентів, врахуванням їх індивідуальних запитів, особистим досвідом спілкування з ними; характерними рисами вдачі (темперамент, інтуїція, акторські та організаторські здібності), які підсилюють дієвий вияв професійних умінь, закладених у професіограмі» [10, с. 233].

Професіограма викладача – своєрідний паспорт, який містить сукупність особистісних якостей, педагогічних і спеціальних знань і умінь, необхідних для здійснення навчально-виховного процесу [5,6].

У професіограмі відбиті морально-психологічні риси, які є необхідними для навчальної і виховної роботи зі студентами і які слід розвивати в процесі самовдосконалення.

У професіограмі викладача провідне місце посідає спрямованість його особистості. Спрямованість особистості педагога – це мотиваційна зумовленість його дій, вчинків, усієї поведінки конкретними життєвими цілями, джерелом яких є потреби, суспільні вимоги і т. ін. Вчена Т. Туркот виділяє три основні типи спрямованості, що визначають характер педагогічної діяльності вчителя. «Дійсно педагогічна спрямованість особистості – це стійка мотивація формування особистості учня, її всебічного гармонійного розвитку. Саме така спрямованість вважається гуманістичною. Гуманістична спрямованість особистості вчителя означає ставлення до дитини як до найвищої цінності, визнання її права на свободу і щастя, вільний розвиток і прояв своїх здібностей. Вільно реалізувати свої творчі можливості задля себе і оточення людина може лише за наявності віри у саму себе. Остання зміцнюється тоді, коли сприймаються і оцінюються не тільки її позитивні якості, а вся особистість у цілому, тобто коли її люблять, поважають її гідність, виявляють гуманність!» [10, с. 234-235].

Водночас гуманізм не є абсолютизованим усеполющенням і покірністю стосовно недосконалості людини. Викладачі ставлять перед вихованцем посильні і розумно сформульовані вимоги з метою його подальшого розвитку, тобто здійснюють педагогічний вплив гуманістичного, а не авторитарного характеру. Виявляючи в діалозі, співпраці, партнерстві повагу до студента толерантність і справедливість, викладач тим самим захищає свободу особистості, продовжує культурну спадщину, творить нові вартості, виступає співучасником зміцнення демократичного ладу.

Педагогічна культура є частиною загальнолюдської культури. На думку В. Виноградової, «у ній втілені духовні цінності освіти і виховання (педагогічні знання, теорії, концепції, накопичений педагогічний досвід, професійні етичні норми) та матеріальні (засоби навчання і виховання), а також способи творчої педагогічної діяльності, які слугують соціалізації особистості в конкретних історичних умовах. Педагогічна культура викладача є системним утворенням, її головними структурними компонентами є: педагогічні цінності, творчі способи педагогічної діяльності, досвід створення учителем зразків педагогічної практики з позицій гуманізму. Показниками високого рівня сформованості

педагогічної культури потрібно вважати: гуманістичну спрямованість особистості педагога; психолого-педагогічну компетентність і розвинуте педагогічне мислення; освіченість у галузі предмета, який викладає, і володіння педагогічними технологіями; досвід творчої діяльності, уміння обґрунтувати власну педагогічну діяльність як систему (дидактичну, виховну та методичну); культуру професійної поведінки (педагогічного спілкування, мови і зовнішнього вигляду)» [4, с. 66-67].

Індивідуальна педагогічна культура проявляється у професійній поведінці викладача. Педагогічна культура у реальному педагогічному процесі виявляється в єдності із загальнокультурними і моральними проявами особистості педагога [4, с. 68-69]

Культура зовнішнього вигляду ідеального викладача – це його невід’ємна частина. Вона виконує професійну функцію: сприяє вихованню художньо-естетичних смаків вихованців та гармонійно уособлює професійну діяльність викладача.

Однією з важливих характеристик діяльності викладача є його мовна культура. Мова – головний інструмент педагогічної праці. Вона є засобом безпосереднього впливу на свідомість і поведінку студентів. Манери викладача – це зовнішня форма його поведінки в соціумі: студентському, батьківському та в колективі з колегами. Чим досконаліші ці манери, тим більша сила їх виховного впливу. Викладач повинен впевнено володіти манерами, що відповідають нормам етикету на даному етапі розвитку людства.

Висновки. Таким чином, можна зробити наступні узагальнення. Науковці пропонують різноманітний набір особистісних якостей, важливих для професії педагога. Робляться спроби виділити найсуттєвіші, з точки зору ефективності педагогічної діяльності, домінантні якості: гуманність, громадська відповідальність, соціальна активність (відповідальне ставлення педагога до своїх професійних обов’язків), справжня інтелігентність – високий рівень розвитку інтелекту, освіченість у галузі предмета викладання, ерудиція, висока культура поведінки, правдивість, справедливість, порядність, чесність, гідність, працьовитість, самовідданість, чутливість до іншої людини, гуманність у помислах і діях (але це не знижує актуальності такої риси як вимогливість), інноваційний

стиль науково-педагогічного мислення, готовність до створення нових цінностей і прийняття творчих рішень, любов до предмета, який викладається, потреба в знаннях, у систематичній самоосвіті. Периферійні якості: привітність, почуття гумору, артистизм, мудрість (наявність життєвого досвіду), зовнішня привабливість [1; 2; 6; 7; 8].

На сучасному етапі розвитку суспільства нагальна потреба формування «викладача-європейця» як людини, котра, по-перше, відкрита світові, з повагою ставиться до культури різних народів і спрямована на діалог з іншими культурами; по-друге, як людини мобільної у своєму розвитку й праці, тобто здатної сприймати нове, системно мислити, розуміти взаємозв'язки і взаємозалежності в суспільному розвитку; по-третє, як професіонала своєї справи, якому притаманні особистісна відповідальність за безперервний професійний розвиток, наукова обґрунтованість і творчий характер практичної діяльності, неперервна і системна освіта й професійна підготовка. Сукупність якостей викладача створює його авторитет. Викладач – головна фігура навчально-виховного процесу. Його особистий приклад – могутній фактор виховного впливу. Сучасний викладач повинен прагнути втілити в собі якості ідеального педагога, постійно працювати над самовдосконаленням, спрямовувати свою навчально-виховну діяльність у русло підвищення інтелектуального рівня нації, формувати нову генерацію свідомих громадян України. Саме такий викладач відповідає сучасним суспільним запитам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білюк О.В. Особистість викладача ВНЗ як фактор виховного впливу на розвиток морально-ціннісних стосунків зі студентами. Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського. 2016. Вип. 1.31. С. 51-58
2. Бех І. Доброчинність особистості: секрети виховання. Директор школи. 2022. №9-10 (вересень-жовтень). С. 70-81
3. Буряк В. Викладач університету: вимоги до особистісних і професійних рис. Вища школа. 2010. № 3-4. С. 11-35
4. Виноградова В.Є. Психологія вищої освіти: теоретичні та практичні аспекти : навчальний посібник / В. Є. Виноградова, В.

І. Юрченко ; Таврійський нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. Київ: Каравела, 2018. 308 с.

5. Донцов А.В. Моральна культура вчителя. Монографія. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2008. 240 с

6. Зінченко С. Ціннісні орієнтири сучасного викладача: особистісний аспект. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2016. № 12. С. 24-27

7. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.

8. Особистісно-професійне зростання: психологічні тренінги: навчально-методичний посібник. Київ: Каравела, 2023. 559 с.

9. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи : підручник. Київ: Каравела. 2017. 359 с.

10. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи. Київ : Кондор. 2011. 626 с.

Світлична Анастасія.
студентка 2 курсу магістратури
Міжнародний університет, Одеса
Науковий керівник: д.педн., проф. Цокур О. С

РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У сучасних умовах інтеграції України в Європейський простір вищої освіти, метою університету є не лише забезпечення якісного впровадження освітніх програм, а й створення належних умов для формування конкурентоспроможних випускників, здатних до академічної й професійної мобільності. Одним із ключових чинників цього процесу є високий рівень іншомовної комунікативної компетентності, який дозволяє здобувачам успішно брати участь у міжнародних програмах, конференціях, академічних обмінах та здійснювати професійну діяльність у мультикультурному середовищі.

В означеному контексті інтерактивні технології розглядаються як один із найперспективніших засобів модернізації іншомовної підготовки у вищій школі. Дидактична цінність останніх полягає у створенні особливого навчального середовища, в просторі якого студент виступає активним учасником пізнання й, одночасно, дієвим суб'єктом міжособистісного й професійно спрямованого спілкування, що моделюється під час організації:

- рольових ігор та симуляцій, які, відтворюючи контекст професійних та побутових ситуацій, дозволяють розвивати мовну спонтанність і впевненість у собі впродовж використання різних стратегій діалогічної взаємодії;

- мозкових штурмів, дебатів та дискусій з актуальних питань фахової діяльності, що формують критичне мислення, вчать аргументації та розширюють словниковий запас;

- порівняльних досліджень із застосуванням кейс-методу, який забезпечує розвиток аналітичних умінь та навичок вирішення проблем на

основі активного використання засобів іноземної мови впродовж опрацювання фахових текстів;

– проєктного навчання, в умовах якого студенти створюють індивідуальні або спільні продукти (презентації, відео, блоги), тим самим інтегруючи набуті мовні знання з цифровими навичками у прояві креативних компетентностей.

При цьому науковцями зазначається, що цифрові інструменти підсилюють ефективність застосування означених вище форм інтерактивного навчання, оскільки Moodle дозволяє організовувати курс у змішаному форматі та відслідковувати прогрес, Padlet і Miro створюють віртуальні спільні дошки для мозкових штурмів, Kahoot і Quizizz додають елемент змагання та гейміфікації, а Quizlet допомагає швидко запам'ятовувати лексику через картки та тести. Порівняльний аналіз досвіду європейських університетів, зокрема в рамках програми Erasmus+ Teaching Innovation Reports (2023), показує, що інтерактивні методи найвищу ефективність демонструють у моделях змішаного навчання (blended learning). Використання цифрових інструментів для підготовки до занять (pre-class activities) та відпрацювання матеріалу після заняття (post-class reflection) дозволяє зекономити аудиторний час на пояснення теорії та натомість сконцентруватися на інтерактивній практиці, обговореннях і вирішенні комунікативних завдань.

Крім того, аналіз сучасних наукових досліджень свідчить, що інтерактивні технології посідають провідне місце у реформуванні освітніх систем у всьому світі. У доповіді UNESCO «Futures of Education» (2022) підкреслюється, що майбутнє навчання неможливе без створення колаборативних навчальних просторів, де студенти стають співавторами знань, а не пасивними слухачами [4]. Ця ідея знаходить підтвердження у роботах J. Anderson, який довів, що застосування віртуальних кімнат для дискусій у середовищі Zoom під час дистанційного навчання збільшило частоту добровільних усних висловлювань студентів на 28% і покращило якість аргументації [2, с. 41]. L. Chen зазначає, що використання гейміфікованих платформ на кшталт Kahoot та Quizizz знижує рівень тривожності студентів майже на 20% і сприяє підвищенню інтересу до навчання [3, с. 51]. Важливим є те, що ці результати стосуються не лише

онлайн-формату, а й традиційних занять, де елемент гри допомагає залучати студентів, які зазвичай залишаються пасивними.

Українські науковці підтверджують ефективність поєднання кейс-методу та групових проєктів для розвитку критичного мислення та міжкультурної комунікації. С. Романенко доводить, що інтеграція цифрових інструментів, зокрема Padlet і Miro, дозволяє активізувати навіть тих студентів, які традиційно уникають участі в дискусіях, оскільки робота в онлайн-дошках знижує психологічний бар'єр і створює відчуття безпечного простору [1, с. 129].

Отже, інтерактивні технології відіграють роль основного інструмента підтримки мотивації та забезпечення якісної комунікації здобувачів, які набувають іншомовної комунікативної компетентності. Вбачається, що інтерактивні технології є не просто додатковим засобом урізноманітнення занять, а стратегічним чинником розвитку якісної вищої іншомовної освіти, оскільки підвищують залученість студентів у процес опанування іноземних мов, зменшують показники відсіву, стимулюють розвиток «м'яких навичок» (soft skills), що відповідають запитам ринку праці та вимогам Європейської рамки кваліфікацій. Серед перспективних заходів, спрямованих на підвищення ефективності іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти, такі:

- доцільно створити єдиний інституційний репозиторій інтерактивних завдань і методичних матеріалів. Такий ресурс має включати опис сценаріїв занять, інструкції для проведення рольових ігор, шаблони кейсів і завдання для проєктної роботи, розподілені за рівнями володіння мовою (A2, B1, B2, C1). Це дозволить викладачам економити час на підготовку занять з іноземної мови, а студентам – отримувати більш уніфікований і послідовний навчальний досвід;

- необхідно впроваджувати систематичні програми підвищення кваліфікації викладачів іноземної мови, які мають охоплювати не лише технічний аспект використання цифрових платформ, а й методологічний – як інтегрувати інтерактивні завдання у структуру курсу іноземної мови професійного спрямування, як оцінювати роботу студентів у групових проєктах, як застосовувати особистісно й практико зорієнтовані підходи з врахуванням їхніх когнітивних можливостей та академічних досягнень. Це

особливо важливо в умовах навчання іноземної мови емоційно вразливої молоді, яка здобуває вищу освіту в умовах воєнного стану.

– бажано значно зміцнити матеріально-технічну базу університетів. Наявність швидкісного інтернету, інтерактивних дощок, ліцензійного програмного забезпечення та пристроїв для роботи у групах є критичною умовою успішної реалізації інтерактивного навчання;

– слід вдосконалити систему моніторингу ефективності іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти за її провідними складовими. Регулярне опитування студентів і викладачів щодо використання інтерактивних методів, аналіз їхнього впливу на успішність і мотивацію дозволять своєчасно коригувати процес набуття іншомовної комунікативної компетентності здобувачів та своєчасно виявляти проблемні зони.

ЛІТЕРАТУРА

1. Романенко С. Інтерактивні платформи як інструмент підвищення ефективності мовної підготовки студентів. *Наукові перспективи*. 2024. № 7(25). С. 123–130.
2. Anderson J. Enhancing Student Engagement through Virtual Breakout Rooms in Online Language Classes. *Journal of E-Learning and Higher Education*. 2022. Vol. 14(2). P. 34–48.
3. Chen L. Gamification and Learner Engagement in Online Language Classes. *International Journal of Educational Technology*. 2023. № 3(45). С. 45–59.
4. UNESCO. *Futures of Education: Learning to Become*. Global Report. Paris: UNESCO, 2022. URL: <https://www.unesco.org/en/futures-education>

*Терзійський А.М.
Аспірант кафедри РГФіМВІМ
Міжнародного університету
м. Одеса, Україна*

«ПАРАДОКС ПРОДУКТИВНОСТІ» У НАВЧАННІ ФІЛОЛОГІВ: ОБҐРУНТУВАННЯ ПРІОРИТЕТНОСТІ ЕТИКО- РЕФЛЕКСИВНИХ УМІНЬ

Стрімка інтеграція генеративного штучного інтелекту (GenAI) в освіту супроводжується тезою про безпрецедентне підвищення продуктивності [3]. Проте новітні дослідження вказують на «парадокс»: технологія, діючи як «когнітивний підсилювач», водночас може виступати «когнітивним інгібітором». Висока швидкість генерації тексту досягається через процес «когнітивного розвантаження» (cognitive offloading), тобто делегування розумових завдань зовнішнім інструментам [5].

Для майбутніх філологів, чією основною професійною компетенцією є глибока інтерпретація та автентичне створення тексту, ця ситуація становить особливий ризик. Самі студенти-філологи визнають, що надмірна залежність від ШІ «пригнічує автентичність» їхніх інтерпретацій.

Актуальність проблеми підтверджується на міжнародному політичному рівні. Ширше явище «декваліфікації» (deskilling) та «втрати навичок» (skills attrition) ідентифіковано в звітах Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) як один із пріоритетних викликів впровадження GenAI в освітні системи.

Для майбутніх філологів цей парадокс становить особливий ризик. На відміну від інших спеціальностей, де аналіз тексту та письмо є допоміжними навичками для досягнення іншої мети, для філолога глибока інтерпретація, герменевтичний аналіз, стилістичне нюансування та автентичне створення тексту є основним професійним продуктом та самою суттю його фахової ідентичності. Дослідження, проведене серед студентів-філологів (BSEd English majors), надає прямі докази цієї загрози: студенти визнають, що надмірна залежність від ШІ «пригнічує

автентичність» їхніх інтерпретацій та «ізолює внутрішню креативність» [6].

У науковий дискурс вводиться поняття «когнітивної атрофії, спричиненої ШІ-чатботами» (AICICA) — потенційного погіршення критичного мислення та аналітичних навичок через надмірну та некритичну залежність від ШІ [2]. Механізм цього явища спирається на принцип нейропластичності «використовуй або втрачай» (use-it-or-lose-it). Українські педагогічні дослідження також фіксують «ризик поверхневого споживання інформації... та потенційну втрату навичок критичного аналізу», а також вказують на дані про прямий негативний вплив чат-ботів на критичне мислення студентів.

Метою дослідження є обґрунтування пріоритетності етико-рефлексивних умінь як науково обґрунтованої педагогічної відповіді на доведений ризик когнітивної атрофії у підготовці майбутніх філологів.

Поширена технологічна модель «Людина в циклі» (Human-in-the-Loop, HITL) виявляється педагогічно хибною [1]. Експерти UNESCO (2025) стверджують, що HITL «маскує зміну влади», фактично зводячи студента до ролі «асистента» машини. Це легітимізує процес «когнітивного розвантаження», який і призводить до атрофії.

Як альтернативу, UNESCO пропонує філософію «повернення педагогіки» (reclaiming pedagogy), де технологія є «завжди другорядною і ніколи не нейтральною». Практичною реалізацією цього підходу є «Етико-рефлексивний компонент». Він передбачає цілеспрямоване зміщення акценту з інструментальних навичок («як користуватися ШІ») на метакогнітивні («чому, коли і чи варто взагалі делегувати ШІ це завдання») [1].

Цей підхід вирішує фундаментальну суперечність: ШІ може як пригнічувати мислення, так і розвивати його. Вирішальним фактором, що визначає результат, є не інструмент, а педагогічний дизайн.

Прикладом такого дизайну є модель «Когнітивне дзеркало» (Cognitive Mirror). У цій моделі ШІ виступає не як «всезнаючий Оракул», а як «учень-новачок, якого треба навчати». Студент змушений взяти на себе роль вчителя і пояснити ШІ складну концепцію. Цей процес інвертує «когнітивне розвантаження», активує метакогнітивну рефлексію («Ефект Протеже») та запобігає атрофії навичок [4].

Висновки. Доведені ризики «когнітивної атрофії» (AICISA) та хибність моделі НІТЛ вимагають зміни пріоритетів у підготовці філологів. Замість швидкості генерації тексту, метою має стати формування «інтелектуальної автономії».

Це вимагає:

1. Відмови від педагогіки, зосередженої на інструментальному опануванні ІІІ.
2. Впровадження етико-рефлексивних підходів (напр., «Когнітивне дзеркало»), що змушують студента до метакогнітивної рефлексії.
3. Формування нової ролі філолога — не як користувача, а як етичного експерта, здатного до глибокого критичного аналізу та оцінки ІІІ-згенерованого контенту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Beyond the loop: Reclaiming pedagogy in an AI age. *UNESCO*. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/beyond-loop-reclaiming-pedagogy-ai-age> (дата звернення: 09.11.2025).
2. From tools to threats: a reflection on the impact of artificial-intelligence chatbots on cognitive health. *National Institutes of Health (NIH)*. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11020077/> (дата звернення: 09.11.2025).
3. *Generative AI*. OECD. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/generative-ai.html> (дата звернення: 09.11.2025).
4. The cognitive mirror: a framework for AI-powered metacognitive reflection. *Frontiers*. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/education/articles/10.3389/feduc.2025.1697554/full> (дата звернення: 09.11.2025).
5. The cognitive paradox of AI in education: between cognitive amplifier and cognitive inhibitor. *Frontiers*. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2025.1550621/full> (дата звернення: 09.11.2025).
6. Voices of English major students in Literary Criticism course in the age of Artificial Intelligence. *Journal of Science of Ho Chi Minh City Open University*. URL: <https://journalofscience.ou.edu.vn/index.php/soci-en/article/download/3838/2379> (дата звернення: 09.11.2025).

Ткаченко В.В.

*студентка бакалаврату 3 курсу спеціальності 035 «Філологія»
факультету іноземних мов, медіа та психології*

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Цокур О.С.

доктор педагогічних наук, професор

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ А.С. МАКАРЕНКА ЯК ЕФЕКТИВНІ ІНСТРУМЕНТИ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВ

Педагогічна концепція А.С. Макаренка посідає вагоме місце в теорії світової й вітчизняної системи виховання й перевиховання особистості. Її цінність полягає у поєднанні принципів гуманістичної орієнтації із способами досягнення соціальної ефективності педагогічних впливів на особистість, зокрема, через забезпечення тісного зв'язку завдань її морального виховання з практикою колективного життя. Центральним елементом такого підходу є дискурс виховання як система смислів, комунікативних дій і мовленнєвих стратегій, що формують конструктивну взаємодію педагога й вихованця.

У педагогічній свідомості А.С. Макаренка виховний процес мислився як комунікативна подія, у якій слово є не лише засобом передачі знань, але й дієвим інструментом морального впливу на особистість шляхом утвердження довіри, підвищення відповідальності і формування самоповаги. Відтак, сучасне переосмислення дискурсу виховання і перевиховання особистості, відображеного у педагогічній спадщині А.С. Макаренка, набуває особливої актуальності як для покращення середовища соціокультурного розвитку представників нового покоління, народженого в умовах цифрового суспільства, так і для суттєвого вдосконалення засобів виховного впливу на осіб, які перебувають в системі виконання покарань та попереднього ув'язнення.

З огляду на актуальність означеної соціально-педагогічної проблеми, метою дослідження є конкретизація сутності комунікативних стратегій А.С. Макаренка задля їх більш ефективного використання в системі виховної роботи в умовах функціонування слідчих ізоляторів (СІЗО).

Як свідчать провідні педагогічні праці А.С. Макаренка, дискурс виховання слід розуміти в якості цілісної системи діалогічної мовленнєвої взаємодії, де слово педагога-вихователя виконує регулятивну, виховну й морально-психологічну функції [3]. При цьому, педагогічна комунікація у виховному процесі не є нейтральною: вона завжди цілеспрямована, емоційно забарвлена й етично вмотивована. Зокрема, у творах «Педагогічна поема» та «Книга для батьків» процес виховання представлений як «організоване життя у слові», у якому кожне висловлювання педагога має виховну мету - вплив на свідомість і поведінку вихованця [3].

Суттєво, що однією з ключових комунікативних стратегій А.С. Макаренка, яку слід використовувати під час здійснення виховного впливу на особистість, є тісне поєднання вимогливості та довіри. Класик педагогіки наголошував, що повага до особистості вихованця не виключає дотримання ним настанов культури поведінки й встановленої дисципліни, а навпаки, передбачає високі вимоги як прояв віри в його внутрішній морально-духовний потенціал: не примус, а переконання; не покарання, а підтримка.

Іншою важливою стратегією є колективне мовлення. Для А.С. Макаренка слово педагога ніколи не існує у вакуумі, тому що воно завжди функціонує у морально-психологічній аурі колективу вихованців, де формується «моральна спільність смислів» під час виконання спільної діяльності. Саме в колективі педагог досягає найвищого виховного ефекту, адже комунікація стає багатоголосою: педагог і вихованці взаємно впливають один на одного через спільну мову дії [3].

З погляду сучасної лінгводидактики, дискурс виховання можна розглядати як соціокультурний простір формування особистості, у якому мова стає інструментом соціальної інтеграції [2]. Для пенітенціарного середовища, де комунікація часто обмежена та зазнає певних деформацій,

створення розвивального соціокультурного простору має особливе значення.

Як засвідчує сучасна практика слідчих ізоляторів, впровадження провідних комунікативних стратегій А.С. Макаренка в них є складним завданням через наявність певних суперечностей і перешкод, які мають місце в реаліях пенітенціарної системи, як-от:

- відсутність колективної самодіяльності в СІЗО (наприклад: ізоляція в камерах типу: маломісні та багатомісні; постійне спостереження, нагляд та контроль з боку адміністрації СІЗО);
- надмірна концентрація уваги на колективі як на єдиному виховному інструменті (не працюють з ув'язненим в індивідуальному порядку, як з окремою особистістю);
- ігнорування індивідуальних потреб (наприклад: тримання всіх в однакових умовах, а саме курці перебувають разом з особами, які не палять; перегляд ТВ в різні часи, віросповідання, різні інтереси);
- специфіка злочинців (за статтю – жінки, чоловіки та неповнолітні; особи, які раніше відбували покарання та особи, які не відбували покарання; приналежність до спец. професій – правоохоронні органи, колоборанти; за видами покарань – нетяжкі, тяжкі і особливо тяжкі; за приналежністю до громадянства);
- відсутність вільної праці та перспективних ліній, що суперечать суті покарання (відсутність бази праці, ув'язнені не мають права без дозволу органу за яким рахується (суд, органи досудового розслідування) працювати, більше того за бажаними професіями).

Саме тому, більш глибоке усвідомлення суті виховного дискурсу та специфіки комунікативних стратегій А.С. Макаренка, на наш погляд, може сприяти гуманізації пенітенціарного середовища. Зокрема, слідування принципу «єдності слова і справи», може слугувати методологічною основою для побудови довірливої діалогічної комунікації між вихователями та ув'язненими, через послідовність, щирість і моральну сталість у висловлюваннях та діях [3]. Шляхами впровадження останнього можуть бути такі:

- Розвиток трудової терапії: створення умов для праці, яка б мала виховний та реабілітаційний характер, а не лише дисциплінарний.

Визначати спільні цілі та залучати підопічних до праці, яка має як економічне, так і моральне значення. Тобто організація оплачуваної праці ув'язнених – як інструмент ресоціалізації (адаптації/виправлення).

- Виховання через колектив: створення неформальних груп за інтересами, що б мали певну автономію, щоб розвивати відповідальність і самоорганізацію, і де кожен член несе відповідальність за інших.

- Формування перспективних цілей: створення реальних, досяжних цілей для ув'язнених, які б давали надію на майбутнє та мотивували до змін. Проведення освітніх програм, спрямованих на здобуття професій та навичок, що допоможуть ув'язненим адаптуватися в суспільстві після звільнення.

- Розвиток особистості: фокус на індивідуальному розвитку особистості, а не лише на колективі.

Отже, гуманізація пенітенціарного середовища може бути здійснена через створення колективів, спільну працю та досягнення спільних цілей, а також через застосування принципу паралельної педагогічної дії, де вплив здійснюється опосередковано через колектив. Це знижує опір підопічних, сприяє їхній соціалізації та формуванню позитивної мотивації через наявність “перспективних ліній” – радісних очікувань майбутнього.

Однак, практика гуманізації комунікативного середовища в СІЗО шляхом впровадження комунікативних стратегій А.С. Макаренка стикається із певними складнощами. В означеному контексті нагадаємо, що останні здебільшого використовувалися для перевиховання неповнолітніх безпритульних і правопорушників у колоніях, де основна мета – ресоціалізація (адаптація) та повернення до повноцінного життя через колективну працю, самоврядування і гру. Слідчий ізолятор, на відміну від колонії, є місцем тимчасового утримання особи правопорушника, а не виправним закладом. В зв'язку з цим, ув'язнені тримаються не тривалий час в СІЗО : до винесення вироку, внесення застави, зміни запобіжного заходу. Через це, формування сталого та виховного колективу через який можливо здійснювати позитивний вплив на ув'язнених є здебільшого не можливим, чому заважають наступні чинники:

- Суперечність з пенітенціарною системою: ідеї А.С. Макаренка базуються на оптимістичному уявленні про людину, тоді як СІЗО більше орієнтовані на її ізоляцію та покарання.
- Відсутність вільної праці: трудотерапія, яка б мала виховний характер, є обмеженою або відсутньою в більшості СІЗО.
- Проблеми з колективом: створення справжнього колективу в умовах СІЗО, де домінують недовіра та ворожість, є надзвичайно складним процесом.
- Ігнорування індивідуальних особливостей: ув'язнені мають різний рівень розвитку, психологічні особливості та потреби, які складно задовольнити в межах загальної системи СІЗО.
- Відсутність перспективних цілей: система покарання не передбачає створення “перспективних ліній”, що створює перешкоду для мотивації особистості ув'язнених до позитивних змін.

Натомість, дослідження сучасних українських авторів [1; 2] дають надію, що гуманістичний потенціал макаренківського підходу може бути ефективно реалізований у роботі з особами, які перебувають у місцях позбавлення або обмеження волі. У таких умовах комунікація стає не просто засобом контролю, а ресурсом ресоціалізації, інструментом відновлення гідності та само сприйняття людини. Через це, адекватна адаптація макаренківських комунікативних стратегій в СІЗО може стати теоретичною й практичною основою гуманізації пенітенціарної системи, що створює умови для формування у засуджених почуття власної гідності, відповідальності та здатності до соціального відновлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар В. І. Теорія і технологія виховних систем. Київ: Либідь, 2015.
2. Кравченко О. Дискурс як засіб виховного впливу у педагогічній комунікації. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2020. №3. С. 45–50.
3. Макаренко А. С. Педагогическая поэма. Київ: Радянська школа, 1988.

4. СЕКЦІЯ «ЖУРНАЛІСТИКА І МАС-МЕДІА»

Зарічнюк А.С.

Магістр

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Науковий керівник – д.філол.н., проф. Загнітко А.П.

ФОРМУВАННЯ МОВНИМИ РЕСУРСАМИ ГЕНДЕРНИХ ОБРАЗІВ

Анотація. У статті розглядається процес формування гендерних образів засобами мови на матеріалі рекламного дискурсу. Визначено основні лінгвістичні засоби, що беруть участь у конструюванні гендерних моделей, та проаналізовано їхню динаміку в контексті соціокультурних змін. Описано основні тенденції вербалізації фемінінності та маскулінності в сучасній рекламі. Встановлено, що реклама відіграє важливу роль у підтриманні або руйнуванні гендерних стереотипів, використовуючи мовні засоби як інструмент впливу на колективну свідомість.

Ключові слова: гендер, мовна репрезентація, рекламний дискурс, фемінінність, маскулінність, вербалізація, соціолінгвістика.

Постановка проблеми. Мова є не лише засобом комунікації, а й важливим механізмом формування соціальних і культурних уявлень про світ.

Одним із найяскравіших прикладів цього процесу є мовне конструювання гендерних образів — системи мовних і символічних засобів, через які суспільство відтворює уявлення про чоловіче та жіноче. Особливо виразно ці процеси простежуються в рекламній комунікації, де мова виступає засобом створення привабливих моделей поведінки, зовнішності та соціальної ролі.

Актуальність теми зумовлена тим, що в умовах глобалізації та цифровізації реклама стає не лише економічним, а й культурним явищем, яке формує соціальні уявлення про гендер. Мовні засоби, що використовуються у рекламному дискурсі, відображають зміни в суспільних

цінностях і слугують показником трансформації традиційних гендерних стереотипів. Сучасна реклама все частіше звертається до образів рівності, сили, незалежності, автентичності, що замінюють застарілі патріархальні моделі фемінінності та маскулінності.

Мета дослідження полягає в комплексному аналізі вербальних засобів конструювання гендерних образів зовнішності в рекламній комунікації та виявленні закономірностей їхньої динаміки в контексті соціокультурних трансформацій.

Завдання дослідження:

- визначити основні типи мовних засобів, за допомогою яких формуються гендерні образи;
- проаналізувати лексичні, синтаксичні та метафоричні стратегії репрезентації фемінінності й маскулінності;
- простежити динаміку змін у мовній репрезентації гендерних образів у рекламі кінця XX – початку XXI століття;
- встановити взаємозв'язок між типом бренду та стратегією гендерної репрезентації.

Об'єктом дослідження є вербальні гендерні образи зовнішності в рекламному дискурсі, а предметом – лексичні, синтаксичні, метафоричні та прагматичні засоби формування цих образів. Матеріалом стали рекламні тексти міжнародних і вітчизняних брендів у сферах косметики, парфумерії, одягу, автомобілебудування, спорту тощо.

Наукові результати. Аналіз рекламних текстів показав, що протягом останніх десятиліть відбулися значні зміни у мовній репрезентації гендеру. Жіночі образи еволюціонували від традиційних стереотипів — домогосподарки, берегині, об'єкта споглядання — до моделей сильної, незалежної, професійно реалізованої жінки. Чоловічі образи також зазнали змін: замість образу «сильного, беземоційного годувальника» з'являється модель емпатійного, впевненого в собі, але відкритого до почуттів чоловіка.

На лексичному рівні спостерігається заміна епітетів, що позначали фізичну привабливість, на слова, які підкреслюють внутрішню силу, індивідуальність і щирість. Наприклад, у сучасних рекламних текстах переважають такі характеристики, як «справжній», «вільна»,

«самостійна», «смілива», «впевнений». На синтаксичному рівні відбувається перехід від складних описових конструкцій до коротких, енергійних, динамічних речень, що створюють ефект руху та дії: <Відчуй силу. Будь собою. Створи свій шлях.>

Такі гасла формують нову парадигму сприйняття гендеру — не як заданої ролі, а як простору самореалізації [3,с.211].

Метафорика сучасної реклами також змінилася: замість метафор ніжності, пасивності та краси з'являються метафори боротьби, сили, подолання, дії. Це демонструє поступовий перехід від традиційних уявлень про жінку як об'єкт до сприйняття її як активного суб'єкта [1, с.119].

Виявлено, що тип бренду суттєво впливає на обрану стратегію репрезентації гендеру. Люксові бренди здебільшого зберігають консервативні моделі, тоді як масові та спортивні бренди експериментують із новими мовними стратегіями, пропагуючи ідеї рівності та самовираження. Зміни у мовній репрезентації гендеру зумовлені також зміною цільової аудиторії та розвитком цифрової культури, де користувач стає активним співтворцем медіаконтенту [2,с.178].

Висновки. Мовні ресурси відіграють ключову роль у формуванні гендерних образів, оскільки саме через мову конструюються соціальні уявлення про жіночність і мужність. Реклама як частина масової комунікації не лише відображає, а й формує ці уявлення, використовуючи мовні засоби для створення впізнаваних і привабливих моделей поведінки. Сучасний рекламний дискурс демонструє рух у бік більшої рівності та інклюзивності, що відповідає загальним тенденціям демократизації суспільства.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні аналізу на цифрові медіа, зокрема соціальні мережі, де відбувається активне переосмислення гендерних ролей і створення нових моделей комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Курбан С. Репрезентація основних типів гендерних стереотипів у рекламі. Інтегровані комунікації. 2016. № 2. С. 31–36. URL: <http://surl.li/tbscve> (дата звернення: 06.11.2025).
2. Оксана Кісь: про ролі жінок у Радянському Союзі й незалежній Україні, історію протидії сексизму в рекламі та перспективи феміністичного руху після перемоги у війні – Фемінізм в деталях. URL: <http://surl.li/mqirzz> (дата звернення: 06.11.2025).
3. За сексизм у рекламі – штраф. URL: <http://surl.li/cwpgql> (дата звернення: 06.11.2025).

Мороз В.В.

*здобувач 2 курсу СО «Доктор філософії» ОНП «Філологія»
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

МЕТОДИКА ПОЛІКОДОВОГО СТУДІЮВАННЯ ДИСКУРСУ СУЧАСНОЇ КОМЕРЦІЙНОЇ ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМИ

Сучасний медіапростір характеризується зростанням ролі комерційної інтернет-реклами, яка виступає особливою формою комунікації, спрямованою на формування споживчої поведінки та ціннісних орієнтацій масової аудиторії. Рекламний дискурс набуває ознак полікодового, адже в межах одного повідомлення взаємодіють різні семіотичні системи – вербальна, візуальна, аудіальна, графічна, а подекуди й кінетична. Відтак, методика полікодового студіювання стає важливим інструментом для комплексного осмислення структури, функцій і прагматичних особливостей інтернет-реклами.

Полікодовий текст є інтегрованим утворенням, у якому кожен знак належить певному коду, але всі вони взаємодіють для створення єдиного комунікативного ефекту. Питання структури полікодовості розробляють сучасні лінгвісти, семіотики та медіадослідники (О. Крижанівська [1], Т. Радзієвська [2], Л. Чернявська [3], І. Шевченко [4] та ін.). Їхні праці

доводять, що саме взаємодія кодів визначає рівень впливовості рекламного дискурсу та ефективність реалізації його прагматичних цілей.

Методика полікодового студіювання передбачає системний аналіз кожного коду, виявлення міжкодових зв'язків і визначення їх ролі у формуванні цілісного значення повідомлення. Першим етапом дослідження є визначення вербальної складової реклами: аналіз лексики, синтаксичних конструкцій, прагматичних стратегій переконання та мовленнєвих актів. Цей рівень забезпечує розуміння того, як мовні засоби сприяють створенню смислової рамки рекламного повідомлення.

Другим етапом виступає візуально-графічний аналіз, що охоплює вивчення образних компонентів, кольорової палітри, шрифтових рішень, композиції та символічного навантаження. Візуальний код має вирішальне значення для емоційного впливу на адресата, формування асоціативного зв'язку між продуктом і бажаними цінностями. Саме візуальні елементи часто створюють первинний імпульс сприйняття реклами.

Третій етап полікодового аналізу передбачає інтерсеміотичну інтеграцію, тобто розгляд того, як різні коди взаємодіють між собою. У межах цього етапу простежується кореляція між вербальним текстом і зображенням, між візуальними елементами та кольоровими акцентами, між динамікою зображення (у відеорекламі) та звуковим супроводом. Такий аналіз дозволяє відтворити механізм побудови прагматичного впливу та моделювання реакцій адресата.

Полікодовість дискурсу сучасної комерційної реклами передбачає також особливу роль контексту. Інтернет-простір зумовлює інтерактивність сприйняття: користувач не лише отримує повідомлення, а й може взаємодіяти з ним через кліки, коментарі, переходи за посиланнями тощо. Це формує нову форму рецепції, у якій адресат стає співтворцем рекламного дискурсу. Відтак, полікодове дослідження має враховувати не лише семіотичну, а й комунікативно-прагматичну площину.

З методологічного погляду полікодове студіювання реклами спирається на принципи інтердисциплінарності, системності та функційної інтеграції. Інтердисциплінарність передбачає використання методів лінгвістики, семіотики, когнітивної науки, психології сприйняття. Системність забезпечує аналіз реклами як багаторівневої структури, де всі

компоненти взаємопов'язані. Функційна інтеграція виявляє єдину прагматичну мету – переконання адресата у вигідності або привабливості об'єкта реклами.

Полікодовий підхід дозволяє здійснити багатовимірний опис рекламного повідомлення: від лінгвістичного рівня до семіотичного, від когнітивного до соціокультурного. Особливо важливо простежити, як поєднання кодів сприяє створенню когнітивно-емоційного впливу, активізації асоціативних механізмів та формуванню іміджевих установок. Саме ця синергія кодів формує цілісність рекламного дискурсу.

Методика полікодового студіювання дискурсу сучасної комерційної інтернет-реклами є ефективним аналітичним інструментом для розкриття глибинних механізмів комунікативного впливу. Вона дає змогу системно описати семіотичну організацію реклами, визначити ієрархію кодів та з'ясувати способи досягнення прагматичного ефекту. Полікодовий підхід до аналізу дискурсу сучасної комерційної інтернет-реклами не лише поглиблює розуміння її структурно-семантичної організації, а й відкриває нові горизонти для дослідження медіакомунікації загалом. Завдяки цьому підходу можливо осмислити рекламу як складний когнітивно-семіотичний простір, у якому поєднувані елементи різних культурних кодів, соціальних практик і технологічних стратегій. Такий аналіз дозволяє виявити закономірності між формою подання інформації та її прагматичним потенціалом, показати, як взаємодія вербального, візуального й аудіального компонентів конструє ідеологічні та ціннісні моделі сучасного суспільства. Отже, методика полікодового студіювання може бути застосована не лише до реклами, а й до ширших медіадискурсивних форматів – соціальної реклами, політичного контенту, брендингу та цифрових наративів, що уможливорює її подальший розвиток як універсального інструменту гуманітарного аналізу сучасної комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Крижанівська О. Полікодовий текст у медіапросторі: структура, семантика, функції. Київ: Логос, 2020. С. 112–119.
2. Радзієвська Т. Медіалінгвістика: основи теорії і методології. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. С. 85–94.

3. Чернявська Л. Дискурс сучасної реклами: когнітивно-прагматичний аспект. Львів: Світ, 2019. С. 47–59.

4. Шевченко І. Сучасний рекламний дискурс: комунікативно-когнітивний підхід. Харків: Основа, 2021. С. 133–141.

Образцова С. С.,

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Боєва Е. В., канд. філол. наук., доцент кафедри української та зарубіжної літератур

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

ФУНКЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЗМІВ У СУЧАСНОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Як відомо, українська мова на межі століть стає активним акцептором лексичних одиниць з англійської мови, а процес запозичення набуває масового характеру. Англізми проникають в усі комунікативні сфери життя. Їхня експансія знаходить цілком закономірне відображення й у структурі публіцистичного стилю, що став об'єктом нашого аналізу. Дослідження іншомовної лексики, яка використовується в сучасних українських засобах масової інформації допоможе реально визначити масштаби і наслідки впливу запозичень не тільки на мову ЗМІ та художньої прози, а й на українську мову в цілому. Цим фактором посилюється актуальність представленої розвідки, яка у певній мірі пов'язана з необхідністю комплексного розгляду новітньої іншомовної лексики, що віддзеркалює не тільки новий етап у розвитку української мови, але й сучасні процеси суспільного життя її носіїв. Зазначимо, що англізми у медійному дискурсі номінують реалії сучасної молодіжної культури і тому, безумовно, варті серйозного детального аналізу.

Як відомо, преса завжди була одним із засобів ознайомлення широкого загалу читачів з подіями, що відбуваються у світі, сприяла пізнанню навколишньої дійсності. Мова преси звернена до масової

різнорідної аудиторії, тому форми її повинні бути соціально значущі, характеризуватися доступністю, інформативністю, дієвістю для різних соціальних категорій та груп.

Основними рисами мови сучасної преси є логічна чіткість синтаксичних конструкцій, ретельно продумане вживання слів, використання різних виразних та зображальних засобів. У публіцистичному стилі на перший план виходить проблема оцінності. В інших функціональних стилях вона не має такого значення та такої гостроти, як в публіцистиці. Використання мовних засобів у газетному мовленні визначається багато в чому їх соціально-оцінними якостями та можливостями з точки зору ефективного та цілеспрямованого впливу на масову аудиторію. Тому не випадково репертуар оцінних засобів публіцистики винятково багатий та різноманітний. Окрім власне оцінної лексики, в публіцистичному мовленні у функції оцінки використовуються різноманітні лексичні розряди: розмовно-просторічна лексика, архаїзми, спеціальна лексика і, звичайно, запозичення з інших мов, а особливо англізми.

З одного боку, використання англізмів - явище цілком зрозуміле. Запозичується реалія, а разом з нею і відповідна лексика. На сьогодні такими видами діяльності є не тільки економічна (*маркетинг, менеджмент, моніторинг, трейдинг тощо*) «...**маркетинг** є функцією **менеджменту** - зрозуміти бажання і потреби клієнтів» [2, №3, с.5], але й політичні реалії, державний устрій, організація судової влади (*спікер, лоббі, істеблішмент, рейтинг тощо*).

Разом з тим трапляється значна кількість слів, які мають точний український еквівалент, та використання іншомовних слів на їх місці можна розглядати як данину моді, що формує мовні смаки: *моніторинг (контроль), легітимність (законність), легалізувати (узаконювати), гелікоптер (твинтокрил)* тощо. Але журналісти все ж таки віддають перевагу запозиченням часто для того, щоб зробити газетний текст більш сучасним, не відстати від моди. На думку Л.В. Супрун, явище моди у мові є однією з найхарактерніших рис сучасного публіцистичного стилю [3, с.12].

Надмірне вживання у публіцистичному мовленні таких та інших слів призводить до втрати ним своєї самобутньої образності й

неповторності. Часом невинувачене використання слів іншомовного походження, сліпе наслідування мовлення інших осіб спричиняє логічні помилки, неточності у мовленні, тавтологію. Наприклад: *«Основні меседжі звернення Кличка звучать досить привабливо»*. *«Термін «катастрофа» в цьому контексті видається абсолютно лайтовим»* [1]. Але іноді іншомовне слово стає більш частотним та зручним, ніж відповідне слово в українській мові, оскільки, маючи багату морфологію та сполучуваність, українська мова надає запозиченню більш колоритного забарвлення, що привертає увагу читачів. Таким запозиченням є, наприклад, словосполучення у вигляді аббревіатури *PR* – public relations. У досліджуваних джерелах даний англізм трапляється чи не найчастіше за будь-які інші та в найрізноманітніших формах: *«Є видавництва, які в своїх PR-експериментах йдуть далі»* [2, №31, с.14], *«Ми, критики, - що ми піаритимемо і для чого?»* [2, №39, с.10], *«Ми вже допіарилися до того, що маємо список авторів»* [2, №39, с.16], *«Але пригадаємо недавній PR-проект»* [2, №42, с.5], *«Видавці говорять, що критика, піар, реклама не мають сенсу»* [2, №42, с.11], *«А чий інтереси представляє це піарення?»* [1], *«Але PR-кампанія обмежилася лише цим ефіром»* [1], *«PR - це не тільки технологія, але і мистецтво»* [4].

Особливості функціонування мови у сфері журналістики визначають багато чинників. Наприклад, поліфункціональність преси вимагає від мови гнучкості, масовість — універсальності, постійна динаміка розвитку суспільства — оновлення. Тому можна стверджувати, що форма повідомлення, яку читач не лише дістає, а й активно сприймає через газету, є складним актом мовної комунікації, що дозволяє розглядати мову періодичного видання як явище, в якому відбуваються важливі динамічні процеси у зв'язку з її функцією бути засобом спілкування в умовах дальшої демократизації суспільства і піднесення рівня культури, в умовах усунення негативних явищ у багатьох сферах суспільного життя. Для більш повного дослідження мови періодичних видань та виявлення функціонування англізмів у ній, за джерела ми беремо українські видання різної проблемно-тематичної спрямованості, що користуються популярністю серед читачів: суспільно-політичні («Україна молода», «Дзеркало тижня»); літературно-мистецькі («Книжник Review», «Шо!»).

У суспільно-політичних виданнях частотними виявились англізми

тематичних груп «Економіка» (*рейтинг, іпотечне кредитування, медіа-експерт, дивіденди, імпорт, експорт, тендер, інвестиції, рецесія, дефляція, інтернет-трейдинг, ребрендинг, ліміт*) та «Політика» (*фракція, спікер, спікерство, прес-конференція, регламент, проект, дефолт*). Іншомовні вкраплення представлені лише назвами компаній, фірм та корпорацій як українських, так і зарубіжних: «У рамках підготовки в Лондоні створили компанію з управління активами EastOne LLC Standard & Poor's» [4].

Основними особливостями функціонування запозиченої лексики у виданнях суспільно-політичної проблематики є порівняно помірне їх вживання, використовуються в основному вже вироблений термінологічний апарат понять економіки, міжнародної торгівлі, політики, але бувають й виключення, та у деяких реченнях англізми все ж таки «перемагають» питому лексику: «Часи **Тендерної** палати показали, що оскарження може легко використовуватися для **тендерного рейдерства**» [1]; «Бізнесмен з чистим **іміджем**» [1]; «Дані всіх **екзит-полів** докладно висвітлювали **інтернет-ЗМІ**» [4]; «Сукупний **рейтинг** умов **іпотечного кредитування** відзначає **медіа-експерт**» [4].

На відміну від суспільно-політичних видань, у виданнях літературно-мистецької проблематики спостерігаємо інтенсивне вживання усіх видів запозиченої лексики. «Книжник Review» - був єдиним в Україні журналом про книги і книжковий ринок, розрахованим на обізнаний круг читачів, визначався як серйозне авторитетне видання. Вже у самій назві журналу ми бачимо вплив моди у мові. Використання іншомовного вкраплення англійського походження (review - огляд) говорить про наслідування американської традиції при називанні видання (популярні американські видання - Review of Politics, Culture Review тощо). При аналізі лексики усього журналу нами зафіксовані такі особливості: використання більшою мірою англізмів тематичних груп «Кіно» (*фентезі, фентезійний фільм, екшн, трилер тощо*), «Література» (*бестселер, міні-рецензія, букер, Інтернет-бук тощо*), «Реклама» (*бренд, піар, промоушн, маркетингові технології, бігборд тощо*); назви різноманітних видавництв, номінації гуртків обов'язково містять у собі іншомовний елемент та використовуються як у транслітерованому варіанті, так і в нетранслітерованому: «Зате щиро радує появу на обкладинці щорічної

збірки «**Український best**» репродукції з картини Сергія Пояркова» [2, №39, с.21]; «А ось «**Оскар**» магнітом притягає увагу широкої світової громадськості, і «**Букер**» - хай менш широкої, але теж притягає» [2, №28, с.11]; «Навесні **Random House** видало мій «Закон равлика» і під цю подію здійснило фактично нелегальну рекламну компанію» [2, №28, с.17]. Ще одне видання літературно-мистецької проблематики, яке ми обрали для аналізу, - журнал «Шо!» (закрився у травні 2022 р. через війну в Україні). Головна його відмінність від інших подібних йому видань - це те, що він був орієнтованим на молодь, а отже, можемо говорити про такі особливості запозиченої лексики, як перенасичення мови варваризмами та іншомовними вкрапленнями: «**No future** - це не про панків, це про нас з вами — принаймні, так нам звідусіль втокмачують» [5, №3, с.24]; «...українські **AtmAsfera, Mad HeadsXL, Юркеш, Esthetic Education, Воплі Відоплясова, американський The Klezmatic, французький Speed Caravan**» [5; №5, с. 14]; «Наполегливо тисніть **PLAY**» [5, №5, с.19]; незважаючи на літературну, музичну та мистецьку направленість, часте вживання запозичень тематичної групи «Комп'ютерні технології» (*Wi-Fi технологія, PLAY, інтегрований плагін, сканувати, рп-проги, веб-сторінки, принт-версія, інтернет-формат, інтернет-сервер* тощо).

Отже, формування лексичної системи медійного дискурсу обумовлено позамовними причинами. Для публіцистичного стилю це передусім тенденція мовлення до оцінності, що виявляє характер його функціонування, його головні особливості та риси. Саме дія принципу оцінності визначає формування основних внутрішньостильових лексичних розрядів, тобто лексичної системи публіцистичного стилю. На сучасному етапі саме запозичення з англійської мови дають змогу як не найкраще виразити дану оцінність у публіцистичному мовленні, з чим, головним чином, і пов'язана частотність їх вживання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дзеркало тижня. 2025. Режим доступу:
<https://zn.ua./gazeta/archiv>
2. Книжник Review. 2009. № 28, 31, 39, 42.
3. Супрун Л. В. Сучасне мовлення ЗМІ: зони ризику. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия*

«Филология. Социальная коммуникация». 2008. № 1. С. 154-159.

4. Україна молода. 2025. Режим доступу:

<https://umoloda.kyiv.ua>

5. Шо! 2021. №2, 3, 4, 5.

Tomasz Wierchowski

Doctor of Law, PhD in Criminology

University Lecturer, Legal Practitioner

tomasz.wierchowski@post.pl

mobile: +48 602 305 543

VIZJA University, Warsaw

Poland

VICTIMHOOD IN THE INFORMATION SOCIETY: MEDIA NARRATIVES, HUMAN RIGHTS AND DIGITAL VULNERABILITY

Summary:

The paper examines the changing paradigm of victimhood in the information society, focusing on the role of mass media and digital platforms in shaping collective perceptions of victims. Contemporary media narratives, accelerated by digitalization, influence legal, psychological and social dimensions of victimization. This study highlights three key areas: (1) the media construction of the “ideal victim” and its ethical implications, (2) the human rights perspective on access to truthful information and protection of dignity, and (3) new forms of digital vulnerability, including online shaming, secondary victimization and disinformation. The findings suggest that in the age of media communication, the protection of victims requires interdisciplinary solutions combining law, journalism ethics and digital security.

Key words: victimhood, media narratives, human rights, digital vulnerability, information society, communication ethics

1. Introduction

The information society of the 21st century is characterized by rapid communication flows, media convergence and the dominance of digital platforms in shaping public discourse. In this context, the concept of *victimhood*

undergoes a profound transformation. Victims are no longer represented solely through legal or criminological categories, but also through media narratives, social media reactions, and digital visibility.

The emergence of the “new paradigm of victimhood” emphasizes that media communication does not only reflect reality but also constructs it. The portrayal of victims in news, online debates, and viral content contributes to societal attitudes, legal outcomes, and the recognition (or neglect) of human rights.

2. Media Narratives and the “Ideal Victim”

Nils Christie’s concept of the “ideal victim” finds renewed importance in the digital age. Media tend to highlight certain types of victims—those perceived as innocent, vulnerable, or fitting prevailing moral expectations—while marginalizing others. Social networks reinforce this selectivity through algorithms and emotional amplification.

For instance, global attention to high-profile crimes contrasts with the invisibility of systemic victimization (such as cyberbullying or economic exploitation). This asymmetry raises ethical questions: who has the right to be recognized as a victim in media space, and under what conditions? The narrative choices of journalists, influencers, and digital communities directly affect social empathy and legal action.

3. Human Rights and Media Responsibility

The right to information, enshrined in international human rights instruments, intersects with the obligation to protect human dignity. Media reporting about victims often oscillates between informing the public and risking secondary victimization. Sensationalism, victim-blaming, and the disclosure of private details violate both ethical and legal standards.

At the same time, the media play a crucial role in advocacy—exposing hidden injustices, amplifying marginalized voices, and mobilizing public support. The balance between freedom of speech and the protection of victims’ rights requires not only legal regulation but also professional responsibility in journalism and media ethics.

4. Digital Vulnerability and Secondary Victimization

The digital environment intensifies victimization processes. Online shaming, hate speech, disinformation campaigns, and cyberstalking expose

victims to secondary harm. In many cases, the re-victimization caused by digital exposure is more persistent than the original harm.

Algorithms of digital platforms, designed to maximize visibility and engagement, often amplify extreme or polarizing content, further stigmatizing victims. The permanence of digital records (“the internet never forgets”) creates new challenges for rehabilitation and recovery. Protecting victims’ digital dignity thus becomes a priority in law, psychology, and media governance.

5. Conclusions

The analysis demonstrates that victimhood in the information society is inseparable from media communication. Narratives created by traditional journalism and digital platforms define who is recognized as a victim and how society responds to harm.

Protecting victims today requires an interdisciplinary approach:

- strengthening human rights frameworks for media communication;
- promoting ethical journalism and responsible digital storytelling;
- integrating digital security measures to prevent secondary victimization.

Ultimately, the transformation of victimhood illustrates broader challenges of the information society, where the interplay of law, media, and technology reshapes human vulnerability and resilience.

REFERENCES

1. Christie, N. (1986). The ideal victim. In E. Fattah (Ed.), *From crime policy to victim policy* (pp. 17–30). Palgrave Macmillan.
2. Greer, C., & McLaughlin, E. (2012). Media justice: Madeleine McCann, intermediatization and “trial by media” in the British press. *Theoretical Criminology*, 16(4), 395–416.
3. Jewkes, Y. (2015). *Media and crime* (3rd ed.). Sage.
4. McQuail, D. (2010). *McQuail’s mass communication theory* (6th ed.). Sage.
5. UN General Assembly. (1948). *Universal Declaration of Human Rights*. United Nations.

5. СЕКЦІЯ «ЛІТЕРАТУРА І ПЕРЕКЛАД»

Бурлака К.І.

*здобувачка 3 курсу факультету
іноземних мов, медіа та психології*

Міжнародного університету

Науковий керівник:

Оренчак О.О.,

*кандидатка філологічних наук, доцент кафедри
романо-германської філології та МВІМ,*

м. Одеса, Україна

АДАПТАЦІЯ ФІЛЬМОНІМІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Кінофільми відіграють важливу роль у нашому житті, виконуючи культурні, соціальні та політичні функції, і стають частиною національної спадщини. Сучасний кінематограф, завдяки новим технологіям, пропонує різноманітні формати та жанри, але важливість назви фільму залишається незмінною. Заголовок кінокартини має велику силу – це інструмент, що сприяє формуванню у глядача певного сприйняття картини. Він містить основні ідеї та задум, що стоять за фільмом. Треба також зауважити, що оригінальна мова переважної більшості фільмів, які ми можемо бачити в українських кінотеатрах, – англійська, що ставить перекладача перед складним завданням – не просто дослівно перекласти, а саме зробити адекватний / еквівалентний переклад, при цьому ще зберегти звучання, сенс і виразність, враховуючи культурні та історичні аспекти. Адаптація фільмонімів потребує не лише глибоких знань та обізнаності, щоб забезпечити правильне сприйняття глядачами, а також становить особливі труднощі, тому їх переклад є актуальним і досліджується багатьма перекладознавцями. Такі лінгвісти, як Г. Слишкін, М. Єфремова, Г. Денисова, К. Панова, М. Берді, Л. Горшкова, З. Громова, П. Ланга тощо вивчають та досліджують дану проблематику.

Назви кінокартин є власними іменами, що позначаються

терміном «фільмонім». Як зазначає Д. Г. Бучко у «Словнику української ономастичної термінології», «фільмоніми – це категорія слів, що охоплює рекламну функцію та функцію впливу, але відрізняється лаконічною структурою і містить риси, властиві назвам як самостійним мовним одиницям» [1, с. 256]. Фільмоніми в зв'язку з їх метою залучення уваги часто стилістично експресивно забарвлені, яскраві, вони привертають увагу, оптимізують подальше сприйняття фільму.

Однією з основних проблем при перекладі фільмонімів є те, що деякі слова або вирази (такі як слова із національно специфічним лексиконом / фразеологізми або ідіоми) настільки глибоко укорінені в культурі оригінальної мови, що важко знайти відповідники в іншій мові. Різниця між культурами може створювати складнощі для перекладача, що значно перевищують структурні відмінності мов. Це питання стало важливою темою в лінгвістичних дослідженнях, де розглядаються стратегії та тактики перекладу та пошук нових способів передачі реальності.

Особливостями перекладу англomовних фільмонімів є певні стратегії, які активно використовують перекладачі і досі. Можна виділити дві протилежні стратегії в теорії перекладу, доместикація та форенізація. «Доместикація» (від англ. 'domestication') полягає в адаптації оригіналу до національних мовно-культурних особливостей у перекладі, заміні елементів першотвору на культурні цінності, маркерами мови перекладу, що робить твір ближчим до потреб національного читача. «Форенізація» (від англ. 'foreignisation'), навпаки, орієнтована на збереження автентичності оригіналу, з акцентом на точне відтворення культурних елементів та мовних особливостей у перекладі [5].

Серед існуючих тактик перекладу слід використовувати тільки ту, яка необхідна для найточнішого наближення до оригіналу стосовно таких критеріїв, як структура, виразність та інформативність. Розглянемо кілька основних тактик перекладу фільмонімів: 1) прямий переклад; 2) трансформація; 3) непрямий переклад.

- Прямий переклад

Ця тактика застосовується, коли назви не містять елементів, які неможливо перекласти. Прямий переклад є найточнішим, зберігаючи лексичну та семантичну схожість з оригіналом, хоча можуть бути деякі зміни в синтаксисі та граматиці. Цей метод використовується для назв, що складаються з власних імен, простих словосполучень або слів із прямим значенням. До цього підходу належать такі прийоми, як транскрипція і транслітерація. Прямий переклад часто використовується, не порушуючи

оригінальний зміст та зберігає оригінальну метафору: назва фільму «Black Swan» – «Чорний Лебідь» точно відображає його зміст, тому перекладач обрав тактику прямого перекладу, яка акцентує увагу на темних, прихованих аспектах життя балерини, оскільки у фільмі розкривається психологічна трансформація головної героїні, Ніни Сейєрс. Це відображається в метафорі «чорного лебедя». Вона символізує темну, приховану сторону її особистості, яку вона намагається пригнічувати, попри необхідність збереження образу Лебедя в балеті. Також це спостерігається і в інших прикладах: «Squid game» – «Гра у кальмара», «The Hunt» – «Полювання», «The Witcher» – «Відьмак».

- Трансформація

Ця тактика полягає в збереженні семантичного та функціонального співвідношення назви у мові перекладу. При цьому можливі зміни в лексиці, наприклад, заміна лексичних елементів або додавання зі збереженням головних слів у фільмі, а також смислової або жанрової нестачі дослівного перекладу. Зауважимо, що додавання вимагає збільшення кількості слів у мові перекладу. Перекладач повинен додавати слова для роз'яснення назви фільму так, щоб не порушити норми української мови: «Scary movie» – «Дуже страшне кіно». Щодо назви фільму «Keeping Up with the Joneses» – «Встигнути за Джонсами / Шпигуни по сусідству», то такий переклад дає нам зрозуміти суть фільму: головні герої якого – сім'я секретних агентів з прізвищем Джонс. Ідентична ситуація з підлітковим комедійним телесеріалом «K.C. Undercover» – «Кей.Сі. під прикриттям», що вказує на те, що головна героїня на ім'я Кейсі є таємним агентом.

У деяких випадках перекладач може влучно застосувати лексико-семантичну трансформацію – «компресія», тобто ‘опущення’ або ‘вилучення слів’ (англ. *‘compression’*) для точнішого передавання значення: «Beyond Skylines» – «Скайлайн», «Knocked-up» – «Трішки вагітна».

- Непрямий переклад

У процесі перекладу важливим завданням цієї тактики є збереження семантичної та структурної рівності, а також відповідних комунікативно-функціональних характеристик, однак існує багато випадків зміни назв фільмів. Ця тактика перекладу є одною з найпоширеніших і вимагає від перекладача глибоких знань культури та традицій обох країн. Важливо зазначити, що при застосуванні непрямого перекладу трансформація стосується всього контексту, а не окремих елементів, і використовується в тих випадках, коли передати прагматичний зміст оригінального тексту неможливо, що й вимагає повної зміни назви фільму. Яскравий приклад – фільм «The Holiday», що був перекладений як «Відпочинок за обміном», де за сюжетом дві жінки, які живуть у різних країнах, змінюють своє життя, зустрівши одна одну. Серед інших фільмів, які використовують подібну стратегію, можна згадати: «Die Hard» – «Міцний горішок»; «The Intouchables» – «1+1».

Отже, адаптація фільмонімів з англійської на українську мову – це складний процес, який вимагає від перекладача не лише володіння мовними нормами, а й глибокого розуміння культурних реалій. Перекладач має діяти як медіатор між двома культурами, зберігаючи смислове навантаження та емоційний ефект назви. Адекватний переклад досягається завдяки гнучкому поєднанню стратегій доместикації, форенізації та творчої адаптації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бучко Д. Г. Словник української ономастичної термінології. Харків: Ранок-НТ, 2012. 256 с.
2. Громова З. В. Основні помилки при перекладі назв кінофільмів. Вісник Луганського національного

університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. 2013. № 9(1). С. 28-33.

3. Гушул Р. В., Федик В. В. Особливості перекладу назв фільмів з англійської мови на українську. Закарпатські філологічні студії. 2022. С. 159-163.

4. Лук'янова Т. Г. Теоретичні аспекти кіноперекладу з англійської на українську мову. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. 2011. № 973. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. Вип. 68. С. 183-188.

5. Тьопенко Ю. А. Перекладацька стратегія доместикації як чинник національної ідентифікації. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія. 2015. Вип. 18. № 2. С. 184-189.

Гордіна Д. П.

студентка 2-го курсу магістратури

Науковий керівник: Професор, д. пед. н. Голубенко Наталя Юрївна

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СЛЕНГУ У СУЧАСНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГРАХ

Сучасні комп'ютерні ігри є не лише розважальним продуктом, а й складним лінгвістичним феноменом, який поєднує лінгвістичні, соціальні та культурні аспекти. Сленг є невід'ємною частиною ігрових персонажів і відіграє ключову роль у створенні атмосфери гри, передачі характеру героїв та контексту подій.

Спочатку треба розуміти що таке взагалі сленг. Сленг – це неформальна лексична підсистема з функцією соціальної ідентифікації [1]. Якщо казати про сленг саме у комп'ютерних іграх, сленг – це глобальна, але глибоко локалізована лексика, що відображає механіки гри та соціальну ієрархію гравців.

Локалізованою лексика стає завдяки локалізаторам⁶. Вони перекладають все, починаючи від діалогів та завдань і завершуючи ігровим інтерфейсом (меню гри).

Однак, через свої особливості, сленг може становити певні складнощі та виклики для перекладачів і локалізаторів, оскільки, доволі часто, він є культурно-специфічним і динамічним. Ось основні складнощі і виклики при перекладі сленгу:

1. Культурна специфіка - сленгові вирази часто не мають прямого еквіваленту у мові перекладу.

2. Контекстуальність – сленг динамічний і, саме тому, важливо передавати не тільки зміст діалогу чи тексту, але і правильну атмосферу та настрій. Неправильний переклад може змінити тон діалогу і зробити його неприродним, що нанесе шкоду якості ігрового процесу.

3. Динамічність – сьогодні, у цифрову епоху, сленг дуже швидко змінюється. Для порівняння, у 2010 році тривалість життя терміну складала від 1 до 5 років, тоді як зараз ця тривалість становить від 3 до 6 місяців! [2].

Це, в першу чергу, пов'язано із появою у широкому доступі соціальних мереж (*Tik Tok, Instagram, X.*), ігрових платформ (*Steam, Twitch, Discord*) і форумів, таких як, наприклад, *Reddit*. Один лише *Tik Tok* генерує 35% нових сленгових слів і термінів. *Twitch* формує 25% геймерських сленгових термінів, а *Reddit* 10%, так званого, «мемного» сленгу [3].

4. Технічні обмеження – обмеження на кількість символів у субтитрах чи діалогах змушує перекладачів адаптувати сленг, зберігаючи його стилістичну функцію.

Щоб переклад був природний і якісний локалізатори використовують певні прийоми. Найпоширенішим є прийом еквівалентності – він передбачає пошук прямого відповідника в мові перекладу, що можливе для універсальних термінів. Застосовується для 20% сленгової лексики через брак прямих еквівалентів.

Також, дуже часто, перекладачі використовують адаптацію – яка полягає у заміні сленгового терміну культурно-еквівалентним виразом мови перекладу. Наприклад англійське слово «*Noob*» можна перекласти за

⁶ Локалізатор – це перекладач, який спеціалізується тільки на перекладі комп'ютерних ігор.

допомогою калькування «нуб», або використати адаптивну стратегію і перекласти як «новачок». Адаптація забезпечує природність перекладу, але потребує глибокого знання культурного контексту.

Щоб уникнути культурних табу або політичних чи релігійних конфліктів, локалізатори використовують нейтралізацію – заміну сленгу нейтральним синонімом. Нейтралізація також використовується для дотримання цензурних вимог платформ або країн.

Якщо казати за ігри жанру *RPG (Role-Playing Game)*, найчастіше буде використано прийом запозичення – це пряме перенесення слова з мови оригіналу без змін або із мінімальною адаптацією на мову перекладу. Наприклад англійське слово «*Loot*» – «Лут» (Ресурси, предмети або зброя, які гравець збирає з ворогів або знаходить на певних локаціях).

Прийом який локалізатори використовують найрідше це омісія – пропуск слова чи фрази, якщо воно не впливає на сенс і зміст, або через неможливість перекладу без втрати природності. Омісія використовується лише у 1% випадків, наприклад при перекладі специфічного жарту. Перекладачі намагаються максимально уникати цієї стратегії, адже геймери дуже чутливі до втрати контенту.

Правильне використання цих прийомів дозволяє зробити переклад і локалізацію дуже якісною, що сприяє зануренню гравця в ігровий світ, роблячи діалоги природними та емоційно-насиченими. Також це сприяє точній передачі характерів персонажів, що напряму впливає на емоційний зв'язок гравця з історією. Гарними прикладами чого є ігри «*The Last of Us*» та «*Cyberpunk 2077*» від компанії «*Naughty Dog*». А ще на збереження гумору та іронії, що є дуже важливим. Наприклад серія ігор «*Borderlands*», де вся атмосфера будується на чорному та жорсткому гуморі. Це все підводить нас до розуміння, що якісний переклад сленгу це ключ до балансу оригінального стилю та адаптації до культурних реалій цільової аудиторії.

Щоб досягти такої якості перекладу сленгу в іграх, локалізаторам потрібно дотримуватися певних рекомендацій із метою покращення ігрового досвіду для української аудиторії. По перше, потрібно глибоко аналізувати контекст гри, включаючи жанр і цільову аудиторію. На прикладі нової гри «*Dying Light: The Beast*», яка розрахована на дорослу аудиторію, ми чітко бачимо, що використання грубого та, іноді,

нецензурного перекладу позитивно сприймається геймерами через реалістичну передачу ситуації з якою зіткнувся головний персонаж.

Також потрібно враховувати той факт, що кожний проект розробляється декілька років, тому, при перекладі, потрібно використовувати сучасні українські сленгові ресурси, наприклад онлайн словники, для пошуку актуальних виразів і уникання буквалізму, зберігаючи баланс між точністю та природністю.

Враховуючи всю цю інформацію і рекомендації ми можемо зробити висновок, що переклад сленгу в сучасних комп'ютерних іграх є складним завданням, яке вимагає від перекладача не лише лінгвістичних знань, а й розуміння культурного контексту, ігрової індустрії та сучасних мовних трендів. Сленг грає ключову роль у створюванні атмосфери та передачі характерів персонажів, тому його якісний переклад є ключовим для успішної локалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гак В. Г. Лексикологія. Сучасна англійська мова: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007, с. 45.
2. Day R. Global Slang: The Evolution of Language in Digital Age. New York: HarperCollins, 2018. P. 123
3. O'Hagan M., Mangiron C. Game Localization. Amsterdam: John Benjamins, 2013. P. 189

Крипаченко К.Д.
*здобувачка 3-го курсу факультету
іноземних мов, медіа та психології
Міжнародного університету
Науковий керівник: **Оренчак О.О.**,
кандидатка філологічних наук, доцент кафедри
романо-германської філології та МВІМ,
м. Одеса, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ГРИ СЛІВ У ТВОРІ «АЛІСА У ДИВОКРАЇ» Л. КЕРРОЛЛА

У сучасному перекладознавстві проблема адекватного передавання стилістичних засобів художнього тексту привертає особливу увагу дослідників. Одним із найскладніших для відтворення елементів авторської індивідуальної манери є гра слів, що вимагає від перекладача не лише глибокого знання мовної системи, а й високого рівня креативності.

У науковій літературі гра слів визначається як «загальна назва різних текстових явищ, у яких структурні особливості мови (мов) використовуються для того, щоб призвести до комунікативно значущої конфронтації двох (або більше) лінгвістичних структур із більш-менш схожими формами та більш-менш різними значеннями» [6, с. 128].

Художній твір Льюїса Керролла «Alice's Adventures in Wonderland» є одним із найяскравіших прикладів текстів, насичених грою слів та мовними каламбурами. У зв'язку з цим він становить значний інтерес для перекладознавчого аналізу, адже перекладач має знайти баланс між збереженням значення, передаванням гри слів та відтворенням комічного ефекту.

Метою дослідження є виявлення особливостей відтворення гри слів у перекладах твору Льюїса Керролла «Аліса у Дивокраї», виконаних Валентином Корнієнком та Галиною Бушиною, а також визначення основних перекладацьких стратегій і прийомів, використаних для передавання цього стилістичного засобу українською мовою.

У лінгвістиці та стилістиці гра слів розглядається як важливий засіб створення художнього ефекту, який поєднує звукову, граматичну та семантичну багатозначність мовних одиниць. За визначенням «Літературознавчої енциклопедії», «гра слів – використання звукової, граматичної форми мовних одиниць для створення несподіваних фонетичних та семантико-стилістичних ефектів, що базується на обігруванні суголосся слів при відмінностях у їх значеннях» [3, с. 239]. Таким чином, гра слів є універсальним стилістичним явищем, що охоплює різні типи звукової та смислової подібності, включаючи омонімію, паронімію, повтори, тавтологію та інші форми мовної гри.

Найпоширенішим різновидом гри слів є каламбур – «стилістичний прийом, заснований на багатозначності, за якого гра слів (омонімів, паронімів, повторів, будь-яких форм багатозначності), витворює ефект подвійної семантизації, зумовлює появу фразеологізмів, неологізмів» [3, с.453]. Енциклопедія також наголошує, що «найповніше стилістична функція каламбуру розкрита в комічному й сатиричному жанрах» і що на його основі побудовано низку художніх творів, зокрема роман Льюїса Керролла «Аліса в країні чудес» [3, с. 453].

Отже, гра слів може бути розглянута як багаторівневе явище, що виконує як естетичну функцію (створення гумору, іронії), так і структурну, оскільки бере участь у формуванні сюжетної динаміки та художньої цілісності тексту. Для перекладача це означає необхідність одночасного врахування семантичного, фонетичного та культурного аспектів вислову, що ускладнює пошук еквівалентів у мові перекладу.

У сучасному перекладознавстві існують різні підходи до класифікації стратегій і прийомів, що застосовуються при відтворенні цього засобу. Одну з найповніших типологій запропонували О. Куца та М. Голик, які, спираючись на аналіз способів репрезентації комічного, поділяють перекладацькі рішення на три основні групи.

Перша група охоплює випадки, коли гра слів у перекладі перетворюється на не гру слів (гра слів → не гра слів). Це може відбуватися:

- зі втратою комічного ефекту, коли перекладач або змінює початкову фразу на іншу, або подає її буквальним перекладом без мовної гри;

- зі збереженням комічного ефекту, коли гра слів замінюється іншим риторичним засобом (наприклад, іронією, алітерацією чи метафорою), що виконує подібну стилістичну функцію.

Друга група стратегій охоплює ситуації, коли гра слів відтворюється грою слів (гра слів → гра слів). Тут можливі два підвиди:

- коли тип гри слів у перекладі збігається з оригіналом – це може бути або ідентична гра слів, що повністю повторює механізм мовної гри, або альтернативна гра слів, створена перекладачем на основі іншого лексичного матеріалу, але з подібним ефектом;
- коли тип гри слів змінюється, тобто перекладач застосовує інший вид мовної гри (наприклад, замість омонімії – паронімію чи риму), щоб досягти еквівалентного комічного результату [4, с. 215].

Одним із найвідоміших прикладів гри слів у романі «*Alice's Adventures in Wonderland*» є епізод розмови Аліси з Мишею, у якому автор навмисно обіграє омонімію слів “*tale*” – ‘історія’, ‘оповідь’ і “*tail*” – ‘хвіст’. Комічний ефект виникає завдяки фонетичній тотожності цих двох слів і непорозумінню між персонажами: Миша говорить про «довгу й сумну історію» (“*a long and a sad tale*”), тоді як Аліса сприймає це буквально – як «довгий хвіст». Таким чином, основа гри слів – омофони, збіг звукової форми та розбіжність значень, що створює ефект подвійного прочитання вислову.

У перекладі Валентина Корнієнка спостерігаємо спробу компенсувати фонетичний збіг за допомогою іншого мовного прийому – зміни фрази та введення каламбуру на рівні вимови. Перекладач передає мишину фразу як «*моя історія, хвакт звісний, довга і сумна*», акцентуючи специфічну вимову слова факт як «*хвакт*». Це дозволяє створити звукову гру, що частково зберігає комічний ефект, але зміщує його у бік паронімії та фонетичного викривлення. Отже, за класифікацією О. Куцої та М. Голик, цей випадок можна віднести до типу гра слів → гра слів, причому тип гри змінено на інший: англійська омонімія передана через фонетичну гру у цільовій мові. Комічний ефект при цьому збережено, хоч і в модифікованій формі.

У перекладі Галини Бушиної спостерігаємо іншу стратегію – гра слів → не гра слів зі збереженням комічного ефекту. Перекладачка відмовляється від буквального відтворення омонімії і переносить гру на

рівень смислового контрасту між словами «кінець» і «хвіст»: *«Але кінець такий довгий і сумний!» /«У вас справді довгий кінець»*. У цьому випадку відбувається семантична адаптація, яка відтворює ситуацію непорозуміння між персонажами, але без прямої звукової гри. Комічний ефект зберігається завдяки контексту й образній паралелі, проте форма мовної гри змінюється.

Наступний приклад демонструє інший тип гри слів – гру на основі повних омонімів: *well* ‘криниця’ і *well* ‘добре’, що у сцені чаювання створює додатковий комічний ефект. У діалозі Сонька (Dormouse) з Алісою після фрази *«It was a treacle-well»* ‘це була паточна криниця’ Аліса перепитує, чому сестри жили на дні криниці. Сонько відповідає: *«Of course they were, well in»*, — фразою, яку можна тлумачити і як *«Авжеж, вони були в самісінькому колодязі»*, і як *«Так, вони були добре всередині»*.

Комічний ефект ґрунтується на подвійному значенні омоніма *well*, який поєднує буквальне та розмовне значення. Таке накладання сенсів створює ефект абсурду, типовий для гумору Керролла, коли слово водночас функціонує у двох семантичних площинах.

У перекладі Валентина Корнієнка цей фрагмент відтворено без прямої омонімії, але за допомогою компенсації в інших частинах тексту. Перекладач вживає низку каламбурів на кшталт *«лизучи – лежачи – лизнуть меляси, поточить ляси, та й малюють вихиляси»*.

Тут реалізовано паронімію та звукову гру, що зберігають ігровий характер оригіналу, хоч і зміщують фокус з омонімії *well* на інші мовні механізми. Такий прийом відповідає типу гра слів → гра слів із заміною типу, оскільки первинна англійська гра замінена фонетичною та римованою грою у мові перекладу. Комічний ефект збережено за рахунок ритмічності, алітерації та народного колориту.

У перекладі Галини Бушиної жарт зі словом *well* передано буквально:

« – Але ж вони були в самому колодязі. – Ну звичайно, – промовив Вовчок, – ще й як глибоко».

Тут перекладачка відмовляється від гри слів і використовує звичайне значення вислову, прибираючи двозначність. Однак частково комічність збережено через інтонаційний контраст і логічну надмірність (відповідь, яка водночас очевидна і безглузда). Така стратегія належить до

типу гра слів → не гра слів зі збереженням комічного ефекту, оскільки мовна гра компенсується ситуативним гумором і тональністю діалогу.

Отже, гра слів у творі Льюїса Керролла «Аліса у Дивокраї» виконує не лише естетичну, а й структурну функцію, будуючи комічний ефект і підтримуючи логіку абсурду, властиву авторському стилю. Її відтворення у перекладі потребує поєднання мовної інтуїції та креативного підходу, оскільки пряма передача омонімії чи полісемії часто неможлива через відмінності мовних систем.

Аналіз перекладів В. Корнієнка та Г. Бушиної показав, що перекладачі обирають різні стратегії: В. Корнієнко тяжіє до творчої компенсації, замінюючи англійські ігри слів фонетичною та римованою грою, тоді як Г. Бушина надає перевагу смисловій точності та природності вислову. Обидва підходи демонструють прагнення зберегти комічний ефект і відтворити дух оригіналу, підтверджуючи, що переклад гри слів є не стільки технічною, скільки інтерпретаційною та творчою задачею перекладача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Керрол Л. Аліса в Країні Див / пер. з англ. В. Корнієнко. К.: «АБАБА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2001. 129 с.
2. Керрол Л. Аліса в країні чудес / пер. з англ. Г. Бушина. Київ: Рад. письменник, 1960. 245 с.
3. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 624 с.
4. Куца О., Голик М. Шляхи перекладу гри слів як засобу репрезентації комічного. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Т. 1. № 54. С. 213–220. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/54-1-31> (дата звернення: 26.10.2025).
5. Carroll L. Alice's Adventures in Wonderland. London: Macmillan and Co., 1869. 192 p. URL: <https://www.bodleian.ox.ac.uk/> (date of access: 26.10.2025).
6. Delabastita D. Wordplay and translation: special issue of 'the translator' 2/2 1996. Taylor & Francis Group, 2016.

Куценко Д.В.

здобувачка ступеня в/о «магістр»

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Загнідко А. П.

доктор філологічних наук, професор

професор кафедри загального та приклад. мовознавства і

слов'янської філології

м. Вінниця, Україна

СПЕЦИФІКА АВТОМАТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ ЗООНОМІНАТИВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ: ПРОБЛЕМИ РОЗПІЗНАВАННЯ ТА АДАПТАЦІЇ ЗНАЧЕННЯ

У сучасних умовах стрімкої цифровізації та активного розвитку мовних технологій питання ефективності автоматичного перекладу посідає центральне місце в лінгвістичних дослідженнях. Зростання залежності від машинного та автоматизованого перекладу зумовлене необхідністю максимально точного передавання значення, стилю та культурного підтексту висловлювань, серед яких фразеологізми вирізняються особливою складністю. Ці стійкі вирази акумулюють національний світогляд, історичний досвід і культурні норми, тому їх буквальне трактування машинними системами нерідко спричиняє викривлення сенсу або небажані комічні ефекти. Найбільшою мірою це стосується зоонімінативних фразеологізмів — мовних одиниць, що містять назви тварин і ґрунтуються на багатоплановій образності.

Такі фразеологізми несуть не лише лексичну інформацію, а й виразні конотативні відтінки. Наприклад, англійський вираз “a wolf in sheep’s clothing” («вовк в овечій шкурі») передає ідею прихованої загрози або обману, і хоча український відповідник зберігає загальний образ, оцінне забарвлення може змінюватися залежно від контексту. Вираз “as sly as a fox” («хитрий як лис») також демонструє, що певні тваринні образи є універсальними, але межі їх значення не завжди збігаються між різними мовами. Саме такі нюанси утруднюють автоматичний переклад, оскільки алгоритми часто не здатні коректно розпізнавати культурно навантажену образність і схильні передавати вислови буквально.

Зоономінативні фразеологізми базуються на давніх уявленнях людей про тварин, сформованих під впливом фольклору, міфологічних сюжетів та спостережень за поведінкою у природі. У цих висловах зашифровані суспільні та психологічні характеристики, що проєктуються на людську поведінку: собака уособлює вірність або приниження, кіт — незалежність чи хитрість, лисиця — проникливість, вовк — жорсткість, віслик — впертість, а баран — покірність. Сенси таких фразеологізмів набагато ширший за буквальне значення їх складників. Як зазначає Н. Венжинович, фразеологія зберігає культурний код нації, адже в ній відображені колективні форми мислення, традиції та емоційні реакції. Отже, переклад таких одиниць вимагає глибинної культурної інтерпретації, а не лише лексичної відповідності.

У працях, присвячених автоматичному перекладу, підкреслюється, що алгоритми Machine Translation (MT) особливо вразливі у роботі з фразеологією. Нейронні або статистичні моделі здебільшого орієнтовані на синтаксичні та лексичні закономірності, залишаючи поза увагою прагматичні та культурні чинники. Саме тому, зіткнувшись зі стійким висловом, система часто механічно перекладає складники, ігноруючи ідіоматичну сутність. Наприклад, “to let the cat out of the bag” нерідко відтворюється як «випустити kota з мішка», хоча реальний смисл — «розкрити таємницю». Подібні помилки свідчать про труднощі машин у відчитуванні метафоричних відношень та прихованих значень.

Разом із тим, поступ технологій не стоїть на місці. Новітні системи, такі як DeepL та Google Neural Machine Translation, завдяки аналізу контексту демонструють значно вищу точність, зберігаючи природність мовлення. Проте навіть ці інструменти стикаються з обмеженнями, коли йдеться про вислови, що мають виразне національно-культурне підґрунтя. Так, англійське “a black sheep” відповідає українському “біла ворона”, але буквальні відповідники не передають образної сутності.

Щоб зменшити частоту таких хиб, у професійній перекладацькій діяльності активно застосовуються CAT-інструменти (SDL Trados, MemoQ, Wordfast). Вони дають змогу поєднувати машинний аналіз із людським контролем, а також спираються на глосарії — спеціальні електронні бази термінів і фразеологізмів. Для зоономінативних

фразеологізмів такі глосарії особливо корисні, оскільки дають змогу підтримувати сталі традиційні відповідники й уникати дослівності.

Додатковим напрямом удосконалення перекладу є використання *Qui-*інструментів — програм, які автоматично перевіряють смислову коректність та логічний зв'язок перекладеного тексту. Вони здатні розпізнавати фразеологізми, знаходити їх у базах даних і пропонувати оптимальні варіанти перекладу. Поєднання глосаріїв із контекстним аналізом і штучним інтелектом створює багаторівневу систему, що дозволяє підвищити семантичну та культурну точність перекладу.

Наукові спостереження свідчать, що навіть найпросунутіші моделі машинного перекладу мають труднощі з відтворенням конотативно та культурно навантажених фразеологізмів. Це пов'язано з відсутністю універсальних ідіоматичних еквівалентів у різних мовах та специфікою метафоричних моделей. Наприклад, англійський вислів “when pigs fly” зовсім не кореспондує буквальному значенню, а українським відповідником йому буде «коли рак свисне», проте автоматичні системи рідко встановлюють таку відповідність самостійно. Тому важливо, щоб у процесі розвитку перекладацьких технологій дедалі активніше враховувалися культурні асоціації та семантичні зв'язки.

Отже, автоматичний переклад зономінативних фразеологізмів включає комплекс лінгвістичних, технологічних і культурних аспектів. Підвищення його ефективності можливе за умови інтеграції різних методів: використання пам'яті перекладу й глосаріїв, впровадження систем контролю якості, створення корпусів фразеологічних одиниць і застосування штучного інтелекту для аналізу прихованих смислів. Такий підхід допоможе уникнути дослівних помилок та забезпечити точніше відтворення національно-культурної специфіки. Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка систем, здатних не тільки перекладати, а й пояснювати особливості семантичних відповідників у різних мовах, що відкриває шлях до нової якості перекладу — змістовної, культурної та естетичної.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Венжинович, Н. *Фразеологічна картина світу як відображення національного менталітету*. Львів: Світ, 2020.
2. Koehn, P. *Neural Machine Translation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020.
3. Maslova, T. S. *Linguocultural aspects of phraseology and national identity*. Kyiv: Logos, 2019.
4. Shmyh, O. *Автоматизований переклад у системі сучасної лінгвістики*. Київ: НаУКМА, 2021.
5. Vasylykivska, L. *Фразеологізми у контексті міжкультурної комунікації: когнітивно-семантичний аспект*. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2022.

Оренчак Ольга
кандидатка філологічних наук, доцент кафедри
романо-германської філології та MBIM,
Кравченко Марія
здобувачка 3 курсу спеціальності B11 «Філологія»
факультету іноземних мов, медіа та психології
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна

КОНЦЕПТ «ENGLISHMAN» В АНГЛІЙСЬКОМУ ДЕТЕКТИВНОМУ РОМАНІ АГАТИ КРІСТІ

Концепт “англієць” (Englishman) у детективній прозі Агати Крісті становить складний багаторівневий образ, що поєднує культурні, етичні та психологічні характеристики британського суспільства. Цей концепт не лише описує тип поведінки чи характер героя, а й відображає цілісну систему національних цінностей, яка у творах А. Крісті стає фоном для розгортання кримінальної інтриги. Англієць – це не просто мешканець певної країни, а втілення розуму, витримки, морального порядку та логічної дисципліни, на яких тримається увесь детективний світ письменниці. Як зазначає Белова О.В., «англієць у детективній прозі – це не лише герой, а символ моральної стабільності» [1, с. 47].

Детектив як жанр взагалі неможливий без віри у силу розуму, логіки й морального закону. Агата Крісті використовує концепт англійця для утвердження цих цінностей, адже саме англійська культура першої половини ХХ століття асоціювалася з поняттями стабільності, порядку та справедливості. Її герої живуть у світі, де злочин є відхиленням від моральної норми, а розслідування – способом повернення до гармонії. «У кожній загадці Крісті мораль завжди стоїть вище за інтелект, а розум слугує засобом для відновлення справедливості» [2, с. 103]. Таким чином, детективна інтрига стає символом боротьби розуму проти хаосу, моралі – проти зла, а англієць – носієм цього гармонійного ідеалу.

Рациональність англійця у романах Крісті проявляється в усьому: у манері мислення, поведінці, мові, навіть у ставленні до часу. Герої вміють планувати, аналізувати, робити висновки, не піддаються емоціям і діють

логічно навіть у кризових ситуаціях. Така раціональність не є холодною беземоційністю, а радше культурною дисципліною, що дозволяє контролювати хаос реальності. Як зазначає І. Мельник, «англієць живе за принципом логічної послідовності у всьому – від думки до вчинку» [4, с. 74]. Така поведінка споріднена з британським менталітетом англійця, який завжди тяжів до самоконтролю, поміркованості та впевненості у власних діях.

Водночас концепт “англієць” у творах Крісті не позбавлений морального виміру. Типовий англієць – це людина честі, яка цінує справедливість, повагу до закону, чесність у словах і вчинках. Навіть коли персонажі помиляються, вони намагаються виправити ситуацію, діючи відповідно до внутрішнього етичного кодексу. «Мораль у романах Крісті не нав’язується, а природно розкривається через поведінку героїв» [2, с. 104]. Відновлення справедливості – основна мета будь-якого розслідування, і саме через це детектив набуває не лише пізнавального, а й морального змісту. Повернення до порядку в кінці історії є актом морального очищення – і для героїв, і для читача.

Простір, в якому діють англійці, теж несе символічне навантаження. Англійський дім, село, маєток або пансіонат – це своєрідна мікромодель суспільства. Тут панує порядок, етикет, ввічливість, чітко вибудовані соціальні ролі. Злочин у такому середовищі є не лише порушенням закону, а й руйнуванням моральної гармонії. Розслідування відновлює цю гармонію, утверджуючи віру у те, що розум і справедливість завжди перемагають. Саме тому багато романів Агати Крісті відбуваються в замкнених просторах – у маєтках, у поїздах, на кораблях чи островах, де англійська спільнота постає як замкнена система моральних координат. Як зазначає М. Прістман, «у замкненому просторі людина показує своє справжнє обличчя» [6, с. 145].

Особливу роль у формуванні образу англійця відіграє мова. Мовна поведінка персонажів у романах А. Крісті – це не просто засіб комунікації, а прояв етичних і культурних норм. Ввічливість, непрямі висловлювання, самоіронія, делікатність – це те, що відрізняє англійську манеру говорити від інших. Через діалоги письменника демонструє культурний код, де навіть звичайне «How do you do?» містить соціальний і моральний

підтекст. Мова є віддзеркаленням внутрішнього порядку, якого англієць дотримується у всіх сферах життя.

Інтерес викликає й гендерний аспект концепту. Якщо Еркюль Пуаро втілює логіку, інтелектуальну методичність і науковий підхід, то міс Марпл уособлює жіночий варіант англійської мудрості – інтуїтивну проникливість, моральну чистоту, глибоке знання людської природи. Обидва герої, попри відмінності, втілюють спільні риси англійської культури: повагу до моралі, інтелектуальну незалежність, здатність до спостереження і логічного висновку. Як каже міс Марпл: *«Люди всюди однакові — тільки обставини різні»* [6, с. 152]. Ці образи показують, що “англійськість” – це не питання статі, а питання внутрішньої культури.

Контраст між англієцями та іноземцями у творах Крісті допомагає підкреслити особливості англійського характеру. Іноземці часто зображені емоційнішими, непередбачуваними, схильними до пристрастей, тоді як англієць – спокійні, розважливі, логічні. Навіть сам Пуаро, будучи бельгійцем, у процесі розслідувань виявляє риси, які наближають його до англійського типу – прагнення до порядку, інтелектуальної дисципліни та моральної чіткості.

Не менш важливим є класовий вимір цього концепту. У романах Крісті англієць переважно належать до середнього та вищого класу, що визначає їхню вихованість, манери, звички. Водночас письменниця показує, що навіть у цьому колі існують людські слабкості – за фасадом ввічливості можуть ховатися жадібність, ревності, страх чи лицемірство. Типовий англієць у романах Крісті — це людина, що балансує між моральним і людським. Саме ці суперечності роблять персонажів живими та дозволяють через них досліджувати межі між моральною нормою та порушенням.

Таким чином, концепт “Englishman” у детективній прозі Агати Крісті є не лише національним образом, а й універсальним символом порядку, логіки та моральної стійкості. Через своїх героїв авторка вибудовує модель світу, де злочин – це тимчасове порушення гармонії, а розум і мораль – механізми її відновлення. Англієць у цьому контексті виступає не як герой-завойовник, а як мислитель, що намагається зрозуміти світ через інтелект і етичні принципи.

Концепт “англієць” у творчості Агати Крісті можна трактувати як художнє втілення британського культурного міфу ХХ століття – міфу про стабільність, порядок і моральну силу особистості. Його аналіз дозволяє глибше зрозуміти не лише поетику детективу, а й соціально-культурний контекст епохи. Перспективним напрямом подальших досліджень є порівняння цього концепту з образом “європейця” або “американця” у детективах інших авторів, що дає можливість простежити, як національний характер формує жанрову специфіку і моральну структуру твору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Белова, О. В. Національний характер британців у художній літературі ХХ століття. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія, 2019. С. 45–52.
2. Горбач, Н. Мораль та справедливість у романах Агати Крісті. Філологічні обрії. 2021. С. 101–106.
3. Коваленко, М. Типові риси англійського характеру у творах Агати Крісті. Молодий вчений. 2020. С. 134–138.
4. Мельник, І. Концепт “англієць” у мовній картині світу. Філологічні студії. 2020. С. 72–78.
5. Оренчак, О. О. Концептосфера англійського детективного дискурсу. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні підходи до формування багатомовної та полікультурної компетенції в умовах викликів сьогодення». Одеса, 2023. С. 105-110.
6. Priestman, M. The Cambridge Companion to Crime Fiction. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 312 p.

Оренчак Ольга
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
романо-германської філології та МВІМ,
Щетина Александра
магістрантка факультету іноземних мов, медіа та
психології
Міжнародний університет
м.Одеса, Україна

ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД: ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

***Анотація.** У статті досліджується психолінгвістичний аспект художнього перекладу, що поєднує знання з лінгвістики, психології та когнітивних наук. Аналізуються ключові механізми мовленнєвої діяльності перекладача. Визначені та охарактеризовані психолінгвістичні труднощі перекладу. Проаналізовано методи психолінгвістичних досліджень. Робиться висновок, що в художньому перекладі успіх залежить від уміння перекладача відтворити авторський стиль, емоційне навантаження та культурні конотації.*

***Ключові слова:** психолінгвістика, художній переклад, перекладач, експериментальні методи дослідження.*

Постановка проблеми. У сучасному науковому просторі спостерігається зближення двох дисциплін – перекладу та психолінгвістики. На нашу думку, це цілком логічно, оскільки переклад, особливо художнього тексту, є складною когнітивною діяльністю. Він вимагає розуміння того, як функціонують психологічні механізми мовлення. Проте, незважаючи на значний обсяг досліджень у перекладознавстві, багато аспектів взаємодії психолінгвістики та перекладу залишаються недостатньо вивченими.

Мета нашої статті полягає в аналізі психолінгвістичних механізмів, які лежать в основі перекладу художніх текстів, та визначенні когнітивних процесів перекладу, що впливають на точність, стиль та емоційне відтворення оригінального тексту.

Виклад основного матеріалу. У сучасному мовознавстві переклад

та психолінгвістика розглядаються не як окремі дисципліни, а як взаємопов'язані галузі знань, які знаходяться у тісному методологічному та практичному взаємозв'язку. Переклад, як складна форма мовленнєвої діяльності, ґрунтується не лише на знаннях мовних систем, а й на глибокому усвідомленні когнітивних, психологічних і нейропсихологічних механізмів, які досліджує психолінгвістика.

Вперше термін «психолінгвістика» у вітчизняній лінгвістиці використав Н. Пронко у статті «Мова і психолінгвістика» у 1946 році, проте лише у 1953 р. це поняття набуло наукового статусу. Наразі існує багато визначень психолінгвістики. Перше з них належить Чарльзу Е. Осгуду (Charles E. Osgood): «Психолінгвістика – це одна з дисциплін, що вивчає людську комунікацію, та безпосередньо концентрується на аналізі кодування та декодування мовлення» [8, с.4]. Дослідник вперше зацентрував увагу на механізмах породження і сприйняття мовленнєвої діяльності.

Інше визначення запропонувала О. О. Селіванова: «Психолінгвістика визначається нами як маргінальна галузь лінгвістики, спрямована на дослідження розвитку й застосування мовленнєвої здатності як психічного феномена, її реалізації в механізмах породження та сприйняття мовлення у проекції на психічну діяльність людини в її соціально-культурній взаємодії та кодову систему мови» [3, с.188].

Іншими словами, психолінгвістика – це міждисциплінарна наукова галузь, що досліджує взаємозв'язок між мовою та психологічними процесами діяльності людини. Її головна мета полягає у виявленні когнітивних, нейропсихологічних та соціальних механізмів, які лежать в основі процесів сприйняття, осмислення, збереження та відтворення мовної інформації.

За Л. В. Засекіною та С. В. Засекіним, «психолінгвістика – це наука про мовленнєву діяльність людей у психологічних та лінгвістичних аспектах, зокрема експериментальне дослідження психічної діяльності суб'єкта в засвоєнні та використанні мови як організованої та автономної системи. Адже значення будь-якого знаку полягає, насамперед, в активізації когнітивних процесів індивіда» [1, с.8].

Спираючись на це визначення, можна припустити, що експериментальне дослідження психічної діяльності людини має особливе

значення, оскільки завдяки цим дослідженням можна вивчати та аналізувати внутрішні механізми, які активуються під час мовленнєвої діяльності.

До науковців, чиї праці стали основою для формування теоретичних засад психолінгвістики, належать:

- Олександр Потебня – досліджував взаємозв'язок мови та мислення;
- Олександр Лурія – вивчав нейропсихологічні механізми мовлення та його порушення;
- Роман Якобсон – аналізував функції мови та визначив види перекладу;
- Ноам Хомський – розробив теорію вродженої універсальної граматики;
- Джордж Міллер – один із засновників когнітивної психології, який досліджував пам'ять і комунікацію;
- Ерік Леннеберг – вивчав біологічні основи мови та сформував гіпотезу критичного періоду її засвоєння;
- Жан Піаже – спостерігав за розвитком інтелекту і мови у дітей.

На основі праць численних науковців психолінгвістика сформувалася як міждисциплінарна галузь, яка поєднує методи лінгвістики, психології та когнітивних наук.

Психолінгвістичні дослідження зосереджені на вивченні внутрішніх когнітивних процесів, які лежать в основі сприйняття, осмислення, запам'ятовування та відтворення мовлення. У перекладацькій діяльності ці процеси набувають особливого значення, оскільки суб'єкт перекладу повинен одночасно функціонувати в двох мовних середовищах. Це вимагає від нього постійного переключення мовних кодів, утримання в оперативній пам'яті змістових та стилістичних характеристик вихідного тексту, його детального аналізу, і, зрештою, формування адекватного тексту цільовою мовою.

У процесі перекладу перекладач не тільки ідентифікує лексичні та граматичні одиниці, а й осмислює глибинний зміст повідомлення, визначає його комунікативну мету, виявляє приховані конотації та

культурні символи. Це потребує залучення не лише мовної, а й емоційної, соціальної та прагматичної компетенцій, які також є об'єктами психолінгвістичних досліджень.

Одним із фундаментальних концептів, який поєднує переклад і психолінгвістику, є процес обробки мовної інформації. Цей процес передбачає, що перекладач проходить через послідовність складних ментальних етапів: сприйняття вихідного тексту (аудіального чи візуального), його декодування, когнітивна обробка та повторне кодування з подальшим відтворенням у формі цільового мовлення. Такий процес відбувається згідно з етапами, які описані у класичних моделях мовної діяльності в психолінгвістиці, зокрема моделі Левелта (1989), яка описує етапи концептуалізації, формулювання та артикуляції.

Ефективна реалізація цих ментальних етапів неможлива без злагодженої роботи ключових когнітивних механізмів – пам'яті та уваги. Вони є головними компонентами, які визначають якість та швидкість перекладу. Пам'ять у перекладацькій діяльності функціонує на різних рівнях:

- Оперативна (короткочасна) пам'ять. Як зазначає Алан Д. Бадделі (Baddeley, A. D.), «оперативна пам'ять – це система для тимчасового зберігання та опрацювання інформації під час виконання різноманітних когнітивних завдань, таких як розуміння, навчання та мислення» [6, с.34]. Тобто, це тимчасове сховище, де перекладач утримує фрагменти інформації (словосполучення, фрази) з вихідного тексту до моменту їхнього повного осмислення та відтворення. Її ефективність критично важлива під час усного перекладу, особливо синхронного, де потрібно запам'ятати значний обсяг мовленнєвого потоку.

- Довготривала пам'ять. Р. Аткинсон (Richard Atkinson) та Р. Шифрін (Richard Shiffrin) описали її так: «Довготривала пам'ять – це постійне сховище інформації, яка переноситься з короткочасної пам'яті» [5, с.91]. Вона зберігає всі знання перекладача. Включає в себе мовну пам'ять, яка містить словниковий запас, граматичні правила та стилістичні засоби обох мов. Також вона зберігає концептуальні знання – інформацію про культурні реалії, історичні події, наукові терміни, що дозволяють перекладачу правильно інтерпретувати зміст тексту.

Увага дозволяє концентруватися на ключових елементах й усунути

зайві. У складних ситуаціях, як-от синхронний переклад, розподілена увага є надважливою, оскільки вона дозволяє одночасно слухати, аналізувати та відтворювати мовлення, не втрачаючи логічної цілісності.

Водночас, психолінгвістика допомагає пояснити типові труднощі, які трапляються при перекладі та не пов'язані з рівнем володіння мовою. Ці явища є наслідком складних когнітивних механізмів і обмежень, які існують у свідомості. Серед них – інтерференція (вплив рідної мови на переклад), контамінація (несвідоме змішування мовних одиниць із різних мов), автоматизм мовлення, когнітивне перенавантаження та обмеженість робочої пам'яті. Всі ці явища можуть впливати на вибір правильних слів і побудову речень, а психолінгвістичні експерименти допомагають вивчити ці явища та розробити методики для їх подолання.

Крім того, білінгвізм як явище є ще одним доказом нерозривного зв'язку між перекладом та психолінгвістикою. Він демонструє, як певні когнітивні механізми адаптуються та вдосконалюються внаслідок постійного контакту з двома мовними системами. Білінгвальні перекладачі демонструють когнітивну гнучкість, здатність до швидкого перемикавання мовних кодів та ефективного розпізнавання багатозначності мовних одиниць, котрі є ключовими для успішної перекладацької діяльності. Ці здібності набуваються та відточуються завдяки регулярній взаємодії з різними мовними структурами та культурними контекстами.

Дослідження нейрокогнітивних процесів підтверджують цей взаємозв'язок на емпіричному рівні. Застосування сучасних методів психолінгвістичних досліджень дозволяє вивчити мозкову активність під час перекладу. Крім того, ці експериментальні методики дають змогу дослідити вплив емоційного стану, мовного контексту та настанов на обробку мовного матеріалу, що є ключовим для розуміння міжіндивідуальних відмінностей у перекладацькому процесі. Для емпіричного вивчення когнітивних механізмів перекладу застосовуються різноманітні унікальні методи, наприклад:

- Асоціативний експеримент. Вперше був використаний Френсісом Гальтоном, а значний внесок здійснили Вільгельм Вундт та Карл Густав Юнг. Цей експеримент допомагає виявити, які асоціації виникають у перекладача при сприйнятті певного слова чи фрази. Аналіз асоціативних відповідей респондентів дозволяє відтворити процес вибору еквівалента в

мові перекладу та зрозуміти механізм семантичного та концептуального переходів.

- Корпусний підхід. Систематичний аналіз великих масивів оцифрованих текстів (корпусів), які зібрані та структуровані за певними принципами. Допомагає виявити закономірності вживання мовних одиниць, знаходити типові трансформації та відповідники. А також дає змогу виявити, як перекладач уникає повторів, спрощує синтаксичні конструкції та додає пояснення. Як зазначає Мона Бейкер (Mona Baker), «великі корпуси надають теоретикам перекладу унікальну можливість спостерігати за об'єктом свого дослідження та з'ясовувати, що саме вирізняє його від інших об'єктів вивчення – таких як мова загалом чи будь-який інший вид культурної взаємодії» [7, с.235].

- Eye – tracking. Пропонується для ефективного усного перекладу. Спостерігання за рухом очей та констатування даних про фіксацію погляду і переміщення очей під час питання. Аналізуючи як довго перекладач затримує погляд на певних словах чи виразах, можна оцінити рівень когнітивного навантаження. Метод зародився наприкінці XIX століття, коли Луї Еміль Жаваль (Louis Émile Javal) вперше помітив феномени саккади та фіксації під час читання. Подальший розвиток був пов'язаний зі створенням апаратного забезпечення: Едмунд Г'юї (Edmund Huey) у 1908 році розробив перший пристрій для фіксації рухів очей, а Гай Басвелл (Guy Buswell) у 1937 році вдосконалив його, застосувавши світлові промені для запису цих рухів. А у 1950-1960 роках праця Альфреда Ярбуса (A. L. Yarbus) довела, що рух очей залежить від інтересу та когнітивного завдання.

- Електроенцефалографія (ЕЕГ). Вимірює електричну активність мозку і фіксує часові параметри когнітивних процесів пов'язаних із мовленням, сприйняттям і перекладом. За допомогою ЕЕГ можна виявити моменти напруження (наприклад, при зіткненні з невідомим словом) та з'ясувати, скільки часу мозок витрачає на їх вирішення. Виникла ЕЕГ завдяки роботам Володимира Правдича-Немінського, який у 1913 році вперше зареєстрував електричну активність мозку тварини. Пізніше, у 1924 році, Ганс Бергер (Hans Berger) застосував ЕЕГ на людині і довів, що мозкові сигнали залежать від свідомості та уваги.

- Функціональна магнітно-резонансна томографія (fMRI). Була

розроблена у 1990 році японським дослідником Сейдзі Огавою (Seiji Ogawa). Вона візуалізує активність різних ділянок мозку під час мовленнєвої діяльності або під час перекладу різних завдань. Дослідження підтвердили, що у перекладачів активуються окремі зони мозку, які відповідають за контроль уваги, мовне планування та обробку семантики.

Застосування вищезгаданих методів дозволяє говорити про наявність особливої нейрокогнітивної організації у перекладачів. На основі результатів цих досліджень було встановлено, що в людей із високим рівнем перекладацької підготовки активізуються окремі ділянки мозку, на відміну від звичайних білінгвів.

Також ці дослідження підтверджують, що постійне тренування перекладацьких навичок призводить до структурних змін у головному мозку. У професійних перекладачів спостерігається висока активність у ділянках, які пов'язані із виконавчими функціями, а саме у префронтальній корі. Ця ділянка головного мозку відповідає за робочу пам'ять, прийняття рішень та планування, емоційну регуляцію, соціальне пізнання та контроль імпульсів. Це дозволяє їм ефективно перемикаватися між мовами, вирішувати лінгвістичні дослідження та управляти значним обсягом інформації. Окрім того, висока активність також спостерігається у передній поясній корі, яка відповідає за увагу та концентрацію, що забезпечує високу точність перекладу без помилок.

Не менш важливим є розгляд психолінгвістичного аспекту при роботі з художнім текстом. На відміну від технічних чи юридичних текстів, художній переклад вимагає від перекладача відтворення не лише змісту, а й авторського стилю та емоційної палітри твору. Тому психолінгвістичні методи стають незамінними, оскільки вони допомагають відтворити художній образ при перекладі.

Під час перекладу художнього тексту активуються когнітивно-психологічні процеси, які пов'язані не тільки з декодуванням вербальної інформації, а й з передачею художніх засобів – метафор, алюзій, авторських неологізмів тощо. І саме здатність перекладача зрозуміти приховані значення та підтексти визначає якість перекладу художнього твору.

З точки зору психолінгвістики, художній текст сприяє виникненню візуальних, емоційних та асоціативних образів, які формуються на основі

попереднього досвіду та стилю мислення. Це означає, що процес перекладу художнього твору – це когнітивно-творча діяльність, яка поєднує глибокий аналіз оригіналу з його творчим відтворенням у мові перекладу.

Особливу складність становить переклад неперекладної лексики та фразеологізмів. У таких випадках перекладач повинен або знайти еквівалент, або використовувати різноманітні трансформації. Проте зазвичай цей вибір відбувається на основі досвіду (мовної інтуїції), який формується внаслідок багаторічної практики читання чи письма.

Крім того, у художньому тексті часто зустрічаються різні стилістичні засоби: паралелізм, іронія тощо. Переклад цих прийомів вимагає від перекладача гнучкого мислення, оскільки йому доводиться швидко перемикаватися між різними типами мислення, наприклад, логічним (щоб побудувати граматично правильне речення) і образним (щоб передати стиль автора та його художні образи). Саме така когнітивна гнучкість дозволяє перекладачу зберегти не лише зміст, а й художню цілісність.

Висновки. Отже, переклад є складною когнітивною діяльністю. Ефективність цього процесу залежить від злагодженої роботи ключових ментальних механізмів, таких як пам'ять та увага. Дослідження доводять, що регулярна практика формує у професійних перекладачів унікальну нейрокогнітивну організацію. Особливої актуальності психолінгвістичний підхід набуває у сфері художнього перекладу, де від фахівця вимагається здатність не лише передати зміст, а й зберегти емоційну та стилістичну структури тексту. Таким чином, переклад і психолінгвістика взаємопов'язані дисципліни, оскільки ефективне здійснення перекладацької діяльності неможливе без урахування когнітивних та психологічних механізмів, які лежать в основі мовленнєвих процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Засєкіна Л.В., С.В. Засєкін С.В. Вступ до психолінгвістики. Острого, 2002. 167 с.
2. Засєкін С.В. Психолінгвістичні універсалиї перекладу художнього тексту. Монографія. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2012. 272 с.

3. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми. Підручник. Полтава: «Довкілля-К», 2008. 712 с.
4. Фрумкіна А. Л. Психолінгвістика: концепти, мовлення, особистість. Навчальний посібник для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Одеса, 2025. 137 с.
5. Atkinson, R. C., & Shiffrin, R. M. (1968). Human Memory: A Proposed System and Its Control Processes. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0079742108604223>
6. Alan Baddeley. Working Memory. Oxford: Clarendon Press, 1987. 289 p.
7. Mona Baker. Corpus Linguistics and Translation Studies: Implications and Applications. https://corpus.bfsu.edu.cn/Baker_1993_Corpus_Linguistics_Translation_Studies.pdf
8. Osgood C.E. and Sebeok T.A. Psycholinguistics: A Survey of Theory and Research Problems. Bloomington: Indiana University Press, 1965. 307 p.

Summary. *The article investigates the psycholinguistic aspect of literary translation, which combines knowledge from linguistics, psychology, and cognitive sciences. The key mechanisms of the translator's speech activity are analyzed. Psycholinguistic difficulties are identified and characterized. Methods of psycholinguistic research are presented. It is concluded that success in literary translation depends on the translator's ability to reproduce the author's style, emotional load, and cultural connotations.*

Key words: *psycholinguistics, literary translation, the translator, experimental research methods.*

Романець В. М.

к. пед.н., доцент кафедри зарубіжної літератури
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна

БІБЛІЙНІ ОБРАЗИ В ТВОРАХ В. ГЮГО

Вивчаючи творчість Віктора Гюго, ми звернули увагу на значний прошарок імен біблійних героїв, які фігурують у його творах. Зрозуміло, євангельська фігура Ісуса Христа очолює цей ряд, але і інші, зокрема старозаповітні персонажі, широко і різноманітно використані письменником. До останніх узалежнимо образ Йова, героя одноіменної релігійно-філософської поеми, створеної у У-ІУ сторіччі до н.е., який увійшов у світову культуру як праведник, що несправедливо страждає від підступів диявола. Досліджуваний образ Йова у творчій спадщині Віктора Гюго окреслено багатим смисловим наповненням і частотою використання (виявлено 29 згадок імені та 7 згадок Книги). Відповідно до романтичної естетики, Йов для Гюго стає символом страждання, і *страждання* стає домінантною диференціальною ознакою цього біблійного імені, експліковану атрибутами: *виразки, рани, гній*, узятими з біблійного тексту, який оповідає про тяжкі випробування самого Йова.

Слід зазначити, що у художній картині світу Гюго біблійне ім'я Йова несе на собі особливе семантичне навантаження, що включає як загальноновизнаний смисл страждання, так і притаманні тільки стилю автора, індивідуально-авторські конотації, як-от: героїзм, стійкість, відвага, які стають підґрунтям для ще одної диференційної ознаки – *мужність*. Водночас Йов в рецепції Гюго – реальна людина, геній, першорядний розум, двигун цивілізації, і це дає підставу вважати атрибут *геніальність* також його диференційною ознакою. Гюго, який володіє величезною ерудицією, багатющим, майже всеосяжним словником, вводячи біблійного страждальника в художній дискурс, використовує різноманітні стилістичні прийоми: метафори й порівняння, цитату й ремінісценцію, антитезу й аналогію. Безумовно, презентація Книги Йова та імені її героя в художньому та суспільно-публіцистичному дискурсі Віктора Гюго має національно-культурний та особистісний характер,

відтворює світоглядний, когнітивно-пізнавальний, мовленнєвий досвід автора, слугує свідченням високого таланта класика французької літератури.

Як зазначають французькі дослідники, «Іов – це образ безневинної людини, яка бореться в пійтмі і демонструє хибність надто простого тлумачення смислу нещастя. Такою є новизна і своєрідність Книги Іова <...>. Це перехід від спрощених уявлень про те, що добрі будуть винагороджені, а злі покарані, – до роздумів над таємницею зла, яка вища за людське розуміння [5 : 101].

Постає питання про історичність/легендарність самого Йова. «За стародавніми єврейськими переказами, Книгу Йова приписують Мойсею. Мойсей жив в Мідіянській долині <...>, яка межувала з Едемською землею, і тут він міг почути оповідання про Йова від його близьких нащадків. Також сам Йов міг ще жити і особисто розказати Мойсею про свої переживання, давши йому копію своїх родинних записів. <...> Цю книгу можна назвати історичною поемою, тому що книга основана на реальній події» [1 : 249]. Однак є й протилежна думка. Французькі автори біблійного словника «Святе письмо в європейській культурі» вважають, що «це оповідання не належить до історичного жанру (Іова не існувало)» [Іов : 101]. Водночас, крім Книги Йова, у Біблійному кодексі існують ще дві згадки цього героя: у Книзі Пророка Єзекиїля та у Посланні апостола Якова, де Йов розглянутий як історична особа. На Сході вже в давнину існували найживіші перекази про Йова. Такі живі перекази не могли б утворитися, якби образ Йова був цілком вигаданим. Ми впевнені, що в основі Книги Йова лежить історична подія, і героя поетичної й мудрої книги будемо вважати особистістю історичною, негаразди якої подані у художній формі.

Естетика романтизму дозволяє Гюго вважати легендарний й історичний аспекти рівнозначними, до того ж легендарний він уважає не менш істинним для відтворення історії людства. Розглядаючи Біблію як епічний витвір давньої історії, народжений народним генієм, Гюго водночас підносить біблійних героїв до рангу історичних особистостей.

Історичність, реальність біблійного Йова в уяві Віктора Гюго є безсумнівною, і він уводить його ім'я до списку геніїв, першорядних розумів, світових поетів: «*Ce trouble, tous les esprits du premier ordre l'ont.*

Ce trouble est dans Job, dans Eschyle, dans Alighieri. Ce trouble, c'est l'humanite. Sur la terre, il faut que le divin soit humain» [4 : 196].

Відповідно до романтичних поглядів, Йов для Гюго стає символом страждання, трагічної і водночас життєствердної особистості. Людина у мистецтві романтизму завжди трагічна: вона не сприймала дійсність, знаходилася у дисгармонії з собою, вона – бунтар і жертва. На думку філософів і богословів, страждання – це невід’ємний аспект життя людини, різноманітний і багатолікий, інваріант усіх епох і культур. Феномен страждання є одним із ключових елементів образу людини та предметом рефлексії протягом усієї історії людства. І не випадково трагічна доля Йова привернула увагу письменника і, як ми вважаємо, ідея страждання посідає одне з чільних місць у художньому просторі французького романтика. Практично всі позитивні герої романів Гюго – страждальники. Хто від нерозділеного кохання, хто від фізичного каліцтва, хто від несправедливості й жорстокості суспільних відношень... І для письменників XIX століття, з думкою Гюго, страждання – необхідна частина цивілізаційного процесу: *«La fonction des penseurs aujourd'hui est complexe; penser ne suffit plus, il faut aimer. Penser et aimer ne suffit plus, il faut agir; penser, aimer et agir ne suffit plus, il faut souffrir» [4 : 312].*

Закономірно Гюго згадує Йова в антиклерикальній поемі «Папа», у сні понтифіка, де він здійснює добрі справи, серед яких будівництво церкви, покликаної зробити священним це місце, відобразивши біблійні сюжети, з-поміж яких і Йов з жахливими бойовими кінями:

*«...Job, et l'effarement des chevaux de bataille;
Tout ce qui foudroya, tout ce qui rayonna,
Festin de Balthasar et noces de Cana,
Doit faire flamboyer et resplendir les fresques...» [2 : 73].*

Однак, тільки уві сні відбуваються ці прекрасні діяння, і Папа просинається зі словами: «Жахливеє мені вчинилось сновидіння!».

Міркуючи про скороминущу військову славу і духовну славу поетів, що тільки набирає силу після смерті, Гюго звертається до образів Йова, Мольєра, Епікетета: *«Sur le fumier comme Job, sous le baton comme Epictete, sous le mepris comme Moliere, l'esprit reste l'esprit. C'est lui qui dira le dernier mot. <...> cette parole s'allume dans cette ombre, et devient une etoile» [4 : 286].*

Письменник вважає, що серед геніїв, не запламованих багатством і розкішшю, великі поети: *Dynastie peu encombrante d'ailleurs que celle des genies, qui a pour royaume l'exil de Dante, pour palais le cachot de Cervantes, pour liste civile la besace d'Isaïe, pour trone le fumier de Job et pour sceptre le baton d'Homere* [4 : 334].

Про таємну грань мистецтва Гюго розмірковує: «*L'art a, comme l'infini, un Parce que superieur a tous les Pourquoi. <...> c et a Dante pourquoi il coud avec un fil de fer les paupieres des larves du purgatoire, faisant couler de ces coutures on ne sait quels pleurs effroyables*! Job continue de nettoyer sa plaie avec son tesson a son fumier, et Dante passe son chemin. De meme Shakespeare*» [4 : 165].

Гюго нерідко використовує художній прийом порівняння, що відбиває когнітивну операцію з'єднання двох предметів або явищ шляхом їх уподібнення, встановлення аналогій між ними. Таку аналогію з Йовом встановлює письменник, говорячи про якогось середньовічного страждальника, який, сидячи на гної, читав покайні псалми: «*Sur la montagne Sainte-Genevieve une espece de Job du moyen-age chanta pendant trente ans les sept Psaumes de la penitence sur un fumier, au fond d'citerne...*» [3 : 166].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1.Геллей Генрі Г. Український біблійний довідник: короткий біблійний коментар. Канада, Торонто, Онтаріо: Всесвітня християнська місія, 1995.

2.Hugo V. Le Pape. – Paris: Calmann Lévy, (1878). 140 p. [In French].

3.Hugo V. Notre-Dame de Paris. Paris: IMPRIMÉ PAR L'IMPRIMERIE NATIONALE, MDCCCIV. 425 p. URL: https://fr.wikisource.org/wiki/Notre-Dame_de_Paris/Texte_entier [In French].

4.Hugo V. William Shakespeare. Paris: J. Hetzel & Cie [1834]. 340 p. URL: [https://archive.org/details/williamshakespear00hugo/page/n5/mode/2up?q=+agir] [In French]

5.Святе Письмо в європейській культурі. *Біблійний словник*. А. Лангуа, А. Ле Муане, Ф. Спіс, М. Тібо, Р. Требюшон, Д. Фуйу. Іов. Пер. з фр. Київ: Дух і літера, 2004. С. 101-102.

Anna Voronina,
MA student,
School of Humanities and Fine Arts,
VIZJA University (Poland)

Scientific Supervisor:
Yan Kapranov,
Habilitation Doctor (Linguistics),
Professor at the VIZJA University (Poland)

TRANSLANGUAGING STRATEGIES IN POLISH SCHOOLS: CURRENT PRACTICES AND INSIGHTS

Summary

This paper synthesizes evidence on translanguaging in Polish educational settings and proposes a multi-level framework for moving from ad hoc language support to planned, curriculum-embedded pedagogy. Drawing on research across IB schools, mainstream EFL classrooms, preschools, and bilingual subject instruction, we map current practices and teacher beliefs, differentiate between spontaneous and pedagogical translanguaging, and outline design principles for lessons, assessments, and teacher professional learning. We integrate insights from international scholarship on pedagogical translanguaging with Polish-context studies, and we sketch a mixed-methods evaluation design suitable for schools seeking to scale inclusive multilingual practices. The contribution is threefold: (i) an empirically grounded taxonomy of strategies for Polish contexts, (ii) an implementation framework spanning classroom, school, and system levels, and (iii) a pragmatic evaluation toolkit aligned with curriculum goals and metalinguistic development.

Keywords. *Translanguaging; pedagogical translanguaging; Polish schools; EFL; bilingual education; teacher beliefs; formative assessment; inclusive pedagogy*

Translanguaging—the principled, flexible mobilization of learners’ entire linguistic repertoires for learning—has moved from the margins of bilingual education into the pedagogical mainstream. Yet, its uptake in Polish schools

remains uneven. Evidence from international and bilingual (e.g., IB) programs demonstrates that translanguaging can accelerate content learning and enrich metalinguistic awareness when deliberately designed (Romanowski, 2019). In contrast, studies in mainstream EFL classrooms report a pragmatic tolerance for L1 use that rarely crystallizes into systematic, planned pedagogy (Sobkowiak, 2022). Early childhood and bilingual subject instruction settings emphasize the value of translanguaging for meaning-making and building on prior knowledge, while also highlighting the need for structured scaffolds and teacher preparation (Pawliszko, 2022; Moraczewska, 2024). Against this backdrop, we aim to consolidate current Polish-context evidence and formulate a scalable, curriculum-aligned model of pedagogical translanguaging that schools can adopt without compromising their target-language development goals. We ask: (1) What translanguaging practices are prevalent across Polish settings, and how do teachers frame their pedagogical value? (2) How can spontaneous practices be redesigned as lesson-embedded routines that cultivate metalinguistic gains and equitable participation? (3) What assessment and professional-learning structures support sustained implementation in mainstream schools?

We adopt Cenoz and Gorter's notion of *pedagogical translanguaging*, which treats multilingual use not as incidental code-mixing but as intentional design for learning, with planned tasks that leverage learners' repertoires for content mastery and language development (Cenoz & Gorter, 2020, 2021). This perspective resonates with findings from IB schools in Poland, where teachers report using students' home languages to consolidate concepts, pre-teach vocabulary, and connect cultural knowledge to curricular aims (Romanowski, 2019). By contrast, the prevailing pattern in mainstream EFL is a tension between an ideological preference for target-language exclusivity and a pragmatic acceptance of L1 scaffolds, typically unplanned and unassessed (Sobkowiak, 2022). In preschool and bilingual subject instruction, translanguaging emerges as collaborative sense-making: teachers fluidly shift languages to co-construct meaning and align new input with children's prior knowledge, especially in cognitively demanding tasks (Pawliszko, 2022; Moraczewska, 2024). Studies of Polish minority schools abroad underscore the broader social and identity functions of translanguaging and the feasibility of school-level norms that legitimize multilingual practices (Geben & Zelinska,

2021). Across these strands, the challenge is not *whether* translanguaging occurs, but *how* to transform spontaneous, ad hoc language shifts into structured pedagogical moves that are assessable, repeatable, and aligned with curricular standards.

Three patterns recur in the Polish literature. First, teachers in IB and other international programs mobilize multilingual repertoires as a matter of course, often reporting gains in content learning and confidence; nevertheless, explicit lesson architectures and assessment criteria for translanguaging are unevenly developed (Romanowski, 2019). Second, mainstream EFL teachers frequently allow L1 for clarification and behavior management, but seldom integrate cross-linguistic comparison, bilingual output, or metalinguistic reflection as planned learning targets (Sobkowiak, 2022). Third, in preschool and content-and-language integrated instruction (CLIL-like) settings, translanguaging appears most effective when tied to concrete artifacts—such as wordless picture books, science notebooks, and bilingual anchor charts—which mediate meaning and provide a durable record of learning (Pawliszko, 2022; Moraczewska, 2024). Collectively, these findings suggest that the benefits of translanguaging depend less on frequency and more on *design features, including* clear task purposes, explicit language/content objectives, visible products, and feedback cycles that value bilingual resources rather than treating them as remedial crutches (Cenoz & Gorter, 2020, 2021).

Building on the above, we propose a three-tier framework.

We outline a repertoire of *lesson-embedded routines* that teachers can adapt across age groups and subjects.

Before new units, learners co-create bilingual concept maps and glossaries that capture key ideas and cognates/false friends, explicitly noting cross-linguistic form-meaning mappings (Cenoz & Gorter, 2020). These organizers become living documents that are updated throughout the unit. Students first process prompts in their home language(s), then pivot to target-language production, with sentence starters that make the switch visible and assessable; teachers monitor for metalinguistic commentary and strategically recast forms (Sobkowiak, 2022). Short, planned moments that surface cross-linguistic contrasts central to the unit (e.g., aspect, word order, morphology), followed by quick retrieval practice and application to new input/output; these mini-lessons operationalize pedagogical translanguaging beyond “allowing L1.”

Learners produce dual-language definitions, diagrams, or micro-explanations; exit tickets include a metalinguistic reflection line (“What did using both languages help you notice?”), fostering awareness as a learning outcome (Pawliszko, 2022).

Formative assessment should capture both content mastery and metalinguistic development. We propose *rubrics with bilingual criteria*—accuracy/appropriacy in both languages, effective cross-linguistic comparison, and strategic language choice—paired with *bilingual portfolios* that curate artifacts over time. Low-stakes “translation dialogue” tasks can gauge how learners mobilize repertoires to negotiate meaning, which is especially relevant in EFL and CLIL settings (Cenoz & Gorter, 2021; Moraczewska, 2024). Importantly, assessment must remain sensitive to equity: bilingual output is evidence of learning, not a prerequisite; learners may demonstrate understanding in L1 while ramping up L2 production.

Sustainable implementation requires *norms, materials, and PD*. Schools can establish brief *translanguaging guidelines that clarify the rationale*, expectations for routines, and how to report evidence in lesson plans and student records. Resource development—bilingual anchor chart templates, glossary builders, cross-linguistic mini-lesson banks—reduces teacher workload. Professional learning communities can run *micro-cycles* of plan–teach–reflect on translanguaging routines, using short video clips and artifact audits (Romanowski, 2019; Romanowski, 2025). At the system level, curriculum descriptors and inspection rubrics can legitimize translanguaging outcomes (metalinguistic awareness, strategy use) alongside target-language proficiency, mitigating monolingual ideologies that persist in mainstream settings (Sobkowiak, 2022; Geben & Zelinska, 2021).

Teacher ambivalence—valuing target-language immersion yet recognizing L1’s scaffolding power—often reflects training histories and accountability pressures rather than principled rejection of multilingual pedagogy (Sobkowiak, 2022). PD that models *short, high-yield routines*, connects them to curriculum standards, and provides *ready-to-use assessment tools* is more likely to shift practice than abstract exhortations. University-level perspectives indicate that instructors are open to translanguaging when it is tied to clear learning aims and academic literacies, a finding that can inform school-level PD designs (Romanowski, 2025). Moreover, identity-affirming

practices—such as spotlighting students’ linguistic biographies and leveraging community resources—can reframe translanguaging from “permission to use L1” to “recognition of multilingual expertise,” with positive effects on participation and persistence (Geben & Zelinska, 2021; Cenoz & Gorter, 2021).

For schools seeking to evaluate their impact, we propose a pragmatic and ethical mixed-methods design. Quantitatively, teachers track *curricular attainment* (e.g., unit test subscales) and *formative indicators* (rubric scores for bilingual artifacts, frequency of metalinguistic reflections). Qualitatively, classroom observations and brief stimulated-recall interviews capture how routines unfold and how learners experience them. Where feasible, *artifact-centered conversation analysis* of brief transcripts can reveal how translanguaging supports repair, elaboration, and uptake during group work (Pawliszko, 2022; Moraczewska, 2024). The design emphasizes *within-teacher* comparisons (pre- and post-adoption of specific routines) over high-stakes between-school trials, acknowledging the contextual variation and workload constraints typical of Polish schools (Sobkowiak, 2022; Romanowski, 2019).

Based on the reviewed literature, we expect translanguaging routines to yield (i) improved content understanding on near-transfer tasks, (ii) increased participation among emergent bilinguals, and (iii) measurable gains in metalinguistic awareness as captured by reflection prompts and rubric criteria (Cenoz & Gorter, 2020, 2021; Romanowski, 2019; Pawliszko, 2022). Risks include *tokenistic adoption* (adding L1 “moments” without aligning objectives), *uneven expectations* (penalizing bilingual output in summative grading), and *teacher overload* (unsustainable preparation demands). Mitigations involve narrowing down to *two or three core routines* per term, building shared materials, and using concise rubrics that align with existing assessment schedules. For stakeholders concerned about target-language exposure, the proposed model views translanguaging as a *bridge* to richer L2 production, rather than a replacement—an orientation supported by both classroom and tertiary research findings (Sobkowiak, 2022; Romanowski, 2025).

This paper advances pedagogical sciences by translating a robust theoretical construct—translanguaging—into *implementable, assessable* practice for Polish schools. It consolidates dispersed evidence into a coherent design framework, aligns routines with curricular assessment, and specifies PD mechanisms that address known belief-practice gaps. The account is

deliberately *practical without being prescriptive*: it respects school autonomy while providing enough structure to support evaluation and scale. It also indicates how preschools, mainstream EFL, and bilingual subject instruction can share a standard translanguaging toolkit adapted to developmental and disciplinary needs (Pawliszko, 2022; Moraczewska, 2024; Sobkowiak, 2022).

Translanguaging in Poland is at an inflection point: it is both present as pragmatic scaffolding and promising as planned pedagogy. By differentiating spontaneous from pedagogical translanguaging, specifying lesson-level routines and artifacts, embedding formative assessment, and outlining PD and policy levers, we offer a roadmap for mainstream and international schools to strengthen multilingual inclusion without compromising target-language attainment. The framework is anchored in Polish-context research and synchronized with international models, positioning schools to adopt translanguaging not as an exception, but as a routine, evidence-based practice (Cenoz & Gorter, 2020, 2021; Romanowski, 2019, 2025; Sobkowiak, 2022; Pawliszko, 2022; Moraczewska, 2024; Geben & Zelinska, 2021).

REFERENCES

1. Cenoz, J., & Gorter, D. (2020). Teaching English through pedagogical translanguaging. *World Englishes*. <https://doi.org/10.1111/weng.12462>
2. Cenoz, J., & Gorter, D. (2021). *Pedagogical translanguaging. Linguistic Approaches to Bilingualism*. <https://doi.org/10.21832/9781788927383>
3. Geben, K., & Zelinska, M. (2021). Translanguaging in Polish minority schools in Ukraine and Lithuania. *Zeitschrift für Slawistik*, 66, 229–248. <https://doi.org/10.1515/slav-2021-0011>
4. Moraczewska, A. (2024). Pedagogical translanguaging for epistemic inclusion: Scaffolding strategies in bilingual subject instruction in Norway. *International Journal of Applied Linguistics*. <https://doi.org/10.1111/ijal.12661>
5. Pawliszko, J. (2022). Translanguaging in preschools: Evidence from Polish–English bilingual children. *Innovation in Language Learning and Teaching*, 17, 620–635. <https://doi.org/10.1080/17501229.2022.2100400>

6. Romanowski, P. (2019). Translanguaging in the Polish educational context: Lessons learnt from IB schools. *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature*. <https://doi.org/10.5565/REV/JTL3.795>

7. Romanowski, P. (2025). Unfolding university instructors' perspectives on translanguaging practices in English-medium instruction at a Polish university: A qualitative analysis. *RELC Journal*. <https://doi.org/10.1177/00336882251313710>

8. Sobkowiak, P. (2022). Translanguaging practices in the EFL classroom—The Polish context. *Linguistics and Education*. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2022.101020>

Marta Wawrzynów

PhD (Health Sciences),

Assistant Professor at the Faculty of Medicine

University of Alicante (Spain),

Lecturer at DSW University (Poland)

MA student,

School of Humanities and Fine Arts,

VIZJA University (Poland)

Scientific Supervisor:

Yan Kapranov,

Habilitation Doctor (Linguistics),

Professor at the VIZJA University (Poland)

PEDIATRIC JOINT HYPERMOBILITY IN ENGLISH–POLISH CLINICAL COMMUNICATION: CLASSIFICATION, DIAGNOSIS, AND INTERDISCIPLINARY CARE

Summary

This article integrates contemporary pediatric frameworks for joint hypermobility (JH) with a focused English→Polish translation strategy to improve clinical communication and care. We synthesize evidence that pediatric assessment should diverge from adult-oriented norms (e.g.,

*recommended Beighton $\geq 6/9$; caution in assigning hEDS before biological maturity) and that functional descriptors are crucial in early childhood. Building on recent reviews and your proposed scheme, we present a seven-category pediatric taxonomy that makes symptom clusters explicit (e.g., postural instability, auditory processing difficulties, nutritional status) and provides standardized Polish equivalents for core English terms (GJH, HSD, hEDS), plus style guidance on acronyms, eponyms, and register. We argue that consistent EN–PL terminology is not merely linguistic: it affects screening thresholds, referral quality, parent-facing comprehension, and interdisciplinary coordination across pediatrics, physiotherapy, speech-language therapy (logopedia), and clinical nutrition. Worked examples show clinician-facing and parent-facing Polish phrasing, while a compact glossary and “pitfalls and fixes” section address common translation errors (spectrum phrasing, eponyms, fatigue vs. *męczliwość*). The result is a concise, implementable framework for Polish clinical settings that can reduce underdiagnosis, support earlier and individualized interventions, and facilitate continuity of care.*

Keywords

pediatric joint hypermobility; generalized joint hypermobility (GJH); hypermobility spectrum disorders (HSD); hypermobile Ehlers–Danlos syndrome (hEDS); Beighton score; pediatric diagnostic criteria; English–Polish medical translation; terminology standardization; interdisciplinary care; physiotherapy; speech–language therapy (logopedia); clinical nutrition.

Pediatric joint hypermobility (JH) is a common yet underdiagnosed condition, primarily due to developmental variability, heterogeneous presentations, and the frequent application of adult-oriented frameworks in pediatric practice (Tofts et al., 2023; Williams et al., 2024). In Poland, these medical uncertainties are compounded by translation inconsistencies when English terminology and acronyms (e.g., GJH, HSD, hEDS) are introduced into Polish texts without precise, standardized renderings. Inaccurate or unstable terms can impact screening thresholds, referral decisions, and the comprehensibility of information presented to parents. This article integrates (1) contemporary pediatric diagnostic frames and a pragmatic classification capturing early functional manifestations, with (2) a targeted English→Polish (EN→PL) terminology strategy for clinicians, translators, and educators. We

argue that consistent EN–PL mapping and acronym policy are not merely linguistic concerns; they shape intake, triage, and interdisciplinary coordination—especially in pediatrics, where labels such as “hEDS” should often be deferred until biological maturity and where functional descriptions matter for children under five (Tofts et al., 2023; Romeo et al., 2016).

We adopt a preference for Polish primary terms with English in parentheses at first mention, retaining widely used English acronyms for cross-lingual interoperability:

- **Generalized joint hypermobility (GJH)** → *uogólniona nadmierna ruchomość stawów (GJH)* (Clinch et al., 2011; Williams et al., 2024).

- **Hypermobility spectrum disorders (HSD)** → *zaburzenia ze spektrum hipermobilności (HSD)*, parallel to *zaburzenia ze spektrum autyzmu* (Tofts et al., 2023).

- **Hypermobile Ehlers–Danlos syndrome (hEDS)** → *zespół Ehlersa-Danlosa, typ hipermobilny (hEDS)* (Castori, 2017; Gensemer et al., 2021).

- **Physiological hypermobility** → *fizjologiczna hipermobilność (stawowa)* (Williams et al., 2024).

- **Beighton score** → *skala Beightona* (Romeo et al., 2016; Williams et al., 2024).

- Auxiliary clinical terms: *niestabilność posturalna* (postural instability), *czucie głębokie/propriocepcja* (proprioception), *lepkosprężystość tkanek* (tissue viscoelasticity), *płynność błony komórkowej* (cell-membrane fluidity).

Disease names in Polish are lower case except proper names in eponyms, which retain the hyphen and undergo declension (e.g., *Ehlersa-Danlosa*). Acronyms GJH/HSD/hEDS are kept, but Polish expansions appear at first mention. For lay materials, *nadmierna ruchomość stawów* is more transparent than *hipermobilność*, while both are acceptable in clinician-facing documents.

Research indicates that pediatric thresholds and labels should diverge from adult norms. Many authors recommend **Beighton** $\geq 6/9$ for children (Williams et al., 2024), with caution in assigning **hEDS** before maturity (Tofts et al., 2023). Preschool adaptations (e.g., modified maneuvers; pragmatic cut-offs) improve detection in <5-year-olds (Romeo et al., 2016). The epidemiology of generalized laxity underscores population variability and age dependence (Clinch et al., 2011; Baeza-Velasco et al., 2022; Ituen et al., 2023). Even so, adult-oriented classifications can under-represent pediatric functional

burdens—postural instability, proprioceptive deficits, early sensory/auditory processing difficulties, and fatigue—visible in clinical narratives but weakly captured by the Beighton score alone (Tofts et al., 2008; Tofts et al., 2023; Akkaya et al., 2023; Lamari et al., 2024, 2025; Bregou et al., 2025). Measurement properties of tools remain uneven (Juul-Kristensen et al., 2017; Maarj et al., 2021; Quinlan et al., 2025), reinforcing the need for combined structural (range of motion) and functional (stability, endurance, sensory) assessment.

When English guidance is translated, uncritical calques (e.g., *spektrum hipermobilności zaburzeń*) may invert the modifier head and obscure meaning. We recommend *zaburzenia ze spektrum hipermobilności* as the stable rendering for HSD. Similarly, translating *fatigue* as *zmęczenie* vs. *męczliwość* should be genre-sensitive: *męczliwość* often suits clinical notes about reduced tolerance to exertion.

Building on your proposed framework (Wawrzynów, 2025) and pediatric reviews (Tofts et al., 2023; Williams et al., 2024), we present a structured set of Polish labels to standardize clinical documentation and parent-facing materials:

1. **Asymptomatic GJH** → *bezobjawowa uogólniona nadmierna ruchomość stawów (GJH)* (Tofts et al., 2023).

2. **Symptomatic HSD with psychomotor hyperactivity** → *objawowe HSD z nadpobudliwością psychoruchową*.

3. **Symptomatic HSD with early auditory processing difficulties** → *objawowe HSD z wczesnymi trudnościami w przetwarzaniu słuchowym*.

4. **Symptomatic HSD with postural instability (reduced muscular strength)** → *objawowe HSD z niestabilnością posturalną (obniżona siła mięśniowa)*.

5. **Symptomatic HSD with impaired nutritional status** → *objawowe HSD z zaburzonym stanem odżywienia*.

6. **Multisystem symptomatic HSD (without hEDS criteria)** → *wieloukładowe objawowe HSD (bez spełnienia kryteriów hEDS)*.

7. **hEDS/EDS and other connective tissue disorders** → *hEDS/EDS i inne choroby tkanki łącznej*.

This taxonomy makes functional burden explicit, aligning with evidence that pediatric symptoms often span motor control, sensory processing, and endurance rather than gross hypermobility alone (Scheper et al., 2017;

Nicholson et al., 2022; Gensemer et al., 2021). For <3-year-olds, we recommend emphasizing functional descriptors and developmental surveillance over rigid labels (Romeo et al., 2016; Tofts et al., 2023).

Physiotherapy (fizjoterapia). Core stabilization, balance training, graded strengthening, and motor learning approaches remain central, though high-quality pediatric trials are limited (Engelbert et al., 2017; Russek et al., 2019). Polish documentation should avoid literal translations of exercise trademarks and instead specify function (e.g., *ćwiczenia stabilizacji centralnej, równowagi, wzmacnianie mięśni posturalnych i szkieletowych, ćwiczenia mięśni brzucha*). The therapy plan should also include elements of sensory stimulation from the deep muscles and breath control, which support postural-respiratory integration and affect muscle tension and strength.

Speech–language therapy (logopedia). Screening for auditory processing and sensory integration difficulties is relevant in symptomatic HSD subgroups (Nicholson et al., 2022). Terms like *przetwarzanie słuchowe, integracja sensoryczna* are preferred, reserving *zaburzenia przetwarzania słuchowego* for formal diagnoses.

Clinical nutrition (dietetyka kliniczna). Nutritional assessment can target deficits influencing tissue **viscoelasticity** and recovery; interventions aim at energy availability, micronutrients, and hydration that support musculotendinous function (Wawrzynów, 2025). Use INN names for supplements/drugs in Polish documentation.

Mechanobiology in accessible Polish. Parent-facing notes can explain that tissue “sprężystość i lepkość” jointly affect stability (*lepkosprężystość tkanek*), avoiding jargon while preserving accuracy.

Clinician-facing (EN): “Child meets criteria for generalized joint hypermobility (Beighton 7/9) with postural instability and fatigue consistent with symptomatic HSD. Recommend core stabilization, balance training, logopedic screening of auditory processing, and clinical nutrition assessment.” (Tofts et al., 2023; Nicholson et al., 2022; Russek et al., 2019)

Clinician-facing (PL): „Dziecko spełnia kryteria **uogólnionej nadmiernej ruchomości stawów (7/9 w skali Beightona) z niestabilnością posturalną i męczliwością**, co odpowiada **objawowemu HSD**. Zalecamy **stabilizację centralną, trening równowagi, przesiew logopedyczny w**

kierunku trudności w przetwarzaniu słuchowym oraz ocenę w dietetyce klinicznej.”

Parent-facing (PL, plain language): „U dziecka stwierdzono zwiększoną ruchomość stawów, co może osłabiać **stabilność postawy** i sprzyjać **szybkemu męczeniu się**. Zalecamy proste ćwiczenia wzmacniające i równoważne, konsultację z logopedą oraz ocenę żywienia, aby wspierać rozwój mięśni i stawów.”

Standard Translation Pitfalls and How to Avoid Them

1. Hypermobility = hipermobilność? In clinician texts, both *hipermobilność* and *nadmierna ruchomość stawów* are acceptable; in lay materials, the latter is more apparent.

2. Spectrum phrasing. Prefer **zaburzenia ze spektrum hipermobilności** over literal inversions.

3. Eponyms and hyphens. Use *zespół Ehlersa-Danlosa* (hyphen, proper declension).

4. Acronyms. Keep GJH/HSD/hEDS after the first Polish expansion; it prevents confusion in multinational contexts.

5. Register control. Translate *fatigue* as *męczliwość* in clinical notes about exertional tolerance; use *zmęczenie* in parent-facing leaflets.

6. Over-diagnosing hEDS in children. Use descriptive pediatric HSD categories and defer the **hEDS** label until maturity unless criteria are unequivocally met (Tofts et al., 2023; Castori, 2017).

A translation-aware pediatric pathway can reduce underdiagnosis and streamline referrals. First, apply pediatric thresholds (e.g., Beighton $\geq 6/9$) and functional descriptors in early childhood (Romeo et al., 2016; Williams et al., 2024). Second, use the seven-part pediatric taxonomy to encode symptom clusters that drive intervention planning (Wawrzynów, 2025). Third, stabilize EN–PL terminology and acronym policy across discharge summaries, school reports, and interdisciplinary notes. Finally, embed short parent-facing glosses in Polish to ensure shared understanding during consent and home exercise planning (Nicholson et al., 2022; Richards et al., 2019). Because service access remains a barrier in pediatric EDS/HSD (Black et al., 2023), consistent language across settings can directly improve care continuity.

Pediatric joint hypermobility requires age-appropriate diagnostic frames, functional emphasis in early childhood, and interdisciplinary care pathways. In

the Polish context, precise and consistent translation of English clinical terminology is a practical lever to improve screening, referral quality, and parent comprehension. The proposed EN→PL mappings, acronym policy, and seven-category pediatric taxonomy collectively form a concise and implementable scaffold for clinics, translators, and educators. Future work should evaluate how standardized language in Polish documentation influences time-to-diagnosis, therapy adherence, and long-term functional outcomes (Scheper et al., 2017; Engelbert et al., 2017).

REFERENCES

1. Akkaya, K., Burak, M., Yıldız, R., Yıldız, A., & Elbasan, B. (2023). Examination of foot sensations in children with generalized joint hypermobility. *Early Human Development*, 180, 105755. <https://doi.org/10.1016/j.earlhumdev.2023.105755>
2. Baeza-Velasco, C., et al. (2022). A systematic review and prevalence meta-analyses of joint hypermobility in children and adolescents. *European Journal of Pediatrics*, 181(5), 1795–1805. <https://doi.org/10.1007/s00431-022-04557-7>
3. Black, W. R., et al. (2023). Barriers to the diagnosis, care, and management of Ehlers-Danlos syndrome in pediatric populations. *Pediatric Rheumatology*, 21(1), 1–10. <https://doi.org/10.1186/s12969-023-00810-2>
4. Bregou, A., Bonafé, L., Rohrbach, M., & Segarra, N. (2025). Pediatrics: Diagnosis of generalized joint hypermobility in children. *Revue Médicale Suisse*, 21(903), 200–204. <https://doi.org/10.53738/REVMED.2025.21.903.200>
5. Castori, M. (2017). A framework for the classification of joint hypermobility and related conditions. *American Journal of Medical Genetics Part C*, 175(1), 148–157. <https://doi.org/10.1002/ajmg.c.31538>
6. Clinch, J., Deere, K., Sayers, A., Palmer, S., Riddoch, C., Tobias, J., & Clark, E. (2011). Epidemiology of generalized joint laxity in fourteen-year-old children. *Arthritis & Rheumatism*, 63, 2819–2827. <https://doi.org/10.1002/art.30435>
7. Engelbert, R., Juul-Kristensen, B., Pacey, V., De Wandele, I., Smeenk, S., Woinarosky, N., Sabo, S., Scheper, M., Russek, L., & Simmonds,

- J. (2017). Rationale for physical therapy treatment in JH/hEDS. *AJMG Part C*, 175, 158–167. <https://doi.org/10.1002/ajmg.c.31545>
8. Gensemer, C., et al. (2021). (duplicate above; retained if you want both). *Developmental Dynamics*, 250(4), 531–542. <https://doi.org/10.1002/dvdy.220>
 9. Gensemer, C., et al. (2021). hEDS and HSD: Complex phenotypes and diagnostic challenges. *Developmental Dynamics*, 250(4), 531–542. <https://doi.org/10.1002/dvdy.220>
 10. Ituen, O., Anieto, E., Ferguson, G., Duysens, J., & Smits-Engelsman, B. (2023). Prevalence of hypermobility in Nigerian schoolchildren. *Healthcare*, 11. <https://doi.org/10.3390/healthcare11081092>
 11. Juul-Kristensen, B., Schmedling, K., Rombaut, L., Lund, H., & Engelbert, R. (2017). Measurement properties of GJH assessment methods. *AJMG Part C*, 175, 116–147. <https://doi.org/10.1002/ajmg.c.31540>
 12. Lamari, M., et al. (2024). Generalized joint hypermobility: Non-axial involvement. *Children*, 11. <https://doi.org/10.3390/children11030344>
 13. Lamari, M., et al. (2025). Phenotypic presentation of children with joint hypermobility: Preclinical signs. *Children*, 12. <https://doi.org/10.3390/children12010109>
 14. Maarj, M., et al. (2021). Outcome measures in pediatric GJH. *BMC Pediatrics*, 21(1), 1–9. <https://doi.org/10.1186/s12887-021-03009-z>
 15. Nicholson, L. L., et al. (2022). Hypermobility Syndromes in Children and Adolescents: Diagnosis, Management, and Support. *Australian Journal of General Practice*, 51(6), 379–384. <https://doi.org/10.31128/AJGP-12-21-5926>
 16. Quinlan, R., et al. (2025). Outcome measures for pediatric GJH: Systematic review. *Clinical and Experimental Rheumatology*, 43(1), 1–10. <https://doi.org/10.1007/s10067-025-07504-x>
 17. Richards, C., Armon, K., & Bale, P. (2019). Managing the flexible child under 2017 hEDS criteria. *Archives of Disease in Childhood*, 104, A53–A54. <https://doi.org/10.1136/archdischild-2019-rcpch.127>
 18. Romeo, D., et al. (2016). Assessing joint hypermobility in preschool children. *The Journal of Pediatrics*, 176, 162–166. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2016.05.072>

19. Russek, L., Stott, P., & Simmonds, J. (2019). Managing hypermobility-related conditions. *Physical Therapy*. <https://doi.org/10.1093/ptj/pzz078>
20. Scheper, M., Nicholson, L., Adams, R., Tofts, L., & Pacey, V. (2017). Natural history of pediatric JHS/hEDS. *Rheumatology*, 56, 2073–2083. <https://doi.org/10.1093/rheumatology/kex148>
21. Tofts, L., Clinch, J., Simmonds, J., et al. (2023). Pediatric joint hypermobility diagnostic framework. *Pediatric Rheumatology*, 21(51). <https://doi.org/10.1186/s12969-023-00819-7>
22. Tofts, L., Elliott, E., Munns, C., Pacey, V., & Sillence, D. (2008). Differential diagnosis of pediatric hypermobility. *Pediatric Rheumatology*, 7, 1. <https://doi.org/10.1186/1546-0096-7-1>
23. Vasilyev, O., et al. (2023). Screening diagnostics of joint hypermobility in primary school children. *Voprosy Prakticheskoy Pediatrii*. <https://doi.org/10.20953/1817-7646-2023-3-108-115>
24. Wawrzynów, M. (2025). Advancements in pediatric joint hypermobility: Classification and interdisciplinary management. *Pediatric Physical Therapy* [Manuscript under review].
25. Williams, C. M., et al. (2024). Variability of joint hypermobility in children: Meta-analysis and cut-offs. *European Journal of Pediatrics*, 183, 3517–3529. <https://doi.org/10.1007/s00431-024-05621-4>

Yan Kapranov
DSc (Philology), Professor,
Habilitation Doctor (Linguistics),
Professor at the VIZJA University (Poland),
Professor at the Dmytro Motornyi Tavria
State Agrotechnological University (Ukraine)

ENGLISH–UKRAINIAN NEURAL MACHINE TRANSLATION: CURRENT APPROACHES, CHALLENGES, AND INNOVATIONS

Summary

We survey current English→Ukrainian NMT and introduce a practical, evaluation-driven framework that unifies morphology-aware decoding, explicit style/register control, and domain adaptation. By aligning computational techniques with Ukraine’s linguistic profile and translation studies priorities, the approach aims for measurable gains in adequacy, style fidelity, and translator productivity across legal, academic, and public sector use cases.

Keywords

English→Ukrainian NMT; morphology-aware decoding; case government; style/register control; T/V address; domain adaptation; chrF++; COMET; MQM; lexically constrained decoding.

Neural machine translation (NMT) for the English→Ukrainian language pair has improved markedly in recent years, primarily due to advances in Transformer architectures and attention mechanisms. Nevertheless, obtaining a translation that is both accurate and morphologically well-formed, stylistically appropriate, and terminologically consistent remains a persistent challenge. This extended abstract synthesizes current approaches and known difficulties, situates English→Ukrainian (EN→UKR) within contemporary NMT research, and outlines a practical framework for morphology-sensitive, style-aware, and domain-adapted systems. The synthesis builds upon recent work in general NMT (Stahlberg, 2019; Zhang, Xiong, & Su, 2020; Zhou, Zhang, & Zong, 2019) and studies that address Ukrainian-specific requirements and error profiles (Bushuiev, 2024; Konyk et al., 2023).

Background and motivation.

The linguistic profile of Ukrainian makes the EN→UKR direction particularly revealing for testing the limits of mainstream NMT. Ukrainian exhibits rich inflectional morphology—covering case, number, gender, and animacy—together with a relatively flexible word order used to encode information structure and pragmatic emphasis. In addition, address forms (the T/V distinction), register calibration, and the use of the vocative case in direct address have non-trivial implications for adequacy and acceptability, especially in legal, academic, and public-facing communication. Comparative evaluations of widely used systems (e.g., Google Translate, DeepL) document tangible progress yet continue to report discrepancies in agreement, case government, register control, and terminology consistency for Ukrainian (Bushuiev, 2024). Earlier engineering-oriented work on Ukrainian MT further underscores the need to represent morphology explicitly, showing that architectures optimized without such sensitivity tend to exhibit recurrent agreement errors (Konyk et al., 2023). These observations align with broader NMT reviews that, while highlighting the strengths of the Transformer family, also note limitations in modeling structure and constraints not directly captured by next-token likelihood (Stahlberg, 2019; Zhang et al., 2020).

Current approaches and open gaps.

Transformer-based encoder–decoder models with multi-head attention remain the de facto standard for general-purpose NMT, offering improved modeling of long-range dependencies and contextual interactions (Zhang et al., 2020). Innovations in decoding, such as synchronous bidirectional generation that fuses left-to-right and right-to-left hypotheses, have been shown to reduce error propagation and improve translation balance in several language pairs (Zhou et al., 2019). Yet such techniques have not been systematically explored for EN→UKR, where morphological dependencies and clause-final case marking create specific opportunities for bidirectional fusion to correct early commitments. In parallel, evaluation practice has diversified beyond BLEU toward metrics more sensitive to surface form and adequacy—e.g., character-level measures and learned estimators—while human evaluation increasingly adopts structured taxonomies of errors that are particularly germane to Slavic languages. For Ukrainian, emerging studies point to the importance of tracking agreement (case/number/gender), case government following frequent prepositions and verb frames, information-structure-compatible word order,

T/V consistency, vocative accuracy, named-entity fidelity, and de-Russification of calques (Bushuiev, 2024). Still, there is not widely adopted, Ukrainian-specific, morphology-centric evaluation protocol that is both practical for system development and informative for professional post-editing workflows.

Linguistic problem space.

Three intertwined phenomena dominate the EN→UKR problem space. First, inflectional morphology requires that a system select the correct case not only from local cues but also from longer-distance dependencies and lexical governance. Errors in adjective–noun agreement and mis-governed complements remain frequent in out-of-domain settings (Bushuiev, 2024). Second, Ukrainian word order serves discourse functions; literal SVO transfer from English can obscure focus or produce stylistically marked sentences. Third, style and address choices (ти/Ви), inclusive formulations, and vocative forms must be handled coherently across a text, with implications for downstream agreement and lemmatization. The post-2022 evolution of public-sector and policy terminology further emphasizes the importance of domain adaptation and controlled terminology use (Bushuiev, 2024). Earlier system-comparison work with recurrent architectures underlines that, absent explicit modeling of such constraints, even well-trained systems exhibit inconsistent lemmatization and agreement drifts (Konyk et al., 2023).

Proposed framework: morphology-aware, style-controlled, domain-adapted EN→UKR NMT.

Building on the general NMT literature and Ukrainian-focused analyses, we outline an integrative framework with four components. First, data curation should produce a multi-genre parallel resource covering public administration and legal texts, academic prose, news/policy briefs, and curated conversational material, each labeled for domain, register (formal/informal), address form (T/V), and terminology glossaries where available (cf. the emphasis on domain and style in Bushuiev, 2024). Ukrainian targets are additionally annotated with morphological features to support constraint-aware decoding and reranking. Second, a strong Transformer baseline (Zhang et al., 2020) is augmented with synchronous bidirectional decoding (Zhou et al., 2019) to reduce premature decisions that later conflict with clause-final case marking or predicate selection. Third, style and terminology control is introduced through source-side control tokens and lexically constrained decoding that respects Ukrainian

inflectional variation; this design aims to ensure T/V consistency, formality level, inclusive language options, and stable term rendering across documents (Bushuiev, 2024). Fourth, domain adaptation combines continued pretraining on Ukrainian monolingual corpora for target-side fluency with lightweight fine-tuning on small, high-quality parallel slices. Meanwhile, periodic terminology refresh cycles incorporate newly standardized public-sector and policy terms. Careful rehearsal prevents catastrophic forgetting (Stahlberg, 2019).

Evaluation design and expected outcomes.

Given the salience of morphology and style, evaluation should combine automatic metrics that are sensitive to character-level form with structured human assessment. While general surveys caution against over-reliance on single automatic scores (Stahlberg, 2019), using a pair of complementary metrics alongside human rating can provide actionable signals during development. A Ukrainian-specific human rubric would prioritize adequacy and coverage, agreement (case/number/gender/animacy), case government, information-structure-compatible word order, style/register with T/V control and vocative accuracy, terminology and lemma consistency, named-entity fidelity, calque detection, and orthography/punctuation. Domain experts should perform side-by-side blind ranking against commercial baselines for legal and academic subsets (Bushuiev, 2024). Additionally, post-editing experiments with professional translators can quantify the effects of morphology-aware reranking and style presets on time-to-acceptable output and editing operations—evidence directly relevant to integration in CAT environments. On the modeling side, we anticipate that bidirectional decoding will reduce end-of-sentence morphology errors and improve attachment decisions in long sentences (Zhou et al., 2019). Meanwhile, morphology-aware reranking is expected to lower agreement and government errors, which remain problematic in current systems (Bushuiev, 2024; Konyk et al., 2023).

Contributions and implications.

Methodologically, the framework proposes a practical approach to incorporate explicit linguistic structure into standard Transformer pipelines through decoding-time constraints and targeted conditioning, rather than wholesale architectural redesign. Conceptually, it connects translation studies concerns—register, address, de-Russification, and domain-specific terminology—to computational levers (control tokens, constrained decoding,

reranking), thereby narrowing the gap between adequacy in the linguistic sense and likelihood in the modeling sense. Empirically, the approach is expected to deliver measurable gains on morphology-sensitive automatic metrics, as well as improvements in human error taxonomies across legal, academic, and public-facing domains. In applied settings, auditable terminology, consistent address forms, and stable case governance should translate into fewer high-cost edits and more predictable quality thresholds for publication-ready texts. These implications are consistent with the general NMT trajectory toward the hybridization of neural modeling with symbolic or constraint-based components, when the target language’s structure warrants it (Stahlberg, 2019).

Limitations and risks.

The utility of morphology-aware reranking depends on tagger robustness; noisy analyses can mis-penalize correct variants or reward over-regularized forms. Style control may over-constrain outputs in mixed-register documents. Domain adaptation risks overfitting when parallel in-domain data are small, and terminology constraints can clash with idiomatic usage in specific contexts. These risks motivate careful development-set design, back-off strategies for ambiguous style cues, and human-in-the-loop validation. Notably, while bidirectional decoding mitigates some error propagation (Zhou et al., 2019), it does not guarantee a pragmatically optimal information structure, which may still require post-editing or supplementary reordering models.

Conclusion.

EN→UKR NMT stands to benefit from a synthesis of proven architectural advances—Transformers with deep attention (Zhang et al., 2020) and bidirectional decoding (Zhou et al., 2019)—with linguistically informed decoding constraints and evaluation protocols tailored to Ukrainian’s morphology and stylistic economy. The literature on Ukrainian MT and system comparisons (Bushuiev, 2024; Konyk et al., 2023) underscores precisely those phenomena—agreement, governance, register, and terminology—that the proposed framework targets. By aligning modeling choices with these linguistic priorities, future systems can deliver more reliable and context-appropriate translations, with direct benefits for public administration, legal drafting, academic communication, and high-volume public-facing translation workflows. Additionally, these systems can contribute resources—such as

annotated corpora, evaluation taxonomies, and scripts—that support broader research and reproducibility.

REFERENCES

Bushuiev, D. (2024). Specific features of machine translation from English to Ukrainian. *Odessa National University Herald. Series: Philology*. [https://doi.org/10.18524/2307-8332.2024.2\(30\).320403](https://doi.org/10.18524/2307-8332.2024.2(30).320403)

Konyk, M., Vysotska, V., Goloshchuk, S., Holoshchuk, R., Chyrun, S., & Budz, I. (2023). Technology of Ukrainian–English machine translation based on recursive neural network as LSTM. [*Publication details unavailable in source*], 357–370.

Stahlberg, F. (2019). Neural machine translation: A review. *Journal of Artificial Intelligence Research*, 69, 343–418. <https://doi.org/10.1613/JAIR.1.12007>

Zhang, B., Xiong, D., & Su, J. (2020). Neural machine translation with deep attention. *IEEE Transactions on Pattern Analysis and Machine Intelligence*, 42, 154–163. <https://doi.org/10.1109/TPAMI.2018.2876404>

Zhou, L., Zhang, J., & Zong, C. (2019). Synchronous bidirectional neural machine translation. *Transactions of the Association for Computational Linguistics*, 7, 91–105. https://doi.org/10.1162/tac1_a_00256

